

sterka rizgarî

KOVARA SIYASÎ û ÇANDA MEHÎ

Yıl/Sal: 3 Sayı/Hejmar: 15 Hezîran-Haziran/Tîrmeh-Temmuz1997 Fiat/Buha: 250.000TL

s.cibran-b.hazar

kadro tipi

g.brûsk

sosyalizm ve kadın
sorunu

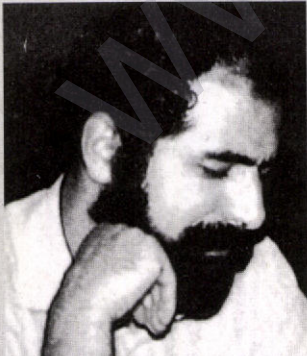
n.barzan

başûr wê ji dagirkeran
re bibe dojeh

röportaj

şivan perver

"DDKO ve rizgarî
dergisinin çıkışı beni
etkiledi, destekledi,
teşvik etti"

ayın dosyası;

islami hareket, laisizm,
kemalizm ve
ulusal kurtuluş mücadelesi

"çelik harekâtı"

askeri çözüm batağında
yeni bir aşama

can erzin

Xwedî bi navê

adına
Rıza diñç

Berpîrsiyara Nivîsaran/Sorumlu
Yazîşleri Mûdürü
Songül Diribaş

Adres/Navnîşan
Merkez Bûro

Namîk Kemal Caddesi. Saydan Palas Ap.
21-23 Kat 5, Daire 19
Aksaray/Istanbul
Tel/fax: (0212) 585 32 94

Ankara: Sakarya Cad. İnkilap Sok. Ömek
İşhanı Kat: 3 8/71 Kızılay/Ankara
Telfax: (0312) 432 53 14

Izmir: İkbâl İşmerkezi 1367. Sok. N0: 2
Kat: 8/ 803 Basmane/Izmir
Telfax: (0232) 425 68 19

Adana: Alimünif Cad. Büyükkadana İşhanı
Kat: 4 N0:30 Seyhan/Adana
Telfax:(0322) 352 17 92

Avrupa Merkez Bûro
Wrangel Str. 21 10 97 BERLIN
Telfax: 0049-30-6188989

Almanya Erdem Beyazşahin
Allen Str. 37 47 166 Hamborn/DUISBURG
Tel: 0049-203-557524
Fax: 0049-203-548553

Balkanlar, Kıbrıs, Yunanistan Merkez Bûro:
Stadiou 5 Bûro: 608 10 557 Athens/GREECE
Telfax: 0030-1-3240375

Fransa: 7 Av. du pove neuf 93 160 Nois Le
Grand/PARIS

İngiltere: 137 B Stroudgreen road Finsbury
Park N4 3 PX/LONDON

Danimarka: Bramslkkevej 35 St. Th 2500
Valb/KOPENHAGEN

Hollanda: Alexander Str. 97 BD. 6812
Arnhem

İsveç: Ekholms 235 Bv.127 46
Skärholmen/STOCKHOLM

İsviçre: Loosli Strasse 41 3027 Bern/SUISSE

Çap/Baskır: Ceylan Matbaası
Belavkirin/Dağıtım: KOMAL
Şerên Abonetîya-Abone Koşulları:
Türkiye/Türkiye
6 Mehî-6 Aylık: 900.000 TL-
Salek/1 Yıllık: 1.800.000TL-
Ewrûpa/Avrupa
6 Mehî-6 Aylık: 50 DM
Salek/1 Yıllık: 100 DM

<i>editörden</i>	güney kürdistan işgali	1
<i>gotîne/grafî</i>	darbenin yapacağını biz yapalım	2
	<u>rojey/gündem</u>	
<i>can erzin</i>	"çelik hareketi" askeri çözüm batağında yeni bir aşama	3-8 9-10
<i>n.barzan</i>	başûr wê ji dagırkeran re dibe dojeh	11-12
	<u>nuçe/haberler</u>	
<i>erdem beyazşahin</i>	ulusal kongre yine gündemde	13-14
<i>nesimi yaman</i>	"hiç bir güç bilimi, insanlığı, onuru ve özgürlüğü yargılayamamıştır"	61-63
	<u>dosya mehî/ayın dosyası</u>	
	islami hareket, laisizm, kemalizm ve ulusal kurtuluş mücadelesi	20-29
<i>altan tan</i>	kemalist sağ, kemalist sol, kemalist müslüman tipi	30
<i>t.çelêng</i>	ordu-RP ilişkisi	31-33
	<u>gengeşî/tartışma</u>	
<i>m.xalid</i>	dört parçada merkezi örgüt ve PKK	34-37
<i>b.zınar</i>	dî dîrokê de meha pûşpere	38-39
<i>s.cibran-b.hazar</i>	kadro tipi	40-44
<i>g.brûsk</i>	sosyalizm ve kadın sorunu	45-56
<i>a.çiya</i>	kirdki ji zîwanâ ma wo	62
	<u>hevpeyvîn</u>	
<i>şiwane perver</i>	"DDKO ve rizgarî dergisinin çıkışı beni etkiledi, destekledi"	57-59
	<u>dîrok/tarih</u>	
<i>i.ruken</i>	istiklal mahkemesi ve şeyh sait ayaklanması	63-67

abone formu / forma aboneti

3 mehî ● 3 aylık 6 mehî ● 6 aylık salek ● yıllık

Nav/Paşnav

Ad/Soyad :

Navnîşan

Adres :

Hûn dikarin hege aboneti li ser hesaba Türkiye İş Bankası/Çağaloğlu Şubesi 300 427348 razînin û sûreteki jê ji Namîk Kemal Cad. Saydan Palas Apt.N0: 21-23 Kat 5, Daire 19 Aksaray/Istanbul ra qarta abone rêkin.

Abone ücretine Türkiye İş Bankası/Çağaloğlu Şubesi 300 427348 no'lu kontosuna yatırarak bir kopyasını Namîk Kemal Cad. Saydan Palas Apt.N0: 21-23 Kat 5, Daire 19 Aksaray/Istanbul adresine abone kartıyla birlikte postalayarak abone olunabilir.

GÜNEY KÜRDİSTAN İŞGALI VE YENİ DÖNEM

Değerli Okurlar;

Geçtiğimiz ayın en önemli olayı kuşkusuz, Güney Kürdistan işgaliydi. Suni gündemlerle arka plâna düşürülen işgal eylemi, dünyada ve bölgede yeni bir dönemin başlangıcının da habercisiydi.

1995 "Huzur Harekâtı"ndan sonra, son altmış yılın en büyük seferi olarak kabul edilen "Çelik Harekâtı"yla aynı anda eşgüdümlü olarak Kuzey Kürdistan'da da geniş bir operasyon başlatılmış; TC hamasi deyimiyile, "terörün iç ve dış kaynakları" nı yok etmek için bir kez daha üçyüzbün kişilik bir askeri kuvvety teyakuza geçirmişti. Oysa "terör"ün kaynağı Kürtleri de özgürlüğü için döğüşen otuz milyonu aşkın nüfusuyla Kürtleri top yekün imha etmeden özgürlük mücadelesinin yok edilemeyeceğı unutuluyordu..

Asıl trajik olan ise Kuzey Kürdistan'daki operasyonların "öncü gücü"nü korucuların, Güney Kürdistan'daki operasyonlarda da PDK'nın oluştumasıydı. PDK'nın TC sömürgecileriyle birlikte PKK'ye saldırması, böyle "uğursuz" bir "görev"i üstlenmesi, "koşullarla", "zorunluluklarla" izah edilemezdi. Kendi halkına kurşun sıkımayazorlanan bir peşmerge, eğer hiç bir seçeneğı kalmamışsa, kurşunu kendi beynine sıkarak onurluca intihar etmesini bilmeliydi..

Son gelişmeler bir kez daha gösterdi ki, Kürdistan Sorunu'nun çözümü siyasal birlikten; bunun önkoşulu ise ancak örgütsel bağımsızlıktan geçiyor. Yani, örgüt olarak sömürgecilerden bağımsızlaşmadan, ülke olarak bağımsızlaşmak mümkün değildi. Güney Kürdistan'daki PKK siyasi büroları ile PKK'ye yakın olduğu iddia edilen kültür merkezleri, dergi ve gazete bürolarının basılarak çalışanlarının katledilmesi, yine BM gözetimindeki kamplara gıda ambargosu uygulanarak PDK denetimine girmeye zorlanmaları, siyasi bir tasfiyenin de gündemleştiğini gösteriyordu..

"Çelik Harekâtı", kendinden öncekilerden sadece bu açılarından farklılaşmıyordu. Emperyalist ve sömürgeci devletlerin operasyon karşısındaki konumu ve mevzilenişine bakılırsa, uluslararası düzeydeki paylaşım kavgalarında "dinginlik" olarak ifade edebileceğimiz yeni bir döneme giriliyordu. İngiltere'nin AT ile uyumsuzluklarının giderilmesi ; Almanya ile içten içe sürdürdüğü mücadelenin yumuşama sürecine girmesi; yine kendini daha çok siyasi ve askeri gücüyle kabul ettirmeye çalışan Rusya'nın NATO'ya alınması, G.8'ler toplantısına çağırılması; diğer merkezi emperyalist kuruluşlar içinde ön görülen süreden önce dahil edilmek istenmesi, yeni bir bloklaşmanın işaretlerini veriyordu.. Ortadoğu'nun yeniden biçimlendirilmesi; Fundementalizm, Filistin, Kafkas Petölü, Boru Hattı, Kıbrıs ve Ege konuları; NATO-AKKA-AT-AGİT-G.8'ler ve IMF gibi askeri, siyasi ve ekonomik kuruluşların genişletilmesi ve yeniden yapılandırılması; kriz konularının belli bir program çerçevesinde çözüme bağlanması, "YDD"ye entegre olamayan devletlerin çeşitli yaptırımlarla kuşatılarak etkisizleştirilmesi, bu yeni dönemin temel politikalarını oluşturuyordu.

Harekâtın Ankara'da yapılan KDP ve YNK görüşmelerinin hemen arkasından gerçekleşmesi, ABD, İsrail ve AT dönem sözcüsünün operasyonu destekleyici açıklamaları; bu tür hareketlarda genellikle AP(Avrupa Parlemtentosu)'yi acil toplantılara çağırarak büyük gürültüler koparan Yunanistan'ın bu kez suskunluğu tercih etmesi ve Rusya'nın sessiz tavrı da yine bu çerçevede değerlendirilmelidir. Harekât öncesinde Türkiye ve ABD'nin eş başkanlığında ve İngiltere'nin gözetiminde Ankara'da bir araya getirilen YNK ve PDK'nın temel anlaşmazlık sorunu olan "gelirlerin eşit paylaşımı" meselesinde anlaşılmalıları, KDP'nin lk kez "eşit paylaşımı" kabul etmesi ve anlaşma metnine operasyona ilişkin şerh koymaması, genel bir senaryonun bölge düzeyindeki ayaklarının oluşturulmaya çalışıldığını gösteriyordu.

Bugüne kadar "Bölge Merkezli Dış Politika"yı esas alan ve Kürdistan sorunundan dolayı bölge devletleriyle ilişkilerine her zaman büyük önem veren Türkiye'nin, son dönemlerde giderek ABD-Avrupa merkezli programla angaje olması da bu sürecin sonuçlarından biridir. Bu angajmanın tek taraflı olmadığı, Türkiye'nin hassas olduğu Kürt politikasında ve bölgede üstlenmek istediğı etkin rolde kimi isteklerinin kabul edildiğini de belirtelim.. Hatırlanacağı gibi Türkiye, daha önce ABD ve İngiltere'nin eşbaşkanlığında gerçekleştirilen Dublin görüşmelerine sadece gözlemci statüsüyle çağırılmış, kendisine rağmen Güney Kürdistan'a verilmek istenen siyasal biçime karşı çıkmıştı.. PKK'nin PDK'ye saldırılarını da, bu yüzden hiç bir müdahalede bulunmadan büyük bir keyifle izlemişti. Türkiye açıkça, "benim etken ve öncü olmadığım bir çözümün Ortadoğu'da başarı şansı yoktur" demeye getiriyordu. İran, Suriye gibi bölge devletlerinin Batı karşısındaki durumları, fundementalizm tehlikesi, Kürtlerin siyasal parçalanmışlığı vb. nedenleriyle bölgede kalıcı bir güvenlik kuşağına şiddetle ihtiyaç duyan emperyalizm için Türkiye bölgede güvenilebilecek ülkelerin başında geliyordu.. Bütün bunlar yan yana gelince bölgeye dönük emperyalist politikalarda Türkiye'nin sıradan bir taşaronluğun ötesinde öncü bir rol üstlenmesi, Batı'da daha geniş çevrelerde onay görmeye başladı. Bu yeni rolün gereğidir ki, Dublin'de yapılan görüşmelerin merkezi Ankara'ya taşınmış, İngiltere'nin statüsü gözlemciliğe düşürülerek ABD'nin yanı sıra Türkiye'nin eşbaşkanlığı uygun görülmüştü. Türkiye'nin bölge devletlerine karşı tutumunun sertleşmesi, tüm Arap ve Müslüman camiasının tepkisine rağmen İsrail'le yapılan askeri-stratejik işbirliği antlaşmasına da bu açıdan bakmak gerekir.

Operasyon öncesinde ABD'nin, Kıbrıs direktörlüğüne, Yugoslavya sorununun çözümündeki başarısıyla ünlenmiş bir dış politika uzmanını ataması, ardından Türkiye ile Yunanistan arasında yumuşama sürecine girilmesi; Türkiye'nin Ege ve Kıbrıs sorunlarında Batı'nın çözümlerine yaklaşarak Yunanistan'ı rahatlatan adımlar atması, yine Kıbrıs sorununun çözümü için Türkiye'nin Denктаş üzerinde siyasal baskılarını artırması, Ortadoğu'da Türkiye'ye verilen öncü rolünün diyeti olarak görülmektedir. Başka bir deyişle Kıbrıs hassasiyeti, Kürdistan hassasiyetine feda edilmiş görülüyor. Yunanistan'ın "Çelik Harekâtı" karşısındaki tutumu ile Rusya'nın sessizliğini bu yeniden yapılanma çerçevesinde değerlendirmek gerekir. Belli dengeler üzerine oturtulan bu mutabakatın her an parçalanmaya aday olduğu unutulmamalıdır. İsteklerle, elde edilen sonuçlar arasındaki çelişkiler her an yeni senaryoları gündemleştirebilir. Mutabakatın geleceğı esas olarak da, uzlaşan devletlerin iç dinamikleri, siyasal ve toplumsal güçlerin durumu, mutabakat dışı kalan güçlerin alacakları tutumla belirlenecektir. Kuşkusuz bunlar arasında en zayıf halka Kürdistan'dır.. Biraz tarih bilgisi olan herkes bilir ki, sayısız çıkar hesaplarının çatıştığı Ortadoğu'nun kaygan zemininde hiç bir mutabakatın ömrü uzun olmamıştır.

RP-DYP döneminde Türkiye'nin tartışma gündemine oturtulan "Laiklik ve İslam", bu sayımızda ayın dosyasının konusunu oluşturuyor. Dosyada, Türkiye'nin temel siyasal ve toplumsal sorunlarını devre dışı bırakan "Laiklik ve İslam" tartışmalarının gerçek yüzünü, KUKM açısından taşıdığı anlamı irdelleyen çeşitli makale ve yazılar bulacaksınız.

Dergimizin değişmeyen gündemini oluşturan "Özeleştirme ve Yenilenme"ye ilişkin yazıları bu sayımızda da devam ediyor. Okurlarımızı bir kez daha; görüş, eleştirme ve önerileriyle bu tartışmalara katılmaya, "Özeleştirme ve Yenilenme"

sürecini sahiplenmeye çağırıyoruz. Yeni sayılarda buluşmak dileğiyle..

"Çelik Harekâtı"

Askeri çözüm batağında yeni bir aşama...

TC, artık mutat olduğu üzere, her yıl bahar aylarında beklenen "Güney Operasyonları"ndan birini daha gerçekleştiriyor.

50 bini aşkın asker, zırhlılar ve bombardıman uçakları desteğindeki bu işgal harekâtını, kendinden öncekilerden ayrınteden bazı özellikleri dikkat çekicidir.

"Kamuoyundan gizlendiği", "Hükümete bile haber verilmediği" gibi demagojisi yapılan harekâtı aslında sağır sultan bile biliyor ve aylarca öncesinden böyle bir operasyonun yapılacağı bekleniyordu. Buna rağmen neden sanki başarı ile çok gizli tutulmuş ve baskın yapılmış havası vermeye çalışıldığına anlam vermek doğrusu çok güç.

Bu ayrıntedici özelliklerin başında askeri ve diplomatik söylemdeki farklılıklar gelmektedir.

TC, Güney Kürdistan'da KDP'nin Siyasal Otoritesini Tanıdı mı?

1995 yılındaki "Pirinç Ayıklama" harekâtından daha kapsamlı olmasına karşılık, TC bu kez iddialı açıklamalar yerine daha ihtiyatlı bir diplomatik dil kullanmaktadır. Bundan önceki operasyonlarda; "Kuzey Irak'ta bir otorite boşluğu" olduğu ve bu boşluktan faydalanan "teröristlerin" bölgede yuvalanmak suretiyle "Türkiye'nin iç güvenliğini tehdit ettikleri", bu nedenle Türkiye'nin bölgede Irak devletinin otoritesi yeniden sağlanıncaya kadar, kendi güvenliğini tehdit eden bu "terörist" unsurlara karşı her türlü askeri tedbir alınmasının hakkı olduğunu savunurdu.

Hatırlanacağı üzere 1995 operasyonu, "Tampon Bölge" ve "Güvenlik Şeridi" kavramlarının yoğun tartışıldığı bir süreçti. Şimdi bu kavramlar kesinlikle ifade edilmiyor. "Bölgedeki otorite boşluğu"ndan söz edilmiyor.

Bu kez operasyonun resmi açıklamasında, başka bir ülkeyi işgale giden yayılmacı güçlerin tipik gerekçesine yer verildi: "Çağırıldılar, geldik!"

Tıpkı, Afgan Hükümetinin 1978'de SSCB'yi yardıma çağırması gibi...

Tıpkı, işbirlikçi Saygon rejiminin "ABD'yi kızillara karşı yardıma çağırması" gibi...

İşgal gerekçeleri /" Çağırıldılar geldik!"/ birbirine çok benzediği gibi, işgalci güçlerin ve onun işbirlikçisi yönetimlerin akıbetlerinin de birbirine çok benzeyeceği açıktır.

TC Genelkurmay'ı ve Dışişleri Bakanlığı sözcülerinin açıklamalarına göre; "Bölgede KDP'nin bölücü terör örgütü PKK'ya karşı giriştiği mücadele, Türkiye'den yardım talep etmesi üzerine, ordu birlikleri bu mücadelede, yardımcı olmak ve sınır güvenliğini sağlamak üzere Kuzey Irak'a girmişlerdir. Harekât PKK bölgeden arındırılıp, KDP güçleri buraya tamamen hakim oluncaya kadar sürecektir. KDP istediği zaman silahlı kuvvetler çekilecektir. Bu harekât Irak'ın toprak bütünlüğüne karşı değildir, sınırlı bir sınır ötesi takip harekâtıdır."

Bu belirleme ile Kuzey Irak'ta bir "otorite boşluğu"ndan artık söz etmeyen TC, KDP'nin siyasal otoritesini meşru olarak tanıdığını açıkça ilan etmiş olmaktadır.

1993'den sonra Güney Kürdistan'lı örgütlere karşı T.Özal dönemine göre daha ihtiyatlı ve güvensiz yaklaşan TC'nin bu kez KDP'ye açık ve tam destek verdiği ve bunu resmen ilan ettiği görülmektedir. Bunun diplomatik ve siyasal anlamı ve sonuçları üzerine olduğu kadar KDP'nin bu işbirliğinde hangi "çözüm"lere yatmış olduğu da incelenmeye değer.

Aslında "işgalci" konumundaki TC'nin, KDP'yi kendine bir gerekçe göstermesi ve operasyonu meşrulaştırmaya çalışması anlaşılabilir bir şeydir. Güneyde, kim kimin otoritesini tanıyor? sorusunun gerçek cevabı çok açıktır: Asıl olarak TC sömürgeciliğinin, Güney Kürdistan'daki otoritesini tanıyan ve ona kucak açan KDP'dir.

Güney Kürdistan'daki fiili duruma rağmen bir türlü iktidarlaşmayı, devletleşmeyi başaramayan, küçük çıkar kavgalarıyla, iç çatışmalarla "Kürtler kendi kendilerini yönetmiyor" imajını veren KDP ve KYB arasındaki iktidar mücadelesinin, geçtiğimiz yılın sonlarında ve bu yılın başlarında yeni bir aşamaya vardığı, KYB'nin tasfiye sınırına geldiği hatırlanacaktır.

Bu çatışmalarda taraf olmaktan kaçınmayan sömürgeci devletler ve ABD, anlaşıldığı kadarıyla Güney Kürdistan'da KDP'nin otoritesinin tanınması ve pekiştirilmesi yönünde zımnî bir anlaşma/konsensüse varmış gözükmektedirler. Geçen yıl Barzani'nin Suriye'de devlet protokolüne karşılanması; KDP'nin çağrısı üzerine Irak'ın tank birlikleriyle Hewlêr'de KYB'ye karşı harekâta girişmesi; bu yıl da TC'nin, KDP'yi meşru gören açıklamalarla PKK'yi tasfiye plânlarını ortaklaşa yürütmeleri; ABD'nin tüm bu gelişmeleri ağızdan onaylayan bir tavır takınması gibi kanıtlar bu görüşü güçlendirmektedir.

Ne varki, ortada henüz hiçbir

**Aslında "işgalci"
konumundaki TC'nin,
KDP'yi kendine bir
gerekçe göstermesi ve
operasyonu
meşrulaştırmaya
çalışması anlaşılabilir bir
şeydir. Güneyde, kim
kimin otoritesini tanıyor?
sorusunun gerçek cevabı,
çok açıktır:
Asıl olarak TC
sömürgeciliğinin, Güney
Kürdistan'daki otoritesini
tanıyan ve ona kucak
açan KDP'dir.**

uluslararası hukuksal güvence yoktur. Bu mantık ve politik yaklaşımla olması da çok zor gözükmemektedir. Üstelik siyasal rakiplerini tasfiye etmek için bütün sömürgeci devletlerle ayrı ayrı askeri işbirliğine girmekten çekinmeyen bir KDP, KUKM güçleri ve Kürt halkı arasında kuşkusuz ağır bir prestij kaybına uğramaktadır; Kendi ulusuyla kavgalı ve ulusal demokratik ittifaklarını tahrip eden bir KDP'nin, kitle üzerinde ise otoritesinin güçlenmek bir yana daha da çözüleceği bir sır değildir.

Ne gam!

Zaten sömürgeci ve emperyalistlerin istedikleri Güney Kürdistan'da meşru bir ulusal demokratik siyasal otoriteyi tanımak değil, her istediklerini kolayca dikte ettirebilecekleri, istedikleri kalıba dökebilecekleri, kendi halkına yabancılaştırılmış/kukulaştırılmış bir otorite değil mi?

Burada söylenecek söz bu zilleti kabul eden KDP'yedir.

**KDP, Siyasal Rakiplerini
Sömürgecilerin Yardımıyla
Tasfiye Etmeye Çalışıyor**

Kürdistan tarihi, "ulusal" güçlerin birbirleri aleyhine sömürgecilerle işbirliklerine girişmelerine yabancı değildir. Geleneksel önderlikler, bu davranışlarında ahlâki bir sorun

görmedikleri gibi, meşru bir politika yapma tarzı olarak algılıyorlar. "İhanet" ve "ulusal kurtuluş" kavramlarının bu kadar yozlaşmış, birbirine karıştırıldığı bu kafalarla, politika aktörlerini tanımlamak ve reflekslerini değerlendirmek oldukça güçtür. Özellikle Kürdistan'lı sosyalistler için asla düşünülmecek bir değer yitimidir bu...

Ne yazık ki bu, üzerinde politika yapılan Kürdistan toplumunun da acı bir gerçekliğidir.

Serka Rizgarî Dergisi 1995 yılındaki 12-13. sayısında "Kürt Barışının Temelleri/Aşitiya Kurda" makalesinde, geleneksel aşiretçi-feodal yapıların, ulusal devrimin seyrine ayak uyduramayışları; özellikle Güney Kürdistan'da artık üretim süreçlerinden de kopmuş rantiyeci, savaş ağası feodal grupların ulusal-demokratik devrimin önünde gerici bir baraj oluşturdukları saptaması yapılmıştı. Bu sınıfsal alt-yapının siyasal ufkunu geçici, küçük yerel çıkarlar, rant kavgası içinde alabildiğine daralmış dünyayı, konjonktürel gelişmeleri kavramaktan uzak bir sığlık içinde dir.

Oysa, Kuzey ve Güney Kürdistan'daki iç dinamikler ve uluslararası konjonktür Ortadoğu'da Kürt devletleşmesi için yüzyılımızın en büyük olanaklarını sunmaktadır. Parçacı anlayışlardan, dar grupçu yönelimlerden bir türlü kurtulamayan basiretsiz ve ufuksuz önderlikler yüzünden binbir badireyle yakalanmış olan bu imkân, Kürt ulusu için kalıcı bir mevziye, kazanıma dönüştürülemiyor, varolanlar ise durmadan baltalanıyor.

1996 yılı sonbaharı KDP ve KYB arasındaki iktidar hesaplaşmasının son perdesiydi. TC ile beraber diğer sömürgeci devletler, Güney Kürdistan'daki bu çatışmaları ajan faaliyetleri ile sürekli kıskırtmaktan, körüklemekten kaçınmıyorlardı. Esasen Güney'de kendi ayakları üzerinde dikilen meşru bir Kürt yönetiminin oluşmaması, ulusal güçlerin sürekli savaşım içinde ve kaos halinde yaşamaları bütün sömürgecilerin işine gelmekteydi. Görünüşte bu kaos ve otorite yoksunluğundan en çok yakınıyor gibi görünen TC ise, aslında kendisine sık sık müdahale olanağı yarattığı, siyasal ve askeri otoritesini pekiştirdiği için Güney'deki bu belirsizliğin bilhassa sürmesini isteyen güçlerin başında geliyordu.

Son aşamada İran'ın KYB üzerinden Güney'deki etkinliğini artırma çabalarını, KDP-KYB çatışmasını bir anda sömürgeci devletlerin de katıldıkları bir otorite savaşına çevirdi. KDP'nin KYB karşısında beklenmedik

biçimde Irak'ı yardıma çağırması dengelerin değişmesine neden oldu. Başkent Hewlêr'e doğru kara birlikleri ile hareket eden Irak, KYB'nin Hewlêr'den tasfiye edilmesinde KDP'ye yardım etti. Bu ittifak, bekleneneği gibi ABD'yi harekete geçirdi ve Kuzey Irak'ı bütünüyle işgal etme olasılığı karşısında, bütün körfez hesaplarının alt-üst olma olasılığı çıkınca ABD uçuş yasağını 33. paralel'e kadar indirdi. Tüm bu gelişmeleri "Batı'nın kendilerini yalnız bırakmalarının doğal bir sonucu" olarak değerlendiren Barzani, hem KYB'yi Irak yardımıyla olabildiğince sınırlandırmış oldu, hem de ABD'nin aktif ilgisini yeniden canlandırmayı başardı.

Hewlêr'in bir kaç kez el değiştirdikten sonra KDP'nin kontrolüne geçmesini, İran'ın nüfuzunu artırma çabalarına karşı Irak ve ABD'nin ayrı ayrı cephelerden set çekmesi olarak da değerlendirebiliriz.

Güney Kürdistan'da KYB'den sonra hatırı sayılır üçüncü büyük güç olma yolundaki PKK'nin tasfiye edilmesi, en azından olabildiğince sınırlandırılması ise bu yıl gerçekleşirilen "**Çelik Operasyonu**" ile sağlanmaya çalışılıyor.

Bu operasyon KDP ve TSK'nin PKK'ya karşı aktif askeri işbirliği yaptıkları 1993'den sonra ikinci büyük askeri harekattır. **Bu harekâtın temel ayırtedici özelliği PKK'nin yalnız askeri olarak değil, siyasal olarak da Güney'den tasfiye edilmesinin amaçlanmasındır.**

Daha önceki operasyonlara pasif biçimde destek veren KDP, kimi zaman bu harekâtları açıkça eleştiren, kınayan açıklamalarda da bulunmaktaydı; eleştiri PKK'ya yönelik harekâta sivil güçlerinde zarar gördüğü, asil olarak PKK ile mücadelede kendilerinin güçlendirilmesi gerektiğine ilişkindi.

Bu harekâtın başlangıcında suskunluğunu koruyan KDP, daha sonra kendilerini mazur gösterecek açıklamaları dile getirirken diplomatik yeteneklerini de ortaya koydular. KDP'nin önde gelen isimlerinden **Sami Abdurrahman**'a göre, "KDP Türk askerini davet etmemiştir ama PKK'nin kışkırtıcı tutumları, Türk ordusunun bölgeye girmesi için yeterince haklı gerekçe yaratmıştır." Ayrıca "TSK ile birlikte savaşmıyorlar, PKK'ya karşı ayrı ayrı savaşmıyor fakat koordinasyona gidiliyor"du. Bu açıklamalarla KDP'nin "neyi kurtaracağı" belli değil! Ama KDP'nin PKK'ya karşı Türk ordusuyla işbirliğini mazur göstermek isteyen en azından PKK'yi de suçlamak isteyen kimi "Kürt" çevrelerin bu açıklamalara dört elle sarıldıkları bir gerçek.

Oysa KDP'nin, PKK'ya karşı yalnız askeri değil, siyasal olarak da tasfiye

harekâtına giriştiği daha ilk günlerde ortaya çıktı. Harekâtın başlamasıyla birlikte, Güney Kürdistan'ın başkenti Hewlêr (Erbil)'de bulunan PKK ve Cephe bürolarının, MKM, Welatê Rojê Welat ve YNKD bürolarının kapatılarak geniş tutuklamalara girişilmesi, bu siyasal tasfiye hareketinin en açık kanıtlarını oluşturdu. Üstelik bu operasyonlar sırasında zor kullanılması sonucu meydana gelen çatışmalarda onlarca kişi yaşamını yitirdi. **Hêwîya Sor'a** bağlı bir hastahanedeki yaralı 14 gerillanın da öldürülmüş olması tasfiye hareketinin boyutunu gösteren trajik gelişmelerdir.

Bu tablo; sivil Kürt kurumlarına, diplomatik misyon taşıyan temsilciliklere, kültür ve basın-yayın merkezlerine, siyasal bürolara yönelik saldırı geniş çaplı ve uzun vadeli bir tasfiye planını ortaya koymaktadır.

KDP'nin Ankara temsilcisi **Sefin Dizayi**, Türk TV'lerinde çıkan demecilerinde "PKK'ye, Erbil'deki bürolarını kapatmaları için süre verdiklerini, bu süreye rağmen boşaltmamaları ve karşı koymaları üzerine çatışma çıktığını" doğruluyor. Gerekçe olarak da, "PKK'nin Güneyli bir örgüt olmadığını ve bu bölgede siyasal ve askeri faaliyet gösteremeyeceğini, Güney'in iç işlerine karışmasına müsaade edilmeyeceğini" bildiriyor.

Parçacılık illetinden kurtulamamış olanlar, PKK'nin Güney Kürdistan'daki varlığını gayri meşru ilân ederek, KUKM'nin önüne gerici engeller dikmektedirler. Sömürgecilerin ülkelerindeki varlığına karşı teslimiyetçi ve hoşgörülü olanlar, bu teslimiyetlerini gerçekçilikle, akılcılıkla mazur gösterenlerin varacağı yer, KUKM güçlerini fiziki imhadr. Nihayet bunun aynı zamanda kendi varlıklarını da imha etmek anlamına geleceğini göremeyen bir siyasal körlüktür.

Bütün bu olup bitenlere bakınca Kürdistan'ı sadece **Bahdinan** ve **Soran** bölgelerinden ibaret gören KDP'nin ne kadar "**Kürdistanî**", siyasal rakiplerini tasfiye etmek için sömürgeci ordularla ortak seferler düzenlemekten çekinmeyerek ne kadar "**Demokrat**" bir aşiretler federasyonu halinde kendi ulusuna yabancılaşarak ne kadar "**Parti**" olduğunu anlamak mümkündür.

ABD Ekseninde TC-İsrail Savunma İşbirliği Anlaşmasının Anlamı

Türkiye'de tam da "İslamcı" bir parti, koalisyonun en büyük ortağıyken

Kuzey ve Güney Kürdistan'daki iç dinamikler ve uluslararası konjonktür Ortadoğu'da Kürt devletleşmesi için yüzyılımızın en büyük olanaklarını sunmaktadır. Parçacı anlayışlardan, dar grupçu yönelimlerden bir türlü kurtulamayan basiretsiz ve ufuksuz önderlikler yüzünden binbir badireyle yakalanmış olan bu imkân, Kürt ulusu için kalıcı bir mevziye, kazanıma dönüştürülemiyor, varolanlar ise durmadan baltalanıyor.

Başbakanı rağmen hükümeti "By-pass" ederek Genelkurmay insiyatifinde İsrail'le bir savunma işbirliği anlaşması imzalandı. Doğal olarak Arap ülkelerinin büyük tepkisini çeken bu anlaşma, tam da İsrail'in Filistin Barışını dinamitleyen yerleşim politikalarını hayata geçirip gerginliği en üst noktaya tırmadığı bir döneme rast gelmesine karşılık imzalandı. Bu yeni bloklaşma, Ortadoğu ilişkilerinde TC'nin iyice yalnızlaşması pahasına iyiden iyiyeye ABD güdümüne girdiğini gösteriyor.

Yalnızca büyük bir iç-kamuyuunu değil, aynı zamanda başta İran olmak üzere, hemen bütün Arap Devletlerini blok halinde karşısına alan bu meydan okuma, bir kez daha TC ile İsrail'i aynı çizgide birleştirdi.

Bu savunma konseptinin konumuz açısından önemi, Türkiye'nin silah modernizasyonu için İsrail'le yakınlaşması TC'nin iyice yalnızlığını daha da genişleterek ABD ile birlikte Ortadoğu'nun jandarmalığına talip olmalarıdır. "Daha önce de böyle değil miydi" diye sorulacak olursa; dikkatli ve ince bir politika izleyen Osmanlı mirasçısı TC, hiç bir zaman sömürgeci ortaklarını (İran, Irak, Suriye ve bunların bağlaşıklarını) tümüyle karşısına alacak

politikalara yatmamış; ABD ve NATO dayatmaları karşısında bile her zaman bir esneklik ihtiyat payı koymayı ihmal etmemiştir.

Bu kez özellikle İran'a karşı çok sert bir söylemle karşı durulması, Arap Devletlerinin duyarlılıklarının hiç bir biçimde dikkate alınmaması; üstelik tüm bunların İslam dünyasını birinci müttefik gören bir Başbakanın görevde olduğu anda yapması, militarist-stratejinin rotasını göstermeye yeter de artar bile. TC'nin dış politikası artık tümüyle Genelkurmay tarafından yönetiliyor, yönlendiriliyor.

Bu tercih, kendi toplumuna karşı iyice yabancılaşan militarist bürokrasinin dış ittifaklarla güç toplama ve kendini garantileme gayreti sayılabileceği gibi Türkiye'nin Batı Klüp'teki rolünü belirleme amacı taşımaktadır.

Genelkurmay 2. Başkanı Org. Çevik Bir, aslında gerçeği veciz biçimde ifade etti: "Türk Silahlı Kuvvetleri Batı'yla tamamen bütünleşmiştir" dedi. İfadeye dikkat edelim: Türkiye toplumu değil TSK! Ekonomik ve sosyal gelişim, insan hakları, demokrasi normları, hukuk, bilim-teknoloji alanında değil, Türk Silahlı Kuvvetleriyle bütünleşmiştir! Bu çok önemli bir ayrımdır; kendiliğinden ifade edilse bile önemli bir gerçeği açıklamaktadır. Batıyla birleşme, dün olduğu gibi bugün de askeri temele dayanmaktadır. Buradaki görevde, hem kendi ulusuna hem de, bölge halklarına karşı Batı çıkarlarının jandarma karakolu olmak...

TC-İsrail işbirliği iki "Terörist Devlet" in kader birliği etmeleri, işgal altında tuttukları topraklarda uyguladıkları yöntemler, sınır ötesi operasyonlar ve diplomasi alanında deneyim aktarımı gibi çizgiler de taşımaktadır. Ne varki İsrail'e gerek iç politikadaki "demokrasi kültürü", gerekse işgal altındaki topraklarda uyguladığı "özerklik", savaşan taraflarla "siyasi diyalog" gibi bir çok konuda Türkiye'den kat -kat ötede olduğunu da belirterek haksızlık etmemek gerek...

Genelkurmay yetkililerinin İsrail'deki yoğun temaslarının ardından, İsrail'in Bekaa vadisindeki Hizbullah kamplarının bombalaması Türkiye'nin Güney Lübnan'da İsrail'in uyguladığı yöntemleri sık sık telaffuz etmesi bu işbirliğinin Kürdistan'a ilişkin boyutlarını da göstermektedir.

İsrail'in, TC'ye büyük bir silah pazarı gözü ile baktığına ve işin içindeki mali boyutu da hesaplamakta büyük fayda vardır.

Fakat, ABD-TC-İsrail blokunun Ortadoğu'da İran bir yanda, Arap Devletlerinin bir kısmı diğer yanda ciddi

bir karşı-bloklamaya yol açacağı, en azından TC ile Kürdistan üzerindeki ortak sömürgeci çıkarlar bağlamındaki ittifakı sarsacağı beklenebilir.

Kürdistan'lı örgütler sömürgeci devletler arasındaki bu blok parçalanmadan önemli kazanımlar sağlayabilirler. Elbette bu ülkelerin bloklaşmalarına "taraf" olarak dahil olma tarzında değil, bağımsız bir Kürdistan politikasını birlikte oluşturarak.....

**Güney Kürdistan'da
KYB'den sonra hatırı
sayılır üçüncü büyük güç
olma yolundaki PKK'nin
tasfiye edilmesi, en
azından olabildiğince
sınırlandırılması ise bu yıl
gerçekleştirilen "Çelik
Operasyonu" ile
sağlanmaya çalışılıyor.
Bu operasyon KDP ve
TSK'nin PKK'ya karşı aktif
askeri işbirliği yaptıkları
1993'den sonra ikinci
büyük askeri harekâttir.
Bu harekâtın temel
ayırteci özelliği PKK'nin
yalnız askeri olarak değil,
siyasal olarak da
Güney'den tasfiye
edilmesinin
amaçlanmasıdır.**

Öte yandan ne ABD'nin de, İsrail'in stratejik olarak sürekli bir karşı tutum geliştirecekleri beklenmemelidir. Arap ve İslam dünyasını sürekli ve sonsuza kadar karşılarına alacakları bir politika düşünmeyecekleri, ama gerek "YDD'nin iç manevralarına ve güç ilişkilerine bağlı olarak gerekse, bu ülkelerin sınırlandırılmalarına dayalı olarak bir bloklaşma eksenini sık sık değiştirecekleri bir sır değildir. Bu durumda keskin bloklaşmalardan en çok zarar göreceği olan, bu komşularla her gün bir arada yaşamak zorunda olan TC olacaktır.

Askeri Vesayet Artıp, "Milli Mutabakat" Parçalanırken....

Bir Güney Kürdistan operasyonu ilk kez ardındaki "Milli Mutabakat"ın parçalandığı bir ortamda gerçekleştiriliyor. Kuşkusuz Kürdistan politikası, her zaman tümüyle TSK'ya terkedilmiş olduğu ve sivil siyasetçiler tarafından kesin bir biçimde desteklenmediği için, bu politikalarda bir değişiklik anlamına gelmiyor, ne ki 1992' den 1995'e kadar aralıksız iktidarda kalan, DYP-SHP (CHP) koalisyonu tam anlamıyla bir "Milli Mutabakat" hükümetiydi. Merkez sağ ve Merkez sol birleştirilmiş, toplumsal muhalefeti barajlama görevi SHP'ye verilmişti. Milli Mutabakat'ın diğer önemli ortakları kuşkusuz TSK Komuta heyeti ve MHP idi.

Bugün ise, koalisyonun iki büyük ortağı TSK ve MHP hükümetin dışındadır. CHP seçim yenilgisinin ardından koalisyon dışında kalmıştır. İslamcı söylemlerle 1. parti durumuna gelen RP hükümetin büyük ortağı olmuştur. Ordu, hükümet, medya, siyasi partiler, sanayi sermayesi, orta burjuvazi, mafya, faşist çeteler vb. kısaca bütün "Milli Mutabakat İktidar bloku" parçalanmış, derin bir iç kriz yaşamaktadır. Milli Mutabakata 'sol'dan destek çıkmış sendika bürokrasisi de ayrışmanın unsurlarıdır.

Bu parçalanmışlık ne yazık ki özellikle Kürdistan politikasını ve devletin yapısal değişikliklerini tartışmak bir yana, ordu'nun siyasal kurumlar üzerindeki ambargolu vesayetinin daha da ağırlaştığı bir sürece evrilmektedir. "Susurluk Kazası" ardından rejim ve özellikle Kürdistan politikasının daha canlı biçimde tartışılması, toplumsal muhalefetin, sivil itaatsizliğin boyutlanması karşısında, bu tepki usta bir "Erkan-ı Harp Taktiği" ile "Şeriat-İrtica Tehlikesi"ne yönlendirilerek hedefinden tümüyle saptırılmış bulunuyor.

Şimdi koşullar çok daha elverişli olmasına rağmen tümüyle TSK'ye angaje olan basın ve aydın çevreler, Kürdistan politikasını satır aralarında bile olsa tartışmıyorlar. Ne varki bu illüzyonun çok uzun sürmeyeceği, özellikle "Milli Mutabakat"ın çözüldüğü bu koşullarda, bu kez Kürdistan sorunu ile birlikte Millitarist-bürokrasinin siyasetteki yerini gündeme getireceği beklenebilir. Tabii kimileri zaten "darbe" altında yaşadıkları halde "darbeden" korkmaya devam etmez; "dinsel gericiğe karşı güvence" olarak Orduyu gören kimileri de asker yağcılığından vazgeçerlerse....

Helikopter Olayı'ndan Sonra

Genelkurmay'ın mali ödenekle ilgili başlattığı tartışma, eğer hükümeti zor duruma düşürmek için özellikle ortaya atılmadıysa, TC'nin savaş harcamaları karşısında karşı karşıya kaldığı ağır sorunları ortaya koymakta.

Gerilla Mücadelesi'ndeki Gelişmeler...

Son operasyonu kendinden öncekilerden farklı kılan özelliklerden biri de, 1993'de mevzi savaşına girerek özellikle KDP karşısında güç kaybeden PKK'nin, bu kez daha deneyimli ve usta taktiklere başvurduğunu göstermesidir. Konuyla ilgilenenler 1993 savaşının PKK içinde çok sert bir eleştiri-özeleştiri sürecine tabi tutulduğunu bilmektedirler.

Gerillanın füze kullanarak üst üste iki savaş helikopterini düşürmesi, ilk kez bu kadar çok sayıda üst rütbeli subayın bir harekât sırasında kaybedilmesi, iki subayın esir alınmış olması (TC henüz doğrulamıyor!), gerilla cephesindeki taktik ve donanım yönündeki gelişmeleri küçümsemenin, TC'ye pahalıya mal olduğunu göstermektedir.

Oysa operasyonun başladığı ilk günlerde, KDP'nin de desteği ile **Sinat, Xakur, Avagoze, Haftanin, Kerşa** ve **Zap** bölgelerine girildiği ve buraların tamamıyla PKK kamplarından arındırıldığı açıklanarak erken "zafer" havası yayılmıştı. Bir süre basına kapatılan bölge, gerekli mizansenler hazırlandıktan sonra Genelkurmay denetiminde "basına gezdirildi". Özellikle esir askerlerin kurtarılması için Van RP milletvekili **Fethullah Erbaş** ve İHD Genel Başkanı **Akın Birdal**'ın misafir edildiği kampın ele geçirildiği görüntüleri karşı propaganda için iyi düşünülmüş mizansenlerdi.

Buna karşılık "Türk ordusu buraya giremez" dendiği öne sürülen "Direniş Tepesi" diye gösterilen tepeye Türk bayrağının çekilmesi ve kendinden geçmiş bir kontra subayın "Biz buradayız, Mehmetçik burada, PeKaKa nerede? Gelsinler!" diye bas bas bağırması hamaset edebiyatının ilginç örneklerini oluşturdu.

Genelkurmayın açıklamalarına inanılacak olursa, operasyonun daha ilk günlerinde gerilla kayıpları 900'ü bulmuştu, 7 Haziran 1997'de ise bu rakamın 2 bin 522 olduğu ileri sürüldü. Bir gerilla mücadelesinde, bu kadar kısa süre içinde bu denli büyük kayıp verilmesi oldukça abartılı bir rakam olarak gözükmemektedir. Düzenli ordu savaşında bile kolay kolay ulaşılamayacak bir rakamı Genelkurmay'ın telaffuz etmesini

"erken ve kesin bir başarı" görüntüsü vermek istediğine yorumlayabiliriz. Savaşta, psikolojik bir öge olarak tarafların kendi kayıplarını küçültmek, karşı tarafın kayıplarını ise abartmak gibi taktikleri biliniyor. Ama bu tür bir rakam, ilk kez ve üstelik ortada hiç bir görüntü ve ceset olmadığı halde yapılabilmektedir. Yetkililer, bu rakamı "dürbünle yaptıkları izlemelerden" ve "gerilla telsizlerinin dinlenmesinden" elde ettiklerini belirtiyorlar. Gerilla telsizlerinin güvenilir bir kaynak olarak belirtilmesi bir yana, bilinçli olarak yanlış enforme etmek gibi bir savaş hilesine başvurulmuş olması da büyük bir olasılık olsa gerek.

Çünkü, gerilla güçlerinin ustalıklı bir biçimde geri çekilerek ordunun daha fazla alana güvenle yayılmasını sağladıkları, mevzi savaşına girmekten kaçındıkları, böylece Ordu'da erken bir zafer rehabetinin ortaya çıkmasını sağladıkları anlaşılmaktadır.

Yetkililer "PKK'nin ordu karşısında tutunamayıp kaçtıklarını, ama Irak, İran ve Suriye yönündeki kaçış noktalarının da tutulmuş olduğu"nu açıklıyor ve zaferlerini ilân ediyorlardı: **Org.Çevik Bir operasyonun 2. haftasında yaptığı açıklamada "Kuzey Irak'ta huzur ve sükunun tamamen sağlandığı "müjdesini veriyor ve eklemeyi de ihmal etmiyordu : "... tıpkı Türkiye'de olduğu gibi ..."**

Kendi içinde ironik bir anlam taşıyan bu açıklamaya göre, "Kuzey Irak'ta sağlanan huzur ve sükun"un nasıl bir şey olduğu hemen anlaşılıyordu : "... tıpkı Türkiye'de olduğu gibi .." yani hiçbir şey..

Zaten çok geçmeden hem bu "huzur ve sükun sağladık, gerillayı temizledik" edebiyatına, hem de "biz buradayız, PeKaKa nerede!" diye bağiran hamaset nutuklarına çarpıcı cevaplar gelmeye başladı. Gerilla oradaydı ve bir hafta arayla iki savaş helikopterini SA 7 B

EM NAXWAZIN BIN ZORBASI !

**ASKERİ
İŞGALE SON !**

Org.Çevik Bir operasyonun 2. haftasında yaptığı açıklamada "Kuzey Irak'ta huzur ve sükunun tamamen sağlandığı "müjdesini veriyor ve eklemeyi de ihmal etmiyordu : "... tıpkı Türkiye'de olduğu gibi ..." yani hiçbir şey.. Kendi içinde ironik bir anlam taşıyan bu açıklamaya göre, "Kuzey Irak'ta sağlanan huzur ve sükun"un nasıl bir şey olduğu hemen anlaşılıyordu : "... tıpkı Türkiye'de olduğu gibi .." yani hiçbir şey..

füzeleriyle düşürmüş, 13 üst rütbeli subayın ölümü ve iki esir alınmasıyla önemli kayıplar verdimişti. Üstelik sadece Güney Kürdistan'da değil, Kuzey'de **Dersim, Amed, Botan** ve **Serhat** bölgelerinde de yaygın çatışmalar yaşanmaktaydı. Küçük gruplara ayrılmış olan gerillanın iyice yayılmış olan askeri birliklere kayıplar verdiğini anlaşıyordu.

Süper Cobra'nın düşüşü ilk önce "teknik arıza" diye duyuruldu. Ardından düşürülen **Caugar**'ın ise, önce "teknik arıza" daha sonra "bilinmeyen bir nedenle düşüşü" açıklandı. Fakat daha sonra inandırıcılığın büsbütün yitirilmesini önlemek ve füzeler konusunda bir dizi ülkeyi suçlayarak, topu dışarı atmak için olsa gerek, helikopterin PKK gerillalarınca düşürüldüğü Genelkurmayin resmi açıklaması ile kabul edilmek zorunda kaldı.

Yine açıklamalarda asker kaybının 95 olduğu, 220 yaralı bulunduğu belirtiliyordu. Bütün bu kabullenmelerin ardındaki siyasi ve askeri gerçek ise şuydu: Güney Kürdistan TC için her geçen gün daha da büyük bir oranda bir Vietnam batağına dönüşüyor!...

Gerillanın "dış" bir olgu olduğunu anlatmak üzere onların Suriye, İran ve Güney Kürdistan'dan geldikleri demagojisi sürdürülürken Botan'dan Dersim'e her alanda gerillanın varoluşu, özel savaş propagandasını yerle bir etmektedir. PKK'nin siyasal çözüm sürecine zemin hazırlamak için yürüttüğü tek taraflı ateş-kes politikasının yarattığı nisbi durgunluk ortamını, "teröristleri yok ettik, artık eylem yapamıyorlar, bölgeyi en azami düzeyde temizledik" diye kendilerine başarı malzemesi yapanlar, her şeyin bu kadar ucuz politika malzemesi yapmanın sancılarını yaşıyorlar. Gerillanın "bitti, yok oldu" dediği anda büyük kayıplar verdirdiği anlaşıldığında, özel savaş demagojisinin ne kadar ters teptiği ortaya çıkıyor.

Bütün bu tablodan "Askeri Çözüm"ün ne derece tıkanıdığını görmek mümkündür.

Tabii görmek ve anlamak isteyenlere...

PKK'yi Ezdikten Sonra "Çözüm" Masalı !

Güney Operasyonu'nun TC yetkilileri açısından diğer bir dramatik yanıda, Nisan ayı içerisinde bizzat askerlerin ağzından "Terör konusunda askeri açıdan yapılabilecek her şeyi yaptık, PKK'yi marjinalleştirdik; şimdi sıra sivillerde, sosyal, ekonomik ve kültürel tedbirlerin alınmasında" demelerinden kısa bir süre sonra yine askerini büyük çaplı bir operasyona sokarak bütün bu sözlerini bir anda tekzip etmesidir.

TC yetkilileri özellikle "siyasal çözüm" lafını kullanmamaya özel bir önem gösteriyorlar. 1990 yılında Özal'ın "Federasyonu bile tartışırız" demesinin, 1992 yılında Demirel-Inönü ikilisinin Diyarbakir'de halkın önünde "Türkiye Kürt realitesini tanımıştır" demeçleri vermelerinin üzerinden 5 yıl geçtikten sonra yeni hiçbir şey söylenmediği gibi, bütün eski söylenenler de unutuldu ve nerede ise hainlik sayılmaya başlandı. 5 yıl sonra ilk kez birisi, -üstelik sorunun asıl muhatabı olan bir askeri yetkilinin /Org.Çevik Bir'in/ böyle bir açıklama yapması bir çok çevrede iyimserlik havasının esmesine yetti.

Gerçi Orgeneral yine "siyasal çözüm" lafını telaffuz etmemeye özel bir dikkat gösteriyordu, ama "askeri açıdan herşeyin yapılmış olduğu ve herşeyin askerden beklenmemesi gerektiği, sivil siyasetçilerin sosyo-ekonomik, kültürel tedbirler" almaları gerektiğini söylemesi bile uzun zamandır "şiddet" ve "askeri çözüm" dışında dile getirilen bir yaklaşım olarak ciddiye alınmaya değer görülüyordu.

Bu demecin artık tümüyle etkisiz, yetkisiz ve ciddiyetsiz oldukları kanıtlanmış olan sivil siyasetçiler yerine asker tarafından dile getirilmiş olması acaba Türkiye'de, Rusya'nın Çeçenistan'daki **Lebed Formülü**ne benzer bir çözüm mü düşünülüyor sorusunu gündeme getirdi.

Bu söylemlerin ardından Güney Kürdistan'a askeri bir sefer düzenlenmesini ise kimi çevreler "PKK'yi ezdikten sonra çözüm" olarak yorumluyorlar. Bu görüşe göre "TC Kürt sorununda bir takım açılımlar yapma ihtiyacı duymakta fakat silahlı mücadele sonucunda bazı kazanımlar alındığı ve terörizme boyun eğildiği izlenimi vermemek için öncelikle PKK'yi ezmeyi zorunlu görmektedir. Bu sonucu az-çok aldığı anda ise -ki askeri yetkililer artık bunu söylüyorlar!- bir takım çözümler gidecektir".

Işın garibi bu görüşü, siyasi geleceğini PKK'nin tasfiye edilmesine bağlayanlar kadar PKK yanlısı çevrelerin de akla uygun bir yaklaşım saymalarıdır. Bir farkla, "devlet henüz PKK ile görüşme ve anlaşmaya hazır olmadığı için, öncelikle terörizmi yokettiği görüntüsünü sağlamak, daha sonra da PKK'nin de zımnı desteğini alan çözümlere yönelmeyi düşünmektedir".

Oldukça spekülatif bu yorumlara karşın bizim görüşümüz şudur.

Birincisi; Kürdistan sorunun çözümünün önündeki en büyük engel **militarist-bürokrasidir. Ülkenin askeri işgal altında oluşudur.** Dolayısıyla, silahlı ulusal direniş sonuna kadar temel bir öge olacaktır, olmak zorundadır. Sömürgeciliğin şiddeti devrimci şiddetle geriletilmedikçe, kırılmadıkça hiçbir "çözüm" şansı yoktur. Bu nedenle, gerilla mücadelesini temsil etme bağlamında "PKK'yi ezdikten sonra çözüm" diye bir şey söz konusu olamaz. Üstelik bu çözümden kastedilen şey en basit ulusal kültürel hakların, kimliğinin tanınması noktasında bile olsa...

İkincisi; Politik radikalizmin dışlanarak, ulusal temsil yok sayılarak, ulusa

dayatılacak hiçbir "çözüm"de kalıcı ve adil olamaz, barışçı olamaz. Bu nedenle özellikle "PKK dışında muhatap arama" ya da "PKK'siz çözüm" gibi formüller de politik gerçeklikle bağdaşmamaktadır.

PKK'nin kendi dışında atılacak adımları cesaretlendirmek üzere geri adım atması ve mevcut statünün KUKM lehine değişmesi yönündeki açılımlara sıcak bakması ise taktik bir yaklaşımdır. Herkes için manevra yapma olanağı sağlamaktadır. Fakat unutulmamalı ki, eğer "Avrupa çözümü"ne gelinecekse bile İrlanda ve Bask sorunlarında varılan ara çözüm, ancak IRA ve ETA'nın zımnı desteği sayesinde mümkün olabilmıştır.

Bundan dolayıdır ki, "silahlı mücadelenin yenilgisi üzerine" çözüm geleceği beklentisi sağ-oportünist ve teslimiyetçi bir anlayıştır, sömürgecilerin uydurduğu bir masaldır.

Unutulmamalıdır ki, **PKK'nin yenilgisi veya tasfiyesi üzerine, silahlı mücadelenin yenilgisi üzerine inşa edilecek tek bir "çözüm" vardır. O da Kürdistan'ın 1925'ler, 1938'lerden sonra yaşadığı gibi koyu bir gericilik ve teslimiyet dönemidir...**

can erzin

şehitlerin maliyeti!

"Çelik Harekâtı" sırasında 2522 gerillanın öldürülmesi, burjuva basınında küçük başlıklarla istatistiksel bir soğuklukla sıradan bir haber olarak geçiştirildi. Belki rakamın abartılı ve gerçek-dışı olmasından ötürü idi. Ama daha da çok sözde "TC vatandaşı" sayılan Kürt gençlerinin kanı onlar için hiç birşey ifade etmediği için böyle davrandılar. İki bin beşyüz genç, ikibin beşyüz bağı yanık anne demekti... Fakat savaş çıkırtkanları bu kitlesel kıyımı değil, ancak üst-rütbeli subayların cenazelerinde duygu sömürüsü hamaset edebiyatı yapmayı yeğledi, hem de iki yüzlüce...

Ailelerin içerisinde yükselen "Bu kan dursun artık!" feryatları yerine, savaşı kışkırtan yakınmalar öne çıkarıldı. Beri yanda ateş düştüğü yeri yakar misali binlerce gerilla ailesinin tepkileri ise hiç hatıra bile getirilmedi. Çünkü onlar, basına göre sadece askerinin başarısını gösteren bir sayıdan ibarettiler.

Aslında şehitlere nasıl maliyet hesabı ile bakıldığına bir örnek de Hürriyet Gazetesinde, şehit ailelerine, mirasçılara tanınan hak ve mali olanakların bir listesi verilerek ortaya konulmaktaydı. 10 milyon maaşla küçük bir iş, bir lokma ekmek için intihar eden gençlerin, işsizlerin bulunduğu bir ülkede, insanları kirliliğe bir savaşta ölmeyi cazip hale getiren bu liste aslında ibret vericidir.

Bakin şehit varislerine tanınan haklar nelermiş!

- Faizsiz toplu konut kredisi (1977 için 1 milyar 444 milyon TL),
- 10 yıl süre ile kira yardımı,
- Bir yıldan üç yıla kadar 250 /500 milyon arası Halk Bankası kredisi,

- Şehit yakınlarına iş temini,
- Şehidin kendisinden sonraki kardeşinin isterse askerlikten muaf tutulması,
- Şehit kardeşlerinin ikametgâhlarına yakın bir yerde askerlik yapması,
- Hastanelerden yararlanma önceliği,
- Askeri kimlik kartının verilmesi,
- Orduveinden ve özel eğitim merkezlerinden yararlanma,
- Ulaşım araçlarından ücretsiz yararlanma,
- Parasız yatılı veya burslu öğrenci okutmakta kolaylıklar,
- Askeri ve polis okullarına girişlerde kolaylıklar,
- Kara Kuvvetlerinden 35 milyonluk destek yardımı,
- Genelkurmay'dan 75 milyonluk destek yardımı,
- Kara Kuvvetleri Sosyal ve Moral Yardım Sandığı'ndan 450 milyon TL destek,
- En yüksek devlet memuru bürüt aylığı üzerinden, 30 yıl hizmet yapmış gibi emekli ikramiyesi ödenmesi. (1997 yılı için 2 milyar 332 milyon 227 bin TL),
- En yüksek devlet memuru bürüt aylığı üzerinden 60 katı tutarı olan (1997) yılı için) 1 milyar 889 milyon 550 bin TL nakdi tazminat,
- Emekli maaşı,
- Tütün ve alkol ürünlerinin satış bedellerinden pay (1997 yılı içinde 76 milyon 245 bin TL),
- İlkokula 24 milyon, ortaokula 36 milyon, liseye 48 milyon, yüksek okula 72 milyon öğrenim yardımı,
- 1 milyar 332 milyon 227 bin TL OYAK yardımı (1997 yılı için),
- Mehmetçik Vakfı katkıları...

Bu listeyi okuyan sefillerin "Gel de ölme!" demeleri beklenebilir.. Bir de şehit gerilla varislerine bakalım. Bütün yurtsever ve devrimcilerin, Kürt halkının kalbinde nadide bir yere; özgür bir vatan, özgür bir toplum ideali uğruna verilmiş bir ömrün onuru, kölece yaşamayı insanca ölmeye yeğlemenin gururu dışında şimdilik maddi hiçbir şey yok.. Ama özgürlüğün taş taş döşenen

Gerilla yakınları ise bakın nelerden yararlanıyor !

görkemli yolu var.

- Köylerinin ve evlerinin yakılması,
- Varsa arazi ve taşınmaz mallarına korucular tarafından el konması,
- Yüzlerce yıldır yaşadıkları köylerinden, kasabalarından, mahallelerinden sürgün edilmeleri
- Göçtükleri şehirlerde ve metropollerde barınacak yer bulamayıp, naylon barakalarda yaşamaları ve belediyenin sürekli olarak buraları dağıtması,
- Bir evde 6-7 aile ile birlikte kalmaları,
- İş bulamamaları, koruculuk ve ajanlığı kabul etmedikçe kendilerine devlet nezdinde hiçbir yardımda bulunulmaması,
- Yardım ve yataklık suçundan işkenceye uğramaları, tutuklanmaları, yargılanmaları, cezaevlerinde yatmaları,
- Ailelerin parçalanması, çocukların hiçbir sosyal güvence olmadan, eğitimsiz ve sağlıksız bir yaşama, çoğu kez sokağa mahkum olmaları,
- Kontr-gerillanın, korucu ve güvenlik kuvvetlerinin işkencelerine uğramaları, fırsatı bulunduğu anda öldürülmeleri,
- Devlet karşısında hiçbir haklarının olmaması ve hiçbir olanak sağlanmaması...

Liste daha da uzatılabilir. İşte haksız ve eşitsiz bir sömürge savaşında "taraf"ın maliyetleri. Kim ne için, nasıl savaşıyor, bu kimin savaşı? Bu tablo bile yeterince anlatmıyor mu?

Silah Harcamalarına Ayrılan Kaynaklar

Kaynak	Dolar \$	%
Ulusal Bütçeden Ayrılan Pay	9 milyar 847 milyon 7 yüzbin	% 35.4
Savunma Sanayii Destekleme Fonu	5 milyar 93 milyon 4 yüzbin	% 18.3
ABD Yardım	4 milyar 247 milyon 5 yüzbin	% 15
Türk Savunma Fonu	3 milyar	% 10.7
NATO	2 milyar 727 milyon 8 yüzbin	-
Devlet ve Firma Kredileri	1 milyar 602 milyon	-
Özel Ödenek	1 milyar 25 milyon	-
Almanya	153 milyon	-
TSK Güçlendirme Vakfı	115 milyon 6 yüzbin	-

TC'nin Son 10 Yıl İçerisindeki Silah Harcamaları

Yıllar	Dolar \$
1988	1 milyar 656 milyon
1989	1 milyar 913 milyon 9 yüzbin
1990	2 milyar 392 milyon 2 yüzbin
1991	3 milyar 158 milyon 9 yüzbin
1992	3 milyar 149 milyon
1993	3 milyar 513 milyon 9 yüzbin
1994	2 milyar 599 milyon
1995	2 milyar 811 milyon
1996	3 milyar 359 milyon
1997	3 milyar 258 milyon 4 yüzbin
Toplam :	27 milyar 811 milyon 9 yüzbin

tartışma

Nirxên mîrovîyê carek din jî di bin paletên tanqan de ye. Lê Mixabin hemî dinya bûye ker û lal; kes tiştek nabîne û nabihîze. Dewleta Tirk a kolonyalist, li ber çavên dinya şarezar (!) hemî peymanên navnetewî di bin postalên leşgerên xwe de kir paspas û bi armanca dagirkirinê, bi hêzek mezin êrîşê Kurdistanê başûr kir. Hemî dewletên emperyalîst, mezring û sazûmanên navnetewî jî çavên xwe girtine; an jî hovîtiya artêşa Tirk re. Li çepikan didin an jî bi bêdengeji temaşê dikin. Li gor agahdarîyên çapemenîyê 70.000 leşger, 10.000 cerdewan, 300 tanq, balafirên şer, cobra û pêşmergeyên PDK'ê beşdarî vê êrîşê dibin, ev hejmar jî dîyar dikin ku di dîroka komara Tirk de tevgera leşgerî ya herî mezin, ev tevger e. Rayedarên artêşa Tirk, di şîroveyên xwe yê di destpêka êrîşê de gotin, ku ev operasyon li ser vexwendina (daweta) PDK'ê dest pê kirîye û heta PDK bêje bes, wê bidome.

BAŞÛR WÊ JI DAGIRKERAN RE BÏBE DOJEH

N.Barzan

Belê li Kurdistanê dîrok carek din jî dubare dibe. Hêzên sereke yê Kurdistanê başûr-bi taybetî jî PDK- dîsa bi hêsantî hatin listikên kolonyalistan û li dijî berjewendiyên gelê Kurd ketin nav plan û bernameyên xayîn. Pewîst e ku ev ravêja (tavira) PDK'ê ya îroyîn jî nû ve bê nirxandin û di nav tekoşîna rizgarîya netewî de cî û rola wê çî ye, bê tesbît kirin. Berî nirxandina ravêja PDK'ê divê em li mebesta dewleta Tik û li mebesta piştgirên wê yê emperyalîst binêrin. Gelo dewletên emperyalîst çima bi awayekî ewqas vekirî dibin hevkar û piştgirên dewleta Tirk?

Wekî tê zanîn PDK û YNK nêzîkî du sal berê, di navbeyna 9 û 11'ê Gelawêja 1995'an di bin sîwana (şemsîyeya) DYA (Dewletên Yekbûyî yê Amerîkayê) li bajarekî Îrlandayê Dublinê civîyan. Nûnerên dewleta Tirk jî, bi statûya çavdêriyê beşdarî civîna Dublinê bûn. Di dîtîne de, ji vê civînê armanc nakokî û dubendiyên ku di navbeyna PDK û YNK'ê de hebûn, çareserkerin bû. Ji demê dirêj ve li başûrê Kurdistanê di navbeyna herdu hêzên sereke; PDK û YNK'ê de nakokî û dubendiyên berjewendiyê hebû. Ev herdu hêz bi hêsantî dihatin listikên dewletên kolonyalist û bi şerê birakujî û xwekujîyê qira hevdu dibirin.

Helbet bihevketina PDK û YNK'ê dihat hesabê kolonyalistan; wan jî bi vî fersendî bandora xwe li ser Kurdistanê başûr zêde dikirin. Dîsa bihevketina hêzên Kurdistanê dibû sedema bê îstîkariyê. Loma şerê xwekuj, dewleta federe ya Kurdistanê başûr ber bi hilweşînê dibir. Ev rewş jî dihat hesabê dewletên kolonyalist ên heremê. Lê ji hêlekî de jî li başûr di nav gel de giranî û îtibara PKK'ê zêde dibû. PKK Her diçû li başûr bi cî dibû. Bihêzbûna PKK'ê jî, bernameyên emperyalîstan ku ji bû îstîkrara rojhilata navîn hatibûn amadekirin, ser û bin dikir. YDK û hevkarên wê yê heremê jî bo karibin li başûr PKK'ê ji mewzîyên ku bi dest

xistîye derxin, plan û bernameyên nû amade kirin û xistin rojevê. Civina Dublinê jî yek ji van planan bû. Di encama civînê de protokolek hat îmzekirin. Li gor vê protokolê nakokîyên ku di navbeyna PDK û YNK'ê de hebûn, hatibûn çareserkerin. Lê ya rastîn di bingeha civîna Dublinê de tasfîyekirina PKK'ê hebû. Biryarên ku li Dublinê hatibûn standin, li hingavî berxwedana PKK'ê ket; PKK li du civîna Dublinê jî li başûr hêz û bandora xwe zêde kir. Li ser vê yekê, dewleta Tirk, bi armanca têkbirin û tasfîyekirina PKK'ê kemînên bi xwîn û xayîn amade kir. Dublin jî aliyê platformên navnetewî de gava yekem bû. Ev pêvajoyê bi civînên Ankarayê berdwam kir. Lê îcar bi awayekî din. Rola dewleta Tirk bi carekî de veguherî. Di civîna Dublinê de başdarîya nûnerên dewleta Tirk tenê bi statûya

çavdêriyê bû lê îcar ew bi xwe bû xwediyê sîwanê. Di civînên Ankarayê dewleta Tirk, Tirkmenan jî wek qertek xwe bi kar anî û li ser hêzên başûr bandora xwe pêşve bir. Bi gotinek din, hevsarê bi yekcarî bi dest xist. Helbest dîsa bi pişkîriya YDK û emperyalîstên Awrupayê. Îcar Îsraîl jî beşdarî vê qoroyê bûye; ji aliyê îstîfbarat û leşgeriyê jî rayedarên artêşa Tirk ra aqilmendiyê dike.

Tête zanîn ku dewletên emperyalîst û hêzên dagirker, ji destpêka "Sazûmana Dinê ya Nû" vir ve dixwazin li her çar aliyê dinê hêzên radikal û tekoşer bikîşînin nav sîstamê. Bi vê armancê bernameyên kedîkirin û tasfîyekirinê amade dikin. Yek ji armanca wan jî di kesaniya PKK'ê de têkbirina tekoşîna rizgarîya netewî ye. Lê ev bernameyên wan li hingavî xeta serxwebûntiyê ket. Lê carek biryar dabûn; "Bi çî awayê be jî, ev agirê ku ji çiyayên Kurdistanê bilind dibe, wê bê vemirandin". Bi vê armancê carek din li paş deriyên girtî biryara dagirkirina başûr hat standin û rê jî artêşa Tirk re hat vekirin.

Hêzên dagirker li du amadeyîyek dirêj di 14'ê meha Gulanê de êrîşê Kurdistanê başûr kirin. Wekî tê zanîn ev çend salên dawîn in, ku artêşa Tirk her sal dikeve başûr. Rayedarên artêşê, li du her êrîşê dibêjin;

Belê, artêşa dagirker bi mebesta têkbirin û tasfîyekirina tekoşîna rizgarîya netewî ket başûr. Ji niha de hat îlankirin ku operasyon biserketîye. Leşgerên Amerîkayê li Wîetnamê çawa ketin pengavê tê zanîn; di pêvajoya vekîşînê de fersend neditibûn ku mirî û birîndarên xwe topkin. Bê şik dawîya artêşa Tirk jî wê wekî wan be. Bi gotinek din, wê başûr ji artêşa Tirk re bibe doje.

tartışma

"Me pišta terorîstan şikand, êdî PKK wê nikaribe pišta xwe rast bike!" Ev gotin ji bo vekîşandina wan dibû sedem. Xuya ye ku wê icar demek dirêj li başûr bi cîh bin. artêşa dagirker, bi hovîti tevkuştinan çêdike çî li welat çî li derveyî welat dengên rûbar pir qels in. Hemî çapamenîya Tirk bûye yek deng û wek berdevkê artêşa Tirk şerê psikolojîkî didomîne. Roj tuneye ku 100,200 an jî 300 gerilâ nekujin û li ser "lehengîya mehmetçîk" çîrokên derewîn nekin mijara nûçeyan. Bilesebe çapemenîya Tirk bi nave çapemenîya mehmetçîk nehatîye bi nav kirin. **Belê, artêşa dagirker bi mebesta têkbirîna û tasfîyekirina tekoşîna rizgarîya netewî ket başûr. Ji niha de hat îlankirin ku operasyon biserketîye. Leşgerên Amerîkayê li Wîetnamê çawa ketin pengavê tê zanîn; di pêvajoya vekîşandê de fersend neditibûn ku mirî û birîndarên xwe topkin. Bê şik dawîya artêşa Tirk jî wê wekî wan be. Bi gotinek din, wê başûr ji artêşa Tirk re bibe dojeh. Helbet ne tenê ji artêşa dagirker re, ji hevkarên wan re jî, Agirê wê dojehê wê îxanetê ji bişewîtîne.**

Di bin maskeya welatparêzîyê de îxanet

Hêzên kolonyalîst ji bo karibin serdestiyên xwe yên li ser Kurdistanê bi hêsanî bidominin sîyaseta pîralî bi kar tînin. Yek metodên wan jî metoda "Parve bike û îdare bike"ye. Ji dagirkirina Kurdistanê heta îro hêzên dagirker, dubendîyê xîstine navbeyna hêzê welatparêz û bi şerê xwekujî wan bi hev dane kuştin. Dijminên gelê Kurd di vê sîyasetê de pîrçar biserketine û gihîştine armacên xwe. Ev rastî carek din jî di rojevê de ye.

Rayedarên artêşa Tirk di destpêka operasyonê de rave kirin ku, operasyon bi vexwendina PDK'ê dest pê kir û heta heremên ku PKK lê li cî bûye, bikevin serdestiya PDK'ê wê bidome. PDK di destpêka operasyonê de bédeng ma, lê bi çalakî û kiryarên xwe yên qirêj îspat kir, ku ev gotin rast in. Ji êrîşê deh roj şûnda berpîrsiyarê PDK'ê Samî Abdurrahman, di programa "32.Gûn"ê de bi awayekî şermok van idîayan pejîrand. Ev jî dîyar dike ku, hêzên başûr ji bûyerên dîrokî tu ders dernexistine. Bi qasî ku em dizanin, PDK û YNK ji damezrandina xwe heta îro bi dewletên kolonyalîst re dikevin nav têkilîyên stratejîkî û ji bo berjewendiyên wan têdikoşin. Maskeya ev rewşa malkambax jî amadeye; ji nakokî û dubendiyên kolonyalîstan feyde kirin. Lê di qada pratîkê de rewş beravajê wê îdîayê dimeşe. Ji nakokiyên di navbeyna dewletên kolonyalîst de hene, feydekirin li hêlekî, ev herdu hêz jî bi hesanî tînin listikên wan û bi partî û rexistinên Kurd re şer dikin. Nemaze rûpelên dîroka PDK'ê di vê babetê de bi kiryarên qirêj tîjî ne. Du mînak tenê ji bo têgihîştina wê rastiyê bese.

Li du hilweşîna rejîma Şah li Kurdistana rojhilat PDK-Îran û Komela di encama tekoşîna li dijî rejîma Humeynî, heremên rizgarkirî bi dest xistibûn. Di sala 1982'an de PDK bi kiryarên xwe yên qirêj derket holê û bi rejîma Humeynîyê xwînaxwar re têkilîyên stratejîkî damezrand. PDK bi pasdarên Îranê re li dijî PDK-Îranê şer kir. Kolonyalîstên Îranê bi alîkarî û piştgirîya PDK'ê heremên rizgarkirî bidest xistin. Dîsa artêşa Tirk di payîza 1992'an de bi mebesta pêkanîna herema tampon bi tanq û topan û bi hezaran leşgerên xwe êrîşê qampên PKK'ê kir. Di vî şerî de peyvirên PDK û YNK'ê li dijî êrîşa hêzên dagirker di xeta berxwedanê de cî girtin bû, mixabin herdu hêz jî bi artêşa Tirk re hevkarî kirin û êrîşê PKK'ê kirin. Rêvebirên PDK û YNK'ê destên xwe yên qirêj bi xwîna gerilâ şuştin. Pêşmergekên PDK'ê li ser tanqên artêşa Tirk îşareta serkeftinê dikirin. Ew dimen hina jî ji ber çavên me neçûne. Di wan rojan de me ji vî şerî re gotibû; birakujî. Lê bi ya min ev ne tesbîtek rast e. Ger hêzek di nav bernamayên kolonyalîstan de bisekine û ji bo berjewendiyên wan êrîşê

hêzeke Kurdistanî bike, ev ne birakujî ye. Divê em navê wê ravêjê rast lêbikin û têkilîyên xwe bi ew hêzen ku di nav bernamayên kolonyalîstan de disekin in re li gor wê ravêjê saz bikin, belê navê wê ravêjê ya rastîn îxanet e.

Helbet rojhilata navîn ji bo dewletên emperyalîst û kolonyalîst wek sîfra guran e. Li heremek wîsa ajotina xetek rêzanîya serbixwe ne hêsan e. Lewra li wê heremê deste kî di bêrika kê de ye ne aşîkar e. Tîfak û hevkarîyên partî û rêxistinên heremê roj bi roj veduguherin. Ji ber wê yekê dibe ku di pêşerojê de hêzên başûr xwe ji çewtîyan rizgarkir û werin ser xetek Kurdistanî. Daxwaz û hêviya gelê Kurd jî ev e. Lê divê îro hêzên welatparêz û şoreşger ên her çar perçên Kurdistanê jî, têkilîyên xwe bi hêzên ku di nav îxanetê de ne re bibirin û wan bi awayekî vekirî teşhîr bikin. Iro Barzanî û Talabanî paytextên wek Ankara, Baxdat, Tahran û Şamê jî xwe re kirine qible. Çavên wan kor bûye rastiyê nabînin. Fersenda ku li şerê delavê ketibû destê Kurdan bi destên xwe revandin. **Li du şerê delavê li başûr li ser xwîna şehîdan dewleteke federe -ku de facto serbixwe bû- hatibû avakirin. Barzanî û Talabanî, têkilîyên xwe yên sîyasî, aborî û diplomatîkî ne ji bo jîyandina wê dewletê, li gor berjewendiyên emperyalîst û kolonyalîstan ajotin û ji gîyana wê dewletê re fatîhe xwendin. Îro jî Barzanî Kurdistana başûr danîye ser temsîka (tepsîya) zêrîn pêşkeşî dagirkeran dike.** Lê divê tu car neyê ji bîr kirin ku; "rî dibe bihost lê dijmin nabe dost". Dîsa dive neyê ji bîr kirin ku, bîra gelan bihêz e; îxanet jî tu car nayê ji bîr kirin.

Li du şerê delavê li başûr li ser xwîna şehîdan dewleteke federe -ku de facto serbixwe bû- hatibû avakirin. Barzanî û Talabanî, têkilîyên xwe yên sîyasî, aborî û diplomatîkî ne ji bo jîyandina wê dewletê, li gor berjewendiyên emperyalîst û kolonyalîstan ajotin û ji gîyana wê dewletê re fatîhe xwendin. Îro jî Barzanî Kurdistana başûr danîye ser temsîka (tepsîya) zêrîn pêşkeşî dagirkeran dike.

ULUSAL KONGRE YİNE GÜNDEMDE

Sömürgeci Türk devletinin KDP güçlerinin desteğiyle Güney Kürdistan'ı işgal etmesi, Kürtler arası birlik faaliyetlerini hızlandırdı. Bir süredir ara verilen **Ulusal Kongre, Ulusal Birlik ve Ulusal Cephe** tartışmaları yeniden Kürt hareketlerinin gündeminin ön sıralarına yerleşti. Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde konuya ilişkin bir çok toplantı ve panel düzenlendi.

Ulusal Birlik tartışmalarına ilişkin ilk panel, 15 Mayıs'ta MED-TV'de canlı olarak yapıldı. Eyüp Burç ve Cahit Mervan'ın yönettiği panele konuşmacı olarak Kürdistanlı örgüt temsilcileri, PKK Genel Başkanı Abdullah Öcalan, gazeteciler ve PKDW adına Cabbar Kadir katıldı. Güney'deki Türk işgalinin yeni olması nedeniyle en çok tartışılan mesele, Kürt örgütlerinin sömürgeci devletlerle yaptıkları "ittifaklar" ve KDP'nin tavrı oldu.

Panelistler konuşmalarında Türk işgalini sert bir şekilde kınayarak Güney'deki ulusal güçlere özellikle KDP'ye seslenerek, **sömürgeci Türk devletiyle işbirliğine son vermeye ve safını Kürt halkının meşru çıkarlarının yanında belirlemesini** talep ettiler. Panelistlerden PRK-Rizgarî Temsilcisi Mahmut Yezdin konuşmasında; Kürt ulusal hareketinin tarihsel yenilgisinin nedenlerini, bugün yaşanan durumla karşılaştırarak başladı. Yezdin kısaca; "adına ne denilirse denilsin, ister taktik ister stratejik olsun geçmişten günümüze sömürgeci devletlerle süre gelen ilişki tarzının her zaman Kürtlerin aleyhine

işlediğini, **Ulusal Birlik ve ortak bir direniş cephesinin oluşmasının önündeki en ciddi engelin mevcut bağımlılık ilişkileri olduğunu, bu durum aşılmadığı sürece Kürtler arası çatışmaların devam edeceğini "**vurguladı.

Mahmut Yezdin panelin ikinci bölümünde, PRK-rizgarî'nin temel stratejik tezlerinin her gün biraz daha doğrulandığını belirterek, tüm Kürdistanlı güçlere sömürgeci devletlerle ilişkilerini kesmelerini ve silahlarını birbirlerine değil, düşmana çevirmeleri çağrısında bulundu.

İkinci panel ise Almanya'nın Köln kentinde 17 Mayıs'ta gerçekleştirildi. 2000'e yakın kişinin izlediği paneli Kürdistan'lı örgütler düzenledi. Panele Kürdistan'lı örgütler paltformunda yer alan **PKK, PRK-rizgarî, PYSK, PSK, KKP-PIK** katıldılar. Paneli Kürdistan'lı Hukukçular Birliği Başkanı Veysel Akay yönetti.

Panelin konusu "**Nasıl Bir Cephe, Nasıl Bir Birlik**"ti. Panelistler, genel olarak kendi örgütlerinin temel stratejilerine uygun birlik ve cephe anlayışlarını dile getirdiler. Panelistlerin konuşmalarındaki parçacı anlayış bariz bir şekilde görülmüyordu. Olaylara ülke perspektifiyle yaklaşan sadece PRK-rizgarî ve PYSK oldu. Bu panelde de Güney Kürdistan işgali ve KDP'nin işbirlikçi-ihanetçi tutumu tüm örgütler tarafından protesto edildi.

Panele PKK adına katılan

temsilci, PKK'nin daha önce çeşitli vesilelerle dile getirdiği Türkiye-İsrail-ABD Blokuna karşı alternatif olarak İran-İrak-Suriye ittifakını savunması diğer panelistler tarafından eleştirildi. Bu ittifakın özünde KDP-TC ittifakından farklı olmadığı, bu tür ittifakların dört parçada Kürtler arası dayanışma ve işbirliğini yokeden önemli bir faktör olduğu vurgulandı. Daha sonra söz alan PRK-rizgarî temsilcisi Ferit Mirhaj ise, KDP'nin sömürgeci Türk devleti ile ilişkilerini ve ihanetini eleştirerek, Kürt siyasal hareketlerinin muhtevalarında varolan şiddet olgusuna değindi. Kürt örgütlerinin en küçük iç sorunu bile şiddetle çözmeye çalıştıklarını, ellerinde büyük silahlı güçler bulunduran bütün Kürt hareketlerinin kendilerine ideolojik siyasal düzeylerde muhalefet eden örgütlere karşı şiddet kullandıklarını

EM NAXWAZIN BIN-POSTAL !

ASKERİ İŞGALE SON !

ve kullanmaya devam ettiklerini belirterek, son olarak Güney Kürdistan'da KDP ve YNK'nin Tekoşin ve Rizgarî örgütlerinin kadrolarına karşı vahşi yöntemler uyguladıklarını ve bir çoğunun işkenceyle öldürüldüğüne tanık olduklarını, PKK'ninde zaman zaman kendi dışındaki örgütlere karşı şiddet uyguladığını vurguladı.

Panelin ikinci bölümünde yeniden söz alan Ferit Mirhaj, Ulusal Birliğe değinerek; "Ulusal Birliğin oluşabilmesi için, Kürtler arası bir hoşgörü ortamının oluşması, şiddetin dışlanması, parçacı bakışın terkedilmesi ve en önemlisi de Kürt hareketleri halkın çıkarlarını esas alan politik bakışa sahip olmalıdırlar" dedi. Kürdistan'da yaşanan mevcut sıkıntıların önemli nedenlerinden birinin de, Ulusal

Kurtuluş Mücadelesinin DEVRİMCI-SOSYALİST bir önderlikten yoksun olmasından kaynaklandığını açıklayan Ferit Mirhaj, konuşmasının sonunda; "KDP ve YNK'nın sadece emperyalistlerle, sömürgeci ve işgalci güçlerle ilişkilerinden dolayı değil, esas olarak Körfez krizinden beri uyguladıkları pratik politikalar nedeniyle de gericileşdiklerini, bu iki gücün Kürdistan devriminin önünde gerici bir barikat oluşturduklarını, bu barikatın siyasal yöntemlerle tasviyesinin zorunlu olduğunu" vurguladı.

Bir başka panel ise, Berlin'de yapıldı. Kürt Enstitüsü tarafından organize edilen panele Kürdistanlı hareketler ve demokratik kitle örgütleri katıldı. Panele PRK-Rizgarî adına katılan Tunay Yetkiner konuşmasında; Kürtlerin bugün

yaşadığı sorunların ve sıkıntıların kaynağını yıllardır parti olarak gösterdiklerini, ancak bu çabaların görmezden gelindiğini belirtti. Kürtlerin tarihine bir kara le olarak geçen ihanet ve işbirlikçiliğin silinip atılabilmesi için, Kürtlerin kendi siyasal düşüncelerini ve ittifak anlayışlarını bir kez daha gözden geçirmeleri gerektiğini söyledi. Panel, ulusal birlik çağrısıyla son buldu.

Panellerin dışında Avrupa'nın bir çok ülkesinde Türk devletinin Güney Kürdistan'ı işgali ve KDP'nin tutumu yürüyüş ve mitinglerle protesto edildi. Bu arada Kürdistanlı örgütler Platformu yayınladığı bir bildiriyle işgal ve işbirlikçiliğe karşı uluslararası kamuoyunu Kürt halkıyla dayanışmaya çağırdı.

Erdem Beyazşahin/Almanya

İŞGAL VE TESLİMİYETE DUR DİYELİM

Sömürgeci Türk devleti,* Kürdistan halkına karşı düşmanca tutumunu bir kez daha sergileyerek, 14 Mayıs 1997 tarihinde tank, top ve helikopter desteğinde 50 binden fazla asker ve korucusuyla Güney Kürdistan'a yönelik yeni bir işgal hareketâtı başlattı!

Bu işgal, bölge üzerinde egemenliğini geliştirmek isteyen emperyalist güçlerin bir planı dahilinde gelişmektedir. KDP'de bu bu plânın parçası haline getirilmek istenmektedir.

Bu saldırı iddia edildiği gibi yalnız bir örgüte karşı değil, bir bütün olarak Kürdistan halkına karşı geliştirilmiştir ve özgürlük mücadelesini kanla bastırmayı hedeflemektedir. Bunun için bu işgale karşı olmak, onu boşa çıkarmak her Kürdistanlının olduğu gibi, kendine ilericiyim, devrimciyim diyen herkesinde görevidir.

Ayrıca, işgale davet sunan siyasi güçler, halkımızın iradesine karşı davranışlardan ve binlerce şehidin kanı pahasına kazanılmış değerleri peşkeş çekmekten vazgeçmelidir.

Tüm halkımızı nerede olursa olsun, bu işgale karşı topyekün direnmeye, güçlerini birleştirmeye çağırıyoruz.

Uluslararası kurum ve kuruluşlar, dünya devletleri, demokratik kitle örgütleri, siyasi güçleri ve dünya kamuoyunu, uluslararası hukuku hiçe sayan, Kürt halkının yaşam hakkı ve özgürlük mücadelesine karşı geliştirilen bu saldırıyı kınamaya ve Türk devletine baskı uygulamaya çağırıyoruz.

Tüm dünya devletlerini, işgalci yüzünü saklama gereği duymayan Türk devletiyle ilişkilerini yeniden gözden geçirmeye davet ediyoruz.

Kuzey Kürdistanlı Örgütler Platformu
PIK, PKK, PSK, PYSK, KKP, PRK-Rizgarî, PDK-Bakûr

"YDD" KISKACINDA DEVLET VE "TERÖR"

Temel Demirer

II. Bölüm

Görünmeyen Devlet ve Demokrasi Hayâleti

"Hiçbir şey, gerçek kadar inanılmaz değildir" diyor Dostoyevski, çok haklı... Tıpkı gezegenimize "yeni" (!?) çehre veren "YDD"nin, inanılması güç bir karmaşa ve terörün ürünü olması gibi...

"Dünya belki de kimsenin gözünün yaşına bakmadan tarihçileri 'Neden zamanında bir şeyler yapılmadı?' demek zorunda bırakan o trajik anlardan birine doğru yol almaktadır." (Ethan Kapstein, Foreign Affairs, Mayıs-Haziran 1996) "Pusulayı şaşırmış toplumlarımızda çok sayıda işaret kaygı verici soruları yeniden gündeme getiriyor: Demokrasiler, bir küçük grubun egemenliği altına mı girmiş bulunmaktadır. (...) Bir zamanlar Fransa'nın alın yazısı "iki yüz aile" elinde tutuluyordu. Bugün ise tüm gezegenin alın yazısının "iki yüz şirket yöneticisinin" elinde bulunduğunu söylemek mümkündür. (...) Bugün demokrasi, devlet sektörünün parçalanması, özelleştirme, küçük bir ayrıcalıklar kastının zenginleşmesi anlamına gelmektedir. Başta sosyal kazanımlar olmak üzere, her şey finansal ekonominin gereklerine kurban edilmektedir." (Ignacio Ramonet, Le Monde Diplomatique, Ekim-1996)

'Time'deki makalesinde, 'Demokrasi Romantikliğini Kaybediyor mu?' sorusundan hareketle Michael Kinsley, "Dünya çapında bir hayâl kırıklığının baş gösterdiği" (Time, 17 Şubat 1994) sonucuna ulaşıyor. Öte yandan 'Amsterdam Transnational Institute'den Fabrizio Sabelli ile Susan George, "YDD"nin neo-liberal saldırısıyla devreye giren küreselleşmenin, "Düşüncenin tekleşmesi"ni körüklediğine dikkat çekiyor. (Le Monde Diplomatique)

Demokrasinin bir hayâlete dönüştüğü gidişatta, Persson ve Tabelli'nin 56 ülkedeki araştırmasına göre, "kazanlar"la "kaybedenler" arasındaki uçurum

derinleşiyor, gelir dağılımı vahim biçimde bozuluyor. (American Economic Review, Haziran-1994) Dünyanın yaşadığı "iktisadi koşullar"da suç oranları hızla tırmanıyor. Zenginler, sıkı koruma altındaki sitelerine çekiliyorlar. Örneğin Sao Paulo'da zenginleri koruyan özel muhafızların sayısının, güvenlik güçlerinin üç katına çıktığı bildiriliyor. Ama yine de Latin Amerika'nın lüks mekanlarında güvenliğin sağlanamıyor.⁹ (International Herald Tribune, 18 Eylül 1996)

Denilebilir ki, insan psikolojisindeki hiçleşmeye varan (Gregor Samsa benzeri!) şizofrenik yarılma, hiçbir dönemde, "YDD"deki kadar tanımlayıcı olmadı. Bunun nedeni, dünya kapitalizminin ve burjuva ideolojisinin küresel krizi... Yani "Kuzey-Güney" çelişkisinin derinleşmesi... Küreselleşen sefaletin kırılğan bir fay hattını oluşturması... Ücretli kölelik sisteminin ürettiği çelişkilerin derinleşmesi... Bunlara birde, burjuva devletin asalaklaşarak terörist-dışlayıcı özelliklerinin eklenerek iktidarsızlık (yönetememe) hummasının eklenmesidir...

Dünyanın efendilerinin terörist egemenliği, çevreden insanın ahlâkına kadar herşeyi kirletiyor ve talan ediyor. Bu kesitte dünya çıldırırken¹⁰, 'Neden?' veya 'Hayır!' diyenlerin karşısına egemenlerin 'Raison d'Etat'ı dikiliyor... 'Raison d'Etat', "devletin yüksek çıkarları" için yasa ve hukuk dışı yaptırımlarını olağanlaştırmasının ifadesi amacıyla kullanılır. Böylelikle devlet, egemenliğin "yüksek çıkarları" gerektirdiğinde, kendi yasalarını da bir yana bırakır. Yani "görelî" yasallığını, şiddet örgütlenmesinin 'Raison d'Etat'ına feda eder...

ABD = CIA, Gladio, Kontgerilla, vb'leri.

Max Weber'e göre, devlet, "yasal fiziki şiddet tekeli"ni kontrolünde tutan bir aygıttır. Sınıflı-sömürücü devleti ayakta tutan aslı işlevsellik ilgaldır. Bir ucu mafyaya, diğer ucuda CIA'ya dayanan para-militer örgütlenmelerle ayakta kalır. Tüm bunlara da 'Raison d'Etat' der!.. Örneğin, Türkiye'de "var mı, yok mu?" tartışmalarının yıllardır sürdüldüğü Özel Harp Dairesi, "yurt içinde ve dışında devletin güvenlik güçlerince yapılması sakıncalı olan operasyonları karşı-gerilla yöntemleriyle yürüten" bir örgüttür ve öz be öz ABD patentlidir... 1974'te Ecevit'in Başbakanlığı dönemin Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Semih Sancar "acil bir ihtiyaç için örtülü ödenekten para" istiyor. Ecevit paranın nerede harcanacağını sorduğunda, aldığı yanıt "Özel Harp Dairesi" için oluyor. Kendi ifadesiyle, "O zamana kadar adını bile duymamıştım Özel Harp Dairesi'nin" diyen Ecevit, bu dairenin paralarının nereden karşılandığını sorduğunda, "Amerika'dan" yanıtını alıyordu!.. Hiçbir resmi belgede izi görülmeden bu dairenin nerede bulunduğu sorduğunda, Ecevit'in aldığı yanıt "Amerikan Askeri Yardım Heyeti ile aynı binada" oluyor. (Bülent Ecevit, Karşı Anılar, s.36, 37)

Polis Örgütünün ilk İstihbarat Başkanı Mustafa Yiğit, Türkiye'yi sarşan olayların temelinde Özel Harp Dairesi olduğunu animsatarak, şunu diyor: "Gelişmeler beni şaşırtıyor. Bu birlikteliğin temeli, Özel Harp Dairesi'nde atıldı. (...) Bildiklerimiz sadece ortaya çıkan olaylar. Bir de bilmediklerimiz var. (...) Türkiye'de polis, 'istihbarat' adı altında suç odaklarıyla yüz göz oluyor, içlerine giriyor, ajan kullanıyor. (...) Devlet kiralık katil kullanmaz. Oysa ortadaki olaylar, devletin, daha doğru

tartışma

bir yaklaşımla, devletin kilit noktalarındaki kişilerin kiralık katil kullandığını gösteriyor. (...) Türkiye'de NATO'nun uzantısı olarak Özel Harp Dairesi bünyesinde 'Yıkıcı İşgalcilere Karşı Mukavemet Örgütü' kuruldu. O dönemde Ülkü Ocağı mensupları da, bu örgüt görevlilerine yaklaştı. (...) İlişkiler zaman içinde sürekli beraberliğe dönüştü, iç içe girdi..." (Mustafa Yiğit, Hürriyet, 11 Kasım 1996, s.30)

Burada parantez açıp asli soruyu sormak gerek: "20. yüzyılın sonunda dünyanın gerçek efendileri kimlerdir?..." (Le Monde, 29 Mart 1994) Yanıt, 'ABD = CIA + PENTAGON', diye formüle edilebilir... 'Walt-Whitman Merkezi' Başkanı Benjamin Barber'e göre, küreselleşme, yozlaşmış ABD kültürünü dünyaya aşılarken, yurttaşlık haklarının ve demokrasinin içini boşaltarak tüketici yaratan bir aygıttır. (Le Nouvel Observateur, 10 Nisan 1996) ABD, CIA + PENTAGON ile küresel ölçekli şiddet egemenliği yarattı... ABD egemenliğini CIA'ya eşitlemek 'abartı' değil; çünkü, "CIA başkanlığı dışında 'Merkez Bilgi'nin (DCI) de başkanlığını yürüten John Deutche, Amerika'nın tüm bilgi toplama tekeline kontrolünde tutuyor. Öyle ki 'Merkez Bilgi' Kara, Hava ve Deniz Kuvvetlerinin bilgi toplama servisleri dışında, NSA (Ulusal Güvenlik Ajansı)'nı, DIA (Askeri Danışma Ajansı)'nı, NRO (Causus satelitlerini Gözetleme Ofisi)'ni, FBI'yu, dışişleri bakanlığı'nın bilgi toplama servislerini vs. de içinde barındırıyor."11 (Laurent Zecchini, Le Monde) Kendi "yasalar"ına bile aldırmayan CIA, ABD egemenliğinin yüreği ve beyni rolünü oynuyor...

'Harvard Hukuk Fakültesi'nden Prof. Abram Chayes, "Amerikan Başkanı kendini yasanın yerine koyuyor" diyordu. Bu nedenle de NLG (Ulusal Hukukçular Birliği) ve CCR (Anayasal Haklar Merkezi), karanlık ve keyfi davranışları nedeniyle Reagan yönetimine karşı dava açmıştı... Ayrıca Eski ABD büyükelçilerinden Anthony Quinton, "Nikaragua'da yaptığımız dünyanın başka yerlerinde yaptığımızdan farklı değil" diyordu... ABD'nin Nikaragua'da, diktatör Somoza ile ne yaptığını bilmeyen var mı?..

ABD'nin uluslararası terör eylemlerinin ((karanlık CIA ve PENTAGON12 kanalıyla) örgütleyicisi-uygulayıcısı veya doğrudan suç ortağı olduğunun kanıtları ortada.. Suçların mimarı CIA ve dünyayı bir ahtapot gibi saran paralel örgütlenmeleri.. Örneğin 'Amerikan Ulusal Güvenlik Çalışmaları Merkezi' eski görevlilerinden John Marks, 30 Haziran 1977 tarihli 'International Herald Tribune'da, "Son 35 yıldır ABD hükümeti terörizmden bir dış politika aracı olarak olağan biçimde yararlanmıştır" diyordu... ABD'de Afro-Amerikalı önderlerden Martin Luther King ve Malcolm X'in... Başkan Kennedy'in öldürülmesi... 1953'te İran Başbakanı Musaddık'ın devrilmesi... 1961'de Kongo lideri Lumumba'nın ortadan kaldırılması... 1967'de Che Guevera'nın katledilmesi... 1973'de Şili'deki kara darbe ve seçimle işbaşına gelen Marksist Başkan Allende'nin öldürülmesi... 1960 ila 1981 yılları arasında Küba Başkanı Castro'ya düzenlenen (8 ila 24 arasında olduğu sanılan) başarısız suikast girişimleri (Bu suikastlerden birinde CIA, Castro'yu öldürtmek için büyük mafya başı John Rosselli'yi kullanmıştı !)... 1981'de Libya lideri Kaddafi'ye karşı suikast girişimi... Ya da ABD'nin kullanıp da, artık işe yaramayınca ortadan kaldırdığı Vietnamlı diktatör Diem, kukla Trujillo ve Güney Kore'nin eski kasabı Hee... Veya 110.000 nüfuslu Grenada'nın 1900 ABD askeri ve 300 işbirlikçiyle işgali ve ABD karşıtı Bishop iktidarının yıkılması...

CIA ve PENTAGON hakkında yoğun tartışmalar sürüyor13. CIA'nın (Merkezi Haberalma Örgütü) ve PENTAGON'un (ABD Savunma Bakanlığı) bir çok marifeti ortaya çıktı... Ama yine de bir kaçını sıralamadan geçmeyelim: Örneğin CIA, Afro-Amerikalılar'a (siyahlara) kokain satarak, elde ettiği geliri Nikaragua'daki anti-komünist gerillalara aktardığı

söylentileri, Amerikan istihbarat kuruluşunun Başkanı John Deutch ile Kongre'deki Afro-Amerikalı üyeleri karşı karşıya getirdi. CIA Başkanı John Deutch, Afro-Amerikalı üyelere, "Örgütte yaptırdığı soruşturmanın bu iddiaları doğrulayan nitelikte olmadığını, ancak CIA'nın bağımsız başmüfettişinin, çok kapsamlı bir soruşturmayı sürdürdüğünü" bildirdi. ABD Kongresi'ndeki Afro-Amerikalı grubun başkanı konumundaki Temsilciler Meclisi üyesi Donald Payne ise, CIA konusunda güvensizliğin hâkim olduğunu belirtti. Konuya ilişkin olarak 'San Jose Mercury News' adlı gazete, 80'li yıllarda, Los Angeles'in Afro-Amerikalıların yoğun olarak yaşadığı kesimlerinde tonlarca kokain satıldığını ve elde edilen paranın CIA tarafından Nikaragualı Anti-komünist gerillalara aktarıldığını yazmıştı. Üç günlük dizi halinde yayımlanan haberde, kokain çetesi ve CIA'nın örgütlediği kontr-gerillalar arasında bağlantılar kurulmuştu...

Dünyanın dört yanındaki ABD işbirlikçilerinin eğitildiği ve çeşitli kontra taktiklerinin örgütlediği PENTAGON'a bağlı bir askeri akademide, 1982-1991 arasında "istihbarat" eğitiminden geçirilen Latin Amerikalı subaylara işkence, adam kaçırma, şantaj, baskı, sindirme ve öldürme yöntemlerinin öğretildiği ortaya çıktı. 'U.S. Army School of Americas' adlı askeri akademide, 60 bin kadar Latin Amerikalı subayın istihbarat eğitimi gördüğü ve eğitim konuları arasında muhbir (ajan) kazanmak ve iktidarı tehdit eden güçlerle mücadelede terör, şantaj, işkence, ve para gibi "araçlar"ın nasıl kullanılacağı yer alıyordu. Eğitim metinlerinde sık sık geçen, "hedefleri nötralize etmek" ifadesi, ise imha etmek anlamında

Susurluk'taki leşin kokusuna gelince, o da, Türkiye'deki kapitalist egemenlik ve CIA'nın marifetlerinden ayrı ele alınamaz...

Susurluk, görünmeyen devlet gerçeğinin kanıtıdır. Susurluk olayı ve gerisinde yatan pislikler, kapitalizmi kurtarma harekâtı 12 Eylül'den çıkamamızın bir ürünüdür. Çünkü Türkiye'deki kokuşmuş kapitalist sistem, CIA bağlantılı yeraltına teslim olmuş ve gayri meşrulaşmıştır. Karşımızdaki durum "kirli ilişkiler"le değil; ancak, kirin-pasın kapitalist işlerliğiyle açıklanabilir...

tartışma

kullanılıyor. Karşı-istihbarat subaylarının "nötralizasyon" hedeflerinin de, muhalif kişilikler, örgütler ve tesisler olduğunun altı çiziliyor. Latin Amerika ülkelerinden gelen subaylara "istihbarat" eğitimi veren akademi, 1984'te Panama'dan ABD'nin Georgia eyaletine taşınmıştı. Eğitim görenler diploma alanlar arasında El Salvador'daki faşist ölüm mangalarının lideri Roberto D'Abussion ile şu anda yine ABD'de hapiste olan Panama'nın eski "güçlü adamı" ve uyuşturucu kaçakçısı General Manuel Antonio Noriega da bulunuyordu...

SUSURLUK'TAKİ LEŞİN KOKUSU

Susurluk'taki leşin kokusuna gelince, o da, Türkiye'deki kapitalist egemenlik ve CIA'nın marifetlerinden ayrı ele alınamaz... Susurluk, görünmeyen devlet gerçeğinin kanıtıdır. Susurluk olayı ve gerisinde yatan pislikler, kapitalizmi kurtarma harekâtı 12 Eylül'den çıkamamızın bir ürünüdür. Çünkü Türkiye'deki kokuşmuş kapitalist sistem, CIA bağlantılı yeraltına teslim olmuş ve gayri meşrulaşmıştır. Karşımızdaki durum "kirli ilişkiler"le değil; ancak, kirin-pasın kapitalist işlerliğiyle açıklanabilir...

Görünmeyen devlet Susurluk'ta kamyona çapmadan önceki 7 ayda tam 5 çete skandalı ortaya çıktı Türkiye'de... Hem de tesadüfen... "Asıl çete mensupları özel tim mensupları ve koruculardır. Mehmet Ağar ve Bucak'ın adamları gerçek çeteler" diyen Faysal Söylemez'in çetesi... İki polis, 1 emekli yüzbaşından oluşan 27 kişilik Kocaeli çetesi... Bir emniyet müdürü, bir başkomser, iki bekçi, dört polis iki astsubay, bir asteğmen ve bir uzman çavuşla oluşan 33 kişilik Ankara çetesi... Aralarında beş polis, bir subayın bulunduğu 31 kişilik Adana çetesi... Hakkari çevresinde bir çok faili meçhul siyasi cinayete karışmış özel tim mensupları ve PKK itirafçısı Kahraman Bilgiç'in yer aldığı Yüksekova çetesi... Bunlar kazara ortaya çıktı... Bir de Yalı çetesi var !.. O da, şimdilik ayakta !..

Susurluk konusunda "esrar dolu ilişkiler"den bahsediyor. Ortada meçhul olan hiçbir şey yok !.. Onlar, otomobilin içinde rastgele yan yana gelmediler... Alaattin Çakıcı, Tevfik Ağansoy (öldü), Mehmet Şener, Oral Çelik, Abdullah Çatlı (öldü), Ömer ve Lütfü Topal'dan ("kumarhaneler kralı"-öldü) hareketle Semra Özal, Tansu Çiller, Mehmet Ağar, Zeynep Özal, Sedat Bucak'a veya Deniz Gökçetin (İstanbul Emniyet Müdür Yardımcısı), Mustafa Söylemez, Halim Apaydın (Ahlâk Masası eski amiri), Sedat Demir (Asayiş Şubesi eski Müdürü), Hüseyin Kocadağ'a (öldü) kadar ulaşabilirsiniz...

Buzdağının altında daha çok şey var. Buzdağının görünen kısmı, hemen hemen hiç bir şey... Türkiye, görünmeyen devlet ile yeraltından yönetiliyor... Görünmeyen devlet, toplumu mahkûm ettiği acıların tümünü sahte düşmanlara malediyor. Acılarını ve haksızlıklarını böylelikle örtbas etmeye çalışıyor; tabii, sistematik terörüyle... Oysa görünmeyen devletin mızrağı artık çuvala sığmıyor... Üniformalı çetelerden geçilmiyor. Ama kapitalizmin ne olduğu ve nasıl işlediği konusunda fikir sahibiysek, bunda şaşırılacak bir şey olmadığını görürüz...

Ama bunlar birşey değil; sadece aysbergin suyun üstüne çıkan kısmı. Altında da "görünmeyen devlet" var !.. "Terörle mücadele ederek hata mı ettik ?" diye soran Ağar istifa etti de ne oldu, ya da ne olacağı zannediliyor ?.. Görünmeyen, gerçek devlet yerli yerinde duruyor... Kaza telafi edip olayı ört bas edilir... Kimsenin kuşkusu

olmasın !... Görünmeyen devletin çuvala sığmayan mızrağına ya da üniformalı çetelerine, hükümet bir şey yapamaz... 'Neden' mi ?..

Çünkü görünmeyen devletin çıkardığı yangını söndüreceğini iddia eden hükümet, yangını söndüremediği için yangın damındaki kediyi "kurtararak" ayıbını örtmeye gayret eden temsili (sözde) bir kifayetsizliktir... İçişleri Bakanlığı Müsteşarı Teoman Ünüsan, MİT Müsteşarı Sönmez Köksal, Emniyet Genel Müdürü Alaaddin Yüksel'e sorun bunun böyle olup olmayacağını !.. Ne yaptıklarını en iyi onlar bilir...

Aslında karşımızda sergilenen, "yükselen değer(sizlik)ler" in filmidir. Filmin aktörleri polisi müdürü + aşiret reisi DYP'li "Kürt" milletvekili + Enterpol'ün "aradığı" (!) ülkücü mafya lideri + eski manken bir kadındır... Ancak senaryonun yazarı, görünmeyen devletle ayakta duran kapitalizmdir... Örneğin Mafyacı Drej Ali, Bucak'ı hastahane ziyaret ettikten sonra Çatlı için "Analar onun gibi evlat doğuramaz... O suçsuzdu" dedi... Ayrıca, bir korucu ordusuna sahip olan ve (dikkat edin !) gücünü korucu ordusundan değil; görünmeyen devletten alan Sedat Bucak'ın kardeşi Ahmet Bucak'da ekledi: "Ağabeyimin yanında ölen kişiler kim olursa olsun, değerli olduklarına inanıyorum..."

Papa suikasti davasının İtalyan savcısı Antonio Marini, "İnanamıyorum... Bak şu işe ! Bizde bile bu kadarı olmuyor" demiş, ne olacak yani ?... Burası kirli savaşın Türkiye'si !.. Egemenler "sınıfsız, imtiyazsız, kaynaşmış ve tesanüd halindeki bir kitledir"ler... Susurluk'daki otomobilden çıkan gerçek bu iddiayı doğruluyordu...

Sedat Bucak'ı tanıyorsunuz. Bucak aşiretinin reisi. DYP milletvekili. Uyuşturucu ve silah ticaretiyle iştilik eden bir zat-ı muhteremdi... (Otomobilde ikisi makineli 7 tabanca bulundu. Bunlar seyyar cephanelik mi ?.. Bir de kaybolan beyaz çanta var !..)

"Devlet halkı kontrol ediyor", iyi de halk devleti nasıl kontrol edecek ?... Bu sorunun yanıtı yok... Tam bu noktada Anayasa Mahkemesi Başkanı, Kemalist laikliğin ağır topu Yekta Güngör Özden, "Devlet küçülmeyecek kadar büyüktür. Elde bir delil yoktur; o yüzden devleti suçlayamam" diyor. Oysa devlet-mafya-aşiret, bir Bermuda Şeytan üçgeni oluşturuldu. "Bayrak, kuran, ezan, bölünmez bütünlük" nutuklarıyla görünmeyen devletin gerçeğini manipüle ettiler. Ama Susurluk'taki "kaza"ya kadar. Aslında Susurluk, Türkiye'deki otoriter rejimin alarm çığılığıdır... Tam bu kesitte Fransa'nın eski Ankara Büyükelçisi Eric Rouleau, "Türkiye'de sistem dağılıyor. Siyasi partiler ve devlet oldukça zayıf durumda" diyor.

tartışma

Polis Okulu Müdürü Hüseyin Kocadağ, Necdet Menzir'in gözdesiydi. Hakkari ve Diyarbakır'da Özel Harekât Müdürlüğü ve Diyarbakır Emniyet Müdür Yardımcılığı yapmıştı. Menzir'in İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne getirilmesiyle İstanbul'a Emniyet Müdür Yardımcılığı'na tayin edildi. Engin Civan olaylarından ötürü Alaattin Çakıcı tarafından ölümlü tehdit edildi. Daha sonra İstanbul Polis Okulu Müdürlüğü'ne atanmıştı...

27 yaşındaki Gonca Us, 1991 yılında sinema güzeli seçilmişti...

Ahmet'ten olma Remziye'ye oğlu Abdullah Çatlı 1956 Nevşehir doğumlu. 1977'de Ülkü Ocakları Derneği Ankara Şubesi Başkanı. 1978'de Ülkü Ocakları İkinci Başkanı oldu. 1978'de Ankara Bahçelievler'de 7 TİP'inin öldürülmesinden, 1979'da Abdi İpekçi'nin katili Mehmet Ali Ağca'nın Kartal Maltepe Askeri Cezaevinden kaçırılmasına yardımdan, 1982'de cinayetten, 1984'te eroin ve silah ticareti, Papa suikastini planlamaktan 'kırmızı liste'ye kaydedilerek aranan bir ülkücü-mafya... 'Interpol Uyuşturucu Madde Bölümü' uzman dedektif P. Buschauer, Çatlı'nın Oral Çelik ile ilişkisi konusunda şunları diyor: "Yaptığımız tahkikatlar sonucunda eroin ticaret şebekesinin Türk kökenli sağ siyasi görüşlü ve İslâm dinine mensup kişilerden olduğunu anlaşılmıştır. Uluslararası sahada aranan teröristler Çatlı, Çelik ve Mehmet Şener esas eylemcilerdir." Mehmet Özbay adına tanzim edilmiş sahte bir kimlik taşıyordu. Ayrıca polis kimliği ve yeşil pasaportu vardı. 1994 yılında verilen E 508909 nolu yeşil pasaportun başvuru formunda Çatlı, maliye müfettişi sıfatıyla birinci dereceden devlet görevlisi görülüyordu... Hani yalan da değil... Çatlı bu devletin birinci dereceden görevlileri arasındadır. Bu ilişki devlete de Çatlıya'da çok yakışıyor...

Engin Civan, Selim Edes, Uğur Çakıcı, Alaadin Çakıcı, Semra Özal, Ergun Köknel'leri üreten kokuşma ortamında ipin ucunun kaçtığı Türkiye'de, sorular soruları izliyor... Ancak nafile, görünmeyen devletin duvarlarına çarpan sorular yanıtız kalmakta ve bırakılmaktadır... Cehalet, fanatizm, ihtiras, şövenizmin "köşeyi dönün" çılgınlıklarıyla yaratılan bu ortamda, görünmeyen devlet + aşiret + mafya elele "milli cephe"dedir... Hayır, "çete devlet" tezi artık spekülatif olarak yorumlanamaz... Susurluk'ta gözler önüne serilen bir gerçektir artık... Şimdi sormak gerek: MİT, JİTEM, Özel Kuvvetler Komut ırlığı, Özel Harekât Timi bu ülkede ne yapar?.. ŞİT (Şeriatçı İntikam Tugayı), TİT (Türk İntikam Tugayı) gibi para-militer örgütler neyin nesidir?.. Ayrıca ABD'nin CIA'sı ve İsrail'in MOSSAD'ıyla neden bu denli içli dışlıdır?..

12 Eylül 1980 öncesinde katledilen Cavit Orhan Tütengil, Abdi İpekçi, Kemal Türkler, Ümit Doğanay, Bedrettin Cömert, Doğan Öz, Cevat Yurdakul ve diğerleri... Bu katliamlarda Oral Çelik'in, Abdullah Çatlı'nın, Mehmet Ali Ağca'nın, İbrahim Çiftçi'nin imzaları var. Onların ardında da MHP ve en önemlisi görünmeyen devlet... Özetle ülkücü çeteler, katliamların içinden geldiler, devlet destekli cinayetlerle örgütlendiler... Büyük Birlik Partisi (BBP) Genel Başkanı Muhsin Yazıcıoğlu, Abdullah Çatlı'yı "devlet aleyhine bir şey yapmamış müslüman Türk çocuğu" olarak niteleyip "Eğer devlet operasyonları için kendi güçlerini değil sivil güçlerini kullanmışsa delikanlıca ortaya çıkıp, sahip çıksın, ortada bırakmasın" demesi boşuna değildir. Çünkü Yaşar Okuyan bile, "Ülkücüler himaye görüyor" (Yeni Yüzyıl, 11 Kasım 1996, s.7) diyor... MHP davası sanıklarından ANAP'lı Avni Çarsancaklı da ekliyor:

"Devlet Abdullah Çatlı'yı aramıyordu, kendi işleri için kullanıyordu."

Süleyman Demirel, ülkücü cinayetlerin tırmandığı günlerde, "Bana milliyetçiler cinayet işliyor dedirtemezsiniz" demişti. Demirel'in "cinayet işliyor dedirtemezsiniz" dediklerinden biri de, Abdullah Çatlı idi !.. Çatlı kimdi?.. Neyin görevlisiydi?.. Türkiye'de cinayetleri sır olmayan Çatlı, Avrupa'daki bir uyuşturucu taciri yani narko-terörist... İsviçre'deki Zug Cezaevi'nden kaçabilecek kadar hatırlı, geniş ve etkin ilişkilere sahip biri... Sonra Çatlı bir darbeci, yani Azerbaycan darbesinde parmağı olan biri... Ama eklemeyen geçmeyelim: 12 Eylül duruşmalarında MHP ve Ülkücülerin davalarını savunmayı üstlenen avukat Can Özbay, "Çatlı inanmış bir ülkücüyü. Kaza gününe kadar da ülkücü camiadan uzak kalmadı. (...) Firarda bulunduğu dönemde birileriyle bağlantı kurduğu ve bazı hareketlere karıştığı açık. (...) Çatlı'nın ajan olması mümkün. (...) MHP'nin içi ajan doluydu", (Radikal, 11 Kasım 1996, s.8) diyor.

Aslında T."C"nin "Teşkilât-ı Mahsusa"dan Toplal Osman'a veya MİT'den Çatlı'ya uzanan gelenekleri var... MAH'ın Parmaksız Hamdi'si nasıl unutulabilir?.. JİTEM'li Cem Ersever ya da Eşref Bitlis olayı?.. "Ya devlet başa ya kuzgun leşe" diyen bu gelenek, özünde modern bir Gladio'dan başka bir şey değildir... Ayrıca görünmeyen devletin, asli unsuru mafyaya da diyet borcu vardır...

Bir an Çiller'in "A Takımı"ını anımsayın; Necdet Menzir, Mehmet Ağar, Ünal Erkan, Yalın Erez, Ayvaz Gökdemir, Hayri Kozakçıoğlu, Saffet Arıkan Bedük, Doğan Güreş'ten oluşuyordu... Bu tablo yeterince açık ve açıklayıcı değil mi?.. Nasıl mı?.. Örneğin Interpol'ün aradığı Çatlı'ya göremler bir cezaze töreni... Şaibeli polis Kocadağ'a devlet töreni düzenlenirken... Aşiret reisi Bucak'ın güvenliğini, hastahaneyi abluka altına alan korucular sağlıyor...

Türkiye yangın yeri; kapitalizm yakıyor... 'Deri kokarsa tuzlanırmış, ama ya tuz kokarsa' ne olur?.. Ya da haksızlık yapan kadı ise, kadıyı kime şikayet edeceksin?.. Tuz, koktu ve kadıyı şikayet edecek biri de yok artık... Bu noktada görünmeyen devletin maşası Çiller ve Ağar benzerleri, "bilinmeyen çok şeyi biliyor" !.. Ama ya susuyorlar ya da saçmalıyorlar... Tıpkı Çiller'in haykırışı gibi: "Çeteler varsa, o çeteler neredir?.. (...) Ortada münferit olaylar varsa, devlet üzerine gider. Münferit olaylar varsa, herkesten önce üzerine biz gideriz. (...) Biz PKK'den korkmamışız, dünya çapında örgütlenmeye kalkan terör örgütünden korkmamışız, iki baldırı çıplak mafyadan mı korkacağız?.."14 (Tansu Çiller, Yeni Yüzyıl, 14 Kasım 1996, s.1)

"Devlet halkı kontrol ediyor", iyi de halk devleti nasıl kontrol edecek?.. Bu sorunun yanıtı yok... Tam bu noktada Anayasa Mahkemesi Başkanı, Kemalist laikliğin ağır topu Yekta Güngör Özden, "Devlet küçülmeyecek kadar büyüktür. Elde bir delil yoktur; o yüzden devleti suçlayamam" diyor. (Yekta Güngör Özden, Yeni Yüzyıl, 6 Kasım 1996, s.3) Oysa devlet-mafya-aşiret, bir Bermuda Şeytan üçgeni oluşturuldu. "Bayrak, kuran, ezan, bölünmez bütünlük" nutuklarıyla görünmeyen devletin gerçeğini manipüle ettiler. Ama Susurluk'taki "kaza"ya kadar. Aslında Susurluk, Türkiye'deki otoriter rejimin alarm çılgılığıdır... Tam bu kesitte Fransa'nın eski Ankara Büyükelçisi Eric Rouleau, "Türkiye'de sistem dağılıyor. Siyasi partiler ve devlet oldukça zayıf durumda" diyor. (Eric Rouleau, Yeni Yüzyıl, 15 Kasım 1996, s.1)

Özetle Susurluk'taki kokuşmuşluk, insan(lık)ın yeninin

tartışma

eşiğinde olduğunu anlatıyor. Çünkü çürüyen sistemin restorasyonu mümkün değildir...

DİPNOTLAR

1- Yağmur Atsız, "Terörizmi onun isteklerine boyun eğerek gideremezsiniz. Sadece edepsizliği artar" diyor ve ekliyor: "Onun için KAHROLSUN TÜRK-KÜRT KARDEŞLİĞİ !!! YAŞASIN KARDEŞLİK !!!" (Yağmur Atsız, Yeni Yüzyıl, 21 Ekim 1996) İşte egemenlerin "terör" söylemleriyle beslenen bir "çözümleme" !..

2- "İngilizce'de Copet-Rougier'nin getirdiği karşıtlık belki de en temel olarak, violence (Şiddet) ve 'violation' (tecavüz/ihlâl) arasındaki ayırımıdır. Bu bakımdan keşfi başına 'şiddet', a) fiziksel zor yoluyla sınırlama veya tahrip, b) bu fiziksel zorun hukuk ötesi olarak değerlendirilmesi birincil anlamlarına sahiptir. Bazen şiddet kullanımı, otorite sahipleri tarafından muhalefete zorunlu bir cevap olarak haklılaştırılır, fakat böylece nitelemeler enderdir ve daha normal olarak kabul edilebilen sıfatlarla (yani 'olağanüstü hal', 'ulusal güvenlik yararına alınmış önlemler', 'tutuklular' vs.) ifade edilir. Şiddetin bu anlamı açıkça, kurumlaştırılmış meşruluk sorunlarını öngerektirir; öyle ki diyelim görevlerini sergileyen gardiyanlar tarafından uygulanan fiziksel zoru yöneten kural, yasa öncesinde şiddet olarak adlandırılmaz, fakat eğer gardiyanlar bu şekilde belirli idare standartlarının ötesine geçmiş bulunurlarsa, şiddet haline gelir. (...) İngilizce'de, 'violate' (tecavüz etmek, ihlâl etmek) fiili, 'violence' (şiddet)'in ilginç bir semantik tamamlayıcısıdır. Kelimenin herhalde en uygun eşanlamısı 'desacrate' (kutsal bir şeyi saygısızlık etmek, kirletmek) fiilidir ve örneğin kilise eski eserlerinin veya bir sanat galerisindeki büyük bir eserin kirletilmesini alırsak, bu açıkça yasanın sınırının ötesindeki yıkıcı bir eylemken, burada aslı olan şey, gerçek fiziksel zarar nosyonundan çok, estetik değerlerin ve inançların uç noktada kirletilmesi nosyonudur. (David Parkin, Şiddet ve Irade, s. 250)

3- Örneğin ABD'deki Atlanta Olimpiyatları'ndaki saldırı gibi... Tabii ABD'deki neo-faşistlerin Oklahoma'daki bombalamalarını ya da Japonya'daki 'Yüce Gerçek' tarihinin insanları sarin gazı kullanarak zehirlemesi türünden eylemlerini, "egemen terör/özgürlük savaşçıları" denklemiyle açıklayamayız...

4- ABD'nin "demokrasisi" söylemleriyle bezenmiş "terörist" gerçeğini kavramak gerek. Örneğin, bu konuda 'The Washington Post' şunları diyor: "ABD, John F. Kennedy'in başkanlığından bu yana Güney Amerika ülkelerinde komünist gerilla ayaklanmalarına müdahale ediyor. Bu ülkelerdeki komünist asilerin peşine düşmek amacıyla ABD ordusu bir 'X projesi' başlattı. Georgia eyaletinin Fort Benning kentinde eğitim veren askeri 'Amerika Kıtası Okulu'nda, anti-komünist Latin Amerikalı askerlere şantaj, işkence ve adam öldürmek, 'oyunun kuralı' olarak öğretiliyor. Bu tür kirli savaş oyunlarının öğretilmesinin Soğuk Savaş döneminin sona erdiği 90'lı yıllarda bittiğini düşününler yanılıyor. Tabii ki resmi kanallarla böyle bir uygulamayı yalanlıyor, ancak ordu gizli servisinin bu konuda hazırladığı raporlar açıklanmadıkça ve ordunun bu tarz bir eğitimi yabancı askerlere vermediği delillerle kanıtlanmadıkça bunun tersine inanmamız beklememeli. ABD politikalarının Latin Amerika'yı hâlâ karıştırmaya devam ettiği iddia edilirken, Pentagon'un, söz konusu okulu masum bir "Soğuk Savaş hatırası" olarak niteliyor olması kendini ele vermekten başka bir şey değil." (Yeni Yüzyıl'dan naklen 23 Ekim 1996)

5- "(Devletin-b.n) ikinci ayırddedici özelliği, artık kendini silahlı bir güç olarak örgütleyen topluluğa doğrudan denk düşmeyen bir kamu gücü'nün oluşturulmasıdır. Bu özel kamu gücü, sınıflara bölünmeden sonra kendinden etkilen silahlı bir topluluk örgütünün mümkün olamaması nedeniyle gereklidir. Köleler de topluluğa dahildir; Atina'nın 90 000 yurttaşı, 365 000 köle karşısında yalnızca ayrıcalıklı bir sınıftan ibaretti. Atina demokrasisinin halk ordusu, denetim altında tuttuğu kölelere karşı aristokratik bir kamu gücüyü; ancak yukarıda da anlattığımız gibi, yurttaşları denetim altında tutabilmek için bir jandarma kuvveti de gerekli hale gelmişti. Bu kamu gücü her devlette vardır; yalnızca silahlı adamlardan değil, gens (klan) toplumunun hiç bilmediği maddi gereçlerden, cezaevleri ve her türlü zorlayıcı kurumdan oluşur. Sınıf karşıtlıklarının henüz gelişmemiş olduğu toplumlarda, ya da ABD'nin bazı bölge ve dönemlerinde olduğu üzere istisnai yerlerde çok önemsiz, hatta dikkate alınmayacak ölçüde küçük olabilir. Ancak devlet içindeki sınıf karşıtlıkları keskinleştiğinde, ve komşu devletler genişleyip nüfusları arttıkça o (kamu gücü) da güçlenir. Bunu görmek için sınıf mücadelesi ve fetih rekabetinin, kamu gücünü, toplumun tümünü, hatta devleti dahi

yutacak noktaya eriştiği Avrupa'ya bakmamız yeterli olacaktır." (F. Engels, Origin of the Family, Private Property and The State/Ailenin, Devletin, Özel Mülkiyetin Kökeni, Karl Marx and Frederick Engels, Selected Works in three volumes, c. 3, ss. 327-8, Moskova, Progress Publishers, Dördüncü Basım, 1977)

6- Ancak 'Uluslararası Af Örgütü'nün 17 Eylül 1991'de kaleme aldığı 'Yokohama Bildirgesi', böylesi bir yanılgıya düşmektedir: "Biz hükümetleri direkt olarak uluslararası hukuk çerçevesinde insan haklarının korunması konusunda sorumlu tutmaya devam edeceğiz ve hükümetlerce yapılan insan hakları ihlalleri çalışmamızın odağı olacaktır. Ancak, Sri Lanka'da 'Tamil Tigers' ya da Peru'daki 'Sendero Luminoso' gibi grupların gerçekleştirdiği faaliyetler de gözardı edemeyiz. Bizler bu gruplardan gelen ihlallerin kurbanlarına da yardım etmeliyiz. Bizim tek kaygımız insanidir, bizler kurbanlarla ilgileniyoruz. (...) Bu odaklar, Filipinler, Sri Lanka, Peru ve Türkiye ile Orta Doğu ülkeleri gibi ülkelerde bulunan silahlı muhalif gruplar tarafından yapılan keyfi öldürmeler ve rehine alma gibi ihlalleri de içerecek. Bu odaklar muhaliflerini de susturmak için dava veya itham olmadan, idari olarak gözaltına almayı kullanan Çin, Hindistan, Gana ve diğer ülkelerin hükümetlerinin de üzerinde olacak. UAÖ, İsrail'deki keyfi zorla sürgün edilmiş politik muhalifleri olan ülkelere de baskı uygulayacaktır."

7- Genellikle 'meşru' şiddetin, 'gayrimeşru' şiddete göre daha sınırları belli, formel olarak daha organize ve düzenlenmiş olduğu söylenir. Böylesi bir değerlendime karşısındaki problem elbette ki şudur: İnsanlar araç ve amaçlar hakkında, meşruluk hakkında, kullanma yetkisine sahip olanların kullandığı zorun doğru dercede ve çeşitten olup olmadığı hakkında fikir birliği içinde olmayabilirler.

8- Örneğin, 'Le Nouvel Observateur'un 5 Ocak 1995 tarihli araştırması, dünya üzerindeki en nüfuzlu 50 kişi içinde ne bir devlet başkanı, ne bir bakan, ne de bir milletvekili olmadığını dikkat çekiyor.

9- Yeri gelmişken anımsatalım: Tarihte vahşi sermaye birikiminin, zengini abad etmesinden başka bir rolü daha var; o da, derinleşen ve genişleyen adaletsizliğin, sömürülenler nezdinde başkaldırıya meşruiyet kazandırıp toplumsal pratik açısından 'olmazsa olmaz' kılmasıdır...

10- Nasıl mı?... Harvard Üniversitesi Sosyal Tıp Okulu Başkanı Arthur Kleinman, şunları diyor: "Düşük gelir grubundaki ülkelerde akıl, ruh, davranışsal ve sosyal sağlık sorunları giderek sinsice krize dönüşüyor. (...) Bu tür sorunlar, ciddi ve maliyeti yüksek, birçok kişinin ölümüne sebep olduğu gibi, sosyal ekonomik gelişmeyi engelleyip, toplumların istikrarını tehdit ediyorlar. İkinci Dünya Savaşı sonrasında bu yana yoksul ülkelere akıl ve ruh hastalığı ile depresyon (çöküntü), şizofreni, kişilik bölünmesi, had safhada bunaklık, alkolizm, kadın ve çocuklara yönelik şiddet gibi sorunlar çok arttı. (...) Ayrıca yoksul ülkelereki intiharlar, en yaygın on ölüm sebebinin birini oluşturuyor. (...) Yoksul ülkelere geri zekâlılık ve sara (epilepsi) hastalarının sayısı, sanayileşmiş Kuzey ülkelerinin beş misli fazla..." (Pazar Postası, 28 Temmuz 1996, No:136, s.5)

11- 'Friendly Spies/ Arkadaş Casuslar' adlı kitabın yazarı Peter Schweizer'in ortaya koyduğu gibi, CIA ajanları ile Çok Uluslu Şirketler (ÇUŞ) arasındaki ilişkiler çok sıkı fıkı... 'The New York Times'ten Tim Weiner'e göre, "CIA gazetecileri seviyor" ve pis işlerinde yoğun olarak kullandığı ajanlar, kendilerini gazeteci olarak tanıtıyor.

12- "Pentagon güvenilir mi" sorusuna 'The New York Times'in yanıtı, "Pentagon, gittikçe güvenilirliğini ve itibarını yitiriyor"dır. (Yeni Yüzyıl'dan naklen, 14 Kasım 1996, s.7) Ya CIA mı?... Bu konuda da ilginç bir olay var, o da şu: CIA'ya 30 yıl başkanlık eden William Colby, 27 Nisan 1996'da Potomac nehrinde boğuldu. 79 yaşında ölen, "sert ve inatçı" olarak tanımlanan ve bir çok pis işi örgütleyen Colby'in ölümüne "kaza" dendi...

13- 'Le Monde', "Siyasilerin casusluğu devlet sırrı olamaz", (Le Monde, 1 Kasım 1996) deyip DST (Fransız Karşı İstihbarat Örgütü/ Direction de la Surveillance du Territoire) ve eski Savunma Bakanı Charles Hernu'nun pisliklerini ortaya döküyor. Ama hâlâ, Ulrike Meinhoff ve yoldaşlarını mahpus katleden ve daha bir çok vukkuatı olan BND (Almanya Federal İstihbarat Servisi /Bundesnachrichtendienst) hakkında 'çıt' çıkmıyor...

14- 12 Kasım 1996'da Necmettin Erbakan başkanlığında toplanan "Terör Kurulu"na sunulan raporda, "Terörle mücadelede bugüne kadar harcanan paraların büyük bir kısmının, ortada bulunan kısır döngü nedeniyle boşa gittiği" ifade edilip "OHAL bölgesinde terörle mücadelenin her safhası için her yıl ortalama 8-10 milyar dolar, son 6 yıl içinde 48 milyar dolar harcandı" denildi. (Yeni Yüzyıl, 16 Kasım 1996, s.15)

İSLAMÎ HAREKET, LAİSİZM, KEMALİZM ve ULUSAL KURTULUŞ MÜCADELESİ

Kemalistler, özellikle Refah Partisi'nin hükümeti kurmasından sonra giderek şiddetlenen bir biçimde, "şeriat", "radikal siyasal islâm" ve "laik düzenin yıkılması tehlikesi"ni işlemekteler. Bu yakın tehlike, doğrudan doğruya bir askeri yönetimin gerekçesi olarak dahi gösterilmekte.

Türkiye'de Cumhuriyet'in yapılaşmasında Kemalist laisizm, dinin devlet işlerinden ayrılması olarak değil, bütün kurum ve felsefesiyle devletin denetiminde ve onun iktidar boşluklarını doldurması tarzında düzenlenmiştir. Bu nedenle radikal İslam, Kemalist laisizm için gerçek bir tehlike arzeder.

Özünde "Siyasal İslâm" ya da "Radikal İslâm" olarak siyaset planında aktiviteye geçen şey; sınıflar savaşımının belli bir tezahüründen başka bir şey değildir.

"Radikal İslâm" ve "şeriat" gerçekten de bir "tehlike" mi? Yoksa militarist bürokrasinin toplum ve siyaset üzerinde varolan denetim ve vesayetine yeni bir politik argüman olarak mı kullanılıyor sadece?

"Tehlike" olup olmadığı veya "neye karşı tehlike" olduğu tartışması bir yana, İran İslâm Devrimi'nden bu yana zaman zaman yön, yöntem ve hız değişirse de islâm'ın sadece bir din olarak değil, bir ideoloji ve siyaset yapma tarzı olarak özellikle muhalif sınıf ve tabakalar için önemli bir çekim merkezi olmaya başladığı biliniyor.

"Siyasal İslâm" ve "Radikal İslâm" diye tanımlanan bu durum aslında İslâmiyetin, egemen sınıflar için bir hegemonya aracı olmanın dışına taşıp, özellikle düzen karşıtı muhalif sınıflar ve sosyal

kategoriler tarafından politik mücadeleye aktarılmasıdır. Çünkü, islâmî kurumların ve dinsel düşüncenin bir iktidar aracı olarak kullanılması /siyasallaşması/ yeni bir şey değildir; bu, yüzyıllardır yapılan ve halen de yapılmakta olan bir siyaset biçimidir. Bugün değişen şey, bu kurum ve felsefenin kendini yeniden üretmek için muhalif bir kimliğe bürünmesidir.

Bu olgu, dini/islâmiyeti siyasal otoritesinin ayrılmaz bir parçası olarak gören ve kullanan egemen iktidar blokunu "tehdit eden" bir gelişmedir. Tekellerine karşı bir alternatif olması bağlamında da ciddi bir "tehlike" arz etmektedir. Türkiye'de Cumhuriyet'in yapılaşmasında Kemalist laisizm, dinin devlet işlerinden ayrılması değil, bütün kurum ve felsefesiyle devletin denetiminde ve onun iktidar boşluklarını doldurması tarzında düzenlenmiştir. Bu nedenle radikal İslam, Kemalist laisizm için gerçek bir tehlike arzeder.

Özünde "Siyasal İslâm" ya da "Radikal İslâm" olarak siyaset planında aktiviteye geçen şey; sınıflar savaşımının belli bir tezahüründen başka bir şey değildir. Osmanlı tarihi ve Cumhuriyet süreci bir bütün olarak incelendiğinde görülecektir ki, Türkiye'deki İslami hareket hem homojen değildir, hem de "muhalif" karakteri, yani sistem dışı kalmış sınıflarla olan ilişkisi İran, Afganistan, Filistin vb. ülkelerden çok farklı, özgün niteliklere sahiptir.

Laiklik Nedir?

Engizisyon mahkemelerinin, koyu bir Hıristiyan taasubunun hüküm sürdüğü Ortaçağ karanlığındaki Avrupa'da bütün bir feodal dönem boyunca, dinsel ve siyasal otorite tek bir iktidar odağında toplanmıştı. Feodal sınıflar, aristokrasi ve Kilise ruhbanları arasındaki bu gerici ittifak toplumsal gelişme dinamiklerini kıran, baltalayan bir engeldi.

Kuşkusuz üretim süreçlerinin doğal gelişim seyri ve birbiri ardına gelişen sanayi devrimleri, ilk elde bu gerici baraja takıldılarsa da çok geçmeden onları aşarak gelişimlerinin

önünü de açtılar. Sanayi devrimlerinin genç sınıfı burjuvazi bu süreçte, yalnız feodal aristokrasiyle değil, kilise ile de mücadele etmek zorundaydı. Felsefik, ideolojik ve siyasal boyuttaki bu mücadelede, toplumsal gelişmelerin önünde duramayan feodal sınıflar egemenliklerini ancak dinsel otoritenin/kilisenin yardımıyla ayakta tutmayı ummuşlardı.

Fakat sınıflar mücadelesi ve toplumdaki gelişim öylesine derin alt-üst oluşlarla gelişmekteydi ki, bu mücadelenin şiddeti kilisenin de otoritesini alt-üst etti. Dinde reform tartışmaları, yeni mezhepler ortaya çıktı. Yeni bir devrin müjdecisi olan rönesans ve reform hareketleri Avrupa'da burjuva demokratik devrimlerle açıldığında; kilise zorunlu olarak devlet üzerindeki yüzlerce yıllık otoritesinden vazgeçmek durumunda kaldı. Çünkü artık toplumsal gelişmenin bu evresinde, hem ideolojik hem de hukuksal olarak yeni bir tutum almak, toplumda kendine yeni bir rol belirlemek zorundaydı. Yalnız toplumsal üretim süreçlerinde değil, siyasal iktidarda da biricik güç haline gelen burjuvazi ve müttefiklerinin programına uyum sağlaması, yeni bir işbirliği geliştirmeleri zaman alacaktı.

Avrupa'da burjuva demokratik devrimlerle birlikte gelişen bu devlet yapısı ve yönetim anlayışına, dinsel ve siyasal otoritenin birbirinden ayrılışına laiklik denmektedir.

Fakat "laisizm" aynı zamanda kilisenin özgün örgütlenme ve hukuk düzeni ile modern devlet düzeni arasında bir tür yeni denge ve uzlaşma olarak çeşitli biçimler almıştır

Baştan sona katı bir ruhban hiyerarşisine, büyük mülkiyet gücüne, kitleler üzerinde halen etkinliğini sürdüren bir saygınlığa sahip olan kilise; bu konumunu korumak üzere devletten ve kamu alanını düzenleyen hukuk sisteminden önemli ölçüde ayrıldı ve özerkleşti... Avrupa'da burjuva demokratik devrimlerle birlikte gelişen bu devlet yapısı ve yönetim anlayışına, dinsel ve siyasal otoritenin birbirinden ayrılışına laiklik denmektedir.

Fakat "laisizm" aynı zamanda kilisenin özgün örgütlenme ve hukuk düzeni ile modern devlet düzeni arasında bir tür yeni denge ve uzlaşma olarak çeşitli biçimler almıştır. Buna karşılık burjuva demokratik devletin temel bir ögesi olarak laiklik ilkesi, sadece din ve devletin birbirleri karşısında özerkleşmesi değil; bütün bir toplumsal dokuda "din, vicdan ve ibadet özgürlüğü", "tüm dinler, mezhepler, felsefik inanışlar, inançsızlıkların bireylerin ve cemaatlerin kendi yaşam alanları olarak bir özgürlük ve özerkliğe sahip olması," kamu alanında ise bütün bunlar karşısında eşit duran bir ortak hukuk ve yönetim erkinin varolmasıdır. Bu vurgulamayı yapmamızın gerekçesi, din ve devlet ilişkilerinin laiklik prensibinin bu tasavvuru dışında sürekli olarak yeni ve özgün

Radikal İslâmcı Haretin Anatomisi Üzerine Ortadoğu'da yeni bir olgu: İran İslam Devrimi

1979 yılında Şahlık monarşisi, artık yönetilmez hale gelmiş, iflas eden ekonomi; kitlesel sefalet, siyasal iktidarı da tepe-teklak etmiştir. İran Şahlığı, Orta-Doğu'da, ABD işbirlikçisi olan ve bu bağlantı içerisinde işbirlikçi tekeli burjuvazinin totaliter diktatörlüğünü temsil etmekteydi. İran ordusu yapısal olarak, emperyalist-militarizmin en güvendiği güçlü ordulardan biriydi. Şahlık diktatörlüğüne karşı yükselen kitlesel muhalefet, kaçınılmaz olarak bir iktidar değişikliğini de gündeme getirmekte gecikmedi. İran Şahlık diktatörlüğüne karşı verilen mücadelede; İran işçi sınıfı, sosyalist hareketi ve Kürt ulusunun ulusal demokratik hareketi, devrimci güçler olarak konumlanmıştır. Ancak, İran'daki iktidar değişikliği gösterdi ki, Şahlık monarşisine karşı mücadele eden diğer önemli bir güç, tekel-dışı kalmış gerici burjuva sınıfları ile -ticaret burjuvazisi, çarşı esnafı- küçük burjuvazinin değişik katmanları (köylülük; mülksüzleşen toprak sahibi ya da köylü yığınları, istihdam edilmeyen proleterler), İran'daki siyasal iktidar değişikliğini gerçekleştiren üçüncü bir boyutu temsil etmekteydiler. Bu sınıfların bileşkeni ise, İslam ideolojisi; kadrolarını da Mollalar, Ayetullahlar, din adamlarının oluşturdukları bir önderliktir. Hemen hemen hiç kimse, sosyalist siyasal akımlar ve İran'ın nefes alışlarını bile takip eden ABD bile, bu üçüncü boyutu; radikal İslamcı hareketi teşhis edemediler. Ya da en azından iktidara bu gerici sınıfların bileşkenine oturabileceğini tahmin edemediler.

Halk kitlelerinin gösterileri artar ve Şah, ülkeden kaçmayı planlarken, "faşist Şah'ın" yerine, sosyalist ya da en azından demokrat bir yönetimin geleceği görüşü egemendi. Şah devrildikten sonra da "İran'da bir devrim yaşandı", teşhisinde birleşilmekteydi. Gerçekten İran'da bir devrim süreci yaşanmaktaydı. Fakat, devrim sürecinin, teorik öngörülerin dışında bir gelişim gösterdiği ve iktidara tekel-dışı gerici sınıfların oturduğu görüldü. Böylece, "devrim" kadük oldu. Siyasal iktidar, iki temel sınıf arasında değil, burjuva sınıflar arasında el değiştirmiş oldu. İran'daki durumun gösterdiği en önemli verilerden biri de, "işsiz proleterler" kitlesel değil, mülk sahibi orta tabakayı da içermektedir. Bu kesimlerin en aktif ve radikal bölümünü "çarşı esnafı" olarak adlandırabileceğimiz, küçük el tezgahlarına, iş yerine sahip esnaf ve zanaatkarlarla, toprak ya da emlak sahibi ve rantiyeye ile geçinen mülk sahibi sınıflarıdır. Bunların hemen üzerinde, ticaret burjuvazisi yer almaktadır. Sınıfsal konumlanmadan da kolayca görülebileceği gibi, iflas eden İran ekonomisi, bu tabakaları olağanüstü boyutlarda ezmiş ve yok olma sürecine sokmuştur. Bu sınıfların tekeli burjuva diktatörlüğüne onun emperyalizme bağlantılı sistematiğine karşı oldukları, bu düzenden rahatsız oldukları ve değişmesini istedikleri açıktır. Bu sınıflar düzene karşı çıkarılarken, "emperyalist sistemin ülkedeki varlığının kendilerini mülksüzleştirdiği ve toplumsal sefalete ittiğinin" bilincindedirler. Bu sınıflar için talep, kaybolan mülklerini ve toplumsal statülerini geri istemek temelindedir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin Kemalist Laisizmi ise, Batı toplumlarında olduğu gibi toplumsal dinamiklerin gelişmesiyle yaşanan çatışmalı ve uzlaşmalı bir sürecin doğal bir siyasal sonucu olarak değil; tamamen Kemalist asker-bürokrasinin Tanzimatçı ve İttihatçı öncülerinin de izini sürerek, daha çok bir "batılılaştırma öykünmesi" olarak modellenip yukarıdan aşağı doğru inşa edilen bir yönetim ögesi olarak varolmuştur.

biçimler almasından dolayıdır. Çünkü batı toplumlarında 20.yy'ın bütün modern-burjuva devletlerinde bir çok kereler kilise tekrar siyasetin ana ortağı durumuna gelmiş, veya politikacılar tarafından kullanılarak tersten bir ilişki biçimi gelişebilmiştir. Laikliğin ateizm/tanrıtanımazlıkla aynı anlamda kullanılması ise kuşkusuz hiçbir bilimsel değer taşımaz. Geçerken, dinin devlet düzeni ve kamu hukukundan çıkarılır ve özleştirilirken, burjuvazinin aynı zamanda "ulus" olarak da örgütlendiğini, laik devletle, ulus devletin iç içe doğduğunu da özellikle hatırlatmakta yarar var. Bu yeniden yapılanma sürecinde devrimci burjuvazinin "adalet, eşitlik, özgürlük" şiarlarının bayraktarı olarak

demokrasi prensibini de devletin örgütlendirilmesine sokmuş olması laiklik ve demokrasi arasında doğrudan bir ilişki kurulmasına neden olmaktadır. Oysa, feodal sınıflarla mücadelesinde ve kilise otoritesinin kırılmasında, geniş emekçi yığınların desteğine duyan burjuvazinin demokratlığı, bu gücü yanında tutmakla sınırlıydı. Bu nedenle halkın yönetime katılımı, meclislerle millet iradesinin kullanımı prensipleri her zaman ne laikliğin, ne de ulus devletin nedeni olmamıştır. Tersine, burjuva diktatörlüğü hem ulus-devlet olarak, hem de laik kalarak kendini demokrasi dışında da ikame edebilmiştir.

Kemalist Laisizm...

Türkiye Cumhuriyeti'nin Kemalist Laisizmi ise, Batı toplumlarında olduğu gibi toplumsal dinamiklerin gelişmesiyle yaşanan çatışmalı ve uzlaşmalı bir sürecin doğal bir siyasal sonucu olarak değil; tamamen Kemalist asker-bürokrasinin Tanzimatçı ve İttihatçı öncülerinin de izini sürerek, daha çok bir "batılılaştırma öykünmesi" olarak modellenip yukarıdan aşağı doğru inşa edilen bir yönetim ögesi olarak varolmuştur.

Herşeyden önce Osmanlı İmparatorluğu'ndan Türkiye Cumhuriyeti'ne geçişte, üretim tarzına ve üretici güçlerin gelişmesine dayalı, bir burjuva demokratik devrim yaşamamıştır. Üst-yapıdaki reform hareketleri olarak varolan değişim ise, merkezîyetçi-bürokratik bir tarzda yukarıdan aşağıya dikte edilen uygulamalar olarak kalmıştır.

Kuşkusuz bu olgu asker bürokrasinin keyfi bir tercihi olmaktan ziyade, devletin ve ordunun tarihsel süreç içindeki

Bu ise elbetteki, gerici bir taleptir. Bu konumlanmadan da anlaşılacağı gibi tekelci burjuvaziye muhalefet etmek, başlı başına ileri bir fonksiyon içermemektedir. Ancak, anti-kapitalist olduğu sürece bu sınıfların ilerici bir yönüğe sahip olacakları açıktır. Bu yönüğe ise, karakter itibarıyla sadece işçi sınıfı sahiptir. Köylülüğün durumuna gelince, Marks'ın "Komünist Manifesto'da" belirttiği gibi; köylülük bugünkü değil, gelecekte çıkarları açısından proletaryaya tabidir. Proletarya dışındaki sınıfların toplumsal üretim tarzına karşı olan muhalefetlerinin temelinde küçük mülkiyetini (ve-Ed.) toplumsal statülerini koruma ya da geri isteme yatmaktadır. Bu yüzden tutucu ve hatta gericidirler.

İşte, İran'daki İslamcı hareket, bu gerici ve tutucu sınıfların (üzerinde yükselmekle beraber.Ed.) anti-emperyalist, anti-faşist mücadelenin "İran'a demokrasi" sloganının sınıf içeriği bakımından, anti-kapitalist bir mücadeleyi hedeflemeyişinin vardığı boyutu da göstermektedir. Diğer önemli bir olgu da; İran'daki devrimci muhalefet gruplarının, (tabanı-Ed.) oluşturan İran köylülüğü ile son derece zayıf bağlara sahip olduklarının ortaya çıkmasıdır. Bu da, geçtiğimiz bölümlerde belirttiğimiz gibi, faşizmin kavranmaması, başka yerlerde aranması ve anti-emperyalist, anti-faşist mücadelenin yanlış ekseninin ortaya çıkardığı durumu da göstermektedir. Kendiliğinden gelme kitlesel muhalefetin doruğa ulaştığı bir noktada, kitleleri kucaklamayan örgütlerin ve grupların siyasi iktidara "otomatikman" gelemeyecekleri de bir kez daha anlaşılabilir oldu. İran köylülüğünün ve küçük burjuva yığınlarının düzene olan kendiliğinden gelme muhalefetleri; işçi sınıfı tarafından değil, tekel-dışı burjuva katmanlar tarafından ele geçirilmiştir. Tarihsel koşullar ve iç dinamikleri itibarıyla İran köylülüğü gerçek bir toplumsal sefalet çekmektedir. Hızla toplağından kopmakta, kapitalizmin yıkıcı etkileri, onun tüm yaşam düzenini alt-üst etmektedir. Dağılan köylülük yığınları proleterleşme sürecine zorunlu olarak girmiş durumdadır. Fakat İran ekonomisinin, emperyalizme bağımlı karakteri; bu yığınların fabrikalarda istihda edilmelerini önlediği gibi; sınırlı sayıdaki sanayi işçileri de, hen geç en gün işsizlikle karşı karşıya kalmaktadır. Böylece kırsal kesimde ve kentlerde oluşan işsizlik, doğu toplumlarına has aile dayanışması içerisinde, sefaletin boyutlarını daha da yaygınlaştırmıştır.

İran'da, sistemden rahatsız olan ve muhalefet eden yığınlar, sadece yoksul köylülük ve köylülük değerleriyle iç-içe bir mülksüzler kitlesi değildir. Tekel dışı gerici burjuva sınıfları da (buna dahildir. "İslâm Devrimi" bu sınıfların, (dinsel ruhbanın-Ed.) önderliğinde köylülüğün kitlesel muhalefetini de kendi şahsında sentezleştirmiş olarak iktidara el koymasınıdır. Bu hareketin ideolojik kapsamı, İslamcı düşüncenin yeniden boyutlandırılması noktasındadır. Hareketin kadrolarını ise, bu sınıflar adına, din adamları kasti oluşturmaktadır.

özgün yeri ve TC'nin oluşumunda görece özerkleşmiş yapısından kaynaklanmaktadır. Asker bürokrasinin devleti belirlemesine ve Kemalist devletin toplumsal alt-yapıdaki sınıflara karşı görece özerkleşmesine verili olan koşullar, bugünkü laiklik uygulaması ve anlayışının da özgün niteliklerini belirlemektedir.

Bir diğer özgün nitelik de İslam'ın toplum ve devlet karşısındaki tutumunun farklılığıdır. Hristiyanlığın yalnız bir inanç sistemi olarak değil, kurumlaşmaları ile de ayrılan İslâm hep sanayileşmemiş toplumlarda üretici güçlerin, teknolojinin değişimleri karşısında dolaysız olarak yer alması ile de ayrılmaktadır.

Bu nedendir ki, iktidarın bürokratik vesayetten kurtularak toplumsal sınıfların /tekelci burjuvazi ve mütteliklerinin/ doğrudan eline geçmesi; ordu ve sivil yaşam arasındaki sancılı ve çatışmalı süreç; din ve iktidar ilişkisi bağlamında da aynı biçimde çatışmalı ve sancılı bir tarzda yeni yeni yaşanmaktadır. Ve tıpkı diğerlerinde olduğu gibi çarpık, gerilimli ve kendi doğasına ters biçimde yaşanıyor.

Kemalist laisizm toplumsal arka planındaki bu zaafiyete karşın, Batı'ya öykündüğü gibi "din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması", "dinin özerkleşmesi" olarak değil, tam tersine bütün dinsel kurumların devlet denetimi ve vesayeti altına alınması tarzında gerçekleşti.

Batı laisizminde Kilise aristokrasisinin ruhban hiyerarşisine, iç örgütlenmesine, hiç bir kurumuna dokunulmamış veya dokunulamamıştı. Kemalizm ise, İslamın o gün en üst temsil kurumları ve dinsel otoritenin merkezinde duran Halifelik ve Şeyhülislamlığı kaldırarak, iç örgütlenmeyi tamamen dağıttı. Oysa Cumhuriyet'in ilanı ve Saltanatın kaldırılması, Osmanlı Hanedanının saltanat yetkilerinin alınması ile zaten dinsel ve siyasal otorite birbirinden ayrılmış bulunmaktaydı.

Batı laisizminde Kilise aristokrasisinin ruhban hiyerarşisine, iç örgütlenmesine, hiç bir kurumuna dokunulmamış veya dokunulamamıştı. Kemalizm ise, İslamın o gün en üst temsil kurumları ve dinsel otoritenin merkezinde duran Halifelik ve Şeyhülislamlığı kaldırarak, iç örgütlenmeyi tamamen dağıttı. Oysa Cumhuriyet'in ilanı ve Saltanatın kaldırılması, Osmanlı Hanedanının saltanat yetkilerinin alınması ile zaten dinsel ve siyasal otorite birbirinden ayrılmış bulunmaktaydı. Fakat, siyasal otorite dışında kalsa bile dinsel otoritenin iç örgütlenmesini koruyarak, özerk biçimde ayakta kalması, askeri-bürokrasi bakımından gelecek için önemli bir tehlike teşkil edebilirdi. Bu nedenle de, yönetici kurum ve merkezi otoriteden yoksun kılınan İslamın temel birimi olan Camiler, basit bir devlet memuriyeti olarak örgütlenen Diyanet İşleri Başkanlığı'na kolayca bağlanabildi. Müftülük ve imamlık, bir devlet memurluğu haline geldi. Vesayet altına alınamayacağı ve denetlenemeyeceği düşünülen pek çok İslami kurum /tekke, dergâh, medrese, türbedarlık/ ise kapatıldı. Halbu ki bu tarz bir laikliği Avrupa'da görmek, devlet memuru olan bir kardinal, devlet tarafından maaşı verilip, kiliselere

Gerçekten de, bu sınıfların içinde buldukları duruma, ekonomik ve sosyal sefaletlerine en uyarlı ideoloji "İslâm Felsefesi" olmuştur. Ancak, geleneksel İslamcılık noktasında değil. İslâm ideolojisinin ve felsefesinin diğer bütün dinlerden ve ideolojilerden üstün olduğu; İslam hayat nizamının (şeriatın'da bütün toplumsal sistemlerden (Kapitalizm, Sosyalizm, Emperyalizm, Komünizm, Faşizm) öteye, biricik toplumsal düzen olduğunu öne sürmektedirler. Bu sınıfların İslam felsefesine ve şeriat sistemine yeni ve radikal bir yorumla sahip çıkma arzularının da tesadüfi olmadığı açıktır. Çünkü bu sınıflar bileşeninin ortak taleplerini, muhalefetlerini, en iyi şekilde "İslâm" ifade etmektedir. Bu sınıflar, "emperyalizme ve faşizme" karşıdır. Çünkü, toplumsal sefaletlerinin (düzenlen-Ed) kaynaklandığını görmekte ve bu sistemi değiştirmek istemektedirler. Bu hedefle de, sosyalist devrimci hareketin; Amerikan emperyalizmini ve İran şahlığı temel alınarak faşizme karşı yaptıkları propaganda ve ajitasyonun belirleyici etkilerine de dikkat çekmek gerekir. Çünkü, yapılan propaganda ve ajitasyon, sistemin ABD emperyalizmine bağlı faşist bir diktatörlük olduğudur. Bu faşist diktatörlük de, ülkede işbirlikçi tekelci burjuvaziye, feodal toprak beylerine ve militarist bürokrasiye dayanmaktadır. Bu sistem, değiştirilmesi gereken bir sistem olduğuna göre, hangi sistem onun yerini alacaktır? Gericici sınıflar, mülklerini koruma ve eski toplumsal statülerini elde etme düzeyinde oldukları için, sosyalizme de aynı derecede düşmandırlar. Toplumsal sistem anlayışı olarak, ideolojik ve kültürel olarak anti-komünisttirler.

İşte, bu nedenlerdir ki, yeni İslam düzeni her iki sistemin de dışında ve bu sınıfların ekonomik, sosyal-kültürel ve ideolojik ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir model olarak sunulmaktadır. Bu yeni umut; hem bu dünyada hem "öteki dünya"da yerlerini sağlama bağlayan bu çözüm; hem İran köylülüğüne, hem de gericici sınıflara oldukça cazip gelen bir hedef oluşturmuştur.

Kapitalist sistemle sosyalizm arasında, üçüncü bir yolu bulma gayretleri, sadece İran İslam Devrimi ile ortaya çıkmış değildir. Daha önceki bölümlerde de belirlediğimiz gibi faşist hareketler, hem anti-kapitalist, hem de anti-komünist bir toplumsal düzen yaratma iddiasıyla hareket etmişlerdir. Üçüncü bir yol bulma iddiası, sadece tekel-dışı burjuva gruplarına ve küçük-burjuvaziye de ait değildir. Tekelci burjuvazi de, sosyalist sisteme karşı alternatif olarak; kapitalist sistemin bazı yönlerinin düzeltilmesi yoluyla; reformlar ve rasyonelleştirmeler şeklinde yeni bir düzen oluşturabileceği iddiasındadır. Bilinçli bir çarpıtma olarak öne sürülen ve tekelci burjuvazinin, Sosyal-demokrat siyasal sözcüleri tarafından öne sürülen bu "Yeni Uluslararası Ekonomik Düzen", henüz örneklenmediği gibi; Avrupa Sosyal-Demokrasisinin burjuvazinin proletarya ile, burjuva demokrasilerinde yaptıkları ya da yapabilecekleri "uzlaşma"yı lanse etmek anlamındadır. Diğer

tain edilen bir rahip görmek hayal bile edilemez.

Kemalist laisizm, din ve devlet işlerinin ayırmamış; dinsel kurumların yönetimini ve dinin ruhani otoritesini asker-sivil bürokrasinin tekeline bırakmıştır. Dini özerkleştirmemiş vesayet ve denetim altına almıştır.

Şu halde rahatça söyleyebiliriz ki, günümüzde "dinin siyasete alet edilip edilmemesi bağlamında" sürdürülen tartışmada, Kemalist laisizm dini siyasete alet eden biricik güç olarak devlet bürokrasisinin kalmasını istemekle diğerlerinden ayrılmaktadır. Dinin başka sınıf ve tabakalarca siyasal bir güç aracı, iktidar argümanı olarak kullanılmasına prensipte değil, devlet tekelinin kırılması noktasında karşı çıkılmakta, "tehdit, ve tehlike" olarak görülmektedir.

Kemalist Hareket Dini Siyasete Nasıl Alet Etti ?

İşin gerçeğine bakılırsa "dinin siyasete alet edilmesi" babında en çok sabıkası olanlar Kemalistlerdir. Özellikle, Cumhuriyet öncesi dönemde, Kemalist hareket, dini söylemi, dinsel kurumları ve din adamlarını etkin bir siyasal öge olarak kullanmıştır. Özellikle Kürt ulusal hareketinin kırılması ve kendilerinin desteklenmesi için manipüle edilmesinde bu kullanımın rolü büyüktür. Kemalist hareketin özellikle Kürt feodallerinin desteğini almak için Kürdistan'daki birçok şeyh ve din adamına bizzat yaklaştığı bilinmektedir. Erzurum ve Sivas Kongrelerinin ana teması İslâm kardeşliği söylemidir. "Saltanat ve Hilafetin kurtarılması, Ermeni ve Rumlara karşı

ittifak, Hristiyanlığın egemen olması anlamında Ermenilerin geri dönmesi ve bir Ermeni devleti kurulması tehlikesi" gibi dinsel duyguları örgütleyen İslami söylem ağırlıktadır.

Aslında Kemalistler bu yöntemi kendiliklerinden bulmuş değillerdi. Gayri müslim etnik toplulukların, ulusların Osmanlı'dan kopacağına, kopmasının gündemleşmesiyle Osmanlı unsurlarını artık Osmanlılık'la değil, İslâm Ümmeti olma üst kimliğiyle bir arada tutma gayretleri Sultan II. Abdülhamit'ten ve daha sonra da İttihat Terakki'den alınan siyaset manevralarıdır.

Tanzimat, "Batıcı" idi, hem Avrupa'dan ithal edilen değerleri yapay olarak algılamakta ve uygulamaktaydı; hem de çok dinli, çok uluslu, çok kültürlü heterojen bir toplumsal yapıya sahip

Kemalist hareketin özellikle Kürt feodallerinin desteğini almak için Kürdistan'daki birçok şeyh ve din adamına bizzat yaklaştığı bilinmektedir. Erzurum ve Sivas Kongrelerinin ana teması İslâm kardeşliği söylemidir. "Saltanat ve Hilafetin kurtarılması, Ermeni ve Rumlara karşı ittifak, Hristiyanlığın egemen olması anlamında Ermenilerin geri dönmesi ve bir Ermeni devleti kurulması tehlikesi" gibi dinsel duyguları örgütleyen İslami söylem ağırlıktadır.

üçüncü bir yolda, sosyalizm inşa sürecinde oluşan güçlükler ve yine eski mülk sahibi sınıfların, küçük meta üretimi temelinde yaratılmalarını temel alan "kapitalist olmayan yol", "halk demokrasileri" de bu arayışların ürünleridir.

Kapitalist sistemle, sosyalist sistem arasında üçüncü bir yol olabilir mi? Toplumlar tarihinin gösterdiği gibi, geçiş dönemlerinde ve siyasi iktidarların değişim noktalarında oluşan olgular, ara durumlar bir gerçektir. Ancak, bunlar asla kalıcı değil ve değişmeye uygun durumlardır. Özellikle de tekeli burjuvazinin, siyasi iktidarı elinde bulundurmasına rağmen; küçük mülk sahibi sınıflar ve küçük meta üretimi, hangi biçimde biçimlenirse biçimlensinler, kapitalizmin reorganizasyonu ve temelde ise, emperyalist-kapitalist sistemin güçlendirilmesi noktasına varacağı açıktır. II. emperyalist paylaşım savaşından önce, Avrupa'da oluşan "faşist iktidarlar" bu olguyu kanıtlamışlardır. Yeni bir umut gibi ortaya sürülen, İslâm felsefesine dayalı "İslâmci Hayat Nizamı"da, İran'daki yaşayan örneğiyle yukarıda açıkladığımız örnekteki öngörüye doğrulamaktadır.

Faşist Hareket ile İslâmci Hareketin Karakteristik Benzerlikleri ve Ayrımları

İran'da ortaya çıkan ve siyasi iktidarı ele geçiren İslâmci hareket, yalnız İran'a özgü bir gelişim olmayıp, bütün Orta-Doğu'da kendini ağırlıklı biçimde hissettirmektedir. Çünkü, bütün Ortadoğu toplumları, İran'daki sınıfsal yapıya benzer özellikler göstermekte ve hemen hemen aynı çelişkiler ve muhtevayı tartışmaktadırlar. Onun içindir ki İslâmci hareket, Afganistan'da radikal bir silahlı muhalefetle boy gösterirken; Mısır, Suriye, Irak, Suudi Arabistan, Lübnan ve Türkiye gibi pek çok ülkede aynı sınıfsal tabanın muhalefetini sistematize veren ve iktidardaki sınıflara karşı mücadele eden bir hareket olarak yer almış bulunmaktadır. Bu hareketlerin tekeli burjuvazinin rasyonelleri dışında durdukları ve işbirlikçi burjuva gericilikleri tarafından nötralize edilmeye çalışılan, düzen dışı olarak belirginleşen hareketler olarak ortaya çıktıkları açıktır. Bu yapıları ile, faşist hareketlere benzemektedirler.

Ancak, İslâmci hareketin faşist hareketle ayrıldığı bazı noktalar bulunmakta ve her iki hareketi birbirleriyle özdeşleştirmemize engel olmaktadır. Bunlardan **birincisi**: Orta-doğu toplumlarında, yarı sömürge, sömürge ya da bağımlı ekonomiler, toplumlar içerisinde köylülük karakterine ve reaksiyonuna dayalı olarak, gericilik burjuva sınıflarıyla köylülüğün ittifakının oluşmasıdır, **ikincisi**: siyasi kadrolarını din adamları oluşturmakta ve ideoloji,

olan İmparatorlukta "Osmanlılık" kimliğini birleştirici öge olarak kullanıyordu.

Meclis-i Mebusan'ı dağıtarak I.Meşrutiyet'e son veren Sultan Abdülhamit ise "Bâtıcı" ve "Osmanlıcı" yaklaşımın gayri-müslim unsurları memnun etmek bir yana, onların bir yandan imparatorluk içindeki etkinliklerini artırmalarına, bir yandan da birer birer kopmalarına yol açtığını göerek; geleneksel feodal yapının ve müslüman unsurların diktatörlüğe dönüşen bir karşı atağı olan İslami kurumları ve İslam kimliğini etkin bir öge olarak öne çıkardı. Türk, Kürt, Arap, Çerkes, Arnavut, Boşnak gibi müslüman unsurları Osmanlı bünyesinde bir arada tutabilmenin bu siyasetten geçtiği düşünölmektedir. Bu politika Anadolu, Ermenistan ve Kürdistan'da gayri-müslim unsurların özellikle de Ermenilerin sistemli olarak büyük kıyımlara uğratarak tasfiye edilmesini de beraberinde getirmiştir.

II.Meşrutiyet ve İttihat-Terakki yeniden "Bâtıcı" ve "Osmanlıcı" bir söylemi ancak çok kısa bir süre (daha önce muhalefettyken) sürdürebilmişti. Çünkü, gelişen ve güçlenen ulusalcılık ve gayri-müslim ulusların imparatorluktan

Çöken Osmanlı İmparatorluğu'nu kurtarma çabasındaki asker-bürokrasi ise, politikanın ve iktidarın biricik sahibi olduğunda toplumsal sınıf ve tabakaları, kendi ekseninde /çekim alanında tutabilmek için halkçı/popülist söylemlerden; Kürtleri kullanabilmek için de İslami söylemlerden alabildiğine yararlandı. Bu taktik de başarılı olmuştur ki, Kürt feodalleri özerklik vaadlerine ve Hilafetin kurtarılacağına olan inançlarıyla Kemalistlerin Lozan sürecine aktif destek sunmuşlar, Misak-i Milli'nin tesciline katılmışlardır.

kopmaları, özellikle Balkan'ların tümüyle yitilmesi Osmanlı bürokrasisinde büyük bir korku ve telaş yarattı. Balkanlardan akın akın gelen Türk-Müslüman göçmenleri, milliyetçi örgütlenme ve ideolojinin öne çıkmasını da imelendiren bir neden oldu. Türk Milliyetçiliği gelişmekte olan bir burjuva sınıfına, en azından ticaret burjuvazisine değil, büyük bir imparatorluğu elinde tutan Osmanlı asker-sivil bürokrasisi ve Tanzimatçı aydınlaraya dayanarak geliştiği için hemen ırkçı bir karakter kazandı. I. Emperyalist Paylaşım Savaşında İttihat-Terakki'nin Alman emperyalizmi ile işbirliği içinde ırkçı-Turancı yöneliminin kökeninde de bu siyasal alt-yapı durmaktadır.

Çöken Osmanlı İmparatorluğu'nu kurtarma çabasındaki asker-bürokrasi ise, politikanın ve iktidarın biricik sahibi olduğunuda toplumsal sınıf ve tabakaları, kendi ekseninde /çekim alanında tutabilmek için halkçı/popülist söylemlerden; Kürtleri kullanabilmek için de İslami söylemlerden alabildiğine yararlandı. Bu taktik de başarılı olmuştur ki, Kürt feodalleri özerklik vaadlerine ve Hilafetin kurtarılacağına olan inançlarıyla Kemalistlerin Lozan sürecine aktif destek sunmuşlar, Misak-i Milli'nin tesciline katılmışlardır.

Kemalist devletin ulusçu /hatta ırkçı/ bir temelde örgütlenilmesi ve dinin devletin

İslâmcı hareketin iktidara gelişi, kitle eylemi ve silahlı mücadele, devletin düzenli ordularının dağıtılması, devlet cihazlarının parçalanması ve ele geçirilmesi biçiminde oluşmuştur.

Kuşkusuz, İslâmcı hareket mutlaka değerlendirilmesi gereken ve üzerine ciddiyetle eğilinmesi gereken bir olgudur. Faşist hareket Avrupa'da ortaya çıkışı, proletaryanın iktidarı ele geçiremeyişinden kaynaklanan bir durumdu. İslamci hareket de, Orta-doğu'da sosyalist hareketin kitlelerden kopması ve iktidara alternatif olamayışı ile içinde bulunduğu buhranların bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Köylülüğü, iktidar mücadelesinde proletaryanın yandaşı olarak örgütlemenin ve anti,kapitalist olmayan, "anti-emperyalist ve anti-faşist" mücadele yöntemlerinin ortaya çıkardığı bir sonuçtur. Dolayısıyla, toplumsal devrim olgusu gündeme geldiğnide, büyük halk kitlelerini, proletarya değil, gerici sınıflar yönedirebilmektedirler. Bu da köylülüğün durup durduğu yerde, proletaryanın yandaşı olamayacağını; ancak, onu proletaryanın hedefleri doğrultusunda ikna edebilme ve devrimci programları benimsetebilmekle mümkün olacağını da göstermiştir.

İslâmcı Hareketin Açmazları

İran İslam devrimi, yukarıda açıklamaya çalıştığımız, sınıfsal muhalefet bileşeni üzerine ortaya çıktı. İktidardaki işbirlikçi tekeli burjuvazi, bu devrim dalgası karşısında geriledi, siyasal iktidarı kaybetti. Fakat, iktidara oturan gerici sınıfların bu durumu, niteliği itibarıyla, yakın bir gelecekte kaçınılmaz olarak tekeli burjuvazinin yeniden gündeme geleceği bir ara dönem olarak görüldü. Buna bağlı olarak, İran ordusunu dağılması, savaşın çözülmesi vb... gibi olguların, Amerika emperyalizminin Orta-doğu'daki gücünü sarstığı ve bir boşluk doğurduğu da ortadadır. 1979-80 yıllarında İranlı öğrencilerin ABD büyükelçiliğini işgal etmeleri ve ABD'ye karşı yoğun protesto eylemleri, bu olgunun bir parçasıdır. Bu anti-emperyalist gösteri İran'daki iktidarın niteliği hakkında sosyalist akımlar arasında yanlış değerlendirmelerin devamına ve derinleşmesine yol açmıştır.

Anti-kapitalist olmadan, anti-emperyalist olunamayacağı gerçeğini kavramayan ve İran'la ilgili teorik hayaller besleyenler; Humeyni irticasının sosyalist harekete karşı giriştiği katliam ve sindirme hareketi ile şaşırıldılar. Oysa, Humeyni gericiliği, ABD elçiliği baskınlarıyla anti-emperyalist gösteriler yaptığı anda, Kürdistan ulusal demokratik hareketine karşı kanlı saldırılar yaparak bu muhalefeti ezmeye çalışmaktaydı. İslâm ideolojisinin göre, milliyetçiliği reddettiğini söyleyen Humeyni gericiliği, Kürt halkının ulusal istemlerine karşı uyguladığı şiddetle şövenizmi ve Şah'lık monarşisinin mirasını terketmediğini kanıtladı.

vesayet ve denetimine alınarak dinsel kurumların tasfiye edilmesi bu nedenledir ki, Kürt egemen sınıflarında **çifte bir**

Geleneksel İslami değerlerin, din kültürünün /eğitiminin/ taşıyıcılığını yapan bu kesim, politik olarak muhalif olmalarına karşın son derece temkinli ve uzlaşmacı bir çizgi izler. Tarikat önderleri ve din uleması, doğrudan doğruya iktidarı almayı amaçlayan bir siyasal mücadeleden çok; topluma derinlemesine nüfuz etmeyi, siyasi partiler ve devletin tüm kurumlarına yerleşerek evrimleşen bir süreçle devletin İslamlaşmasını düşünmektedirler.

çok yaratmıştır. Hem birleştirici bir öge olarak görülen Hilafet ve din kurumlarının kaldırılmış olması, hem de Kürtlere ulusal özerklik bir yana **Türk çü bir** merkezîyetçiliğin dayatılması geniş ve güçlü bir direnişle karşılaşmıştır. **1925 Şeyh Said ve 1938 Seyit Rıza** önderliğindeki ulusal direnişlerde aynı zamanda dinsel öğelerin de bulunması rastlantı değildir. Bu İslam söylemi üzerine kurulmuş bir aktin Türk milliyetçiliği ile parçalanmasına duyulan politik bir tepkiyi de yansıtır.

İslâmi Muhalefetten, Radikal Siyasal İslâmi Harekete...

Günümüzde "*Siyasal İslam*", "*İslami Hareket*" denilen siyasal aktivite homojen bir yapılaşmayı; tek bir ideolojik-felsefi İslam yorumunu, tek bir program ve örgütlenmeyi ifade etmez. Ayrıca, bu muhalefetin **geleneksel ve aktüel** iki kaynağı olduğunu da görmek gerekir.

Geleneksel İslami muhalefet, bütün bir kemalist iktidar /Tek Parti, tek Şef CHF/CHP/ döneminde tasfiyeye uğrayan dinsel otorite ile, bu otoritenin etrafında kendini ifade etmiş olan Anadolu eşrafı, tüccar ve çarşı esnafının tutucu direnişini ifade eder. Kemalizmin kılık kıyafet, harf, tevhide tedrisat (eğitim birliği) gibi biçimsel yenilikleri; arka planda asker-bürokrasinin iktidarına karşı direnen gelenekçi sınıfları sindirmenin bir aracı olarak kullanılıyordu.

Çeşitli baskı ve komplolarla batı'da uygulamaya konulan "kemalist tasfiye hareketi"nin başlıca üç hedefinin; Türk Sosyalistleri, "Radikal" İslamcılar, Türk-Yunan savaşında M.Kemal'le birlikte hareket eden ancak, Kemalizme ters düşen İttihatçı ve İtilafçı kadrolar... Kürdistan'da ise bir tasfiye hareketinden çok, doğrudan **imha ve soykırım** politikası gündemleşmiştir.

Öte yandan Kemalizm, Batı'da siyasal İslamı kendi iktidarı için bir tehdit unsuru görürken, Kürdistan'da İslamı siyasallaştırarak sürekli biçimde öne çıkarmış; ümmetçiliği Kürt Ulusal bilincin kırılmasında temel bir unsur olarak kullanmıştır. Geçmişten bu yana MSP'nin ve onun bir uzantısı olan RP'nin Kürdistan'da gelişmesine bunca toleransın gösterilmesinin, hatta devletçe teşvik edilmesinin temel nedenlerinden biri budur. Bir diğer neden de, Kürtlerin fundamentalizme (kökten dincilik) açık olduğu kanıtlanarak, diplomatik desteklerin kesilmesi amaçlanmıştır.

Hem bu makalemizde, hem Dengê Stêrka Rizgarî Dergisinin I. sayısında yayınlanan "Devlet" tezlerinde işlendiği

İran'daki iktidar değişikliği, Ortadoğu'daki dengeleri değiştirmiştir. Fakat özellikle, ABD'nin İran'daki iktidar değişikliğine -kendi çıkarlarının da zedelenmesine rağmen- askeri müdahalede bulunmayışının esas nedeni, iktidarın sosyalistler tarafından değil, gericiler tarafından ele geçirilmiş olmasıdır.

İslamcılık olarak belirlenmektedir. Yine, bunun gibi anti-emperyalist sloganlara sahip çıkılması ve milliyetçilik yerine ümmetçiliğin esas alınması da bu karakterler arasında sayılabilir.

İran'daki kitlesel hareketin, sosyalist bir iktidarla sonuçlanması yerine; tekelci burjuvaziye olduğu kadar sosyalist üretim tarzına da düşman bir kadronun yönetimi ele geçirmesi ehveni-şer sayılmıştır. SSCB ise, anti-komünist ve anti-Sovyet olmasına rağmen, eskiden ABD'nin jandarmalığını yapan bir ordunun dağılması, anti-amerikan bir yönetimin oluşması karşısında durumdan memnun gözükmiştir. Elbette, İran'daki siyasal kargaşa, Şah'ın devrilmesiyle son bulmamış ve dahada artmıştır. Sınıf mücadelesinin en keskin biçimine, bu dönemdeki siyasi katliamlar ve suikastlara tanık olmaktadır. Devlet Başkanı seçilmiş olan Beni Sadr'ın Halkın Mücahitlere örgütü lideri Mesut Racavi ile birlikte ülkeyi terketmek zorunda kalması, Dışişleri Bakanının idamı ve bazı Ayetullahların öldürülmeleri, bu mücadelelerin bazı görüntüleridir. Ancak sonuçta köylü kitlelerini arkasına almış olan grubun kazandığı ortaya çıkmıştır.

İran-İrak Savaşı

Zaten iflas halindeki İran ekonomisi yeni siyasi iktidar tarafından düzeltilebilir miydi? İslâm ekonomik düzeninin inşası nasıl gerçekleştirilirdi? Daha öne, İslamcı hayat nizamıyla "devrimci" önermelerde bulunan İslamcı hareket; iktidara geldikten sonra İslam düzenin gerçekleştirilmesi yerine köylü yığınlarına "vadedilen cennetin bu dünyada değil, ahirette olacağını işaret ederek" kitlelere "allah yoluna savaşarak, şehit olarak ve İslam dışı eğilimleri devirerek bu cennete layık olmaları" yolunu işaret etti. Böylece, mülksüzleşen işsiz yığınlar, birdenbire dinsel ipnotizma ile birlikte askerileştirildi. Yapılan propagandayla; yıkılan şahlık yerine, kitlelerin ölç alma duygularını uzunca bir süre tatmin etme alanı açtı. İslâm düzeni doğrultusunda, biçime yönelik radikal uygulamalardan sonra, İslam devriminin diğer ülkelere ihraç edilmesi stratejisiyle, gerici sınıflar kitlelere yeni hedefler göstermekte geçikmediler. Bu arada Japon emperyalistleriyle kurulan bağlantılara ve Avrupa sermayesiyle girilen ilişkilerde dikkat çekmek yerinde olur.

gibi, Kemalist iktidarın sınıflar karşısında görece özerkleşmesi ve Türk burjuvazisinin yaratılıp geliştirilmesi başta olmak üzere onun vesayetini elinde tutan bu aydın-asker-bürokrat kastın, muhafazakâr sınıflar karşısındaki tutumu da buradan kaynaklanır.

İslami muhalefet /ki Cumhuriyetin, Kemalist tarihçileri bunu gerici ayaklanmalar olarak nitelendirmektedir/ bu sınıfların yeni iktidar biçimine karşı umutsuzca direnmeleri ve daha sonra çözümleri ile karakterize olmaktadır.

Direniş kırılmış, fakat pasif biçimler içinde İslami muhalefet bu sınıflara felsefik -hatta örgütsel- korunağı olmaya devam etmiştir. Günümüzün İslami hareketinin daha çok tarikatlarda örgütlenmiş mülk sahibi, özellikle ticarete ve küçük işletmelere dayalı Anadolu'nun orta sermaye gruplarından oluşan kesimidir bunlar... Geleneksel İslami muhalefet aktüel olanlar karşısında daha statükocu, durgun ve uzlaşmacı bir eğilimi ifade ederler. Geleneksel İslami değerlerin, din kültürünün /eğitiminin/ taşıyıcılığını yapan bu kesim, politik olarak muhalif olmalarına karşın son derece temkinli ve uzlaşmacı bir çizgi izler.

Tarikat önderleri ve din uleması, doğrudan doğruya iktidarı almayı amaçlayan bir siyasal mücadeleden çok; topluma derinlemesine nüfuz etmeyi, siyasi partiler ve devletin tüm kurumlarına yerleşerek evrimleşen bir süreçle devletin İslamlaşmasını düşünmektedirler.

Bir bakıma RP'nin temel çizgisini de bu eğilim oluşturduğu söylenebilir. Çünkü, bu politik çizginin temsil ettiği sınıflar, mevcut egemen iktidar blokundan kopuşmak ve onları dışlamak değil; bu bloka dahil olmak, piyasa ve yönetimde etkin bir pay istemektedirler.

İslâmi hareketin aktüel kaynağı ise, hızla yoksullaşan ve metropollere göçmek zorunda kalan köylülük ile, yine

kapitalist piyasa karşısında durmadan ufalanan bütün mülki ile beraber geleneksel değerlerinin de parçalanmasından rahatsız olan küçük-mülk sahibi sınıflardır. Özellikle sosyalist veya "sol" programların örgütleyemediği, ya da prestijini önemli ölçüde yitirdiği süreçlerde İslam, bu tabakalar için hem kaybolmakta olan değerlerini ve mülklerini koruyan, hem de bütün bu yıkımdan sorumlu gördükleri sistemin içerdeki ve dışardaki efendilerine karşı radikal tepkilerini ifade eden bir siyasal akım haline geldi.

Bu buluşma ilk önce geniş bir köylülük değerleri ve diri bir İslam ülemasının şahlık rejimine, Amerikan emperyalizmine (ve bunların şahsında müslüman olmayan tüm değerlere karşı) ortak bir siyasal atmosferde

12 Eylül Cuntası, bir yandan Atatürkçülük, Kemalizm şampiyonluğu yaparken, bir yandan da "İslâmi söylemden en kaba biçimiyle yararlanma yoluna gitmekten, İslam konferansı üyeliği, İslam dünyası önderliği" gibi dış politika çıkışları yapmaktan da geri durmuyorlardı. Konya Mitinginin darbenin gerekçelerinden biri saymalarına ve MSP'yi sadece kapatmakla kalmayıp Sıkıyönetim Mahkemesinde yargılamakla birlikte sonradan bu yönelimlerinden vazgeçtiler.

İran-Irak savaşı neden ve nasıl başladı? Yine İran'da olup bitenleri kavramayan görüşler, savaşı ABD'nin Irak'ı kullanarak İranı teslim alma gayreti olarak gösterdiler. İranın savunduğu şey de budur: "kapitalist ve komünist emperyalistlerin, İslam devrimini boğmak için İrana saldırdıkları" ve İran'ın "meşru müdafaa, vatan savunması" içinde olduğunu öne sürmekte idiler.

İran-Irak savaşının haksız bir savaş olduğu, gerici sınıfların yürüttüğü, emperyalizme karşı olmayan halkları birbirine kırdıran geçici bir savaş olduğu açıktır. İlk saldıranın kim olduğu, bu savaşın niteliğinin belirlenmesi için önemli değildir. Bilindiği gibi Kuzey Irak'taki (Güney Kürdistan'daki) ulusal demokratik hareketin imha edilmesi ile ilgili (olarak-ed.) İran ve Irak arasında (yapılan-Ed.) 1974 Cezayir antlaşması Irak için yükümlükler getirmekteydi, Irak petrolünün millileştirilmesinde yapılan değişiklikler ile, Körfezde İran lehine yapılan düzenlemeler, bu antlaşmanın en önemli yanlarıdır. Irak'ın vereceği bu tavizlere karşılık, İran da Barzani hareketine yaptığı siyasi ve lojistik desteği kesecektir.

İrandaki iktidar değişikliği; İran'ın zayıflaması, büyük Şii kitlesi bulunan Irak'ta yönetimi tehdit eden İslamcı hareketin genişlemesi, ABD elçiliği baskını ile siyasi talepleri de üzerine çekmiş olan İran'a karşı, bir taşla bir kaç kuş birden vurmak isteyen Saddam yönetimini, 1974 yılında kaybettiği alanları geri almak için bir emrivaki yapmaya itti.

İran'daki yönetimin mevcut statüler dışındaki niteliği, kuşkusuz bu savaşın her yönüyle emperyalizmin çıkarlarına, (oluşu-Ed.) en azından silah tekellerinin çıkarlarına hizmet edeceği nedeniyle (emperyalistler tarafından-Ed.) cesaretlendirilmiş olduğu da açıktır. Zaten, İran yönetiminin Saddam rejimini devrime ve İran İslam devrimini ihraç etme hedefleri ile, İran halkını savaşan toplum haline getirmeye çalıştığını da biliyoruz.

İran-Irak savaşı.... İşte bu çok boyutlu ve amaçlı bir savaştır. İran'ın vatan savunması içinde olduğu ve savaşın İran yönünde haklı görülmesi de yanlış bir değerlendirmedir. Kaldı ki, dört yıldır süren savaşın niteliği bugün artık daha iyi kavranmaktadır.

Bu savaş, bölge halklarını sefaletle ittiği gibi, gerici iktidarların devamını da sağlamaya yönelik bir savaştır. Bu niteliği gayet açıktır. Gerek İran'da, gerekse Irak'taki devrimci hareketin, gerici iktidarlara yönelmeyip, İran-Irak arasındaki savaşın "devrimci iç savaşa" dönüştürülmemesi ve devlet siyasetlerine sahip çıkması da Ortadoğu'da ki devrimci hareketlerin siyasal bunalımları ve icazetli konumlarını da göstermektedir. Aynı şeyleri, İran-Irak ve Suriye Kürt ulusal hareketi önderliklerinin konumları ile ilgili de belirtmek mümkündür.

buluşması ile gerçekleşti. Bu gelişme, İran İslam Devrimi süreci ile doruğa ulaştı ve hemen bütün Ortadoğu ülkelerindeki yoksul köylülük ve çarşı esnafı, orta burjuvazi arasında yandaş buldu.

İslâmi hareketin bu kaynağı, onu oluşturan sınıfların taşıdığı yüksek gerilime uygun tarzda radikal bir politik söyleme ve İslâmın mevcut sistemler karşısında alternatif yorumuna dayanıyordu. Sistemle uzlaşmayı değil, onu tümüyle değiştirmeyi, İslamlaştırmayı öngörüyordu. Yöntem olarak yığınsal hareketler ve silahlı mücadele /cihad/ esas alınıyordu... Geleneksel İslamcılardan farklı olarak devletin ele geçirilmesi değil, bütün cihazın parçalanması ve yeni bir iktidar örgütlenmesi öngörülüyordu.

İşte bu iki kaynak, İran ve Afganistan'da başlayan "İslami Silahlı Mücadele" ve cihadın coşkusuyla Türkiye'de de birleşmeye başladı. Ne var ki, bu birleşme Türkiye'deki İslami hareketin gelişmesi kadar başlıca zaafını da oluşturdu. Geleneksel muhafazakâr sınıfların tutuculuğu, statükoculuğu ve gerçekte sistemde yer edinme istekleriyle, küçük-burjuvazi, çarşı esnafı, kent yoksulları ve Anadolu köylülüğünün bir yanı sıra radikal, bir yanı sıra da bunalımlı karakteri kolayca birinciler tarafından emilerek yeni bir kimliğe büründü.

Üstelik İslâmın siyasetle ilişkisi sadece bu mecrada akmıyordu. Örneğin; 12 Eylül Cuntası, bir yandan Atatürkçülük, Kemalizm şampiyonluğu yaparken, bir yandan da "İslâmî söylemden en kaba biçimiyle yararlanma yoluna gitmekten, İslam konferansı üyeliği, İslam dünyası önderliği" gibi dış politika çıkışları yapmaktan da geri durmuyorlardı. Konya Mitinginin darbenin gerekçelerinden biri saymalarına

ve MSP'yi sadece kapatmakla kalmayıp Sıkıyönetim Mahkemesinde yargılamalarına rağmen sonradan bu yönelimlerinden vazgeçtiler.

Bu tavır değişikliğinin ABD güdümlü olduğuna ve İslam kimliğini Ortadoğu'da ki radikal İslamcı canlanışa karşı bir alternatif oluşturma isteğine, İran-İrak savaşındaki dengelere bağlı olarak geliştirildiğine kuşku yok.

1980 sonrası çok parçalı politika ortamında, İslami kavramlarla hareket etmiş olan MHP'de yeni bir parçalanma geçirdi. 80 öncesi "Türkçü-Turancı" kimlik; 80 sonrası "Türk-İslam Sentezi" arayışlarında formüle edilen yeni bir politik kimlik arayışı içinde; Devlet karşısında tutum değişikliği, iç hesaplaşma sonucu, bir ucu milliyetçiliğe diğer ucu İslamcılığa doğru kayan iki kutup yarattı. Daha çok Anadolu yoksul taşra gençlerinin, muhafazakâr değerlere daha çok eğilim göstererek asıl kimlik olarak İslamı seçmeleri, Türklüğü ise, bunun bir alt ögesi olarak tanımlamaları günümüzün BBP'sinin ana çizgisini oluşturdu.

MÇP-MHP ise, üst kimlik olarak Türk milliyetçiliğini temel alan, İslamiyeti de bu kimliğin temel bir unsuru sayan yeni bir iç-denge yarattı; devletle, sistemle daha barışık ve popülist /modernist bir tarz oluşturmaya çalıştı.

12 Eylül'den sonra siyaset sahnesinin baş aktörü duruma gelen ANAP ise, dört eğilimi /sağ, sol, İslam ve milliyetçilik/ birleştirme iddiasıyla ve özellikle tarikatlarla girdiği yakın ilişkilerle, İslami hareketin önemli kadro ve tabanını bünyesine katmayı başarmıştı.

RP ise, kadrolarının önemli ölçüde tırpan yemesine, iç parçalanmaya rağmen geleneksel İslami muhalefetin

İslâm Felsefesi "İslâmiyet ve Sosyalizm", İslâmi Hareket ve Kürdistan

İslâm felsefesi ve "yeni İslamcılık akımı" hem Orta-Doğu toplumlarında, köylülüğün ve çökmekte olan orta sınıfların umutla tutundukları bir akım olduğu gibi; bu yeni açılımla bunalım içerisindeki batılı aydınların da daha çok fantezi olarak sarıldıkları bir akım haline geldi. Özellikle Fransa'da Komünist Parti eski yöneticilerden G.Araudy ve ünlü kaptan (!) Caustau'un İslamiyeti seçmeleri bu duruma sembol olarak gösterilebilir. Sosyalist hareketin bunalımları ve kapitalist sistemin çürümüşlüğü ile, "yeryüzü cennetinin" oluşmasına ilişkin öngörülerin gerçekleşmeyişi karşısında bunalan aydınların yeni arayışlarını İslamda bulmaları raslantı sayılmamalıdır. Daha çok da, "maddecî düşüncelerin insanların ruhsal ve kültürel gelişmelerini bozduğu, onları sevgisiz, bencil, amaçsız varlıklar haline getirdiği" eleştirisinden yola çıkarak, İslâmîğin, insanlık için, ruhsal gelişimi en üst düzeyde tatmin eden bir sistem, hem de toplum düzeni bakımından kapitalizm dışı ve komünist olmayan, eşitlikçi, sosyal adaletçi, sömürsüz bir düzen önerdiğini ve böylece, dünyada bugün "boşluğu duyulan fikir ve sistem" arayışına cevap verdiği düşünülmektedir.

İslâmiyetle sosyalizm arasında bir özdeşlik olduğu düşüncesi yeni değildir. Öteden beri savunulan ve daha çok küçük-burjuva sosyalizmi olarak şekillendirilen bir düşünce sistemidir. Arap Baas Partileri bünyelerinde "İslâmiyet-sosyalizm-milliyetçilik" karışımlarını temsil ettikleri savında olmuşlardır. Keza Nasır, Cezayir ulusal Kurtuluş hareketi ve şimdilerde Libya, İslamiyetle sosyalizmin bağdaşabileceği sistemler önermektedirler. Türkiye'de de özellikle Dr.Hikmet Kıvılcımlı "İslamiyetin ilkel sosyalizm" olduğu görüşündeydi ve bu nedenle Yakın Doğu toplumlarının felsefi olarak yaşam tarzı olarak sosyalizme, batı toplumlarından daha yakın oldukları inancındadır.

Arap filozoflarından İbni Haldun da, "sosyalizm ve İslamiyet arasındaki ilişki için" bir kaynak sayılmaktadır. Yunus Emre ve Mevlana gibi "tavavvufçu" düşünürler de, İslam hümanizmasına örnek gösterilmektedir. Hemen hemen bütün tek tanrılı dinler gibi İslamiyetin doğuşunda, köleci toplumlara karşı bir düşünce ve sistemi ifade etmektedir. Hıristiyanlığın köleci Roma'ya egemen olmasıyla birlikte, feodal dönemin başladığı bir olgudur. İslâmiyet de Orta ve Yakın Doğu'da Kuzey Afrika'da köleliğe karşı bir akım olarak konumlanmış ve bu nedenle de büyük bir yayılma alanı bulmuştur.

temsilcisi olarak yerini aldı.

Tüm bunların dışında bağımsız olarak gelişen radikal İslami gruplar ise, yoğun bir düşünsel tartışma, programatik sorunlar ve söylemlerle üzerinde gelişimlerini sürdürmekle beraber açık fakat, mevcut politik normların dışındaki faaliyetlerini derinleştirmeye çalıştılar.

konumuz bu örgütlerin anatomisini tartışmak değilse bile,

bu arada İslami örgütlenmelerin, mevcut siyasi partiler ve örgütlenmeler gibi algılanmalarını gerektiğini özellikle vurgulamak gerekir.

Buna karşılık, bu dinler, belirli bir dönem toplumlar için ilerici işlevler görmelerine rağmen, daha sonra feodalizmi ayakta tutan en önemli güç olarak konumlanmışlardır. Bu hem hıristiyanlık için hem de İslamiyet (ve diğer dinler) için böyledir. Her iki dinsel kurumun da feodal sömürü sistemlerini nasıl ayakta tuttukları ve toplumları nasıl geri bırakan bir yapıya sahip olduklarına dair çokça bilinen örnekleri yinelemek istemiyoruz. Şu varki, İslam felsefesinin dejenerasyona uğramamış ve doğuşundaki biçimiyle kölelik karşısındaki konumuna bakarak yeni umutlar aramak çok fazla bir zorlama olur. Bu dinsel ideolojilerin ikibin yıldır toplumları körelten, sömürge boyunduruğu altında ve mistik bir teslimiyetle konumlandıklarındaki rolleri gözardı edilemez.

İslâm hayat nizamı olan "şeriat düzeni", yeni keşfedilen bir olgu olmadığı gibi, geçmişte feodal ve yarı-sömürge toplumları korumuş olan bugün emperyalizme bağımlı gerici burjuva diktatörlüklerini koruyabilen sistemler oldukları kolayca görülebilir.

İslâmiyetin sosyal-adaletçi ve eşitlikçi yanları ve toplumsal sistem içerisinde "faiz müessesesine" karşı oluşuyla sosyalizm arasındaki bağlar, ancak sosyal-demokrasi (tanımı içinde -Ed) olabilir. Ne varki, sömürgeci kapitalist diktatörlüklerin ortadan kaldırılmasına hizmet etmemektedir. Faize karşı olmak, günümüzde banka sermayesine, tefeciliğe "parayla para kazanılmasına" karşı olmak olarak savunulmaktadır.

Oysa, kapitalist sistemin esasını oluşturan "artı-değer" ve "kâr" faiz olarak nitelendirilmemekle, böylece İslamiyetle kapitalizmin çelişmeyeceği savunulmaktadır.

Diğer yandan İslamda "ruhban sınıfı" olmadığı, din adamları otokrasisinin olmadığı söylenmesine rağmen, ikibin yıllık İslamiyet tarih, din adamlarının keyfi saltanat ve egemenlikleri tarihidir. Hatta, İslamiyetin yeniden doğuşu olarak sunulan "İran İslam devrimi"yle Mollaların, ayetullahların bütün organlar üzerinde yönetici bir **kast**, egemen bir blok oluşturdukları da ortadadır.

İslâmcı düşüncenin çağlar boyunca geçirdiği aşamalar ve bugünkü sunuluşu itibarıyla yeni bir mesaj taşımadığı konusunda sistemli eleştirisi yapılacaktır. Kuşkusuz, dinsel inançlar ve görüşler konusunda hoşgörülü ve ayırım yapmayan bir anlayış içinde olmak gereklidir. Ancak, Marksizm için "çağı geçmiş, eskimiş" belirlemeleri yapanların, binlerce yıllık ve feodal sistemle özdeşleşmiş yapıları yeni bir kaynak olarak sunmaları ve dahası siyasal bir aksiyon halinde gündeme getirmeleri, bu konuda yanılı yaratmamalıdır.

Dinsel ideolojilerin kapitalist sisteme nasıl uydurdukları ve hizmet ettikleri ortadadır. İslâm konferanslarıyla, Ortadoğu ülkelerinin yaptıkları şey de yeni bir olgu değildir. İslamiyet bu kez de, küçük burjuvazi, orta sınıflar için uygun bir ideoloji haline getiriliyor. Bunalım içindeki aydınlar açısından kurtarıcı bir formül olarak görülüyorsa da, bu olgu ayrıca değerlendirmeye değer.

Sosyalist siyasal hareketin zaaflarından, çalışma, örgütlenme noksanlıklarından güç alan ve dinsel ideoloji olmaktan çıkıp siyasal bir aksiyon haline gelen İslamcı hareket; Kürdistan'da da taban bulmak ve kendini boyutlandırmak eğilimindedir. Özellikle, ticaret burjuvazisi ve kasaba esnafı arasında gelişen bu siyasal aksiyon; Kürt halkının ulusal istemlerine de sahip çıkarak, Kürt halkının anti-sömürgeci ulusal demokratik mücadelesinde, yeni bir akım olarak kendini ortaya koyabilir. Kürdistan köylülüğünün geleneksel kültürel yapısıyla da uygunluk gösterecek bu akım; ulusal hakları da savunduğu sürece, proletaryanın müttefiki olan köylülüğü, gerici sınıfların güdümüne sokma da önemli mesafe (tanımı içinde-Ed.)ler alabilir.

İran devletinin propagandası "bütün Tağuti İslâm dışı" rejimlerin devrilmesi için "İslami cihad" yolundadır. Kürt ulusal demokratik hareketine de İslamcı bir karakter vererek sahip çıkma eğiliminde olduğu da bilinmektedir. Fakat, Hemuyni İrticasının İran'da Kürdistan Ulusal Demokratik Hareketine karşı giriştiği katliam ve sendirme henüz hatırlarda olduğu için, bu girişimlerin inandırıcı bir özellik taşımayacağı, faydacı bir ilişki düzeyinde kalacağı da açıktır. Ancak, hareketin ideolojik ve siyasal etkinliği ile uygun bir sınıfsal temele sahip olduğunu da unutmamak gerekir.

İslâmcı hareket, Türkiye içinde de geleneksel-dinsel-şeriatçı, muhalefete yeni bir canlılık ve aktivite kazandırmış bulunmaktadır. Yıkılması gereken İslam dışı rejimlerden biri olarak görülen TC'ye karşı da çeşitli yollardan mücadele etmektedir.

Recep Maraşlı; "Diyarbakir Rizgarî Davasında **SIYASİ SAVUNMA**

Kürt Ulusunun Kendi Kaderini Tayin Hakkı", Komal Yay. S.171-181, İst. 1987

"kemalist sağ, kemalist sol, kemalist liberallerden sonra, son yıllarda Kemalist Müslüman Tipi"

Bir süredir Türkiye gündemine damgasını vuran Laîsizm-Şeriat çatışması, İslamcı aydınların sol aydınlara, kemalistlere, sosyalist ve Kürt ulusal güçlerine bakış açıları konularını dergimiz için değerlendiren Yazar Altan Tan'ın görüşlerini okuyucularımıza sunuyoruz.

● Son dönemdeki Laîsizm-Şeriat çatışmasını nasıl değerlendiriyorsunuz? Maddî temelleri var mı?

■ Türkiye'de son günlerdeki Laîsizm-Şeriat gerilimini iyi tahlil etmek gerekiyor. Üçüncü Selim'den bu yana iktidarı direkt veya indirekt olarak elinde bulunduran Batı yanlısı asker ve sivil bürokratlar ile bunların uzantıları -ayın zamanda destekçileri- olan çevreler bilinçli bir şekilde bu gerilimi tırmandırıyorlar.

İttihat ve Terakki ile beraber çok uzun yıllar ülkenin siyasi, ekonomik ve kültürel hayatından tasfiye edilen İslami hassasiyetli geniş halk yığınları büyük uğraşılardan sonra siyasi, ekonomik ve kültürel hayatta ağırlıklarını hissettirmeye başladılar. Özellikle sermayenin el değiştirmeye başlaması yaklaşık iki yüzyıldır ülkeyi bir çiftlik gibi idare etmeye çalışmış rantiyeyi ciddi bir şekilde rahatsız etmekte, Anadolu sermayesinin emek ve özkaynağa dayalı atağı mevcut kartelleri bir hayli zorlamaktadır.

● Aydınların -sol da dahil- şeriat söylemi karşısında gösterdikleri panik ya da tepkiyi nasıl değerlendiriyorsunuz?

Türkiye'nin en önemli sorunlarının başında Laik Kemalist sol aydınlarında; Müslüman aydınlarında çok önemli bir kısmının demokrat olmamaları

geliyor. Türk Solu'nun Kemalizmin rahminde gelişmesi, son tahlilde onları resmi ideolojinin bir uzantısı olmaktan kurtaramıyor. Kendileri açısından durumu "vahim" gördüklerinde çok kolayca orduyla bütünleşebiliyorlar. İçinde yaşadığımız günlerdeki tavırları ile 1960'ki tavırları birbirine çok benzemekte. Aynı davranış tarzı, Suriye ve Irak'taki Baas Diktatörlükleri ile Cezayir'deki diktayı destekleyen laikperest aydınların yaklaşımları hemen hemen aynı.

İslama karşı büyük bir düşmanlık ve öfke, herşeyi "mübah" kılıyor.

Halbuki Ortadoğu, Balkanlar ve Kafkasların etnik dini ve mezhebi yapısını çok iyi tahlil etmek gerekiyor,

Çözüm birbirinden çok farklı dini, etnisite ve mezhepleri birbirleriyle çatışmadan birlikte yaşatabilmekte yatıyor. Kendi halkı, dini ve kültürüyle kavgalı sömürgeci artığı yöneticiler, halklarına acı ve yoksulluktan başka bir şey veremiyorlar.

● "Siyasal İslâm"la, Kürt ulusal kurtuluş mücadelesi arasındaki ilişki nasıl tanımlanabilir?

■ İslamcıların, Kürt hareketlerine mesafeli durmalarının başlıca iki nedeni olduğunu düşünüyorum (detaya inildiğinde bir çok neden sayılabilir.)

Birincisi; Teoride Ümmet fikrini savunmaları ve bu bağlamda Kürt, Arap, Boşnak vs. diğer halklara çok daha toleranslı bakmaları gerekirken, tam tersi bir yaklaşım sergilemeleri, egemen ulus psikolojisiyle açıklanabilir. Ayrıca, çok uzun yıllar Kemalist söylemin etkisi altında kalmış olmaları, bilinç altlarını etkilemiş olabilir. Kemalist Sağ, Kemalist Sol, Kemalist Liberallerden sonra, son yıllarda Kemalist Müslüman tipi de yaygınlaştırılmaya çalışılmakta.

Türk Solu'nun Kemalizmin rahminde gelişmesi, son tahlilde onları resmi ideolojinin bir uzantısı olmaktan kurtaramıyor. Kendileri açısından durumu "vahim" gördüklerinde çok kolayca orduyla bütünleşebiliyorlar

ikincisi; Özellikle 1960 sonrası Kürt hareketlerinin yönetici ve aydınlarının çok büyük bir kısmının Marksist-Sol ideolojiyi benimsemiş olmaları, dine karşı Türk Solu gibi yaklaşımları, müslüman aydınlarla aralarına büyük mesafe koymuştur. Ancak, son yıllarda Kürt hareketlerinin, Türk Solundan ayrışması, müslüman aydınların önemli bir kısmının gerçek ümmet anlayışına yönelmeleri, aradaki soğukluğu gidermektedir.

■ Teşekkür ederiz sayın Altan Tan.

ORDU RP İLİŞKİLERİ

T.Çeleng

97' Ocak ayından bu yana yaşananları gözlemlediğimizde karşımıza ilginç bir tablo çıkıyor. Kimsenin ilk başlarda adını koyamadığı yoğun gündem trafiğinin birbirleriyle olan bağlantılarının açığa çıkmasıyla beraber uzun erimli olarak düşünülmüş bir politikanın fotoğrafı iyice netleşmeye başlamıştır. Çok sayıda kahramanı da olan bu senaryonun içinde bir yığın öykü vardı. Modern zamanlara uygun medya gösterileriyle de olgunlaştırılan bu senaryonun kahramanlarının çokluğu epey kafaları karıştırdı; Susurlukzedeler, Aczmendiler, F.Şahin'lerden tarikatlara, çetelerden itirafçı Murat'lara varan çarpıcı bir yolculuk...

13 yıldır aralıksız devam eden savaşta, salt askeri güçle kazanabileceğinden umudunu kesen ordu, Düşük Yoğunluklu Çatışma (DYÇ) doktrini altında "tüm milli gücünü çatışmayı yaratan kaynaklar üzerine" yönelterek, yeni politikalarla süreci kendi lehine çevirmeye çabalamaktadır. Yürüteceği mücadeleyi "kabul edilebilir şiddet düzeyi ile birlikte yaşama" mantığıyla uzun zamana yayarak ve bir yığın araçlarla (ekonomik yatırımlar-diplomatik ataklar, psikolojik harp...) başarıya taşımayı düşünüyor. Bunları yaparken de bir yandan vitrinini düzenliyor, bir yandan da yürüttüğü mücadeleye yeni araçlar katarak yol almaya çalışıyor.

DYÇ'yi hayatın her alanına taşımak isteyen ordunun ana hedefi, Kürt Ulusal Mücadelesini çökertmektir. Diğer yandan ise, ideolojik yapısını ve aktif gücünü sağlamlaştırmak için gerek

resmi devlet islamını korumak, gerekse militarist bir güç olmaya çabalayan polis güçlerinin tasfiyesini sağlamaya çalışmaktır. PKK hareketini marjinal kılarak terörist olarak yaftalamak, diplomatik kazanımlarını tüketmek ve kitle desteğini kesmek, RP'ne yönelik olarak da, Refah'ı resmi devlet islami sınırlarında tutmak ve oy marjını gerilere

çekerek iktidarsız kılmaktadır. Susurlukzedelere de bu devletin gerçek gücünün ordunun elinde olduğunu, iktidar paylaşımının olamayacağını, sınırlarını bilmeyenlerin tasfiyesinin ise yapılacağını göstermektedir. Genelkurmay sistemin tekrar daha işlevli hale geçirilene kadar müdahalelerde bulunmayı, eğer kısa vadede çözümü göremezse ülkeyi başkanlık ya da yarı başkanlık sistemine hazırlayarak bundan sonraki süreçte Genelkurmay'dan icazetli bir başkanla ülkeyi yönetmeyi amaçlamaktadır.

İktidar paylaşımından öte farklı bir yanı olmayan bu çatışmaların nedeni, ekonomideki güç birikiminin siyasete taşınmasıdır da diyebiliriz. Genelkurmay'la, tekeli burjuvazinin birlikteliğine, RP'nin MÜSIAD beraberliği ve hayali ihracatlarla palazlanan savaşla zenginleşen uyuşturucuyla da kazancını pekiştiren susurlukzedelerin aralarındaki iktidar çatışmalarıdır. **Birinciler; gücünü ordu'dan, ikinciler; örgütledikleri geleneksel tabandan, üçüncüler de; gücünü özel timin içinden almaktadır.**

Kriz derinleşmiş, çatışma hızlanmıştır. RP'nin Kürt siyasetinde işlevsiz oluşu, Tansu'yu aklama gayretleri, Susurluğu fasa fiso olarak değerlendirmesi, "laik düzene" müdahalelerde bulunmak istemesi, Genelkurmay Partileri diyebileceğimiz ANAP-CHP-DSP'nin muhalefeti örgütleyememesi, ordunun sesini yükseltmesine ve müdahalelerini hızlandırmasına neden olmuştur. Görünen kısa vadede kazançlı olanın ordu olacaktır. Toplum içerisinde, hâlâ

"güvenirliliğini" yitirmemiş bir kurum olarak kalması ve etkin bir sol muhalefetin olmaması da işini daha da kolaylaştırmaktadır.

Bir yığın figür ve figüranla yapılan kavganın genel tablosu böyle oluşurken, gerilimin kaynağı olduğu söylenen ordu-RP ilişkilerini ve yapılmak istenilenleri daha da açalım.

Osmanlı'dan günümüze kadar ki sürece baktığımızda, ordunun siyasette etkin bir rol oynadığını görebiliriz. Özellikle, 17.yy'dan itibaren yenileşme hareketleriyle başlayan ordunun aktifleşmesi, İttihat ve Terakki (İT) döneminde iyice perçinlenmiş ve sonraki dönemde de ister tek parti dönemi olsun, isterse 1960-1971-1980 Darbeleriyle olsun sürece damgasını vuran kurum olmuştur. 1960 darbesiyle oluşturulan MGK, tasfiye kararlarıyla hükümete önermelerde bulunmuş ve her ne hikmetse bunlar mutlaka hayata geçirilerek uygulanmıştır. Her ne kadar MGK'nın kurum olarak 37 yıllık bir pratiği varsa da, çoğu zaman bu rolünü utangaçça sergilemiştir. Ama bunca yıllık pratiğinde ilk kez bu kadar açık bir şekilde, politik arenaya müdahalede bulunmuş, toplum nezdinde de

DYÇ'yi hayatın her alanına taşımak isteyen ordunun ana hedefi, Kürt Ulusal Mücadelesini çökertmektir. Diğer yandan ise, ideolojik yapısını ve aktif gücünü sağlamlaştırmak için gerek resmi devlet islamını korumak, gerekse militarist bir güç olmaya çabalayan polis güçlerinin tasfiyesini sağlamaya çalışmaktır. PKK hareketini marjinal kılarak terörist olarak yaftalamak, diplomatik kazanımlarını tüketmek ve kitle desteğini kesmek, RP'ne yönelik olarak da, Refah'ı resmi devlet islami sınırlarında tutmak ve oy marjını gerilere çekerek iktidarsız kılmaktadır.

meşruiyet görmüştür.

Doğu Bloku'nun yıkılması SB'nin çöküşü ve gelişen Kürt Ulusal Mücadelesi merkez siyasi partilerin oy oranlarını büyük bir kaosa sokmuş, böylece ortaya güçlü bir RP'nin çıkmasını sağlamıştır. Merkez Partilerin zayıflamasıyla iktidar uç kutuplara açık hale gelmiştir. Bundan rahatsız olan ordu ise daha yüksek sesle konuşmaya, bir siyasal parti gibi hareket etmeye başlamıştır. Ordunun partileşmesi diyebileceğimiz bu süreç siyasetten ekonomiye kadar -enerji kaynaklarının durumu, dış politika, eğitim politikası- bir bütün halinde projeler üretmeye ve bunları da hayata geçirmeye başlamıştır.

Genelkurmay partileşmesiyle, iktidara aday olan RP arasında da sorunlar iyice günyüzüne çıkarak, gerilimin ilk nüveleri oluşmuştur. Kendisini ülkenin garantisi olarak gören ordunun sadece "demokrasinin" gereği olarak düşündüğü bir partinin iktidara yükselişinden rahatsız olmasında şaşılacak bir yan yoktur. TC'nin kuruluş ideolojisi olan üçlü saç ayağından birinin -anti-Kürt, anti-şeriat, anti -komünist- toplumsal tabanı üzerinde yükselen RP'nin önünün kesilmesi, kesilirken modern zamanlara uygun metodlarla hareket edilmesi ve kuruluş ideolojisinin baş düşmanlarından biri olan anti-Kürtçülüğe karşı da kullanılarak iyice yıpratılması düşünülmüştür.

Gerçekten de RP, rejimi tehdit eden bir örgütlenme mi? Yoksa altında başka nedenlerin yattığı bir manipülasyondan mı ibaret? Aslında rejimin ideolojisel ve askersel beklisi olan Genelkurmay, RP'nin sahip olduğu ikiyüzlü çok rahat görebiliyor. Öncelikle RP'nin tamamen anayasal bir örgütlenme olduğu, yeraltı ilintisinin olmadığı ve yönetici erkinin düzene bağlı insanlar olduğunun farkında, ama aynı zamanda üzerinde yeşerdiği tabanın ise öyle çok güvenilebilecek bir kitle olmadığını da bilincinde... Çünkü, bu kitlenin içinde siyasal islamcısından, Kürdüne kadar yoksulluk sınırlarında gezinen bir yığın geniş sınıfsal katmanlar var. Hal böyle olunca da RP'ne yaklaşımda bir bütün olarak daha dikkatli, daha uzun erimli davranmak zorunda kalıyor. RP'nin toplumsal yaşam alanında gelenekselden yana oluşu, geleneksel kurumları canlandırmak istemesi ordunun yaşam anlayışına da ters geliyor. Buna RP'nin geleneksel toplumsal kurumlar üzerinde örgütlenmesini de eklersek (camiler, kuran kursları, vakıflar) bu durum daha can sıkıcı hale geliyor. Bir yandan dinin ideolojik kullanımı bir yandan bunun

pratik hayata geçirilmek istenmesi modern yaşam tarzını, "laik" Cumhuriyeti iyice sıkımsa başlıyor. İşin sınıfsal yanı ise daha da ilginç, devlet eliyle büyütülen tekelsel sermayenin pahasından pay almak isteyen, devletten yeterli desteği alamayan ama kendi içlerindeki güçlü dayanışma güdülerıyla gelişen Anadolu'nun eşraf ve tüccarlarının, Anadolu kaplanları olarak ortaya çıkışı ve gücünü de siyasette RP aracılığıyla yansıtmak istemesi olarak değerlendirilebilir. Böyle baktığımızda, sorunun hiç de ideolojik olmadığını, sorunun tamamen pastanın paylaşımından kaynaklı çıkan iktidarlama güdüleri olarak algılayabiliriz.

Genelkurmay partisinin "irticaya" karşı mücadele de kullandığı söylemlere baktığımızda ise, karşımıza sürekli olarak laiklik kavramına ve siyasal islami yapılanmalara yapılan vurgu ile karşılaşıyoruz. Laikliği, siyasal ve toplumsal sistemin din ve devlet ayrılığına göre biçimlenmesi, daha genel tanımıyla dinin devlet işlerinden mesafede ve hoşgörülü davranması, din ve vicdan özgürlüğünün korunması olarak anlamalıyız. Oysa, ordunun laiklikten anladığı ise kavramın anlamından çok farklılaşmış, isim benzerliğinin ötesinde hiçbir ortaklığı olmayan içi boşaltılmış bir laikliktir. Laiklik, TC'nin kuruluşundan bu yana devletin dine sahip çıkma, onu kontrol altında tutma, özünden uzaklaştırarak devletin kendi dinini yaratması olarak kullanılmıştır. Resmi ideolojinin sınırlarını belirlediği bir inanç hürriyeti ile halkı denetim altında tutmak, resmi ideolojinin tekeline alma çerçevesinde dine yaklaşmıştır. Bu yüzden dönemsel ipleri sıkımsa, dönemsel olarak ipleri serbest bırakmıştır. Ama tek kaide çizilen sınırların içinde davranmak siyasal islamdan öte, kemalist bir islami yaşattır. Öyleyse, bu laiklik güdülsünün altında yatan daha çok "devletin -islami"yla "siyasal islamın" çatışmasıdır. Ve kendilerine taraftarlar bulma kavgasıdır.

Bir diğer vurgu da siyasal islamcılırdır; gerçekten bu kadar büyük bir tehdit midirler yoksa abartılmış bir olgudur? İslamın Türk sosyal yaşamındaki yeri ve etkisi köklüdür, özellikle Türk kimliğinin temel unsurlarından birisidir. Fakat yaşayan islam daha çok gelenek ve göreneklerle deforme olmuş, yaşayışa göre uyum göstermiş ve yazılandan uzaklaşmış-bozulmuş bir islamdır. Tarihten bu yana devletle büyümüş, onun fidelğinde yetişmiş, devlete göre biçimlenmiştir. Orduyu "peygamber ocağı" olarak

Genelkurmayın partileşmesiyle, iktidara aday olan RP arasında da sorunlar iyice günyüzüne çıkarak, gerilimin ilk nüveleri oluşmuştur. Kendisini ülkenin garantisi olarak gören ordunun sadece "demokrasinin" gereği olarak düşündüğü bir partinin iktidara yükselişinden rahatsız olmasında şaşılacak bir yan yoktur. TC'nin kuruluş ideolojisi olan üçlü saç ayağından birinin -anti-Kürt, anti-şeriat, anti-komünist- toplumsal tabanı üzerinde yükselen RP'nin önünün kesilmesi, kesilirken modern zamanlara uygun metodlarla hareket edilmesi ve kuruluş ideolojisinin baş düşmanlarından biri olan anti-Kürtçülüğe karşı da kullanılarak iyice yıpratılması düşünülmüştür. Genelkurmay partisinin "irticaya" karşı mücadele de kullandığı söylemlere baktığımızda ise, karşımıza sürekli olarak laiklik kavramına ve siyasal islami yapılanmalara yapılan vurgu ile karşılaşıyoruz.

görmek yaygındır. Tarihsel bilincinde kavmiyetçilik esastır. Söyleminde kolu kanadı kırık bir ümmetçilik varken, kavmiyetçiliği ise utangaçca beyinde taşır. Dini inançları ve ibadetleri devletin ardılından gelmiş, her zaman onun bekasına göre biçimlenmiştir. Devlete karşı haklarını koruyabilecek, mazlumların safında yer alabilecek dinamiklerini yitirmiş, devletçi bir yapıya bürünmüştür. İktidarın olanaklarından yararlanma adına ideolojik deformasyona göz yumulmuş öte yandan, pratikte yaşanan her türlü pisliği de görmemiştir. Böylece,

tamamen devletin bir ideolojik aygıtı gibi hareket ederek, iyice gerilemiştir. Mezhepsel olarak da hanefî kökenden gelinmesi, yöneticiye mutlak itaatı, devleti koruyup kollamayı getirmesiyle de ayaklanmacı yanlarını budamıştır. Hal böyle olunca da devletin kucagında yetişen islamın, onun ideolojik yapısını beyninde taşıyarak, bağımsız bir örgütlenme yaratmasını beklemek, bunuda kıyımaya dönüştüreceklerini ummak biraz saflık olacaktır.

Bir toplum olarak RP'ni böyle ele alınca acaba ordu'nun neden bu kadar irtica olayını büyötmek istediğini çözümlenmek gerekiyor. Kısacası, anlamını yitiren merkez partilerin işlevsizliğini oluşturduğu boşluğu RP'ne kaptırmamak, devlet diniyle ideoloji örgütlenmesini sağlamlaştırmak ve siyasal islamcılarının gelişme dinamiklerini köreltmek ve en önemlisi "irtica sorunuyla" PKK'yi ilintileyerek asıl derdine derman bulmaktır. Meseleye RP'nin 24 Aralık 1995 seçimlerinde birinci parti olarak çıkmasıyla başlayabiliriz. Özellikle ordunun bu sonuçlardan rahatsız olması ve hükümete RP'ni ortak etmek istememesi, 6 aylık ölü bir Anayol koalisyonu doğurdu. Fakat koalisyonun bozulmasıyla ordu, RP'siz bir hükümetin olamayacağını kabul etmek zorunda kaldı. Aslında hayata geçirebileceği başka bir seçenekte yoktu. Dünya ikliminin açık bir askersel yönetime uygun olmaması Türkiye'ye, hiç benzemese de bir Cezayir örneğinin gözler önünde olması Ordu'yu çaresiz bırakmıştı. O zaman, yapılacak olan bu koalisyonla bir yandan RP'ni zayıflatmak, bir yanda da Kürt siyasetinde RP'ni kullanabilmektir. Ordunun bu politikalarındaki beklentilerini ise şöyle sıralayabiliriz.

1- RP'nin islam kardeşliği söylemiyle devlet politikalarını inceleyerek bölge insanını kazanmaya çalışması..

2- RP'nin islam dünyası dayanışması ile komşu ülkelerle ilişkileri düzelterek, ellerindeki PKK kartını alarak, PKK'nin tecritini sağlamak,

3- RP'ne oy veren kitleye, RP'nin pratikte denenmesi yoluyla söylemi - ideolojisi- ile icraatı arasındaki uçuruma dikkat çekmek istemesi -OHAL'i kaldıramamış /ordudan atılan islamcılara çare bulamamış/ İsrail ilişkilerini kesmeyip dahada geliştirmiştir.-

4- Devletin kontrolünden çıkabilecek islami yapılanmalara karşı uygulanacak politikaları bizzatıhi RP'nin eliyle yaptırmak istemesi (163. maddenin geri getirilmek istenmesi, Kuran kurslarının

Genelkurmayın son brifinglerini de dikkatli okuduğumuzda aslında irticanın o kadar da büyütülecek bir tehlike olmadığını, asıl tehlikenin hâlâ bölücük olduğu ve brifingin de, bölücülük etrafında örüldüğünü görebiliriz. Genelkurmayın irtica ile PKK'yi yanyana göstermesi altında ciddi ve uzun vadeli politik hesapların olduğunu gösteriyor. Yıllardır sürdürdüğü "topyekün savaşla" gerilemediği ulusal mücadeleye karşı yürütülen bu yeni stratejide de aslında yıpratılmak istenen KUKM'sidir. Bu yeni politikalarla hedeflenen dış dünya desteğini daha da aktifleştirmek ve PKK'nin diplomatik başarılarının önünü kesmektir.

kapatılması ve İmam Hatiplerin sınırlandırılmak istenmesi).

Yukarıdaki beklentilere baktığımızda ilk iki maddenin tamamen başarısızlığa uğradığı, diğerlerinin ise günbegün uygulanmaya çalışıldığını görebiliriz. Her ne kadar RP ortamı germeye çalışsa da, çok büyük yaygaralar koparmaya çabalasa da sonuç olarak bunları adım adım hayata geçirecektir. Ortamı gererek hayata geçirmeye çalışmasının asıl nedeni de daha çok tabanına mesaj yollayarak "zor altında yapmak durumunda kaldım" diyerek oylarını kemikleştirmeye çabalamasıdır.

Genelkurmayın son brifinglerini de dikkatli okuduğumuzda aslında irticanın o kadar da büyütülecek bir tehlike olmadığını, asıl tehlikenin hâlâ bölücük olduğu ve brifingin de, bölücülük etrafında örüldüğünü görebiliriz. Genelkurmayın irtica ile PKK'yi yanyana göstermesi altında ciddi ve

uzun vadeli politik hesapların olduğunu gösteriyor. Yıllardır sürdürdüğü "topyekün savaşla" gerilemediği ulusal mücadeleye karşı yürütülen bu yeni stratejide de aslında yıpratılmak istenen KUKM'sidir. Bu yeni politikalarla hedeflenen dış dünya desteğini daha da aktifleştirmek ve PKK'nin diplomatik başarılarının önünü kesmektir.

PKK'yi irtica ile beraber göstermeye çalışarak bir yandan İran'ı hedef tahtasına koyarak, onun siyasal islami ve terörizmi örgütlediğine dem vurarak İran'ın tecritini sağlama yoluyla Amerika ve İsrail'e şirin görünerek, PKK'ye karşı mücadele desteklerini süreklileştirmek ve Türkiye-İsrail arasındaki stratejik diyalogu pekiştirmektedir.

Diğer yandan da Avrupa Birliğini uyurarak, PKK'nin irtica yakınlaşmasının altını çizerek, bir şeriat fobisi yaratarak, ulusal mücadelenin diplomatik başarılarının önünü almaya çabalamaktadır.

Özcesi, yaşananlar on küsur yıldır amansızca süren savaşın delik-deşik ettiği resmi ideolojinin ve siyaset arenasının tamiratıdır. Bu re-organizasyonla ordu, bir yandan savaşta daha sistemli ve daha uzun bir zaman dilimine yayarak sonuç almak isteyecek, bir yanda da siyasetteki güçlü konumunu sürdürmek için ülkeyi parlamenterizmden yarı-başkanlığa taşımak isteyecektir.

Kendi dışındakilere demokrasiyi mubah görmeyen ordunun yapmak istedikleri ortadadır. Türkiye'nin üniter yapısını, bayrağını ve dilini tartışmadan, demokrasiden hiç söz etmeden, laik söylemlerle muhalefet örgütleyerek tabanını genişletmek ve yaptıklarını meşrulaştırmak ve küçük "reform"culuklarla da göz boyayarak, Kürt insanını yeniden düzene bağlamaya çalışmaktadır.

DÖRT PARÇADA MERKEZİ ÖRGÜT VE PKK*

M.Xalid

Stërka Rizgarî'nin 12-13. sayısında yayınlanan "Aşîtiya Kurda; Kürt Barışını Temelleri" ve "Dublin Anlaşması; Düşüm mü, Çözüm mü?" başlıklı iki yazıda, Güney Kürdistan'a ilişkin, bir kısmına bizim de katıldığımız önemli saptamalar bulunmakta. Ancak, PKK'ye ilişkin, özellikle de "PKK'nin, Rizgarî'nin dört parçada merkezi örgüt öngörüsüne örnek teşkil ettiği" ile Dublin görüşmeleri ve sonrasındaki tavrına ilişkin, bir kısmı Stërka Rizgarî okurları içinde "yeni" sayılabilecek bazı tez ve değerlendirmeler, üzerinde durulması tartışılması gereken ciddi yanlışlıklar da içermektedir.

Sözkonusu yazıların tartışılması gereken değerlendirmelerinden biri özetle; "PKK'nin eli ayağı her iki parçadaki silahlı mücadelede olan, salt Kuzey Kürdistan'lı değil, aynı zamanda Güneyli, hatta Kürdistan'ın tüm parçalarında da örgütlü ve etkin olabilen bir örgüt olduğu, bu niteliğiyle de, Rizgarî'nin temellendirdiği dört parçada merkezi örgüt öngörüsünü doğrulayan bir örnek olduğu" belirlemesidir.

Dört Parçada Merkezi Örgüt

Bilindiği gibi, Rizgarî'de "dört parçada merkezi örgüt", soyut bir tez olarak değil, bir öngörü olarak tanımlanmaktadır ve esas olarak bu öngörü, Bağımsız, Birleşik, Demokratik Kürdistan önermesiyle zorunlu olarak içindedir. Bu önerme, yine zorunlu olarak Kürdistan'ın yapay sınırlarla bölünmüşlüğüne meşrulaştıran değil, Kürdistan'ın bütününü kurtuluşuna yönelik bir anlayış ve siyasi program

üzerinde hareket etmeyi gerektirir. Tarihsel ve toplumsal koşullar, mücadelenin değişik parçalarda, farklı süreçler içinde gelişmesine neden olabilir ve bu öngörüyle hareket eden bir siyasi güç de, mücadeleyi belli bir parçadan yükseltebilir. Ancak, Bağımsız, Birleşik, Demokratik Kürdistan hedefi, salt içinden çıkılan parçayı değil, Kürdistan'ın bütününü örgütlemeyi, böylesi bir program ve strateji temelinde - anti-emperyalist ve anti-sömürgeci mücadele perspektifi içinde sömürgeci işgal ordularının ülkeden çıkartılması, ülkenin askeri işgalden arındırılması, tüm sömürgeci ilişkilere son verilmesi, demokratik bir Kürdistan'ın inşası vb. anlamında- bir görev olarak önüne koymak, bunun araçlarını oluşturmak zorundadır.

"Aşîtiya Kurda" ve "Dublin" yazılarında PKK'nin (başlangıçta böyle bir öngörüyle yola çıkmamış olsa bile) "dört parçada merkezi örgüt" öngörünü doğruladığı tezi, yine metinlerde açıkça belirtilmesi de, PKK gerillalarının Kürdistan'ın dört parçasında da yerleşik olduğu, dört parçada da siyasal çalışmalarının bulunduğu yönündeki bir ön kabule dayandırılmaktadır. Bugün PKK'nin, başta Kuzey Kürdistan olmak üzere Kürdistan'ın Irak, Suriye ve İran parçalarında çeşitli kamplarının olduğu, gerillalarının bulunduğu bilinen bir gerçektir. Ancak, PKK'nin Kuzey Kürdistan dışındaki siyasi ve askeri varlığının niteliği ve konumu doğru tanımlanmalıdır. Bunun içinde, PKK'nin Kuzey Kürdistan dışındaki durumuna kısaca bakmak gerekir.

PKK'nin Diğer Parçalardaki Durumu

PKK'nin Suriye'deki varlığı, başından beri tartışılmakta olan bir durumdur. PKK, Suriye devletinin denetiminde olduğu, "Muhaberat"la ilişkilerinin olduğu iddialarını şiddetle reddetmektedir. Ancak diğer yandan, başta resmi yayınları olmak üzere Suriye'ye karşı herhangi bir belirlemede bulunmamakta, zaman zaman Suriye'nin niteliğini ve Kürdistan politikasını rasyonelleştirmekte ve hatta kendi içinde, "Suriye'nin aslında kendi parçasındaki Kürt sorununu çözmek istediği, uzun vadede bağımsız bir Kürdistan'ı desteklediği" vb. bir söylemi yaygınlaştırmaktadır. Ne varki, PKK'nin Suriye'deki varlığının, bu devletin yapısı ve niteliği de gözönünde bulundurulduğunda, Suriye Devletinin

ilgisine mazhar olmayacağını, aralarında herhangi bir ilişki olmadığını düşünmek de mümkün değildir. Suriye'de sömürgeci bir güçtür ve PKK'nin Suriye'ye karşı ulusal bir mücadele yürüttüğünden, Kürdistan'ın Suriye parçasındaki Kürtleri -ki yurtsever Kürt kesimleri PKK'ye sempati ile baktıkları, kadro ve lojistik olarak destekledikleri halde- Suriye sömürgecilerine karşı mücadele vermek üzere örgütlediğinden, en azından buradaki ulusal mücadeleyi desteklediğinden sözedilemez. Tam tersine PKK'nin, Suriye devleti ile ilişkileri, "düşmanımın düşmanı" ya da "Suriye devleti ile TC arasındaki çelişkilerden yararlanma" gibi söylemlerle üstü örtülemeyecek kadar, KUKM'nin TC tepesinde "Demoklesin kılıcı" gibi sallanan ciddi ve tehlikelidir. PKK'nin Ortadoğu'nun en etkili diktatörlüklerinden biri olan Suriye devletiyle, kendisinin de bir Kürdistan sorunu varken ve bundan vazgeçmeyi de pek düşünmezken, üstelik onun denetimi altında bulunan yerlerde üstlenilmiş bir durumdayken, güçlü pazarlıklar yapabileceğini, insiyatif elinde tutabileceğini düşünmek, büyük bir politik safdillik olacaktır.

Son bir kaç yıldır PKK'nin, Doğu Kürdistan'da da belli bir gerilla gücü ve kampları vardır. Ancak, uzun yıllardan bu yana İran sömürgecilerine karşı silahlı bir direnişin yürütüldüğü Doğu Kürdistan'da da PKK'nin sömürgeci İran güçleriyle karşı karşıya gelmesi, buradaki ulusal kurtuluş mücadelesine program açması sözkonusu değildir. Hatta, yine son yıllardaki PKK yayınlarında, İran'a karşı "temkinli" bir dil kullanıldığı gözlerden kaçmamaktadır. Bu bölgedeki ulusal harekete, PDK İran ve Komela'ya karşı dönem dönem amansız imha hareketlarına girişen İran sömürgecilerinin PKK'ye yönelik herhangi bir harekatta bulunmadığı da bilinmektedir. İran-Suriye ilişkilerindeki yakınlık gözönünde bulundurulduğunda, bunun "anlaşılabilir" bir durum olduğuda söylenebilir.

PKK'nin Güney Kürdistan'daki durumu, bunlardan biraz daha farklıdır. PKK Güney Kürdistan'a, bizzat Güneydeki güçlerin, PDK ve YNK'nin açtığı olanaklarla yerleşmiştir. PKK'nin geçmişte PDK ve YNK ile yaptığı anlaşmalar, ittifaklar büyük ölçüde kamuoyunun bilgisi içindedir. 80'li yılların başında kendisini Güney Kürdistan'a sokmayan PDK ve YNK'yi sert bir şekilde eleştiren PKK, zaman zaman birriyle, zaman zamanda diğeriyle kurduğu ittifaklarla Güney'de kamp olanaklarına vb. kavuşmuştur. Ancak,

PKK'nin Güney Kürdistan'daki varlığı da, hiç bir zaman Irak sömürgecileriyle karşı karşıya gelmemiştir. 80'li yılların sonunda, yükselen gerilla mücadelesiyle birlikte kadrosal olarak genişleyen PKK için bu kadroların eğitimi, barınması, korunması ve lojistiği bakımından Güney Kürdistan, giderek önem kazanan, stratejik bir yer haline almıştır. Gerillaya yeni katılanların eğitim kamplarına gönderilmesinde, hazırlanan gerilla birliklerinin Kuzey Kürdistan'a geçişlerinde, birliklerin lojistik ihtiyaçlarının karşılanmasında, eylem öncesi ve sonrasında üstlenilmesinde Güney Kürdistan, son derece elverişli bir kavşak durumunda olmuştur. Dolayısıyla, Güney Kürdistan, PKK için yaşamsal bir öneme sahiptir. Buna karşın, Körfez savaşı sonrasında bölgede **de facto** bir otorite kurmaya başlayan Kürdistan Cephe, gerek PKK'yi kendi denetimlerine alamamaları, gerekse TC ve bazı emperyalist güçlerle girdikleri ilişkiler nedeniyle, PKK'nin bölgedeki varlığından iyice rahatsız olmaya başlamış, 93'de de ortak bir hareketle PKK etkisizleştirilmiş, bulunduğu alanlardan büyük ölçüde çıkarılmıştır.

Burada bir noktaya kısaca değinmek gerekir. Güney Kürdistan'lı güçler, buldukları yerleri salt kendi egemenlik alanı olarak gören ve diğer Kürdistan'lı örgütleri burada adeta bir "misafir" gibi niteleyen bir anlayışa sahiptirler. Bu, birbirlerine karşı da böyledir. Güneyli güçlerin, PKK'yi denetim altında tutma ya da bölgede barınmasına izin vermeme tavrı, kuşkusuz son derece yanlıştır ve karşı olunması gerekir. PKK'nin ve diğer tüm Kürdistan'lı örgütlerin, en az Güneyli güçler kadar bu bölgede buluma hakları vardır. Kürdistan'ın parçalanmışlığı, yapay sınırlarla bölünmüşlüğü, Kürdistan'ın tek bir ülke olduğu gerçekliğini ortadan kaldırmaz. Yapay sınırlar, bu bölgelerdeki ulusal kurtuluş hareketlerinin fiili olarak farklı nitelikler taşımasına, farklı süreçler geçirmesine, farklı talep ve programlar içinde hareket etmelerine neden olmuştur. Ancak, hangi parçada örgütlü olursa olsun, ulusal kurtuluş mücadelesi veren güçlerden her birinin, Kürdistan'ın her parçasında, siyasal ve örgütsel çalışma yapma hakkına sahip olması gerekir. Bu çalışmalarını ölçüsünde, buldukları alanlardan ilgili kararların oluşumuna katılma hakları da vardır. Bir ulusal kurtuluşçu güç, belli bir alanda örgütlü ve etkin olabilir. Fakat bu alanı diğer ulusal kurtuluşçu güçlere kapatma gibi bir hakkı kendisinde göremez. Görmemelidir. Ne varki, geçmişten bu yana Kürdistan'lı güçler, bu yapay

sınırları adeta meşru gören bir anlayışla hareket etmiş, kendilerini diğer parçalardan soyutlamış, diğer parçalarda gelişen ulusal hareketlere çoğu zaman kayıtsız kalmış ya da karşısında yer almış, hatta buldukları alanlarda bir başka siyasal gücün varlığını dahi kabul edemedikleri gibi, zaman zaman "çelişkilerden yararlanma" adına diğer parçalardaki sömürgeci güçlerle ilişkiler geliştirmişlerdir.

Yukarıda da belirttiğim gibi Güney Kürdistan, PKK'nin Kuzey Kürdistan'da yürüttüğü silahlı mücadeleye için önemli bir nefes borusudur ve PKK'nin Güney Kürdistan'a ilgisi de, Kürdistan'da ihtiyaçlarıyla sınırlı olmuştur. Ancak, 92'den bu yana Güney Kürdistan'da PDK ve YNK'nin mevcut kazanımları yok edercesine çatışma halinde olmaları ve buna bağlı olarak bölgede yaşanan istikrarsızlığın getirdiği kriz, Güney Kürdistanlıların bu iki güce karşı güvenini önemli ölçüde sarsmış ve sınırlı ölçülerde de PKK'ye bir yönelim başlatmıştır. Nitekim PKK'de, zaman zaman bu kesimlere de hitap eden bir söylem kullanmaktadır. Ne varki, PKK'nin bu kesimlere siyasal bir program açma, örgütlemeye dönük, geçmişteki kısa süreli Partiye Azadiya Kürdistan (PAK) deneyimi dışında etkin bir çalışması olmamıştır. Zaten PAK süreci de, Güney'deki olanak ve potansiyeli Kuzey'deki mücadeleye tabi kılma gibi, kısa vadeli ve pragmatik bir amaca yönelik olduğu içindir ki başarısızlığa uğramıştır.

Amacı ne olursa olsun, PKK'nin Güney Kürdistan'da bulunması elbette meşrudur. Burada tartışılması gereken olgu, PKK'nin Güney'de ya da diğer parçalarda olup olmadığı, ya da bunun meşruluğu değil, bu durumdan yola çıkılarak PKK'nin "dört parçada merkezi örgüt" öngörüsüne örnek teşkil edip etmediğidir. PKK güçleri, Kürdistan'ın her parçasında da vardır. Ancak, PKK'nin Kuzey Kürdistan dışındaki varlığı, bu alanları Kuzey'deki silahlı mücadele için bir üs olarak kullanmaktan öteye gitmemiştir. PKK, bulunduğu alanlarda,

TC dışındaki bir sömürgeci güçle karşı karşıya gelmemiş, Kuzey Kürdistan dışındaki parçalarda, İran, Irak ve Suriye sömürgeci güçlerine diğer sömürgeci güçlere karşı "tek bir kurşun dahi sıkmamıştır". PKK, Güney Kürdistan'da, TC sömürgecileri dışında, hiç bir sömürgeci güçle karşı karşıya gelmemiştir. Gerek TC, gerekse diğer sömürgeci güçler, kendileri için tehdit oluşturan ulusal kurtuluşçu güçlere karşı, yapay sınırları hiçe sayarak zaman zaman "sınır ötesi hareket"lar düzenlemektedirler. Geçmişte, Irak sömürgeci güçleri, İran sömürgeci güçleri, kendilerine karşı mücadele veren güçlerin diğer PKK kamplarına karşı giderek yoğunlaşan imha hareketleri düzenlemektedir. PKK gerillalarının bu saldırılar karşısında kahramanca direnmesi, saldırıları önemli ölçüde boşa çıkartması,

"Güneyli bir güç olmasıyla" değil, PKK'nin Kuzey Kürdistan'da yürütülen silahlı mücadeleye için Güney Kürdistan'da önemli bir askeri güç buldurmasıyla açıklanabilir. PKK, hiç bir zaman "dört parçada merkezi örgüt" gibi bir anlayışa sahip olmamış, mevcut koşullarda onu bu yönde zorlamamıştır. Mevcut koşullar sadece PKK'yi, güçlerini diğer parçalarda da konumlandırmak durumunda bırakmıştır. PKK'nin ya da başka bir örgütün "dört parçada merkezi bir yapılanma" içinde olması elbetteki ulusal kurtuluş mücadelesi bakımından oldukça olumlu bir gelişme olacaktır. Ancak, bugün için PKK'yi bu şekilde nitelemek, "dört parçada merkezi örgüt" öngörümüzü tepetaklar etmek ve içeriğini boşaltmaktan başka bir anlam ifade etmemektedir. Böylesi bir niteleme, mantık olarak PDK'yi, çok daha fazla "merkezi bir örgüt" olarak tanımlamak durumundadır.

Yeniden Dört Parçada Merkezi Örgüt

PKK'nin silahlı mücadelesiyle, kadro ve örgüt yapısıyla bugün ulaştığı düzey; onun "dört parçada merkezi bir örgüt"

Güney Kürdistan'lı güçler, buldukları yerleri salt kendi egemenlik alanı olarak gören ve diğer Kürdistan'lı örgütleri burada adeta bir "misafir" gibi niteleyen bir anlayışa sahiptir. Güneyli güçlerin, PKK'yi denetim altında tutma ya da bölgede barınmasına izin vermeme tavrı, kuşkusuz son derece yanlıştır ve karşı olunması gerekir. PKK'nin ve diğer tüm Kürdistan'lı örgütlerin, en az Güneyli güçler kadar bu bölgede buluma hakları vardır.

olduğunu değil ama, bu durum değerlendirilerek, Kürdistan Ulusal ve Toplumsal Kurtuluş Hareketlerinin, dönemsel olarak koşulların olgunlaştığı herhangi bir parçada öne çıkarsalar bile, salt burayla sınırlanmayıp, tüm parçalarda örgütlü olmayı, mücadele vermeyi, varolmayı temel alan bir anlayışla hareket edilmesinin ne denli gerekli ve zorunlu olduğunu, mücadele geliştirmenin mutlak olarak kendini dayatacağını bize göstermektedir. Böyle bir tesbit ise, herşeyden önce PKK'nin bu temelde bir eleştirisini gerekli ve zorunlu kılmaktadır. Zira, mücadelenin gelişim seyri PKK'yi, güçlerini diğer parçalara da yayma, konumlandırma zorunda bıraktığı halde, PKK "Kuzey Kürdistanlı bir örgüt" olmada ısrarlı olmuştur.

Başta da belirttiğim gibi, "dört parçada merkezî örgüt" öngörüsü, temelde "Bağımsız-Birleşik-Demokratik Kürdistan" önermesine *a priori* olarak bağlıdır. Kürdistan'daki mevcut sömürge ilişkilerine son verilmesi, Kürdistan'daki yapay sınırların kaldırılması ve demokratik bir Kürdistan'ın inşası gibi, Kürdistan'ın bütününe ilişkin olan ve aynı zamanda toplumsal kurtuluşun da aşarî hedefi olarak Bağımsız, Birleşik, Demokratik Kürdistan'a kararlı bir şekilde sahip çıkın/çıkması gereken Kürdistanlı marksistlerin, elbetteki buna diğer kesim ve tabakalardan daha fazla duyarlılık göstermeleri gerekir. Ancak bugün, ne bu öngörünün sahibi ve savunucusu olarak bizler, ne böyle bir öngörü taşımamasına ve Kürdistan'ın dört parçasında da güçleri bulunmasına rağmen PKK, ne de daha başka bir güç, Kürdistan'da dört parçada da sömürgecilere karşı mücadele veren merkezî bir örgütlülüğe sahip değillerdir. Bu, biraz da Kürdistan'daki nesnel koşullardan dolayı, bizzat emperyalist-sömürgeci siyasetlerin ülkemizde, bilinçli olarak yarattığı tahribatlardan dolayı oluşmamıştır. Kürdistan'da, parçaların özgül koşullarına ve iç dinamiklerin oluşumuna göre ulusal kurtuluş mücadelesi, her parçada aynı anda ve aynı etkinlikle gelişmemiştir. Ancak, farklı siyasal/toplumsal özellikler taşısa da, Kürdistan'ın değişik parçalarında yürütülen mücadeleler, zorunlu olarak birbirini etkilemiştir. Kürdistan'da, ulusal bir hareket, koşulların olgunlaştığı herhangi bir parçada öne çıksa bile, salt burayla sınırlanmayıp, mücadelenin Kürdistan'ın geneline yayılmasını ve ülkenin bir bütün olarak kurtarılmasını öne koyan bir stratejiyle hareket etmek zorundadır. Teorik olarak, böylesi bir öngörüye sahip olma ve bunu hayata geçirmede, marksistlerin önemli bir

avantajı bulunmaktadır. Zira, burjuvazi ya da diğer sınıf ve tabakalar, sömürgeciliğin yarattığı tahribatlar, statükolar içinde yapay sınırların, bölünmüşlüğü/parçalanmışlığın getirdiği bir yabancılaşmanın etkisiyle, yerel, otonom çıkarları öne çıkartabilir ve bunu kendisi için yeterli görebilir. Ancak, kendi sınıfsal kurtuluşunun zeminini ulusun ve ülkenin topyekün kurtuluşunda tanımlayan işçi sınıfı ve onun marksist öncüsü, bu yabancılaşmayı kırma ve parça farkı gözetmeksizin, sınıf çıkarları etrafında biraraya gelme yeteneğini içsel olarak taşırlar. Ne varki, bunun pratiğe yansımaları, hayat bulması aşarî ölçülerde de olsa Kürdistan proletaryanın sınıfsal dinamiklerinin gelişmesine bağlıdır. Bugün Kürdistan'da eksikliği hissedilen önemli bir olgu da, son yıllardaki alt-üst oluşlar içinde değişime uğramakla birlikte, mevcut yapısıyla Kürdistan proletaryasının sınıfsal bir güç olma potansiyeliyle ulusal kurtuluş mücadelesi içinde ağırlığını hissettirememesi, marksist hareketi besleyecek, içinde gelişebileceği dinamiklerin zayıf ve cılız kalmasıdır. Kürdistanlı marksistlerin genel bir dağınıklık ve kafa karışıklığı içinde tutarlı bir alternatif oluşturamamaları da, ulusal ve toplumsal kurtuluş mücadelesi için önemli bir eksiklik teşkil etmektedir. Ancak, bugün ulusal ve toplumsal kurtuluş mücadelesinin geldiği yer, ulusal kurtuluşçu güçleri her zamankinden daha çok, ortak program ve platformlar içinde birlikte hareket etmeye zorlamaktadır. Ulusal Kongre ya da başka biçimler altında, Kürdistan'ın tümünü kapsayacak böylesi bir düzeyler, değişik parçalarda benzer programlar ve sınıfsal talepler içinde hareket eden ulusal kurtuluşçu güçleri birbirine yakınlıştırıp kaynaştırdığı, yabancılaşmayı kırdığı ölçüde, "dört parçada merkezî örgütlenme"ye hayat kazandırabilecektir.

Dublin Görüşmeleri ve PKK'nin Tavrı

"Aştîya Kurda" ve "Dublin" yazılarında, "Dublin görüşmeleri ve PKK'nin tavrı"na ilişkin tesbitlerde de bulunmaktadır. Dublin görüşmelerinin muhtevasıyla ilgili tesbitler, esas itibarıyla yerinde olmakla birlikte, varılan sonuç, oldukça zorlama ve yanıltıcıdır. Ayrıca, Dublin toplantılarının, PKK'nin son anda katılması dışında, aşağı yukarı aynı muhtevada olan ve metinde kısaca değinilen Norveç toplantısıyla birlikte değerlendirilmesi de

yaralı olacaktır.

Dublin görüşmelerinin, Kürdistan sorununun artık uluslararası bir sorun olarak çözülmesine doğru bir adım oluşturduğu, PDK ve YNK'yi "emperyalist çözümlere" daha fazla yaklaştırdığı doğrudur. Dublin'deki her iki görüşmede de emperyalistler, insiyatifleri doğrultusunda kendi çözümlerini dayatmışlardır. TC ise, kendisine rağmen gelişen bu sürecin dışında kalmamak, en azından kendi aleyhine bir sonuca gidilmesini sağlamak için, istemeye istemeye de olsa bu toplantılarda yer almıştır. Diğer yandan, Norveç'teki seminer/konferans da, en az Dublin görüşmeleri kadar önem taşımaktadır. Gayri resmi bir toplantı olarak nitelense bile, -hem düzenleyenler, hem de geri planda bu tür toplantılara aktif destek verenler bakımından- bu tür toplantılar, emperyalist çevrelerin ileriyi dönük politikalarının olgunlaştırıldığı zeminlerdir. Tartışılan konular ve "çözüm önerileri", aşağı yukarı Dublin görüşmeleri ile aynı muhtevada olmuş ve PKK tarafından da kabul görmüştür. Buradan çıkan sonuç, PKK'nin Dublin görüşmelerine ve bu görüşmelerde masaya konan "çözümlerin siyasal muhtevasıyla" değil, bu "çözümler"in kendisi aleyhine sonuçlar doğurmasına karşı olduğudur. Başka bir deyişle PKK, Dublin görüşmelerinde Güney Kürdistan için öngörülen "çözümler"le fazla ilgili değildir. Nitekim PKK yetkililerinin bir çok açıklamalarında Dublin'de öngörülen çerçevenin dışında "çözümler" önermedikleri, Dublin görüşmesinde yer alan emperyalist ve sömürgeci çevrelere, hemen hemen aynı koşullarla, hatta kimi zaman daha da geri koşullarla görüşme önerdikleri bilinmektedir. O halde, Dublin görüşmeleri, bu görüşmelere katılan taraflar olarak PDK ve YNK'yi ne kadar emperyalist "çözümler"e yaklaştırmışsa, PKK'de o kadar bu "çözümler"e yaklaşmış demektir. Nitekim PKK'de, bu dönemde giderek emperyalist "çözümler" içinde kendine bir yer arama çabasında olduğunu ipuçlarını vermektedir. Emperyalist güçlere ve TC'ye yaptığı çağrılarının, görüşme için öne sürdüğü taleplerin muhtevasında bu yönelim belirleyicidir. Ancak, PKK'nin, bu görüşmelerden, kendisinin Güney Kürdistan'dan tecritini öngören bir sonuç çıkarılmasına karşı olduğu söylenebilir. Kuşkusuz böylesi bir durum, yani PKK'nin Güney Kürdistan'dan tecrit edilmesi, PKK'ye ve Kuzey Kürdistan'daki silahlı harekete büyük bir darbe olacaktır. Bu bakımdan, PKK'nin Kuzeyde yürütülen

sıhahlı mücadelenin en önemli nefes borusunun kesilmeye çalışılmasına karşı çıkması son derece olağandır ve haklıdır. Tüm ulusal kurtuluşçu güçlerin de bir ulusal kurtuluşçu gücün, emperyalistlerin ve sömürgeci güçlerin isteği doğrultusunda Kürdistan'ın herhangi bir yerinden atılmaya çalışılmasının karşısında olması gerekir. Buradaki sorun, PKK'nin PDK'ye yönelik saldırıdaki amacını daha farklı bir şekilde ifade etmesi ve ondan da öte, PKK-PDK çatışmalarında farklı güçlerin de olayın tarafı durumunda bulunduğu gerçeğidir. PKK, PDK'ye yönelik saldırısını "yeni bir 84 atılımı" olarak ve "Irak'la demokratik federasyon" talebiyle adlandırmaktadır. Bundan çıkan ilk sonuç, PKK'nin TC ile PDK (veya herhangi bir sömürgeci güç) arasında herhangi bir ayırım gözetmediği, tersine aynı şekilde nitelendirdiğidir. Diğer bir sonuç ise, "dört parçada merkezi örgüt" öngörüsüne örnek teşkil ettiği ileri sürülen PKK'nin kendisinin de, "Irak'la demokratik federasyon" talebiyle, Kuzey-Güney ayırımını meşrulaştırdığıdır. Öte yandan PKK'nin aynı tepkiyi, Dublin görüşmelerinde PDK ile birlikte yer alan TC ve emperyalist güçlerle ilişkilerinde PDK'den hiç de aşağı kalır yanı olmayan YNK'ye göstermemesi dikkat çekicidir.

PKK-PDK Çatışması Üzerinden Hesaplaşma Plânları

Bölgedeki dengeler ve ilişkiler gözönünde bulundurulduğunda, PKK'nin PDK'ya yönelik hareketi öncesindeki durum şu şekilde tanımlanabilir. Dublin sürecinin dışında bırakılan İran ve Suriye'nin, PDK ile çatışmalarında kayıplara uğrayan ve böylesi koşullar altında PDK ile anlaşmak durumunda kalan YNK'nin ve nihayet Güney Kürdistan'dan tecrit edilme ve en önemli nefes borusunun kesilmesi tehditiyle karşı karşıya olan PKK'nin çıkarları üstüde düşmüştür. İran ve Suriye, doğrudan bu işe karışmak yerine, bölgedeki güçler (YNK) ve PKK üzerine hesaplar yaparak, süreçte sözsahibi olmak amacındadırlar. Bu güçlerle yakın ilişkiler içinde olan YNK, PDK'nin böylesi bir çatışma ile kaybedecekleri üzerine hesaplar yapmaktadır. Sonuçta tüm bu programların icra safhası, PKK'ye ihale edilmiştir. PKK, geçmişte de bölgede PDK ile zaman zaman çatışmalara girmiştir. Fakat, dikkat edilirse ilk defa PKK, "saldıran" bir güç olarak öne çıkmıştır. Kuzey'de silahlı hareketin kritik bir aşamadan geçtiği, kadro ve lojistik olarak geçmişe oranla daha

sıkıntılı günlerin yaşandığı bir dönemde PKK'nin arkasında bu güçler olmadan tek başına böyle bir hareketi başlatabileceğini düşünmek pek mümkün değildir.

Çözüm Önerileri ve Siyasal İnsiyatif

Son olarak, "PKK şahsında politik radikalizmin tasfiyesi" konusuna da kısaca değinmekte yarar vardır. PKK, yıllardır zorlu bir silahlı mücadele içinde olan, önemli bir kitle tabanı üzerinde hareket eden büyük bir siyasi güçtür. Kadroları, gerillaları ve üzerinde hareket ettiği taban, esas olarak ulusal kurtuluş mücadelesinin bağımsızlıkçı kanadını oluşturmaktadır. PKK'nin radikalizmi, (ve gerçekte KUKM'nin radikal hattı) Kürdistan'ın bağımsızlığı talebi üzerine kurulmuştur. Kürt kitleleri, bu talebin programlaşması çerçevesinde, siyasi/ideolojik söylemin ve silahlı gerilla hareketinin bu talebi somut bir hale getirmesi çerçevesinde PKK'ye geniş bir destek vermişlerdir. Bizim PKK'ye verdiğimiz desteğin özünü de bu olgu oluşturmaktadır. Zaten bu desteğin başka bir anlamı bulunsaydı, ayrı bir programlar içinde durmaya gerek yoktu. Ancak, PKK'nin son zamanlardaki resmi söyleminde, Kürdistan "bağımsızlıkçılık" anlayışından uzaklaşan, emperyalist çözümlere yakınlaşan, Kürdistan sorununu "Kürt Sorunu" derekesine indiren bir düzey öne çıkmaktadır. Gerek emperyalist çevrelere, gerek TC'ye, gerekse uluslararası kamuoyuna, "siyasi çözüm talebi" olarak, içeriği muğlak, mevcut sömürge ilişkilerinin biçimini değiştirebilecek, ancak muhtevasını pek etkilemeyecek "talepler" sunulmaktadır. Kuşkusuz bunlar da küçüksenecek şeyler değildir

ve PKK şahsında KUKM'nin emperyalist ve sömürgeci tarafından muhatap alınması bile, mücadelenin meşruiyeti açısından önemli bir kazanım olacaktır. Ayrıca, yıllardır süren böylesi bir mücadele içinde, zaman zaman "nefes alıcı" belli mevziler elde etmeye dönük alt düzeyde talepler, taktik olarak öne sürülebilir ve kuşkusuz, yine KUKM'nin kazanımı olacak böylesi düzeyleri de önemseyip sahiplenmek gerekir. Bu bakımdan, PKK'nin de bir takım mevziler elde etmek için taktik bazda

PKK şahsında KUKM'nin emperyalist ve sömürgeci tarafından muhatap alınması bile, mücadelenin meşruiyeti açısından önemli bir kazanım olacaktır. Ayrıca, yıllardır süren böylesi bir mücadele içinde, zaman zaman "nefes alıcı" belli mevziler elde etmeye dönük alt düzeyde talepler, taktik olarak öne sürülebilir ve kuşkusuz, yine KUKM'nin kazanımı olacak böylesi düzeyleri de önemseyip sahiplenmek gerekir.

"ara çözüm"leri öne çıkarması, hatta uluslararası alanlarda kendisini taraf olarak kabul ettirecek, meşrulaştıracak düzeylere yönelmesi, siyasi bir kazanım olarak olumlu olacaktır. Ancak, burada en önemli kriter, tüm bunlarda siyasi insiyatifin elde tutulmasıdır. Oysa, görüldüğü kadıyla PKK, gündemleştirdiği bu "talep"lerde, giderek insiyatifi yitirmeye tehlikesiyle karşı karşıyadır. İnsiyatifsiz bir şekilde emperyalist "çözüm"lerin yörüngesine girmektedir. Hiç bir önkoşul ileri sürmeden "ateşkes" yapılması, içeriği muğlak bir tarzda ve bunca yaşananlardan sonra adeta bunların hepsinin üstünü bir kaleme örtecek tarzda "barış" çağrılarında bulunulması, kendisi dışındaki iradelerin akıl vermeleriyle hareket edilmesi ve tüm bunların, uzun vadeli hedeflere değil, günübürlük, pragmatik ihtiyaçlara endekslenmesi, insiyatifi yitirmenin somut göstergeleridir. Bu bakımdan, "PKK şahsında siyasi radikalizmin tasfiyesi" ne kadar büyük bir tehlike ise, PKK'nin kendi kendine radikalizminden tasfiye

olması da o kadar tehlikeli olacaktır. PKK'yi, "anti-PKK" bir mantıkla ele almak ne kadar yanlış olacaksa, onun her durumunu rasyonelleştirme çabası da aynı derecede yanlıştır.

* Bu yazı yaklaşık 1,5 yıl önce, Ekim 1995'de sözkonusu dergi yazılarının taslak metinleri esas alınarak hazırlanan bir tartışma/eleştiri metninden, içeriği aynı olmak üzere Dergi için yeniden düzenlenmiştir. Derginin uzunca bir süre yayınlamaması, yazının okuyucuya ulaşmasını da geçiktirdi. Geçen süre içindeki yeni gelişmelerin metinde yer almaması, metin muhtevasına önemli bir etkilerinin sözkonusu olmamalarındandır. (M.X)

DI DÎROKÊ DE MEHA PÛŞPERÊ

B.Zinar

Wekî tê zanîn dîroka gelan bi bûyerên girîng û dîrokî tijî ne. Ev bûyerên dîrokî carna bi şadî û coş tê pîrozkirin, carna jî bi xemgînî bibîrtên. Bi vê hejmara Stêrka Rizgarî, em bi rûpeleke nû derdikevin rêwîtiya nav bûyerên dîrokî. Rêwîtiya me bi bûyerên ku di meha pûşperê (Hezîranê) de pêk hatine, dest pê dike.

1. PÛŞPER 1960

Ji bo kurdan dîsa mişext. Li du tevkuştina Dersîmê li Kurdîstana bakûr bi du bédengîyek dirêj bervî salên 1960'an di Kurdan de hêdî hêdî dengên rûbar (mixelîf) bilind dibû, Lê sebata dewleta qolonyalîst ji dengên rûbar re qet tunebû. Di sala 1959'an de 50 rewşenbîrên Kurd hatin girtin, ku ev bûyer bi navê doza 49'an tê zanîn. Li du doza 49'an giregir û serokeşîrên Kurdan jî ji zorbarîya dewletê bêpar neman.

Li du cuneya 1960'an di 1'ê Pûşperê de 485 giregir û serokeşîrên Kurd bi biryara mişextê ji cih û warên xwe hatin berhevkerin û li Sêwazê di qampek leşgerî de hatin girtin. Mişextên Sêwazê li qampa leşgerî 4 meh man. Ji van mişextan 55 kes bi zorê ji bo du salan li bajarên Tirkîyeyê hatin belavkirin, yê din jî vegeyîyan welatên xwe. Ev 485 giregirên Kurd ji aliyê cuneya 1960'an bi îdiaya "Kurdçîtî"yê hatibûn tawanbar kirin.

2 PÛŞPER 1991

Mêrxwasî nayê înkare
Têknediçûn di şerê yekê yekê de
Ji hezar salan vir de lawên vê derê
Ka em nûçe ji ku bidin
Ne refên qulîngane
Ne birca stêrkan e li ezman
Dilê bi sîh û sê gulan
Sîh û sê kaniyên xwinê
Naherike
Bûye gol li vî çiyayî
Nivîskarê van rêzên jorin, şairê hêja û bijarte Ahmed Arîf di 2'yê pûşpera 1991'an de li Ankarayê çû ser dilovanîya xwe. Ahmed Arîf her çiqas helbestên xwe bi zimanê Tirkî nivîsandibe jî ew bi xwe Kurd e û ji helbestên wî bînek xweş a kurdîtiyê bilind dibe.

2 PÛŞPER 1994

Serokê DEP'ê yê bajarê Rihayê û endamê meclîsa partiyê Muhsîn Melîk li rihayê ji aliyê hêzên tarî ve hate qetilkirin.

6 PÛŞPER 1913

Di qada rojnamegerîya Kûrd de gavek nû: ROJÎ KURD Kovara Rojî Kurd li Stenbolê di sala 1913'an de, bi awayeke mehane dest weşanê kiriye. Rojî Kurd, wek, weşana Cemiyeta Telebeyên Kurd (Hêvî) derketiye. Ev cemiyet jî li Stenbolê di 1912'an de hatibû damezrandin. Di kovarê de nivîs bi Kurdî û Tirkî hatine nivîsîn. Nivîsarên Kurdî bi du zaraveyên kurdî; kurmançî û soranî ne.

Xwedî û berpîrsiyarê kovarê Evdilkerîmê Sileymanîyeyî ye. Hin ji nivîskarên kovarê ev in: Dr. Abdullah Cevdet, Necmeddînê Kerkûkî, Fuad Temo, Necdetê Dîyarbekîrî û hwd. 3 hejmarên kovarê ji aliyê Cema Xeznedar, li Bexdadê, ji nû ve hatine çapkirin. Li gor Cemal Xeznedar Rojî Kurd tenê 3 hejmar hatîye weşandin. Lê Kemal Mazhar Ahmed behsa hejmara 4'an jî dike.

8 PÛŞPER 1992

Nûçevanê rojnameya "Özgür Gündem"ê Hafîz Akdemîr li Amedê ji aliyê qontrayan ve hate qetilkirin.

11 PÛŞPER 1930

Serhildana Çiyayê Agirî têkçû.

**Kurdistan
kolonîyek
navnetewî ye.
Hêzên kolonyalîst,
di pêvajoya
kolonîkirinê de ji
bo têkilîyên
perçên Kurdîstanê
ji hev bibirin her
dem bi hev re
xebitîne; pirîcar li
dijî tevgerên
rizgarîya netewî
hêzên xwe kirine
yek û bi hevkarî
sîyaseta rûxîn
bikaranîne. Di vî
babetî de mînakêk
balkêj jî serhildana
Çiyayê Agirî ye.**

Kurdistan kolonîyek navnetewî ye. Hêzên kolonyalîst, di pêvajoya kolonîkirinê de ji bo têkilîyên perçên Kurdîstanê ji hev bibirin her dem bi hev re xebitîne; pirçar li dijî tevgerên rizgarîya netewî hêzên xwe kirine yek û bi hevkarî siyaseta rûxîn bikaranîne. Di vî babetê de mînakê balkêj jî serhildana Çiyayê Agirî ye.

Ji bo têkbirina serhildana çiyayê Agirî, di destpêka pûşpera 1930' an de dewleta Tirk ji Îranê alîkarî dixwaze. Berdêla alîkarîya Îranê jî heremeke bakûrê çiyayê Agirî ye. Dewleta tirk perçek ji nav tixûbên Kurdîstana bakûr pêşkeşî Îranê dike û bi alîkarîya leşgerên Îranê serhildanê tek dibe.

15-16 PÛŞPER 1947

Meşa dirêj a Mele Mistefa Barzanî.

Li du hilweşîna komara Mehabad a Kurd, Mele Mistefa Barzanî teslîm nebû û bi hinek şervanên xwe re ber bi Sovyetê vedikişe paş. Mele Mistefa û şervanên wî bi meşek pir dirêj û dijwar xwe dispêrin Yekîtiya Sovyetê. Lewra Mele Mistefa û şervanên pê re di bin gulebarana leşgerên 3 dewletê; leşgerên Îran, Irak û Tirkîyeyê re şer dikin û vedikişin.

20 PÛŞPER 1930

Serhildana Zîlanê.

Li du têkçûna hin serhildanê dorhêla çiyayê Agirî, bi beşdarîya eşîrên dorhêla Wan, Ercîş û Agirîyê, nemaze jî bi beşdarîya eşîrên Zîlan û celalîyan serhildana Gelîyê Zîlan dest pê kir. Hêzên van eşîran bi 1500 peyayî roja 20'ê pûşpera 1930'an êrîşê ser Ercîşê dikin, 2 serbaz û 16 leşgeran dikujin. Bi vî êrîşê serhildan dest pê dike. Bersiva dewleta Tirk bi awayekî pir hov dibe. **Li ser bûyera Ercîşê dewleta Tirk, alayên 28 û 29'an û alaya siwarîyan a 11'an şand ser eşîrên ku serhildane. Di nav çend mehî de artêşa Tirk Gelîya Zîlanê veguhurand gola xwîné. Navê Zîlan bû navê kuştina zar û zêçan, bû navê kuştina kal û pîran, bû navê şewitandin û kavikirina gundan. Bi kurtasî, Zîlan bû navê hovhîfî û barbarîyên artêşa Tirk.**

28 PÛŞPER 1925

Şeh Seîd û 47 hevalên wî li Amedê hatin dardekirin.

Di pêvajoya damezrandina komara Tirk de Kemalîstan bi derewên wek "bîratîya Kurd û Tirkan" piştgirîya hin eşîrên Kurd bi dest xistibûn. Lê li du, peyman a Lozanê û damezrandina komarê hebûna Kurdan bi tevayî hat înkarkirin. Dil û mêjiyê Kurdîstanê hat perçekirin. Zîmanê kurdî hat qedexekirin. Rewşenbîr û ronakbîrên Kurd, di pêşengîya rêxistina Azadî de dest bi amedeyîya serhildanê kirin. rejîma kemalîst, zû bi amedeyîyên serhildanê hesîyan û serokên rêxistinê Xalid Begê Cibrî û mebûsê Bedlîsê Yusuf Zîya bi dek û dolaban girt. Li du vî bûyerê Şex Seîd bû serokê Azadîyê. Serhildan bi provakasyona serbazek Tirk bû wext dest

pê kir. Li gor planê serhildan wê di 21'ê Adara 1925'an de destpêbikira. serbazek Tirk, di 8'ê meha Sibatê de provakasyon çêkir. Di vî bûyerê de çend leşgerên Tirk ji aliyê şervanên Şex Seîd ve hatin kuştin. Bi vî awayî serhildan dest pê kir û di demek kurt de hemî heremê girt bin bandora xwe.

Mixabin îxaneta rûş çarek din jî derket holê. Hin eşîrên xwefiroş bi rejîma kemalîst re hevkarî kirin. Dewleta Tirk, bi alîkarîya dewletên emperyalîst yê wek Îngiltere û Fransayê û bi hevkarîya eşîrên ceşş di demek kurt de serhildanê têkbir. Serokê serhildanê Şex Seîd tevî çend hevalên xwe li nêzikê Mûşê bi îxaneta Qasim Begê Cibrî hat girtin. Şeh Seîd û 47 hevalên wî jî aliyê mehkema Îstiklalê bi cezaya darvekirinê hatin cezakirin.

Di berbanga 28'ê pûşpera 1925'an de 48 stêrk ji ezmanên Amedê xuricîn. Şex Seîd bi hevalên xwe re ji bo welatek azad û serbixwe tevî şehîdên Kurdîstanê bû. Gotinên dawîn yê Şex Seîd ev in:

"Min ji bo standina mafê gelê Kurd dest avêt çek. Ez ji ber vî yekê tu carî ne poşman im. Berketina min ji sedema têkçûna min e. Lê belê ez mirinê ji xwe re şeref dibînim. Bi dilekî pak û hêsa derim nav şehîdên Kurdîstanê...."

30 PÛŞPER 1996

Navê lehengî û canfedeyîya jina Kurd: Zîlan Êrîşa çalakîya întixarî ya yekemîn a PKK'ê ji aliyê Zeynep Kinaci (Zîlan) li Dersîmê hate lidarxistin.

Di 30'yê meha pûşperê de çiyayên Dersîmê bi teqîna bedena keça leheng hejîya. Belê, Zîlan bedena xwe kir bombe û di dil û mêjiyê kolonyalîstan de teqîya. Ev çalakîya întixarê, di tekoşîna rizgarîya netewî de bû destpêka pêvajoyek nû. Keça leheng Zîlan, bi ev çalakîya xwe bû kelem û ket navê çavên kolonyalîstan. Divê wateya vî çalakîyê baş bê fehmkirin. Ji ber ku di warê tekoşîna rizgarîya netewî de çalakîyêk pir girîng e. Bi ya me hêza tu pênûsê nikare wateya vî çalakîyê bine zîman.

Li jor me behsa qetlîama Gelîyê Zîlanê kiribû û me gotibû: di diroka Kurd de navê Zîlan, kuştina zar û zêçan, kuştina pîr û kalan û şewitandin û wêrankirina gundan bibirdianî. Lê îro navê Zîlan; lehengî, canfedayî û serbilindîya jina Kurd bibirtîne û ev nav tirs û xofê dixê dil û mêjiyê kolonyalîstan...

Li ser bûyera Ercîşê dewleta Tirk, alayên 28 û 29'an û alaya siwarîyan a 11'an şand ser eşîrên ku serhildane. Di nav çend mehî de artêşa Tirk Gelîya Zîlanê veguhurand gola xwîné. Navê Zîlan bû navê kuştina zar û zêçan, bû navê kuştina kal û pîran, bû navê şewitandin û kavikirina gundan. Bi kurtasî, Zîlan bû navê hovhîfî û barbarîyên artêşa Tirk.

Stêrka Rizgarî'yi ● oku okut ● bîxwîne bide xwendin

"gülüşünü yayma öyle çocuksu
akşamüstü yüzüme
mevsimsiz kırılrken dalımdan
sürgün veriyor sanırlar
oysaki ışiksiz kalmış
barut basılmış yarasına bu şehrin
duvarlar ölüm tarihleriyle dolu
gül bahçesi kıyam yurdu
sesim yok soluğum yok
çöplüklere dayanmış açlığım
gülüşünü yayma öyle çocuksu
akşamüstü yüzüme
gün ağarmış sanırlar
yol yol olmuş alınma"

kadro tipi

S.Cibran-B.Hazar

° Kadro politikası, hemen her sosyalist örgütün tartışmak zorunda olduğu konuların başında gelmektedir. Yanlış işlerin kötü gittiği dönemlerde değil, başarının yakalandığına inanıldığı zamanlarda da kadro niteliklerini ve düzenlenişini gözden geçirmekte gaye yarar vardır. Kendini aşmanın yolu, bıkip usanmadan kendini sorgulamaktan geçtiğine göre, kadro düzleminde kaliteyi yükseltmek de doğru bir bakış açısını ve uygulamayı gerektirir.

Kadro denilince neyi anlıyoruz, önce bu sorunun yanıtını verelim.

Kadro denilince öncelikle çalışma alanına yatkın sorumlu ögeyi anlıyoruz. Sanayide çalışan usta ve kalifiye eleman gibi kadro da, işinde belli bir yere gelmiş kişidir. Politik kadro politikayı yalnız algılayan değil, aynı zamanda onu oluşturabilen ve uygulayandır da. Politik bir kadroyu herhangi bir kapitalist teknokrat ve bürokrattan ayıran şey yalnızca amaçsal farklılıklar değil, aynı zamanda niteliksel ve işleyişsel yanlardır. Aynı kıyaslamayı burjuva politikacıları ile devrimci politikacılar arasında da yapabiliriz.

Kadroya yaklaşım veya genel olarak politikaya yaklaşımımız bir yanıyla sosyalizme yaklaşımımızı ortaya koyar. Veya ondan ayrı düşünülemez. Yeni bir toplumsal düzen yolunda belirlediğimiz **amaç, araç ve yöntem** bir bütünsellik oluştururlar. Zaten asıl olanda bu diyalektiği yakalamaktır.

İnsana, işe, kadroya, politikaya yaklaşımımız nasıl bir toplumsal ilişkiler istediğimizin ip uçlarını az çok ele verir. Böylece kadro niteliğinin doğru tanımlanması oldukça önem taşır.

Sosyalist kadroyu, yeni insan diye tanımlamak hiç de abartı sayılamaz. Sosyalist kadro; kapitalist toplum bireyine göre marjinal, sosyalist ölçülere göre ise orjinaldir. Ya da en azından onunla uyumdaştır. Kapitalizm şartlarında oluşturulan örgüt ve örgütü hareket ettiren kadrolar, esas olarak sosyalist yaşam ve onun ilişki biçimlerinin ilk hücrelerini oluşturmaktadırlar. Sömürgeci burjuva diktatörlüğüne karşı mücadele veren örgüt eğer ki, esaretin ortasında dikilmiş bir özgürlük fidanı olamıyorsa amacından sapmış demektir. Örgütü, sosyalist kuruluşun dar bir örneği, kadroyu da bunun kanıtı olarak gösteremeyeceksek kendimizi kandırıyoruz demektir. Kitleleri buna ikna etmeden önce kadroların ikna olmaları gerekmektedir. Burjuva diktatörlüğüne karşı mücadele veren bir örgüt, kendini zorunlu olarak illegalite temelinde yapılandırır. Politik iktidar fethinin, sömürgeci siyasal yapının tasfiye edilip yeni bir toplumsal düzenin kuruluşunun güvencesi proletarya ve halka dayanmakta yatar. Bu illegal öncü örgüt ise profesyonel kadrolar olmaksızın var

olamaz. Profesyonel kadrodan anlaşılması gereken şudur: Birinci olarak, günün yirmi dört saatini siyasi çalışmaya adanmak ve ikinci olarak da, siyasi polise karşı mücadelede olsun, örgütü işletmekte olsun uzmanlaşmadır. Bilinçsiz, deneyimsiz, amatör niteliklerle kadro sorumluluklarının yerine getirilemeyeceği gün gibi açıktır. Yine düzenle bağları koparmadan, günün bilmem kaç saatini, iş, aş, ev kirası vb. ekonomik sorunları nedeni ile şurada burada yedi sekiz saat çalışarak tüketen biri profesyonel kadrodan beklenen görevleri başaramaz. Hele ki, örgütün üst ve ara kadroları böyle bir durumdaysalar örgütün çalışma temposu da, kalitesi de,

illegalitesi de sorunlu olur. Kadroların yeteneklerinin ve gücünün örgüte mal edilmesi için, kadroların asgari geçim koşulları sağlanmak zorundadır. Eğer ki, kadrolar günlük geçim ve benzeri kaygılarla politik görevleri arasında sıkışıp kalırlarsa yalnız vicdanen ve ruhen sorunlu kişiler olmakla kalmaz, bu kişilik bölünmesini veya parçalanmasını aynen örgütsel çalışmalara da yansıtarak oralarda da yeni sorunlara yol açarlar. Bu kaçınılmaz bir şeydir.

Militan bir kadro, her zaman deyim yerindeyse kelle koltukta bir insan olduğunun bilincinde olmak zorundadır. Bilinmelidir ki, sömürgeci güçlerin eline düşmek, her kadronun başına gelebilecek bir olaydır. Bu nedenle, kadroların ideolojik-teorik donanımları kadar önemli olan bir diğer olgu da, yeraltı çalışmalarında yetkinleşmeleridir. Yeraltı çalışmasında uzmanlaşmamış, devletin istihbarat kaynaklarına sızmayı, polis takibini vs. iyi bilmeyen bir kadro düşünülemez. Yine aynı şekilde soruşturma, işkence tezgâhları, zindanlar kadroların mutlak suretle bilgi sahibi olmaları gereken yerlerdir. Bir kadro daha buralara düşmeden buraları bilmek ve buralarda nasıl tavır takınılacağını öğrenmek zorundadır. Bu bir eğitim sorundur. Kadrolarını sistemli ve tutarlı bir eğitimden geçirmeyen, çeşitli alanlarda deneyip sinamayan bir partinin kadrolarından bekleneni alabilmesi mümkün değildir.

Kadrolar, kızgın mücadele pratiğinde belirli bir yetkinliğe kavuştuktan sonra en az bir alanda uzmanlaşmaya teşvik edilmelidirler. Kadroların hangi alanda veya alanlarda uzmanlaşacaklarını ise onların özgür iradelerine bırakmak en doğru yöntemdir. Onların mevcut eğilim ve potansiyellerini hesaba katmaksızın uzmanlaşacakları alanı örgütün ihtiyaçları doğrultusunda belirleyip dayatmak sağlıklı bir yöntem değildir. Örneğin; Basın-Yayın alanında oldukça verimli olabilecek bir kadroyu tutup kırsal alanda çalışmaya zorlamak bu kadronun uzmanlaşabileceği alanda yeteneklerini körelteceği gibi, bu kadronun kırsal alanda bekleneni vermeside mümkün değildir. Ancak burada gözardı edilmemesi gereken hassas bir nokta da var. Belirli bir alanda uzmanlaşma adına diğer alanlara olan ilgi ve alakanın kesilmemesi gerekiyor. Zira kadroların ihtiyaç duyulduğunda pek çok alanda çalışabilecek formasyonunda olmaları ve bu yanlarını sürekli geliştirmeleri gerekmektedir.

Bir kadro sadece bir alanda değil, birden çok alanda yetkinleşebilir, ama yinede unutmamak gerekir ki, hiç bir kadro tam ve eksiksiz değildir. Her kadronun aynı zamanda zayıf ve geri kalmış yanları da vardır. Bu gerçeklikten ötürüdür

ki, örgütsel mücadelede esas olan kolektif çalışmadır. Siyasal mücadelenin çok yönlü sorunları ancak kolektif ekip çalışmasıyla aşılabılır. Bu nedenle yeri geldiğinde bireysel çalışma alanlarının olabileceğini kabul etmekle birlikte, ilkesel olarak temel alınması gereken çalışma biçimi ekip çalışmasıdır. Ekip çalışması farklı yeteneklerin bir araya gelmesi ve tartışma zemininin yaratacağı zenginlik bakımından her zaman daha dinamik öğeler taşır.

Örgütsel mücadelede dinamizmin motoru eleştirme-özeleştirme mekanizmasıdır. Partiyi savunmak kadar doğal olan bir diğer şey de eleştirmektir. Çünkü parti canlı bir organizmadır. Dolayısıyla hataları, eksiklikleri olacaktır. Hata ve yanlışları eleştirmek, iyi bir kadro olmanın değil, olsa olsa kötü bir kadro olmanın göstergesi olabilir. Elbette eleştiriyi farklı amaçlar için kullananlar olacaktır, fakat bu kötü örneklerden ötürü hiç bir zaman parti içi eleştirme özgürlüğünü rafa kaldırmayı tavırlar içine girmek gerekiyor. Eleştirme, yapıcı ve yönlendirici bir şekilde yapıldığında partiyi geliştirip ilerleten son derece etkin bir silah haline gelir. O nedenle doğru yöntem, eleştiriden rahatsız olmak ya da bunun yolunu kapatmak değil, tersine bunun yolunu açmaktır. Diğer yandan eleştiren aynı zamanda yeri geldiğinde özeleştirme vermesini bilmeyen ya da özeleştirmeyi bir günah çıkarma olayı olarak algıyorsa, bir tutarsızlık içindedir. Eleştiride tutarlılık kadar özeleştirmede de tutarlılık şarttır.

Örgütsel çalışma için kadrolar yetiştirmek kadar, bu kadroların nerede ve nasıl çalışacakları da son derece önemlidir. Örgüt sanatçılığı da bir bakıma bunu ustalıklı gerçekleştirilebilir becerisidir. İnşaattan anlamayan bir "mühendis"e istediğiniz kadar tuğla, çimento, kum, duvarcı, betoncu vs. verin, ortalama bir yapıyı projelendirip sonuçlandıramaz. Örgüt inşa etmek ve işletmek de biraz buna benzer. Amatör bir örgüt yöneticisi de örgüt elemanlarını gerektiği gibi mevzilendiremez; ajitatörü yayıncı, yayıncıyı köylü komitesine yönlendirerek işleri birbirine katar. İşe göre adam koşturma ilkesi içinde yetenekleri bile köreltir. Oysa ki, ilke olarak yetenek temelinde adama göre iş (görevlendirme) esas olmalıdır. "Herkesten yeteneğine göre" sosyalist ilkesi sosyalist bir toplum sonrasına erelenemeyecek kadar hayattır. Adama göre iş değil, işe göre adam koşturma ilkesi burjuvazinin üretim süreci içinde uyguladığı bir yöntemdir. Bundandır ki, bu ilişki içinde işçi kendi emek sürecine yabancıdır ve işinden memnun olmak bir tarafa, ondan nefret eder. Çünkü o işi değil, iş onu seçmiştir. Üretim sürecinde ki yabancılaşma (işin sıkıcılığı, insanın nesne, nesnenin insan yerine geçmesi)nin kaynağı aslında kapitalist meta üretiminin temeli olan değişim değeri tarafından yönlendirilmektedir. Kullanım değerinin yerine değişim değerinin geçirilmesi ekonomik alanda olduğu gibi sosyal, siyasal ve kültürel alanlarda da insan ilişkilerinin alt-üst olmasını getirmektedir. Örgüt içinde kadroların yeteneklerini kullanım değeri olarak ele alır değerlendirirsek, hem taşları yerli yerine koymuş, hem de azami düzeyde enerji yoğunlaştırmış oluruz. Hangi kadro hangi alan(lar) da yararlıysa orada konumlandırılmalıdır. Başarıyı yakalamak ancak böylelikle mümkün olur.

Hep söylenegelmiştir "kadrolar serada yetişmez"ler. Bu çok doğru olsa da, pratikte her nedense çoğu kez buna uygun davranılmadığı görülür. Somut konuşacak olursak; 20-30 yıllık örgütlerin çoğunda yana yakıla kadro yokluğundan ya da darlığından yakınılır. Ama bunun nedeni pek sorgulanmaz. Oysa ki nedeni çok basittir. Kolektif kurumsal çalışma, kurullar adına bireylerin sırtına yıkılmıştır da ondan. Bu kurullar, kurum adına yapıyı götürenlerin başına bir kaza-bela geldiğinde de örgütün o bölümü bakıyoruz ki felç

oluyor. Tabii ki önderliğin yerine tek bir bireyi, kurumların yerine de organ sorumlusunu geçirirseniz, sonuç tükeniş olur. Örgütsel, siyasal çalışmanın süreklilik gerektirdiğini, bu sürekliliğin ise üretici bir faaliyet ve kolektifleşme olursa ancak mümkün olacağını herkes bilir. Sizin kurullarınızın kolektif bir yönetimi yoksa, kurul üyelerinizin yedekleri ve hatta yedeklerin yedekleri yoksa örgütsel sürekliliği nasıl sağlayabilirsiniz? Adı var kendi yok kurullarla, yığınlarla

önderlik iddiasında olup ama yığınlarla da kayda değer bir ilişkisi olmayan örgütlenmeler ancak tekleyen, tıkanan, yerinde sayan ve zamanla da kendisini tüketen bir gerçeklikten kurtulamazlar. Kitle içinde çalışma yapmıyorsanız, kitlelere size sempati beslemiyorsanız, saflarınız tabii ki sıklaşmayacaktır. Tabii ki yeni kadrolarınız olmayacaktır. Çünkü kadroyu besleyen kaynaktan-kitleden-yoksunsunuz.

Burjuvazinin değeri, tanrısı, vicdanı, ahlâkı nasıl ki kâr ise; bizim değerimiz, üzerinde yükseleceğimiz temel de insan ve onun onurlu yaşamıdır. Ahlâkı da, felsefeyi de, kültürü de, ekonomiyi de buna bağlı olarak yükseltmek ve oluşturmak zorundayız.

Feodal, burjuva ve kozmopolit anlayış ve kişiliklerle değil ulus ve sınıf için, kendimiz için bile umut olamayız. Kendimizi parçalanmış, bölünmüş, yabancılaşmış kişilikten kurtaramayız. Çünkü insanın varlığı gibi özgürleşmesi de bireysel bir edim değil, toplumsal ölçektir. Sömürge bir ulus koşullarında ve burjuva bir dünya da örgütten ve devrimden başka sığınacağımız bir özgürlük alanı var mıdır? Hayır! Öyleyse politikaya ve onun gereklerine daha fazla dikkat göstermek, daha fazla yoğunlaşmak gerekmez mi? Ama unutmayalım ki, çok büyük ve zorlu bir mücadele yürütmemiz gerekiyor. Çünkü her türlü araç-gereç ve silahla donanmış, kökü yüzyıllara dayanan bir miras üstünde oturan düşmanla (larla) savaşıyoruz. Önce bu düşmanı tanımamız gerekiyor mu? Düşmanı tanımak ne demektir? Düşmanı tanımak onun merkezine inmektir. Nasıl yaşar, nasıl düşünür, nasıl savaşır; ahlâkı, töresi, değerleri nelerdir? Bütün bunlarla birlikte onun bize ulaştırdığı, bizde içselleştirdiği yanlar nelerdir? "İçimizdeki" burjuvazi ne kadar etkilidir, vb, vb.. Bütün bunları bilince çıkarmak zorundayız. Doğruyu bulmak, ana doğrultuyu yakalamak için yeni şeylere kafa yormak gerekse de, bazen burjuvazinin yaşamına bakarak da yerimizi yönümüzü bulabiliriz. Nasıl mı? Onun düşündüğü gibi düşünmeyerek, onun yaptığı gibi yapmayarak! Bunu söylemekle tabii ki, burjuvazinin yaptığını yapmamakla henüz

ilke olarak yetenek temelinde adama göre iş (görevlendirme) esas olmalıdır. "Herkesten yeteneğine göre" sosyalist ilkesi sosyalist bir toplum sonrasına ertelenemeyecek kadar hayatidir. Adama göre iş değil de, işe göre adam koşturma ilkesi burjuvazinin üretim süreci içinde uyguladığı bir yöntemdir. Bundandır ki, bu ilişki içinde işçi kendi emek sürecine yabancıdır ve işinden memnun olmak bir tarafa, ondan nefret eder. Çünkü o işi değil, iş onu seçmiştir.

sosyalizmi yakaladığımızı söylemiyoruz. Fakat bu bir kopuştur. Bu kopuş sağlandığı ölçüde sosyalizme yaklaşabiliriz. Örgütü birleşik emek hareketi olarak düşünmezsek, halkımızın kurtuluş mücadelesine yürekte bağlı olmazsak, siyasi mücadele için gösterdiğimiz faaliyetleri, canla başla uğraşlarımızı bir misyonun ve insan olmanın bir gereği olarak değerlendirmezsek bir nebze bile

olsun kendimizi özgür hissedip, rahat edebilmeyiz? Ama burjuva ve ağa ahlâkından, ideolojisinden kendimizi kurtaramamışsak, niyetimiz ne olursa olsun örgüte de, devrime de hizmet etmiş sayılmayız. Küçük ağalığımızı ve burjuvalığımızı örgüte de taşıyıp onu da felç ederiz.

Örgüt kadrosu olmak büyük bir yüreklilik ve çalışma gerektirir. Çoğumuz bunun farkında değilizdir. Örgütsel hiyerarşi içinde kadememiz yükselince yetkilerimizi alt birimlere karşı acımasızca kullanarak bundan bir tatmin elde etmenin ötesinde, onun gereklerine sırt çeviririz. Kapitalist bir değer olan mevki düzeyini hemencecik işletiriz. Sanki örgütü değil de, kendimizi yükseltmek için oradayız. Yoldaşlarımızla kapitalistçe rekâbete girip, onların ayağını kaydırmaya ve koltuğumuzu ne pahasına olursa olsun elde tutup sağlamlaştırmaya çalışırız. Yalan, iftira, şantaj, dedikodu, bencillik, konformist uyuşukluk, aklımıza ne gelirse kullanmaktan sakınmayız. Örgüt içinde sanki düşmanla düşman ahlâkını kullanarak savaşıyoruz. Bir yoldaşın yıpratılarak düşürülmesiyle kendimizi "yükseltmek"ten bile geri kalmayız. Ailemizden, okuldan, sokaktan, kahveden edindiğimiz alışkanlık ve değerleri aynen örgüte taşıyıp yaşam tarzı haline getiririz. Bunları yaparken çoğu kez yetkilerimizin arkasına sığınırız. Kişiliğimizi dayatıp, sen-ben, ben-o çatışmalarına gireriz. Neleri kırıp döktüğümüzün, ne yolda olduğumuzun çoğu kez farkında bile değilizdir. Bu ve benzeri örnekleri gerek kendi günlük yaşantılarımızdan, gerekse de kolektif deneylerine bakarak yüzlerce kez çoğaltabiliriz. Bütün bunlar burjuva kişilik özellikleridir. Bir çok yönüyle düzenin egemenliği ve tasallutu altındayızdır. Yeme-içmemizden tutalım da, beğeni ve zevklerimiz kadar her düzeyde burjuvazinin rasyonelleştirdiği alışkanlık ve değerlerle uyum içindeyizdir. Yere göre düzenin moda sektörlerine de, spor kulüplerine de, sanatına da kolayca angaje oluruz. Kendimize yakıştırdığımızı, kullanın değeri olan bir giysiyi değil de, daha çok fiyat olarak pahalı ve gösterişli olanı seçmemizin nedeni tam da düzenin üzerimizdeki etkisi değil midir?

Zamanın boşa kullanımı, emeğe kayıtsızlık, kendine hayran kariyerist kişilik, statükoculuk, önderleri putlaştırma, örgütü gizemleştirme, araçları amaç haline getirme, alt kadroları

küçümseme, insanlara mevkisine ve ekonomik gücüne göre değer biçme, bütün bunlar düzen kişiliğidir. Demek ki, burjuva değerlere ve ahlâka sahip olmak, bir burjuva gibi davranmak için insanın illede sermaye sahibi olması gerekmiyor.

Hastalıklarımızı daha fazla uzatmaya gerek yok; sosyalist işek emeğe değer biçeceğiz. Kadroları seçerken ve değerlendirirken, laf ebesi, uyuşuk, insiyatifsiz, konformist öğelerin değerlerimiz üstüne oturmasına izin vermeyeceğiz. Bilgisiz le, enerjisiyle, inancıyla, bütün bir yaşamıyla kendini devrime adanmış kararlı öğeleri sıçratıp kadrolaştıracağız. Yetki ve önderlik, ancak pratik yaşamıyla kendini kanıtlayan elemanların hakkı olacaktır. Kendini bile yönetemeyen, üretimde bulunamayan, sorumluluklarını taşıyamayan nitelikteki öğeler hiç bir biçimde yetkili kadro durumuna yükseltilmemeli. Kadro yokluğu ve benzeri şeyler gerekçe gösterilerek örgüt bu nitelikteki insanların ellerine terk edilmemelidir. Sırf kılavuza ihtiyaç var diye, ya da bizim de kılavuzumuz olsun diye "kargaları" kılavuz yaparsak gideceğimiz yer bellidir.

Sosyalist bir örgütün kadrosu kitlelerin önderidir. Önder olmak ise maddi bir şeydir. Kitlenin politik seviyesini yükseltmeyen, bir adım ilerisini göremeyen, üretici ve sorunları çözücü olmayan, yaşamıyla örnek, sözüyle güvenilir olmayan biri, neyin ve kimin önderi olabilir? Düzen kişiliğini yaşayan biri sosyalist politikayı yığınlara nasıl taşıyabilir, onların güven ve sempatisini nasıl kazanabilir? Başta da söylediğimiz gibi, kadro olmak sorumluluk altına girmek demektir. Hizmet yüklenmek ise, cesaret ve dürüstlük ister, yoğun çalışma ve bilinç ister. Adına hareket ettiği gücü ilerletmeyeceksen, yüklediğin sorumluluğu yerine getiremeyeceksen böyle bir istemde bulunmak yerine, adsız ve ünvasız bir nefer gibi davranırsan bu örgütün de senin de yararına olmaz mı? Ama maalesef kadrolar sıklıkla acınası durumlara düşmektedirler. Halbu ki, bir kadro bu konuda hassas olmalıdır. En azından kendi çapıyla üstleneceği işin ağırlığını kıyaslayabilmelidir. Gücü neyi kaldırıyor ona sirtlamalıdır. Görevini başaramadığı ve yetersiz kaldığı durumlarda ise yine bunu dürüstlük ve açıklıkla belirtebilmeli, görev değişimi isteyebilmelidir. Yine örgütün kendisi böyle bir durumla karşılaştığında yöntem koyabilmelidir. Yoldaşça uyarıyla görevden alma hiçte kadroyu yıpratma, moralini bozma olarak değerlendirilemez. Hayır, kim nerede falso yapıyorsa örgüt oraya müdahale edecektir ve etmelidir de. Çalışmanın aksayan yanını düzeltmek yerine, es geçerseniz bu yalnızca o organ ve üniteyi değil, bütün yapıyı olumsuz etkiler. Siyasal partiler genellikle dar bir kadro hareketiyle siyaset sahnesine çıkarlar. Bu öncü kadronun bilinç, birikim ve yetenekleri son derece önemli olmaktadır. Çünkü, çıkışta parti programından, işleyiş ve hukuku belirleyen tüzüğüne, önüne koyduğu mücadele biçimlerinden, kadro politikasına kadar her şey bu öncü kadro tarafından belirlenmektedir. Bu bir realitedir. Pek çok örgüt işe böyle başlamakta ve süreç içinde kadro birikimi sağlayıp daha sonra taban bulmaktadır. İlegal partiler açısından bu türden bir çıkışı anlamak mümkündür. Anlaşılması güç olan, bu öncü kadronun parti aygıtının kaderini süreç içinde "eşit haklara sahip" olması gereken üyelerin iradesine teslim etmeyip tekelinde tutmaya devam etmesidir. Başka bir deyişle, bütün tüzüklerin neredeyse demirbaşı olan "bütün parti üyeleri eşit haklara sahiptirler" ilkesinin ete kemiğe bürünmeyip askıda kalmasıdır.

Herşeyin denetimsiz bir şekilde tepedeki yönetici organın belirleyiciliği altında olduğu, demokrasi ve kolektif üretimin olmadığı böyle bir örgüt düşünelim. Böyle bir yapılanma içinde memur zihniyetli, herşeyi yukarıdan bekleyen, pasif,

edilgen kadronun çıkması şaşırtıcı olabilir mi? Herşeyi sadece ve sadece yukarı düşünüyor ve de kendi bildiğini kaygısızca uyguluyor/ uyguluyorsa, kadronun ne düşündüğü hiç bir anlam taşımıyorsa, süreç içinde uyusuk, tembel, sorgulamayan bir kadro tipi ortaya çıkmaz da ne çıkar? Aşağıdan yukarıya ve yukarıdan aşağıya doğru demokratik bir işleyiş ve denetim mekanizması yoksa, kendisini örgütün sahibi gören ve örgütün gidışatına, sorunlarına vs. aynı yalcılıkta kafa yoran kadro gelişebilir mi? Dahası böyle bir yapılanmada örgütün yaşadığı sorunlardan, yanlış ve sakat yanlarından ve bir bütün olarak kitlelere karşı taşıdığı vebalden bu kadrolar ne kadar sorumlu tutulabilir?....

Bizim nasıl kadrolara ihtiyacımız var? Herşeyden önce bizim eleştirel düşünüş biçimine sahip kadrolara ihtiyacımız var. Eleştirel düşünen kadrolar; gelişen, özgürleşen ve kendileriyle birlikte geliştirip özgürleştiren kadrolardır. Eleştirel düşünüş biçimine sahip olmayan, yani herhangi bir savı, geçerliliğini ve doğruluğunu sorgulamadan benimseyen kadrolar hiçbir zaman geliştirici olamazlar.

Bu yanıyla yaygın kadro tipimizi ele alıp baktığımızda çok iyimser bir tabloyla karşılaşmıyoruz. Eleştirel/bilimsel düşünüş biçimi değil, dogmatik düşünme biçimi egemen düşünüş biçimi haline gelmiş. Hep üstten bekleyen, üstten gelen herşeyi ne olursa olsun sorgulamadan benimsemeye yatkın bir kadroyla karşı karşıyayız. dogmatiklik bu kadarlıkla kalsa yine iyi, gerçekliğimizden kaçarak sorunlarımızı görmek istemeyen, örgütsel yapıyı gizemli havalar içinde olmadık yerlere koyan kadrolarımız da az değil. Ve maalesef bu tür kadrolar örgütü kafalarında o kadar doğmalaştırıp idealize etmektedirler ki, örgüt onlar için kendilerinin de bir parçası oldukları insan unsurunun yarattığı bir aygıt değil de, sanki ilahi güç ve kudrete sahip, doğa üstü yaratıklardan meydana gelmiştir. Böyle düşündükleri içindir ki, örgütü canlı bir organizma olarak yer yer yanlış da yapabilecek bir aygıt olarak görmezler. Onlara göre, örgüt herşeyi biliyordur ve dolayısı ile yeri ve zamanı geldiğinde herşeyi yapacaktır. Onlar için herşey bu kadar kuru ve basittir. Yine böyle düşündükleri içindir ki, eleştiriye hiç bir zaman yapıcı, geliştirici-dönüştürücü bir silah olarak görmezler. Onlara göre eleştiri sadece ve sadece inançsızlıktır. Hatta inançsızlıktan öte saygısızlıktır. Çevrenizde bulunan bu tür insanlara dikkat edin, tepeleri attığında bunu bu kadar keskin ve yalın bir şekilde dile getirmekten asla geri durmazlar. Bu dogmatik düşünüş biçiminin mutlaka değişmesi gerekiyor. Bizim **özüncü düşünebilen, soran-sorgulayan ve önce birey, sonra kollektifin parçası olan sosyalist kadrolara ihtiyacımız var.**

Yine bizde biçimlenen kadroya baktığımızda ara ve orta kadroların kendilerini örgütün sorunlarından sorumlu görmeyen, dolayısı ile üretici ve geliştirici olmak yerine, yerinde sayan ve herşeyi yukarıdan bekleyen bu yapılarına karşılık, üst kadrolarda da farklı bir tabloyla karşılaşmıyoruz. Üst kadrolarda ise, yine bir bütün olarak kendini örgüt yönetiminden değil de, ünitesinden sorumlu gören, ara ve alt kadrolara güvensizlik içinde bulunan, doğal otoritesini yitirdiğini sezdiğinde ise bunu daha çok yetkilerine sığınarak

**Bizim nasıl kadrolara ihtiyacımız var?
Herşeyden önce bizim eleştirel düşünüş biçimine sahip kadrolara ihtiyacımız var. Eleştirel düşünen kadrolar; gelişen, özgürleşen ve kendileriyle birlikte geliştirip özgürleştiren kadrolardır. Eleştirel düşünüş biçimine sahip olmayan, yani herhangi bir savı, geçerliliğini ve doğruluğunu sorgulamadan benimseyen kadrolar hiçbir zaman geliştirici olamazlar.**

sağlamaya çalışan kadrolar hiç de az değil. İşte ara ve alt kadroların bu edilgenlikleriyle üst kadroların iktidarsızlığı ortaya hiç de hoş olmayan bir tablo çıkarmaktadır. Ara ve alt kadrolar basit uygulayıcılar (pratisyenler) olarak, üst kadrolar ise düşünenler (entellektüeller) olarak biçimlendiği için, tabanla tavanın uyumsuzluğu ortaya çıkmaktadır. Belki uç ve tekil bir örnek olarak değerlendirilebilir fakat herhangi bir sempatanın yönetici organ kararını tanımlıyorum demesi, bunu gönül rahatlığıyla dile getirmesi hiç de sıradan bir tepki olarak ele alınamaz. Duygusallıktan uzak olarak üzerinde mutlaka durup düşünmeliyiz. Örgüt yönetimi ve sorumluluğu belirli sayıda kadro ile sınırlı kaldığı, ara ve alt kadroların siyasete katılımları sınırlandırıldığı sürece, bu kadroların örgütü sahiplenme dereceleri istenen düzeyde olmayacaktır. Siyasal coşku ve çabaları da buna göre olacaktır. Bu noktada yapılması gereken şey, sorunu bütünsellik içinde ele alıp değerlendirmektir. Her düzeyi kendi özgül koşulları içinde daha sonra da öteki düzeylerle ilişkileri bağlamında ele alıp değerlendirmek gerekiyor. Sağlıklı bir tartışma, eleştiri ve özeleştirisi süreci işletilmeksizin bunu çözüme kavuşturmak

mümkün gözükmemektedir. Kadrolar arasındaki uyumsuzluklar olsun, otorite zayıflığı olsun, demokratik merkezîyetçi işleyişteki aksaklıklar olsun, gündelik sorunlar olsun bize eleştiri özeleştirisi ve disiplinin kadrolar nezdinde henüz içselleştirilmediğini ve kurumlaştırılmadığını göstermektedir. Her kadro önce kendi vicdanının sesini dinlemelidir. Kendi vicdanını konuşmaması ve onunla hesaplaşmayan kadro hiç kuşku yok ki ahlâk olarak bir zayıflık içindedir. Evet, sosyalist ahlâk güçlü ise başkalarının sizi eleştirmesini ve uyarmasını beklemezsiniz bile. Nasıl ki, halk sizi dürtmeden devrimci olduysanız, yine toplumun ve örgütün yargısını beklemeden kendi kendinizi vicdanınızda yargılayabilmelisiniz. Eğer bunu yapacak iradeyi göstermiyorsanız gerçektende siz de birşeylerin değerini yitirdiğini ve aşındığını söyleyebiliriz.

Son olarak; dava adamlarına bir kaç söz daha söylemek istiyoruz:

- Düş kur, ama fantezilerinle yaşama,
- Sabah uyanırken bugün neler yapacağım diye düşün. Uyumurken de bütün bir günü gözden geçir. Nerede neler yaptığını ve yarın daha iyi neler yapacağını sapt,
- Çalışmada ve veriminde ne kadar başarılı olursan ol, hiç bir zaman elindekiyle yetinme. Daima daha büyük, daha ileri ve daha güzel hedeflere ulaşmayı önüne koy,
- Kendini daima gözden geçir ve denetle. Başkalarının seni eleştirmesini bekleme. Hata ve eksikliklerin üstüne yöntemlice git. Eleştirmekten ve eleştirilmekten çekinme,
- Araştırmacı ve üretici ol. Yeteneğini, bilincini ve iradeni sürekli güçlendir,
- Kendini ne abart ne de küçümse,
- Emeye saygılı ol ve emek hırsızlarına asla göz yumma,
- Özgürlük ve eşitlik uğruna mücadele ettiğini unutma: İnsanlara ekonomik güçlerine ve mevkilerine göre değer verme. Dünyanın en varlıklı insanı çok malı-mülkü olan değil, çok yönlü meziyetleri olan insandır. Ufkunu ve dünyanı daha fazla bilgi ve deneyimle zenginleştir. Yitmeyen ve eskimeyen

tek şey ruh güzelliğidir,

- Yoldaşlarına ve halkına asla yalan söyleme. Yerine getireceğinden emin olmadığın hiç bir şey için vaatle bulunma. Verdiğin sözü ise yerine getir,

- Dostluk ve yoldaşlık soyut bir laf olmaktan öte pratik maddi bir ilişkidir. Yoldaşlığı pratikte sına ve kalıcılıştır,

- Gücüne ve yeteneğine göre görev al. Enerjini ve çalışma melekelerini devrimin hizmetine sunmakta asla tereddüt etme,

- Bilgi ve tecrübelerini kendine saklama. Başka yaşamlardan da mutlaka öğrenmeye çalış,

- Ukala olma ve mütevaziliği bir an olsun elden bırakma,

- Toplumsal bir idealin insanı olduğunu unutma. Bu bakımdan kişisel hırs, yükselme ve rekabetten uzak dur,

- Koltuk sevdalısı değil, hizmet adamı ol,

- Üstlerine kölece boyun eğme ve aslarını da ezme,

- Bilimsel kuşkuculuğu her zaman taşı. Tek yanlı düşünceden uzak dur,

- Kitlelere güven ve onların ne çok uzağında ne de gerisinde düşün,

- Örgütü bürokratik bir işletme kendini de bir memur gibi görme,

- Yetkilerini yoldaşlarına ve kitlelere karşı bir baskı ve ayrıcalık aracı olarak kullanma. Ünvanını olur olmaz yerlerde açıklarak ve onun ardına sığınarak kendini kabul ettirmeye çalışma. Öncü ve saygın biri olmak nitelik sorunudur.

Sorunları çözen, olanak yaratan, yol gösteren ve yaşamıyla örnek olan kişi doğal önderdir. Ünvanını söylemese bile ...

- Yoldaşlarına şantaj yapma, dedikoducu olma. Hile ve ikiyüzlülükten uzak dur,

- Yasakçı ve dayatmacı olmak yerine açıklayıcı ve eğitici ol,

- Doğru bildiğini söylemekten çekinme. Düşüncelerinden eminsen sonuna kadar ısrarcı ol. Bunu yaparken tek kalmaktan korkma. Güce asla tapınma. İradeni ortaya koyarken yöntem ve kurallara bağlı hareket etmen gerektiğini de hiç unutma,

- Başı boş demokrasinin liberalizme, sınırsız yetkiciliğin ise despotizme yol açacağını unutma. Her iki sapmaya karşı da uyanık ol,

- Örgüt içinde bireyi yok sayan anlayış da, bireyi bireycileştiren anlayış da sakattır. Ne burjuvazinin körüklediği sahte birey özgürlüğüne, ne de bireyi un ufak eden Stalin'ci "kollektivizm"e pirim verme. Sosyalist örgüt bireyi gerçek anlamda yükselten ve tamamlayan bir oluşumdur. Gönüllük temelinde örgüte katılan birey hem kendini kollektife katar hem de kollektiviteden güç alır. Örgüt disiplini, üyelerin merkezileşmiş iradesinden başka bir şey değildir,

- Geçici ve zorunlu olanla, temel ve kalıcı olanı iyi özümle,

- Yaptığın bir hatanın farkına vardıkdan sonra onu bir kez daha tekrarlama. Belleği zayıf olanın yanında gölgeli olur. Her deneyim bir eğitim unsurudur. Deneylerden öğrenmeyi çok önemse,

- Şikayetlerinin takipçisi ol. Hiç bir ilişki de vurdumduymaz davranma. Yaşamı ciddiye al. İşleri oluruna bırakırsan, eleştiri ve düzeltme olanağını da yitirmiş olursun,

- Başarısız durumlarda buna neyin, nelerin sebep olduğunu saptamaya çalışmalısın. Yeni yollar ve yöntemler bulmaktan vazgeçme. Amaca varıncaya dek sabırla çalış,

- Hantal olmak da aceleci olmak da zararlıdır. Her ikisi de kaybettirir. Denge durumuna ise an'a uygun düşen hareket tarzıyla ulaşabilirsin,

- Koşullar ne denli olumsuz olursa olsun asla ümitsizliğe ve hayal kırıklığına düşme. Kış ortasında güneşli baharların düşünüyü kurmaktan vazgeçme,

- Çalışmanla, davranışlarınla yapıcı ve yol açıcı ol,

- Politikanın bir sanat olduğunun bilincinde olarak bu sanatla olan ilgini sanatçı düzeyine çıkarmaya çalış,

- Kullandığın aracı mutlak ve değişmez görme. Özellikle araç ve amacı birbirine karıştırma. Araçlar gibi politika da yaşam ihtiyaçlarına bağlı olarak değişime uğrar, bu bakımdan esnek olunması gereken durumlar da gerekli düzenlemelere girecek tarzda mevzilenmelisin,

- Amaca ters düşen araç ve yöntemlerden uzak dur. Kazanmak için her yol mübah değildir. Toplumsal hareketimiz ahlaki ve ilkeseldir. Pragmatizm ve makyavelizmin devrimci felsefe, politika ve ahlakla uzaktan yakından ilişkisi yoktur.

Politika ve örgüt biçimlerindeki esneklik, taktik adına devrimci savrulmalarına izin verme,

- Kendine, ezilenlere ve örgüte güven. Geleceği kazanacağına inan.

- Sekter ve bağnaz olma. Yoldaşlarını farklı düşüncelerinden ötürü karşına alma. Diyalogu ve iknayı esas al. Kesin hükümlü olma. Önce karşındakini dinle ve anla ondan sonra görüşlerini yapıcı bir temelde anlat,

- Hiç bir alanda çifte standartlı olma. Kendine haksızlık olarak değerlendirdiğin bir davranışı yoldaşına mübah görme,

- Atacağın her adımı inceden inceye hesapla. Fakat risk almaktan da asla korkma. Yüzde yüz garantili iş olmadığını kabul et. Mükemmeliyetçi anlayış ve bekleyiş her zaman kaybettirir. Çünkü yaşam canlı ve akıp giden bir süreçtir. Seni durup beklemez. Senin doldurmadığın boşlukları başkaları mutlaka doldurur. Bu, toplumsal ilişki alanının boşluk kabul etmediği yasadır,

- Yaşamında sade ol. Ne gösterişli yaşam biçimine özen, ne de aç, sefil perişan yaşamayı bir meziyet say. Yaşamı pratik ve ekonomik kıl,

- Yaşamın hiç bir alanında haksızlığa, adaletsizliğe prim verme. Hep haklı ve doğru olanın yanında ol,

- Devrimciliği başkaları için yapılmış bir fedakarlık olarak algılamak; bir özgürlük eylemi, bir yaşam biçimi olarak görenek herşeyden önce kendin için devrimci olduğunu unutma,

- Devrimci mücadelenin sarp, çetin bir yol olduğunu, bu yolda nice ihanet ve döneklilerin yaşanabileceğini bilerek hazırlıklı ol,

- Poliste, işkence tezgahlarında, ser verip sır vermemeyi tek şiar edin,

- Bu yolda vurulup düşmekte var, sakatlık da, kör kuyu zindan karanlığında; her mücadelenin bir bedel gerektirdiğini unutma ve her an, her türlü zorluğa karşı hazırlıklı ol,

- Çok konuşup az çalışmak yerine, çok çalışıp az konuş. Çeneni çalıştırıp kendini çalıştırmamak yerine, eylemi sözün önüne geçir,

- Duyularını bilincinin denetimi altına al. Zorluklar karşısında panik gösterme, soğuk kanlılığını koruduğun gibi, başarılar karşısında da sevindirik olma. Zafer sarhoşluğu gevşemeyi getirir; korku ise çözülmeyi,

- Parti yaşamında açıklık, samimiyet ve yoldaşça güven ilişkilerini esas al ve bulunduğun her alanda bu ilişki biçimini geçerli kılmaya çalış.

Sonuç yerine geçmek üzere

Sosyalizm eğer ki bir yaşam biçimi ise, ona ancak düzen kişiliklerimizi yok ederek ve örgütlenerek varabiliriz. Örgütlü davranmak atom silahlarının bile alt edemeyeceği bir varoluştur. Örgütü ne kadar güçlendirirsek ve kendimizi ne kadar dönüştürürsek o kadar güvenli ve insanca ilişkiler içinde oluruz. Özgürlüğün ve eşitliğin var olduğu, zorbalık ve sömürünün olmadığı, yeteneklerin geliştirildiği bir birliktelik, barbar bir dünya da en değerli varlıktır. Bunu önemseyelim ve bütün samimiyetimizle ona katılalım.

KISA BİR AÇIKLAMA

Bu çalışma, kadın sorununa ilişkin analitik bir incelemeden çok, sosyalizm anlayışı bağlamında kadın sorununa mevcut yaklaşımların kısa bir değerlendirmesini içeriyor. Diğer bir yanıyla da klasik sol'un sosyalizm anlayışıyla kadın sorunu alanında bir hesaplaşma amacını taşıyor. Yazı içinde ileri sürülen görüşlerden anlaşılacağı gibi, kadın sorununda mevcut anlayışlarla hesaplaşmadan ne sosyalizm anlayışında ne de örgütlenme ve siyaset yapış tarzında yenilenmek mümkün değil. Denilebilir ki kadın sorunu; tıpkı Ulusal Sorunda olduğu gibi, nitelikleri tayin etmede bir turnosol işlevi görüyor.

Yazı, beş ana bölüm halinde yayınlanacaktır. Konular; "Genel Olarak Kadın Sorunu ve Sosyalizm, Nasıl Bir Sosyalizm, Kadın Sorununun Türkiye ve Kürdistan Solu'nun Gündemine Girişi, Kadın Sorununa Kısa Tarihsel Bir Bakış, Kadın Hareketinin Ortaya Çıkışı ve Sosyalistlerin Tutumu, Feminizm, Marksizm ve Kadın Sorunu, Marks-Engels-Lenin ve Kadın Sorunu, Kadın Sorunu ve Sosyalistlerin Yanılgıları, Sınıf Mücadelesi ve Kadın Sorunu, Sosyalist Örgütler ve Kadın Sorunu, Ulusal Sorun ve Kadın Sorunu, Kadın Sorununun Çözüm Dinamikleri" temel başlıkları ile bunlara bağlı alt başlıklar altında tartışmaya açılacaktır. İlk bölümde, feminizme kadarki başlıklar tartışmaya sunulacaktır. Metin gerek dil ve biçim açısından, gerek muhteva açısından henüz son şeklini almamıştır. Gelecek eleştiri ve öneriler ışığında, metne yeni başlıklar ya da alt başlıklar ekleyebiliriz..

Metinde sadece vurgulanarak geçilen, ancak üzerinde enine boyuna durulması ve açılması gereken daha bir çok nokta var. Bunların başında sosyalizme ilişkin açılımlar gelmektedir. Metnin kapsamı düşünülerek başlıbaşına bir sosyalizm tartışmasına girilmedi. Sosyalizm ve marksizme ilişkin tartışmalara, daha çok kadın sorunu bağlamında ve yeri geldikçe değinildi.. Kadın ve cinsellik, bağımsız kadın hareketlerinin programatik ve örgütsel yapıları, örgütlerde kadın komiteleri ve bu komitelerin kadın kitleleri ve bağımsız kadın hareketleriyle ilişki biçimleri, "bilim" tarihinde kadın, III.Enternasyonal, Troçki ve Stalin'in soruna yaklaşımları ile sosyalizm deneylerinin yaşandığı ülkelerde kadının durumu eleştiri ve tartışma dışı tutulmuştur. Ancak, metinde açılan perspektif ile alternatif olarak önerilen görüşler kendiliğinden bunların da eleştirisi anlamına geliyor. Komünizmin muhteva olarak reddettiği egemenlikle, ana-babanın çocuklar üzerindeki egemenliğinin sınıf ve pedersahi egemenlikle ilişkileri; kadın ile erkek arasındaki ilişkinin özel niteliği ile, ilişkiden doğan çocukların toplumsal karakterinin yarattığı çelişkinin çözümü de tartışma dışı tutulmuştur. Başlıbaşına incelenmesi gereken Kürdistan'da kadın sorunu da, soyut genellemeler düzeyinde kalmamak için bu yazıda ele alınmadı.. Ancak genel olarak Ulusal Sorun ve kadın sorunu bölümünde tartışılan görüşlerin Kürdistanlı kadınları da kapsadığını belirtelim. Bu başlık altında öne sürülen görüşler, daha çok sömürge toplumlardaki kadınlara ilişkin genel bir değerlendirme ve giriş niteliği taşıyor. Kürdistan'daki kadının sosyal, ekonomik, kültürel ve psikolojik açıdan ayrıca ele alınması, Kürt kadınının özgün yanlarıyla bakıldığında Kürdistan'da kadının durumu, bilimsel araştırma konusu olarak **bilim kadınlarının** ve marksist-feminist Kürt kadınların önünde bir görev olarak duruyor.

Metinde ele alınmayan bir diğer önmeli nokta da "Kadın sorunu açısından yöntembilim, epistemoloji, etik ve ayrı bir bilim disiplini olarak kadın" konularıdır. Kadın sorununa ilişkin tartışmaya öncelikle yöntem sorunlarından başlamak isabetli bir seçim olacaktır. Bu eksikliğimizi, devam ettirmeyi düşündüğümüz tartışma süreci içinde gidermeye çalışacağız.

Metin yazarının bir erkek olduğu ve cinsel kimliğiyle egemenler kategorisinde yer aldığı unutulmamalıdır. Ezilen bir cin olarak baskı ve sömürüyü doğrudan yaşayan kadınların, gerek sorunun derinliğine bilince çıkarılması ve tanımlanmasında, gerek çözüm dinamiklerini ortaya koymada çok daha ibasetli sonuçlar çıkaracağı muhakkaktır. Bin yıllardır içine kapatılmış ve kendine yabancılaştırılmış bir cinsin paramparça edilmiş kimliğini onaracak ve iç dünyasını en iyi şekilde aralayabilecek olan kuşkusuz yine bizzat kadınların kendisi olacaktır... Bu açıdan bakıldığında, metinde ileri sürülen görüşlerle ilgili çözümün öncüleri olması gereken kadınlardan gelecek görüş, öneri ve eleştiriler son derece önemlidir...

Bir ara söz; Emekçileri, onlara vekaleten aydınlar kurtarmaya kalktı, sonuç oldukça kötü bir hüznarla bitti. Eğer kadınları da onların iradelerine rağmen erkekler "kurtarmaya" kalkırırsa, sonuç bundan pek de farklı olmayacaktır... Son sözü kuşkusuz kadınlar söyleyecektir.

Sosyalizm

ve

Kadın Sorunu

g.brûsk

**Emekçileri, onlara vekaleten aydınlar kurtarmaya kalktı, sonuç oldukça kötü bir hüzzanla bitti. Eğer kadınları da onların iradelerine rağmen erkekler "kurtarmaya" kalkışırsa, sonuç bundan pek de farklı olmayacaktır...
Son sözü kuşkusuz kadınlar söyleyecektir.**

Her yıl 8 Mart'ta gazete ve dergi sayfalarında kadınlarla ilgili bir çok makale çıkar; televizyon ve radyo programlarında, panellerde, kadın sorununun ne olup olmadığı ve çözüm yolları üzerinde hararetli tartışmalar yapılır. Fabrika, atölye ve işyerlerinde çalışan kadınlar, özellikle de "ev kadınları" bu tartışmaların dışında kalırken, dünyanın dört bir yanında sürüp giden savaşlarda milyonlarca kadın aç ve uykusuz girer dünyaya kadınlar günü'ne.. Bir çok genç kız ve kadın ise 8 Mart'ta sevgilisi ya da eşi tarafından "kadın" olarak hatırlanmayı (!) bekler... Ardından doğum günü anmalarında olduğu gibi yeni bir 8 Mart'a kadar "kadın sorunu" toplumun tartışma gündeminden düşer. Tabii yılın geri kalan bölümünde, kadın-erkek ilişkileri yine eskisi gibi sürüp gider; "...Kadın yine sokağa çıkmaktan çekinir, laf atıldığında utanıp tersleyemez, dayak yediğinde 'yine ne yaptım?' deyip kendini koruyamaz. Boğaz tokluğuna dünyayı doyurmaya, silip-süpürmekten, her gün ne pişireceğini düşünmekten başka şey düşünemez hale gelir..... Günde yirmidört saat "hizmet" verdiği halde 'çalışıyor musun?' sorusuna 'hayır, ev kadınıyım'

diye cevap vermeye devam eder. Canını dişine takıp bir meslek edindiğinde yine bütün ev işlerinden sorumlu tutulur (...) Doğurduğu çocuğuna adını veremez, erkek çocuk doğurana kadar doğurur, doğurmadığında ise horlanır. Erkeklerden yüzelli yıl sonra oy verebildiğinde de oyunu kendisi için kullanamaz. Bedeninden utanmaya, erkeklere haz ve çocuk vermek için yaratıldığına inanmaya devam eder (...)"

Kadınlar üzerinde gündelik yaşamın her karesinde çıplak gözle görülebilen böylesi katı bir baskı ve sömürü yaşanmasına rağmen, cinsel sömürü ve baskının genellikle tartışma dışı kalması, ortadçok ciddi bir bilinç sakatlığının var olduğunu gösteriyor. Feministlerin çabalarını dışta tutarsak, erkek egemenliğine karşı dişe dokunur ciddi bir mücadelenin varlığından bile söz edilemez. "Marksistler" de bu genel duyarsızlığın dışında değiller.. Hatta denilebilir ki, "sosyalist" ve "demokrat"ların kadın-erkek ilişkileri, geleneksel patriyarkal ilişkileri neredeyse olduğu gibi yansıtıyor. Biraz yakından bakıldığında, devrimci erkeklerin de, erkek egemen düzenin kendilerine sağladığı "avantajları" hiç rahatsızlık duymadan kullandığı görülür; onlar da, kimi zaman açıkça, kimi zaman utana-sıkıla, kimi zaman da "devrimci" biçimlerle kamufler ederek patriyarkal sistemin üretimine katkıda bulunur.

Öte yandan, kendi ilişkisinin gündelik yaşamda görülen geleneksel kadın-erkek ilişkilerinden farklı olduğunu düşünerek avunan, ya da durumunu "toplumsal koşullar" ve "zorunluluklar"la açıklayarak rasyonelleştirmeye çalışan "sosyalistlerin" sayısı da az değil.. Aynı kişileri, fabrika ve iş yerindeki çalışma koşulları ve sömürü biçimleri üzerine iktisadi analizler yaparken, ya da işçi sınıfının nasıl sömürüldüğünü, burjuvazinin artık-değeri nasıl elde ettiğini hararetle biçimde tartışırken görebilirsiniz. Ama bu kişiler, kadınların çalışma koşullarını, nasıl sömürüldüklerini, yaşamı yeniden üretmedeki merkezi rollerini, ev içinde yarattıkları kullanım-değerlerini görmezler, görmek istemezler. Çünkü onları ilgilendiren "sınıf baskısı, sınıf sömürüsü"dür; nasıl olsa tüm sorunlar gibi kadın sorunu da sosyalizmde kendiliğinden çözülecektir..

Evet, gelinen noktada bu "klasik sol" mantıkla artık bir yere gidilemeyeceği iyice ortaya çıktı. Çözülen bürokratik diktatörlüklerin enkazı altında can çekişen teorilerle bir yere varılamayacağı anlaşıldı. Klasik sosyalizmin, insanların ilişki ve yaşam biçimlerinde köklü bir dönüşümü ifade etmediği, tersine insanı değil, metalaşan nesnelere merkez alan burjuva ilişki biçimlerini yeniden ürettiği, siyasal pratik tarafından da acı biçimde doğrulandı.

Bilindiği gibi sosyalist teoride uzun süredir devam eden tıkanıklık krize dönüşmüş durumda.. Devrimci örgütlenmelerde yaşanan bunalımların temelinde de bu örgütlerin eski anlayışlarında inatla direnmeleri yatmaktadır.. Marksizm bu krizden kendini yenileyerek ve güçlenerek çıkmak, önünü tıkayan ve artık hayatın gerçekliğine cevap vermeyen ölü teorileri eleştirerek aşmak zorunda.. Sosyalist teoriye egemen kılınan dogmatizm'i ve fanatizm'i parçalamadan, gelenekçi, statükocu kalıpları kırmadan YENİLENMEK, sosyalizm'i bilimsel yörengesine yeniden oturtmak mümkün değil.. Bunun yapılmadığı; yapılmadığı her yerde kaçınılmaz olarak dağılma ve çürüme yaşanıyor. Hayatın akış hızı karşısında, yanlışlığı defalarca kanıtlanmış eski anlayışlarda direnmek, zerre-zerre ölmek demek. Tarih bunun sayısız örnekleriyle doludur.

Hiç kuşkusuz bu hesaplaşmanın odak noktalarından birini kadın sorunu oluşturuyor. Sosyalizm anlayışlarındaki çarpıklığın en çıplak biçimde görülebildiği alanlardan biridir kadın sorunu. Sosyalizm'in bir bütün olarak sorgulandığı ve yeniden tanımlanmaya çalışıldığı bu süreçte, kadın sorunu bu

çabaya son derece zengin veriler sunmaktadır. Sosyalist feminist yazar Frigga HAUG'un belirttiği gibi "kadınların bakış açısını dahil ederek varolan marksizm'e daha fazla diyalektik taşınabilir".

Asıl iş, tam da bu noktada, yani marksizme kadınların bakış açılarının nasıl dahil edileceği(!) noktasında başlıyor. Erkek merkezli bakışın resmi marksizmde ve bilim dünyasında şu ya da bu ölçüde etkin olması, gerek bilim yöntemini gerek sosyal bilimlerin veri toplama tekniklerini kadın düşünürler açısından tartışmalı hale getirmiştir... Ağırlıklı olarak feministlerin sürdürdüğü bu tartışmaları, haksız ve yersiz kuşku olarak değerlendirmek ve küçümsemek son derece yanlış bir yaklaşımdır. Araştırmanın nasıl yapılacağı ve nasıl yürütülmesi gerektiğine ilişkin teori ve çözümleneleri içeren yöntembilim ile; "bilen" ve "bilinen" arasındaki ilişkide, bilginin kökenini ve niteliğini araştıran epistemolojinin küçümsememesi oranda erkeksi etkiler taşıdığı, kadın deneyimlerini içermediği yadsınamaz bir gerçektir.. Kuşkusuz bu, bilim ve marksizmin içeriğinden çok uygulayıcı ve taşıyıcılarının etkiler ya da erkek ideolojisiyle şekillenen kadınlar olmasından kaynaklanıyor. Ancak ister teorinin içeriğinden, ister uygulayıcıların niteliklerinden kaynaklansın, sonuçta yol açtığı tartışmalar marksist kuramı geliştirici ve zenginleştirici bir içeriğe sahiptir.

Bilim tarihine kabaca göz atıldığında, bu alanda bilgi birikiminin erkeksi olduğu görülecektir. Politikada olduğu gibi bilim dünyasında da yer edinmek için, kadınlar cinsel kimliklerinden sıyrılmak, erkekleşmek zorundadırlar. Bilim tarihinde yer alan az sayıda kadının başına gelenler, bilimin sıfatının dahi erkek olması bu gerçeği yeterince açıklıyor..

Aynı ölçüde olmazsa bile, sosyalizm de, bir dünya görüşü olarak ortaya çıkışından günümüze kadar erkek egemen ideolojinin tasallutu altında kalmıştır.. "Sosyalist" pratiğe tarihsel açıdan bakıldığında görülen manzara şudur:

Kurulan komünist partilerin ve devrimci-demokratik oluşumların neredeyse tamamı, sınıf mücadelesi adına kadın sorununu ya küçümsemişler ya da çözümünü bilinmeyen bir geleceğe havale etmişlerdir.. Bu durum karşısında kadınlar ya erkek yoldaşlarıyla(!) ayrılaşmışlar ya da "mücadelenin gücünü bölmek" adına, kendileri için bir özne haline gelememişlerdir.

"Sosyalist birey"lerin ve "örgütlerin" kadın sorunu karşısındaki bu tutumları, tarihsel olarak devraldıkları miras kadar, sosyalizmden ne anladıklarıyla da yakından ilgilidir. Bu nedenle, kadın sorunu üzerine yürütülen her tartışmanın, sosyalizm ve örgütlenme üzerine yürütülen tartışmalarla kopmaz bir içsel bağa sahip olduğu unutulmamalıdır.. Kadın sorunu bu tartışmalarda, sosyalizmi yeniden tarif etmeye çalışan marksistlere, başka hiç bir olgunun sunamayacağı kadar zengin veriler sunmaktadır...

I.KADIN VE SOSYALİZM

Açıktır ki, sosyalizme ilişkin bunalımın kaynağını, önemli oranda tanımındaki yanlışlar ve belirsizlikler oluşturuyor.

Sosyalizm, esasta sömürü ve baskı üzerine kurulmuş insanlar arasındaki ilişki biçimlerinde köklü bir dönüşümün, bu ilişkilerin eşitlikçi özgürlük temelinde yeniden kuruluşunun ifadesidir. Bu yeniden kuruluş, sınıflar arası ilişki biçimlerinde olduğu kadar, cinsler arası ilişki biçimlerinde de köklü bir dönüşümü ifade eder.

Ezilen bir sınıf ya da cins, yalnızca kendi üzerindeki baskı ve sömürüye başkaldırmakla sosyalist olmaz.. Baskı ve sömürüye maruz kalanların bundan rahatsızlık duyması, tepki göstermesi, bu ilişki biçimini değiştirmek istemesi eşyanın tabiatı gereği, olağandır. Niteliği gereği bu tepki devrimci,

demokratik bir öze sahiptir.. Bunun sosyalist bir içerik kazanması ise daha farklı koşulları gerektirmektedir.

Kendisine yapılan haksızlıklara başkaldıran bir çok kişi ya da kesimin, başkalarına yapılan benzer haksızlıklara seyirci kaldığını, hatta fırsat bulduğunda aynı baskıları başkalarına uyguladığını biliyoruz. Siyasal ve örgütsel yaşamın değişik alanlarında da bu durumla sıkça karşılaşmaktadırlar..

Ancak işin ucu kendisine dokunduğunda harekete geçen "sosyalistlerimizin" sayısı az değil. Sadece bireyler arası ilişkilerde değil; sınıflar, uluslar ve cinsler arasındaki ilişkilerde de bu durumu yaygın olarak görmek mümkündür.

Bunun nedenine gelince; Ezilenlerin bilinç ve kültürü, ezenler tarafından belirlenir. Bu yüzden ezilenler her zaman karşılarıyla benzeşme potansiyeli taşırlar. Bir çok işçinin gönlünde fabrika sahibi olmak, yine bir çok yoksul köylünün gönlünde büyük toprak sahibi olmak vardır. Ezilenler kategorisinde yer alanların, baskı ve sömürüden kurtulur kurtulmaz ezenler gibi davranmaya, kimi zaman onlardan daha vahşi baskılar uygulamaya kalkışmalarına bu yüzden şaşmamak gerekir. Sınıfsal kökeni emekçi olan erkeklerin, evinde eşi ve çocuklarıyla ilişkilerinde ezen ve sömüren olmasının bir nedenini de burada aramak gerekir.

Demek ki ezilen-sömürülen sınıfa ya da cinse mensup olmak, o sınıf veya cinsi kendiliğinden sosyalist yapmadığı gibi, karşılaştığı baskı ve sömürüye başkaldırdığı için de, o sınıf ya da cins sosyalist sıfatı kazanmaz. Kendisine olduğu kadar, başkalarına uygulanan baskı ve sömürüye de aynı kararlılıkla karşı durmayan birinin sosyalist niteliğinden söz edilemez. İnsana yönelmiş her türlü haksızlığı bizzat kendine yapılmış kabul etmek, kendi dışındaki sınıfa, cinse ve ulusa uygulanan baskı ve sömürüye de aynı duyarlılıkla

kendi ilişkisinin gündelik yaşamda görülen geleneksel kadın-erkek ilişkilerinden farklı olduğunu düşünerek avunan, ya da durumunu "toplumsal koşullar" ve "zorunluluklar"la açıklayarak rasyonelleştirmeye çalışan "sosyalistlerin" sayısı da az değil.. Aynı kişileri, fabrika ve iş yerindeki çalışma koşulları ve sömürü biçimleri üzerine iktisadi analizler yaparken, ya da işçi sınıfının nasıl sömürüldüğünü, burjuvazinin artık-değeri nasıl elde ettiğini hararetli biçimde tartışırken görebilirsiniz. Ama bu kişiler, kadınların çalışma koşullarını, nasıl sömürüldüklerini, yaşamı yeniden üretmedeki merkezi rollerini, ev içinde yarattıkları kullanım-değerlerini görmezler, görmek istemezler. Çünkü onları ilgilendiren "sınıf baskısı, sınıf sömürüsü"dür; nasıl olsa tüm sorunlar gibi kadın sorunu da sosyalizmde kendiliğinden çözülecektir..

karşı çıkmak, sosyalist olmanın olmazsa olmaz koşuludur; bu da yetmez, özgürlük ve eşitlik talebini içselleştirmek ve gündelik yaşamın bir parçası haline getirmek gerek.

Kuşkusuz sömürü ve baskı üzerine kurulmuş bir toplumsal düzende özgürlük ve eşitlik talebine, en başta, toplumsal piramidin altında bulunan kesimlerin sahip çıkması beklenir.. Bu kesimler sırasıyla; kadınlar, erkek ve kadınlardan oluşan proleterler, yoksul köylüler ve kent küçük burjuvalarıdır. Şayet bir ülke sömürgeleştirilmişse, en altakiler kategorisinde ezilen ulus bulunur. Bunların her birinin, sadece kendilerini kurtarmak için kavgada yer alması, salt sınıfsal ya da cinsel sömürüye karşı çıkmaları bir anlam ifade etmez. Elbette kadınlık bilinci, ulusal bilinç, sınıf bilinci şart; ancak ne kadınların ne de, proletaryanın da tek başına kurtulamayacağı bilinmelidir. Egemen hale gelmek de kölelikten kurtuluş değildir. Tersine bu, özgürlüğün tersten yeniden prangaya vurulmasıdır. Öyleyse sosyalist olmak için nihai olarak her türlü egemenliğe karşı olmak, sınıfsal, ulusal ya da cinsel kurtuluş bilincini, toplumsal kurtuluş bilinciyle, yani sosyalist bilinçle taçlandırılmak zorunludur.

Kadın sorunu açısından üzerinde durulması, tartışılması gereken bir diğer olgu da şudur: Marks, ağırlıklı olarak sanayi devrimiyle dünyaya egemen olan kapitalizmi tahlil ederek geleceğe yönelik toplum projesinin teorik temellerini oluşturmaya çalıştı. Yaklaşık 150 yıl önce Hegel'den ve Fuerbah'tan yola çıkarak geliştirdiği materyalist-diyalektik yöntemi, ekonomi-politika alanına uygulayarak geliştirdiği iktisadi kuram ve bunun üzerinde yükselen sınıf tahlilleri, o günden bugüne, ekonomik ve toplumsal yaşamda meydana gelen bazı köklü değişikliklerle belli yanlarıyla aşınmıştır.

Bu bakımdan sosyalizmin kimi temel kavramlarının (özgürlük, eşitlik, devrim, iktidar, sınıf, bilinç-varlık ilişkisi, yapı-üst yapı, emek) ikinci sanayi devriminin sunduğu yeni imkanlar ışığında gerek içerikleri gerek birbirileriyle ilişki biçimleri açısından yeniden tanımlanması gerekir.. Sürecin ortaya çıkardığı yeni dinamiklerin mücadeleye etki ve katkıları değerlendirilerek sonuçları mutlaka marksizme eklenmelidir. Sosyalizmin kuruluşunun meşru güç kaynakları ve sınıflar tahlili, buna bağlı olarak emek tanımı, iktidar ve devrim teorileri kadın sorunu bağlamında yeniden tanımlanmalıdır.

Özellikle Marks'ın iktisat teorisi, kendisinden sonraki "sosyalist" kuşak tarafından marksizmin bütünsel özünden kopartılarak yorumlanmış, daha sonra, sola egemen olan ekonomist zihniyete belli ölçülerde kaynaklık etmiştir..

Yine en çok çarpıcı kavramlardan biri de emektir. Emek türlerini şimdilik tartışma dışı tutacak olursak; Proletaryanın üretici güçler içindeki konumu sanki çok iyi bir yerdeymiş gibi bu emeğine hatta, yaşadığı geçekondulara uhviyerist-popülist övgüler dizilmektedir. Aslında insanın zihinsel ve sanatsal yeteneklerini körelten kısır ve tekdüze emeğin bugünkü içler acısı durumunu yüceltmekten ve böylece mevcut durumunu rasyonelleştirmekten başka bir anlama gelmiyor.

Öte yandan Marks'ın geliştirerek sistemleştirdiği felsefe bugün, temel ilkeleriyle canlı biçimde geçerliliğini sürdürmekle birlikte, doğa ve toplum bilimlerinde son yüz yıl

Sosyalizm, bir hayat tarzı, sosyalizme giden süreç de toplumsal ilişkilerin tümünde bir dönüşüm, bir yeniden kuruluştur. Bu, iktidar ele geçirilmeden önce kapitalist toplumsal düzen içinde içsel olarak başlatılması ve uygulanması gereken bir süreçtir. Siyaset, bu sürecin biçimi, devrim ise özüdür. Devrim, toplumsal kertelerin birinde-siyasal düzeyde-iktidarın ele geçirilme anı değil, bireyden başlayarak bütün toplum sathına yayılan dönüşümü içeren bir süreçtir.

içinde meydana gelen gelişmelerin ışığında yeniden değerlendirilerek tartışmalara dahil edilmelidir. Yöntemin de, bilim ve felsefenin sunduğu yeni bulgular ışığında geliştirilmeye-zenginleştirilmeye ihtiyacı var. Söz gelimi, düşünce ve eylem, madde ve bilinç ilişkisinde genellikle üzerinden atlanarak geçilmiş olan duygu'nun insan tutum ve davranışı üzerindeki etkin rolü, önemli bir felsefi tartışma ögesi olarak karşımızda duruyor. Daha çok aşk ve sanattaki yaratıcılığa olumlu etkileriyle tartışılan duygu, genellikle "Sol" tarafından olumsuz bir öge olarak mahkum edilmiştir. Epistemolojinin de algılanan dünyaya üzüntüleriyle, sevinçleriyle, korku ve kaygılarıyla tepki veren, sosyal ve tarihsel bir varlık olduğu kadar, psikolojik bir varlık olan insanın duygularını yeterince hesaba katmadığı rahatlıkla söyleyebiliriz. Oysa insanın tutumunu belirleyen, onu sadece algılayan edilgen bir varlık olmaktan çıkarak, tepki veren etken bir varlık olmaya yönelen şey, salt bilginin yorumlayıcı bilince dönüşmesi değil, algılanan gerçeğin bilince dönüşürken duygu üzerinde yaptığı hareketlendirici etkidir. 19. yüzyılda bir bilim disiplini haline gelen ve marksistlere zengin veriler sunan psikolojinin ortaya koyduğu sonuçlarla; bilinç-varlık, teori-pratik, düşünce-eylem ilişkilerine; üretim ve yeniden-üretim tanımlarına yeni boyutlar getirilebilir. Bu merkezde yürütülecek bir tartışma kadın sorununun daha derinliğine kavranılmasına da önemli katkılar sunabilir.

Ancak bu verilerden yararlanılırken, bir bilim disiplini olarak psikolojiyi, bilimin kendisi yerine koymamaya özen gösterilmelidir.. Kapitalizmle birlikte daha da derinleşen yabancılaşma sürecinin kendini arayan insanı, içinde bulunduğu durumun tarihsel toplumsal nedenlerini bir yana bırakarak psikolojiye yönelmesi, insanın kendini ve başkalarını anlamada psikolojiyi neredeyse tek yol olarak görmesi, giderek yaygınlaşan bir hastalık halini almaktadır. Ne ki, ekonomik, sosyal ve siyasal nedenler bir yana bırakılarak, salt psikolojinin ön gördüğü yöntemlerle insanı anlamak mümkün değildir.. İnsanı, özellikle iç dünyasına hapsedilmiş kadını anlamada psikolojinin son derece önemli bir işleve sahip olduğu açık. Yine kimi durumlarda psikoloji merkezli bireysel rehabilitasyonların gerekli, hatta zorunlu olduğu da bir gerçek; fakat neyin norm, neyin norm dışı olduğunu gösteren kriterlerin göreliliğini, bu kriterlerin her dönemin egemen düşünceleri ve değerlerince belirlendiğini unutmamak gerekir. Özetle; Kent yaşamı içinde her geçen gün daha da yalnızlaşan insanın, kendini bulmak adına içine kapanarak çıktığı iç yolculuklarda abartılı biçimde psikolojinin verilerine sığınması, açmazlarını bununla gidermeye çalışması tesadüf değildir. Pratik yaşamdan, kavgadan, dış dünyadan koparak çıkılan bu iç yolculuklarda pek de iyi bir yere gidilmediğini, bunun yabancılaşma sürecini psikologlara ihtiyaç duyacak ölçüde derinleştirdiğini belirterek, şimdilik geçelim.

Nasıl Bir Sosyalizm

Sosyalizm, bir hayat tarzı, sosyalizme giden süreç de toplumsal ilişkilerin tümünde bir dönüşüm, bir yeniden

kuruluşur. Bu, iktidar ele geçirilmeden önce kapitalist toplumsal düzen içinde içsel olarak başlatılması ve uygulanması gereken bir süreçtir. Siyaset, bu sürecin biçimi, devrim ise özüdür. Devrim, toplumsal kertelerin birinde-siyasal düzeyde-iktidarın ele geçirilme an'ı değil, bireyden başlayarak bütün toplum sathına yayılan dönüşümü içeren bir süreçtir. Adından da anlaşılacağı gibi, toplumsal devrim yaşamın bütününde köklü bir değişikliği ifade eder. İktidar gibi somut bir güç odağının ele geçirilmesi ve bu aracın belirlenen amaçları

gerçekleştirmek üzere yeniden düzenlenmesini devrim olarak tanımlamak, yaygın bir yanılsamadır..Bir diğer yanıyla da, proletarya diktatörlüğünü sosyalizm yerine ikame etmektir. İktidar merkezli bir değişim ancak "politik devrim" olarak tanımlanabilir.

Kelimenin gerçek anlamında devrim; toplumsal ilişki biçimlerinde, üretim ve yeniden üretim süreçlerinde, değerler sisteminde, zihinsel ve kültürel üretim ve tüketim biçimlerinde köklü bir dönüşüm; kurulu yapıların çökertilmesi, eskisinden nitelik olarak farklı yepyeni ilişki normlarının yaratılmasıdır... Sıçrama ve kırılma noktaları olmakla birlikte özünde bir süreçtir devrim. İktidar bu süreçlerin önemli araçlarından biridir. Ancak muhalefet olmanın sağladığı kendiliğinden devrimci olma, değişimci olma avantajları, iktidarla birlikte sona erer.. Bu noktadan sonra devrimcilik, artık nesnel olarak karşıtın tarafından zorlandığın bir süreç değil, amaçlarına sıkı sıkıya bağlı kalarak bilinçle sürdürmen gereken bir etkinliktir. Savaşığın güçlerin sahip olduğu ve kullandığı araçlar bir kez ele geçirildikten sonra, bu aracı asar-i antika müzesine gönderinceye kadar, onun yozlaştırıcı-çürütücü etkilerine karşı son derece uyanık olmak gerekir. Asıl tarihi sınav da bu noktadan sonra başlar: Çünkü elde edilen siyasal güç ve konum, araç olmaktan çıkarak her an amacı belirleyebilir. İktidar bir güç odağı olarak varlığını sürdürdükçe, bu her zaman muhtemel bir tehlike olarak varolur..

İktidarın ele geçirilmesiyle birlikte ikili bir görev süreci başlar. **Birincisi;** ezilenlerin iktidarını evrensel boyuta yükseltmek.. **İkincisi;** iktidardan, toplumu ve insanlığı sosyalize ederek adım adım kurtulmak; bir yandan ülke dışındaki burjuva diktatörlüğüne karşı **güçlenmek**, diğer yandan emekçileri ve toplumun diğer katmanlarını öncü düzeyine taşıyarak iktidar

Burjuvaziyi ayrıcalıklı kılan, sermayeye ve üretim araçlarına sahip olmasıdır. Varlığını sürdürmesi, geniş yığınların bunlardan yoksun olmasına bağlıdır. Bu yüzden kitlelerin sürekli yoksul kalmasını, emeginden başka hiç bir şeye sahip olmamasını ister. Öncüyü, sınıfın geniş katmanlarından ayıran başlıca özellik ise bilinç ve yetenektir.

Bu yetenek bir sosyalisti ayrıcalıklı kılmaz, ona, bu yeteneğini toplumsallaştırma sorumluluğu yükler. Bu yüzden o, sınıfı ve toplumu kendi düzeyine sıçratmakla yükümlüdür. Temel görevi budur. Bundan vazgeçmesi, bilinç ve yeteneğini yaygınlaştırma görevini bir yana bırakması, tekelinde tutması onu sosyalist öncü olmaktan çıkarır.

ve egemenliğin maddi şartlarını zayıflatmak.. Kuşkusuz bu, aşılması gereken bir paradokstur. Ancak bu ikili görev, bir süre belli bir dengede, yan yana yürütülmek zorundadır. Bu dengenin uzun süre devam etmesi yozlaşmayı kaçınılmaz hale getirir. Sosyalizm evrenselleşemezse, ikinci görevin tamamlanma şansı yoktur.

Özetle; iktidarla birlikte geriye sayma işlemi yeni bir aşamaya varır.. Güçleri tek bir karargâhta toplama ve merkezileştirme görevi, artık tersine işlemeye başlar. Bilinçte buna hazır olması gereken sosyalistler, pratikte de bu göreve uyarlanmak; iktidarı toplumsallaştırarak tedricen söndürmek, merkezileştirme görevi zayıflatarak yok etmek ve kavgayla kazanılan araçlardan hızla kurtulmak zorundadırlar.

Ne var ki, sosyalistler bunu yapamadılar. Sosyalizmi tanımlarken, abartılı biçimde öne çıkardıkları siyaset ve iktidar araçlarını kullanmada oldukça kötü bir sınav verdiler. Sovyet deneyimi bu bakımdan sayısız derslerle doludur. Emekçiler, gerçekte sosyalizmi kurmak için iktidarı almaya hazır mıydılar? sorusunu şimdilik bir kenara bırakacak olursak, Ekim "devrim"inin özellikle ilk bir kaç yılı, "parti-devlet-iktidar-üretici güçler-üretim ilişkileri" kavramlarının yerli yerine oturtulmasında son derece zengin verilere sahiptir..

Bilindiği gibi Ekim öncesi büyüyen, yaygınlaşan sosyalist bilincin imvesi Ekim'de ele geçirilen siyasal iktidarla birlikte düşmeye başladı... Sosyalizmin "inşaasında" iktidarın sağlayacağı varsayılan olanaklar beklenenin tersine, sosyalist ilişki ve yaşam tarzını çürüten araçlar haline gelmeye başladı. Bu sonun başlangıcıydı. Burjuvaziyi, içinde ağırlıklı olarak emekçi kitlelerin bulunduğu ezilen toplumsal güçler alaşağı etmişti ama iktidar emekçilerin değil, ona vekalet eden "öncülerinin" eline geçti.. Anti-kapitalist mücadelede proletaryanın devrimci enerjisini harekete geçiren **öncü parti**, emekçi "yığınların" kendi kaderlerini ellerine almalarını; kendi kurtuluşlarının **etkin özneleri**, sosyalist inşanın **kurucuları** olmalarını sağlayamadı. Devrim ve sosyalizm, birey ilişkilerinden ezilen sınıflara, oradan toplum(lar)a doğru genişlemedi. Muhafifken uyanık olan bilinç ve duyarlılıklar körelmeye başladı.

Aynı şekilde iktidar da, toplum katmanlarına doğru yaygınlaşarak erime sürecine girmede: Daha çok merkezileştirildi, güçlendirildi.. Başka bir anlatımla, **siyaset** elitler elinde özelleştirilirken, **iktidar** da aynı zemin üzerinde merkezi bürokratik **kastın** elinde olabildiğince daraltıldı ve bu kastın tüm toplum üzerindeki mutlak hakimiyetine dönüştü. Yetki ve sorumluluğu alt kadrolara, oradan da kitlelere doğru genişletme ve onlarla paylaşma, bu kast için adeta intihar olarak görülmeye başlandı. Tüm toplumsal ilişkiler siyasetin bu tarzına uyarlandı.

Kuşkusuz geriye sayımın kronometresi iktidarın alınmasıyla birlikte çalışmaya başlamadı.. İktidar öncesi örgütlenme ve siyaset yapış tarzının büyük ölçüde Rusyanın özgül tarihsel koşulları tarafından belirlenmiş olması sosyalizmin geleceğini ipotek altına alıyordu.. Buna bir de sosyalizm ve örgütlenme anlayışındaki çarpıklıklar eklenince sosyalizmden kopuş kaçınılmaz hale geldi.

Partinin ilk dönem tarihi üzerine Troçki şunları söyler: **"Siyasal bir mekanizmaya ilişkin alışkanlıklar şimdiden yer altında biçimleniyordu. Genç devrimci, bürokrat bir tip olarak şimdiden doğuyordu. Gizlilik koşulları, gerçekten demokrasinin seçimler, sorumluluk ve denetim gibi formaliteleri için oldukça yetersiz bir alan sunuyordu. Ancak, kuşku yok ki, komitedeki adamlar bu sınırlamaları zorunluluğun dayattığından epeyce fazla daraltılar. Zorunlulukla kitlelerin sesine dikkatle kulak verilmesini gerektiren durumlarda dahi, hükmetmeyi tercih edip**

tartışma

kendilerinden çok, devrimci işçilere karşı uzlaşmaz ve sert davrandılar. (...) 'Komitedeki adam' diye yazıyor Krupskaya, 'genellikle kendine tamamen güvenen bir kişiydi.. Kural olarak parti içi demokrasiyi hiç kabul etmezdi.. Herhangi bir yenilik istemezdi.. Kendini hızla değişen

koşullara uydurmayı arzulamaz ve bunu nasıl yapacağını da bilmezdi." (Maurike Brinton; "Bolşevikler ve İşçi Denetimi", Sayfa 18)

Özetle Bolşevik Partinin örgütsel yapısı, iç işlerliği (yönetim ve önderlik anlayışı, kadro politikası) ve sınıfla ilişki biçimi; baskı, zulüm ve illegalite koşullarında temellendi. Fakat esas olarak sorgulanması gereken yan, kitlelerle devrimciler arasındaki ilişki biçimini belirleyen anlayıştır. Yani, yöneten-yönetilen, önderlik edenler-önderlik edilenler ilişkisini sürekleştiren anlayışın sorgulanması gerekir. Yine buna bağlı olarak parti iktidarını, emekçi iktidarı yerine ikame eden "öncü parti" anlayışı da etraflıca tartışılmalıdır.

Burada bir parantez açarak öncü parti-sosyalizm tartışmalarına ilişkin bir noktanın altını çizmek istiyoruz:

Burjuvaziyi ayrıcalıklı kılan, sermayeye ve üretim araçlarına sahip olmasıdır. Varlığını sürdürmesi, geniş yığınların bunlardan yoksun olmasına bağlıdır. Bu yüzden kitlelerin sürekli yoksul kalmasını, emeginden başka hiç bir şeye sahip olmamasını ister. Öncüyü, sınıfın geniş katmanlarından ayıran başlıca özellik ise bilinç ve yeteneklerdir. Bu yetenek bir sosyalisti ayrıcalıklı kılmaz, ona, bu yeteneğini toplumsallaştırma sorumluluğu yükler. Bu yüzden o, sınıfı ve toplumu kendi düzeyine sıçratmakla yükümlüdür. Temel görevi budur. Bundan vazgeçmesi, bilinç ve yeteneğini yaygınlaştırma görevini bir yana bırakması, tekelinde tutması onu sosyalist öncü olmaktan çıkarır. Burjuvazinin sahip olduğu sermaye nasıl ki onun ayrıcalıklı konumunun başlıca nedeni ise; "öncü" için de "yetenekleri" bir ayrıcalık ögesi, bu yetenektен yoksun olanlar üzerinde bir tahakküm aracı olur. Burjuvazinin ayrıcalıkları ile yöneticilerin (öncülerin değil) ayrıcalıkları arasındaki nitelik farkının ortadan kalktığı, "öncünün" muhteva olarak burjuvalaştığı nokta burasıdır. Rusya'da öncünün sınıftan koparak elitleşmesi ve giderek kastaşmasını bu çerçevede değerlendirmek gerekir.

Kötü olan bu tip örgütlenmenin ve sınıfla bu tip ilişkinin partinin sonraki tarihi üzerinde belirleyici olmasıdır.. Bu durum, Bolşevik önderler tarafından görülmedi değil.. Fakat bunu giderici ciddi politikalar oluşturulamadı. Siyaset ve örgütlenme tarzını değiştirmeye yönelik muhalif sesler de zamanla etkisizleştirildi..

Her şeye rağmen muhalefetleyen sınıfla canlı bağlar kurulabilmişti, ancak bu da iktidarla birlikte kopuşma sürecine girdi.. İktidar öncesi siyasetin toplumsallaşması, toplumun devrimcileşmesi süreci ne kadar hızlı yaşandıysa; iktidar sonrası siyasetin elitleşmesi- tutuculaşması da o ölçüde hızlı oldu.. Sovyet partiyle, parti de devletle özdeşleşti.. Sınıf adına vekaleten iktidarı elinde tutan bürokratlaşmış "sosyalistler", emperyalist kuşatma altında olabildiğince merkezileştirilen

devletin korunmasını temel politika haline getirdiler.

Ekonomiye gelince: Üretim araçları toplumsallaştırılmadı, devletleştirildi.. Oysa, zenginliklerin üretilmesi sürecinde insanların birbirleriyle kurdukları ilişkiler (üretim ilişkileri) devrimcileştirilmeksizinde üretim araçları el değiştirebilirdi.. Üretimin, yönetiminin sermaye sahibi patrone devlet bürokratına geçmesiyle sadece efendi değişmiş oluyordu..

Mülkiyet ilişkilerindeki bu biçimsel değişiklik, üretim ilişkilerinin devrimci dönüşümünü yansıtmıyordu... Üretimi, emekçilerden ayrı, özgül bir uzmanlar grubunun yönetmesi, üstüne üstlük emekçilere üretim araçlarını denetleme imkânının bile verilmemesi, açıkça sömürü toplumuna doğru gidişin göstergeleriydi. Eğer, üretimi ve siyaseti kimin yönettiği ve kimin denetlediği sorusunun yanıtı, 'emekçiler' olarak verilemiyorsa, orada sosyalizmden söz edilemez. Çünkü sosyalizmde üretim, üreticiler adına ama onların denetimi dışında "vekâleten" yönetilemez. Ama olan buydu.. Bu durum sömürü ve çıkar üzerine kurulu insan ilişkilerinin yeniden güçlenmesine zemin hazırladı. Eski üretim ilişkileri ve toplumsal ilişki tarzı değişen biçimler altında yeniden üretildi..

Bu nasıl bir süreç izledi;

"Burjuvazi, işçi yönetimi ile karşı karşıya geldiğinde, sadece üretim araçlarının sahipliğini değil, aynı zamanda, uzmanlıkta ve karar alma otoritesinin uygulanmasında kazanılan ayrıcalıklı konumlarının imkanını da kaybetmeye adaydı. Tabii burjuvazi, devrim

önderlerinin 'ulusallaştırmadan daha öteye gitmeyeceklerini' ve sanayi ile diğer alanlardaki emir verici-emir alıcı ilişkisini el değmeden bırakmaya istekli olduklarını görünce rahat bir nefes aldı.. Doğru; burjuvazinin geniş kesimleri, kaybettikleri mülkiyetlerini yeniden kazanmak için umutsuzca savaştılar. İç savaş uzun ve kanlı bir olaydı. Ancak, mülksüzleştirilmiş burjuvaziye gelenek ve kültür bağlarıyla az ya da çok bağlı olanların binlercesine pek kolayca 'devrimci kaleye' -deyiş yerindeyse arka kapıdan-yeniden girme ve 'işçi devleti'ndeki emek sürecinin yöneticileri rolünü yeniden üstlenme fırsatı sunuldu. Bu beklenmedik fırsata şiddetli bir arzuyla sarıldılar. Kitleler halinde ya partiye katılarak ya da onunla işbirliğine girmeyi kararlaştırarak, Lenin'in ve ya Troçki'nin 'çalışma disiplini' ya da 'tek adam yönetimi' yanlısı her sözünün sinik bir memnuniyetle karşıladılar. Çok geçmeden bir çoğu ekonomideki yönlendirici konumlara (yukarıdan) atanacaktı. Partinin kendisinin çekirdeğini oluşturduğu yeni siyasal idari 'elit' ile birleşen, mülksüzleştirilmiş sınıfın daha 'aydınlanmış' ve teknolojik bakımdan vasıflı kesimleri üretim ilişkilerinde egemen konumları geri aldılar." (Y.a.g.e.S.16)

Böylece elitleşmiş "öncüler" ile mülksüzleştirilmiş sınıfın aydın ve teknokratlarının ittifakı ile sosyalizm henüz doğum sancılarını çekerken, katledilmiş oluyordu.

Sosyalizm adına korunan yapının kabukları içinde adım adım burjuva ilişki biçimleri gelişti, serpildi ve giderek bütün

bir toplumu kemirmeye, çürütmeye başladı. Bu süreç bürokratik diktatörlüklerin sosyalist jargonları açıkça terk ederek hızla kapitalize oluncaya kadar sürdü.

Üretim araçlarıyla ilişki biçiminde gerçekleştirilecek bir değişikliğin, toplumsal değişmeye yol açacağını öngören ekonomist mantık, böylece iflas etmiş oldu.

Özetle; üretim araçlarıyla ilişki biçiminde gerçekleşecek değişimin tüm siyasal ve toplumsal sorunları çözeceği yanılsaması ekonomist bir sapmaydı. Bu ekonomist "sosyalizm" anlayışının ceremesini, kuşkusuz ki en fazla kadınlar çekti. Ne yazık ki, kadın-erkek ilişkilerinde yaşanan baskı ve sömürüyü mücadelenin odağına yerleştirmeden sosyalist olunamayacağı, bugün bile hala yeterince bilinince çıkarılmış değil..

II.KADIN SORUNU'NUN TÜRKİYE VE KÜRDİSTAN SOLU'NUN GÜNDEMİNE GİRİŞİ

Kadın sorunu Türkiye ve Kürdistan Sol Hareketi'nin gündemine seksenli yıllarda girdi ve seksenli yılların ikinci yarısından sonra da yoğun tartışma konularından biri haline geldi. Bu dönemin ağır irtica koşulları altında solun tartışma gündemi; sanat, edebiyat, müzik gibi yazılıp tartışılması nispeten daha kolay konulara kayarken; Avrupa'da çoktan siyasal ve toplumsal bir hareket haline gelmiş olan Çevrecilik ve Kadın Hareketi, Türkiye'de de başlıca tartışma konularından biri haline geldi. Bunlar arasında "kadın sorunu", çok daha ayrıcalıklı bir yere sahip oldu ve neredeyse uzun bir süre, bir çok siyasal örgütün ve çevrenin başlıca tartışma konularının biri olarak kaldı.

Bilindiği gibi 12 Eylül'le birlikte, siyasal ve toplumsal muhalefete karşı topyekün bir imha hareketi başlatıldı. Devrimci örgüt ve kadroların büyük bölümü acımasız bir devlet terörüne hedef oldu. Yüzbinlerce insan işkencelerden geçirildi... Onbinlercesi zindanlara dolduruldu. Devrimci-demokrat basın susturuldu. Kitleler ağır bir ideolojik bombardıman altında sersemletildi; depolitize olmuş itaatkâr bir toplum yaratmak hedeflendi. Piyasaya sürülen renkli lüks sanat-edebiyat dergileriyle örgütlü yaşam atomize edilmeye, örgütsüzlük bir hayat anlayışı olarak benimsetilmeye çalışılırken, bu siyasal atmosfer içinde sol potansiyelin önemli bir bölümü düzen sınırları içine çekildi; "sol" sadece fiziki olarak değil, ideolojik olarak da ağır bir yenilgi yaşadı.

Siyasal ve örgütsel dağınıklığın yaşandığı, liberalizm'in ve bireyciliğin "yeni" yaşam felsefesi olarak büyük prim yaptığı, "birey" ve "kişi" olmak adına anti-örgüt teorilerinin göklere çıkarıldığı bu süreçte, "kadın sorunu"nun tartışma çerçevesi de, büyük ölçüde liberal "sol" tarafından belirlendi. Yine bu tartışmalarda feminizmin de zamanla belli bir ağırlık oluşturmaya başladığı görüldü.

"Marksist sol", bu atmosfer içinde alevlenen "kadın sorunu" tartışmalarına, kısa dalgalı zigzaglar çizerek katıldı. Dogmatik ideolojik anlayışların, fanatik ve pragmatik örgüt yapılarının hayat tarafından tekzip edildiği; örgütsüz ve dağınık durumdaki sol kadroların "sağ"a "sol"a yalpalayarak yönünü bulmaya çalıştığı bu dönemde, kitap satış listelerinin başına oturan Erich FROM'un, Willhelm REICH'in, FREUD'un, kadın ve cinsellik üzerine yazılmış kitapları, devrimci kadroların da başlıca "teorik" beslenme kaynağı haline geldi..

Bununla birlikte kadın sorunu, cinsel sorunla özdeşleştirildi ve dönemin başlıca tartışma konularından biri haline geldi. "Cinsel özgürlük" adına, kokuşmuş burjuva liberalizm'i, "solculuk" olarak sunuldu.. Kadın-erkek ilişkilerinin temel insani boyutunu oluşturan duygu ve bilinç yadsınarak cinsler

arası ilişki kaba fizyolojik ilişkiye indirgendi. Sosyalistler arasında bile bir tabu olarak görülen ve neredeyse bütünüyle tartışma dışı tutulan cinsellik birdenbire "keşfedilmiş", ama bu kez diğer bütün sorunları arka plana iterek neredeyse birinci tartışma konularından biri haline gelmişti. Bunda, ifade edilmemiş, bastırılmış cinsel ihtiyaçların da oldukça önemli bir payı vardı.

Burjuva anlamda "cinsel özgürlük" talebi ile liberalizmin eş zamanlı ve doğru orantılı gelişmesi bir tesadüf değildi. Tartışma noktaları, kadın sorununda sağlam bakış açısı olmayan, derli-toplu ve bütünsel-teorik görüşlerden yoksun örgütsüz "marksist sol"un da katkıları ile cinsellik alanına hapsedildi. Bol bol "cinsel özgürlüğün" erdemleri üzerine yazılıp-çizildi.. Bunalım ve şizofrenik eğilimler içeren içi boş "aşk" ve "cinsellik"

temaları, bir çok roman ve filmi başlıca konusu haline geldi. Tüm enerjisini cinsellik tartışmalarıyla heba eden; çevresinde yaşanan ve kendisinin de parçası olduğu siyasal ve toplumsal olaylara duyarlılığı her geçen gün biraz daha azalan, amaçsız, bunalımlı bir gençlik yaratılmaya çalışıldı.

Devletin şiddet araçları; düşünen, tartışan, sorgulayan beyinleri tirpanlarken, meydana boş bulan pek çok liberal yazar-çizer, bir çok sorunu olduğu gibi, kadın sorununu da gerçek temellerinden saptırdılar; yapay tartışmalarla ortalığı toza-dumana boğdular, bilinçleri kararttılar.. "Varolmanın Dayanılmaz Hafifliği", "Gece Dersleri" "Kadının Adı Yok" gibi kitaplar, bu atmosfer içinde, medyanın da gayretkeşliği ile en çok okunan, üzerinde en çok tartışılan kitaplar arasında girdi.

Yine bu dönemde ard arda yeni erotik ve porno dergiler yayınlandı. Bunlar önemli bir kitle tabanı da buldular. "Pleyboy", "Pleymen", "Penthouse" gibi uluslararası tekellerin dergileri

doğrudan Türkiye'de de yayınlanmaya başladı... Kadının cinselliğini metalaştıran ve onu lüks tüketim toplumunun reklam aracı haline getiren bu "erkek" dergilerinin yazar-çizerleri arasında eski "sol"cuların yer alması ise yozlaşmanın boyutlarını göstermesi bakımından önemlidir.

Burjuva anlamda "cinsel özgürlük" talebi ile liberalizmin eş zamanlı ve doğru orantılı gelişmesi bir tesadüf değildi. Tartışma noktaları, kadın sorununda sağlam bakış açısı olmayan, derli-toplu ve bütünsel-teorik görüşlerden yoksun örgütsüz "marksist sol"un da katkıları ile cinsellik alanına hapsedildi. Bol bol "cinsel özgürlüğün" erdemleri üzerine yazılıp-çizildi.. Bunalım ve şizofrenik eğilimler içeren içi boş "aşk" ve "cinsellik" temaları, bir çok roman ve filmi başlıca konusu haline geldi. Tüm enerjisini cinsellik tartışmalarıyla heba eden; çevresinde yaşanan ve kendisinin de parçası olduğu siyasal ve toplumsal olaylara duyarlılığı her geçen gün biraz daha azalan, amaçsız, bunalımlı bir gençlik yaratılmaya çalışıldı.

"Klasik sol"un bu konuya yaklaşımı ise geleneksel çizgisini eski kalıplar içinde sürdürmek biçiminde oldu. Feminizm'e de bu kalıplar içinde yaklaşıldı. Kadın sorununun kavranmasında ve gündemleşmesinde tartışmasız birinci derecede payı bulunan feminizm, burjuvazinin bilinçli olarak yarattığı "bölücü" bir akım olarak değerlendirildi; "erkek düşmanlığı" ile özdeş tutuldu. Feminist Hareket'i ortaya çıkaran tarihsel-toplumsal koşullar değerlendirilmeden ucuz suçlamalara girişildi.. "Bölücülük" ve "erkek düşmanlığı" suçlamaları, feminizm'in "karşı-devrimci" bir hareket olarak "klasik sol" tabanda mahkum olması için yeterli oldu.

Seksenli yıllarda yoğunlaşan tartışmaların "klask sol"a tek olumlu etkisi ise, kadın sorununa daha çok ağırlık vermek, dergi ve gazetelerinde özel kadın sayfaları açmak oldu (!).

Zamanla sisler dağılmaya, taşlar yerli yerine oturmaya başladı, konuya belli başlı temel yaklaşımlar netleşti.

Tutucu ve karşı-devrimci yaklaşımları saymazsak, bugün kadın sorununda üç temel anlayıştan söz edilebilir: **Feminist ve radikal feminist yaklaşım** (her iki anlayış da, kapitalizmin toplumsal temellerini değiştirmeyi hedeflemediği için, 'Burjuva Feminist Hareketi' olarak değerlendiriliyor), "klasik sol" yaklaşım, sosyalist feminist yaklaşım.

Bunların değerlendirmesine geçmeden önce kadın sorununa tarihsel açıdan kısaca bakmakta yarar var.

III.KADIN SORUNU'NA TARİHSEL BİR BAKIŞ

Tarihsel kökleri bakımından sömürü üzerine kurulu mülkiyet ilişkileriyle birlikte tarihin gündemine giren kadın sorunu, bugüne kadar gerçekleşen pek çok toplumsal devrime rağmen varlığını günümüze kadar sürdürmüştür: Köle ile efendi, pleb ile patrisyen, serf ile derebeyi, lonca ustası ile kalfa ve son olarak da modern burjuvazi ile proletarya arasında kimi zaman örtük, kimi zaman açık biçimde sürüp gelen toplumsal mücadeleler içinde kadın sorununu yaratan çelişkiler bilince çıkarılmamış, siyasal ve toplumsal bir mücadele biçimi almamıştır.

Erkek egemenliğine dayalı Asya Tipi, köleci, feodal ve kapitalist toplumun ezilen sınıfları, kendileri de erkek oldukları ölçüde toplumsal piramidin en altında bulunan kadınlardan üstün bir konumda olmuşlar ve kadın üzerindeki egemenliklerinin rehabetini sürdürmüşlerdir. Kadının konumu, siyasal-ekonomik durumuna ve üretimdeki yerine bağlı olarak görece değişiklikler gösterse de, sınıflı toplumların hiç birinde bu konumunda önemli bir değişiklik olmamıştır.

Binlerce yıllık tarihi geçmişine rağmen kadın sorununu çözümü yönünde ciddi bir toplumsal hareketin ortaya çıkmamış olması, kadın hareketleri'nin ömrünün bir kaç yüzyılı geçmemesi oldukça düşündürücüdür. Ortada nesnel

Binlerce yıllık tarihi geçmişine rağmen kadın sorununun toplumsal hareketin ortaya çıkmamış olması, kadın hareketleri'nin ömrünün bir kaç yüzyılı geçmemesi oldukça düşündürücüdür. Ortada nesnel temelleri olan özgül bir çelişki olmasına karşın, kurtuluşun fitilini ateşleyecek çelişkinin çözümünü sağlayacak dinamikler harekete geçirilmemiş; cinsellik temelinde tek bir toplumsal başkaldırı dahi olmamıştır.. Her ne kadar aile içi çatışmalar biçiminde varlığını hissettiren bir kavgadan (!) söz edilebilse de, bu mücadele hiçbir zaman genel toplumsal bir karakter kazanmamıştır; kadın genellikle ezilen sınıfa mensup kocasının, kardeşinin, babasının yanında, onların çıkarlarını savunan ve koruyan bir pozisyonda durmuş, bir türlü kendi çelişkilerini tanımlama ve çözme bilincine ulaşamamıştır..

Her ne kadar aile içi çatışmalar biçiminde varlığını hissettiren bir kavgadan (!) söz edilebilse de, bu mücadele hiçbir zaman genel toplumsal bir karakter kazanmamıştır; kadın genellikle ezilen sınıfa mensup kocasının, kardeşinin, babasının yanında, onların çıkarlarını savunan ve koruyan bir pozisyonda durmuş, bir türlü kendi çelişkilerini tanımlama ve çözme bilincine ulaşamamıştır..

temelleri olan özgül bir çelişki olmasına karşın, kurtuluşun fitilini ateşleyecek çelişkinin çözümünü sağlayacak dinamikler harekete geçirilmemiş; cinsellik temelinde tek bir toplumsal başkaldırı dahi olmamıştır.. Her ne kadar aile içi çatışmalar biçiminde varlığını hissettiren bir kavgadan (!) söz edilebilse de, bu mücadele hiçbir zaman genel toplumsal bir karakter kazanmamıştır; kadın genellikle ezilen sınıfa mensup kocasının, kardeşinin, babasının yanında, onların çıkarlarını savunan ve koruyan bir pozisyonda durmuş, bir türlü kendi çelişkilerini tanımlama ve çözme bilincine ulaşamamıştır..

Marks, tarihin gündemine giren her sorunun, çözümünün koşullarını da kendi içinde taşıdığını vurgular. "Çelişki ve çözüm" bağlamında tarihin itici güçlerini açıklamaya çalıştığı yazılarında, sorun ve çözümün eş zamanlı ortaya çıktığına işaret eder. "Ekonomi Politigin Eleştirisine Katkı" adlı eserinin önsözünde ise tarih anlayışını şöyle formüle eder:

"Varlıklarının toplumsal üretiminde insanlar, aralarında, zorunlu kendi iradelerine bağlı olmayan belirli ilişkilere girerler; bu üretim ilişkileri, onların maddi üretici güçlerinin gelişme derecesi ile uyumlu olur. Bu üretim ilişkilerinin tümü, toplumun iktisadi yapısını, belirli toplumsal bilinç şekillerine tekabül eden bir hukuki ve siyasal üstyapının üzerinde yükseldiği somut temeli oluşturur. Maddi hayatın üretim tarzı genel olarak toplumsal, siyasal ve entellektüel hayat sürecini koşullandırır. İnsanların varlığını belirleyen şey bilinçleri değildir; tam tersine onların bilincini belirleyen, toplumsal varlıklardır. Gelişmelerinin belli bir aşamasında, toplumun maddi üretici güçleri o zamana kadar içinde

hareket ettikleri mevcut üretim ilişkilerine ya da, bunların hukuki ifadesinden başka bir şey olmayan mülkiyet ilişkilerine ters düşerler. Üretici güçlerinin gelişmesinin biçimi olan bu ilişkiler onların engelleri haline gelirler böylece bir toplumsal devrim dönemi açılır. Ekonomik temeldeki bu değişim, az yada çok hızlı biçimde kocaman üstyapının bütünü alt üst eder. Bu gibi alt üst oluşların incelenmesinde, daima, ekonomik üretim koşullarının maddi alt üst oluşu ile, hukuki, siyasal, dini, artistik ya da felsefi biçimleri, kısaca, insanların bu çatışmaların bilincine vardıkları ve onu sonuna kadar götürdükleri ideolojik şekilleri ayırd etmek gerekir. (...)Çerebildiği bütün üretici güçler gelişmeden önce bir toplumsal oluşum asla yok olmaz; yeni ve daha yüksek üretim ilişkileri, bu üretim ilişkilerinin maddi varlık koşulları eski toplumun bağrında çiçek açmadan asla eskinin yerini alamaz. Onun içindir ki, insanlık kendi önüne ancak çözüme bağlayabileceği sorunları koyar, çünkü daha yakından bakıldığında, görülecektirki, sorunun

kendisi daima onu çözüme bağlayacak olan maddi koşulların mevcut olduğu ya da gelişmekte olduğu yerde ortaya çıkar. "

Marks, uzun araştırmaları sonucunda ulaştığı ve bir kez ulaştıktan sonra bütün incelemelerine klavuzluk ettiğini söylediği tarih anlayışına ilişkin formülasyonu, bir kaç açıdan önemli tartışmalara yol açmıştır.

Bunlardan ilki, Marks'ın, tarihin gelişme yasalarını açıklarken ideolojik ve siyasal faktörleri önemsemediği, alt-yapının üst-yapı üzerindeki belirleyici rolüne sık sık atıfta bulunurken, üst-yapının ekonomik temel üzerindeki etkilerini göremediği; bu nedenle Marks'ın tarih ve sosyalizm anlayışına ekonomist bakışın egemen olduğu iddialarıdır.. Marks'ın, siyaset ve ideolojinin kendine özgü etkileriyle net biçimde özerkleştiği Bonapartizm ve Bismarckçılığa ilişkin saptamaları ile yine Engels'in, Marks'ın ölümünden sonraki açıklama ve düzeltmeleri de bu eleştiri ve yorumları yumuşatmadı.

Bir şeyi belirlemenin, onun işleyişini, doğrultusunu, kendini yeniden üretme mekanizmasını değiştirerek, ona yeni bir nitelik kazandırmak anlamına geldiğini savunan Althusserci okul ise, yapı üst-yapı ilişkisinde karşılıklı bir belirlemenin söz sözkonusu olduğunu ve bunun da her birinin karşılıklı üst belirlenmeler ağı içerisinde gerçekleştiğini savunarak, tek yanlı belirleme-belirlenme kavramlarını bütünüyle reddetmektedir.

Yine buna bağlı olarak yapılan eleştirilerden biri de Marks'ın görüşlerine evrimci ve kendiliğindenci bir yaklaşımın egemen olduğudur. Öte yandan Marks'ın, sınıflar mücadelesinin toplumsal değişimin itici gücü olduğu saptaması da oldukça ciddi itirazlarla karşılaşmaktadır...

Burada bir olgunun altını kalınca çizmek gerekir. Evet, Marks hemen hemen bütün eserlerinde "bilinci belirleyen yaşamdır" diyordu; ama aynı Marks, "koşulları değiştirenin insanlar olduğunu" da belirtiyordu. Fierbach'ın mekanik materyalizmini eleştiren tezlerinde de, "insanın dünyayı değiştirme eylemindeki" belirleyici rolüne işaret ediyor ve "tarihi insanlar yapar" diyordu. Yine özgürlük ve zorunluluk ilişkisini tartıştığı felsefi yazılarında da, insanın kendi kaderini belirleme olanağına sahip olduğunu belirterek özgürleşme eyleminde bilinç ve iradenin belirleyici önemine işaret ediyordu. Marks'ın değiştirme eyleminde bir özne olarak insanın rolüne ilişkin yaptığı bu saptamalar görmezden gelinemez. Marks'ın daha sonraki yaşamında ağırlıklı olarak iktisadi analizler üzerinde yoğunlaşması, ekonominin belirleyici önemine sık sık atıfta bulunması, yine dünyayı dönüştürme ve özgürleşme sürecinde örgütlenme araçları üzerinde yeterince durmayışı ve pratikte bu araçların oluşumunda etkin rol almamasının bu tür eleştirilerin yapılmasında belli bir payı var. Ancak örgütlenmeye ilişkin bu eksikliği daha sonra önemli oranda Lenin'in giderdiğini söyleyebiliriz.

Marks'ı uç noktalarda yorumlayanların ekonomizme ve

reformizme, Lenin'i uç noktalarda yorumlayanların ise nesnel yasaları hiçe sayan iradeciliğe sapsız olmalarının faturasının bütünüyle bu liderlere çıkarılması haksız ve insafsız bir değerlendirmedir.. Aynı kutupları birlik içerisinde kavrayamayan klasik sol'un "metafizik sosyalizm" anlayışının varacağı yer doğal olarak nesnelci ekonomist-determinist sapma olacaktı, oldu da.. Geleneksel "sol"da var olan, ekonomik ve toplumsal gelişme yasalarını hiçe sayan iradecilik sapsması da yine bu evrimci mantığın ters yüz edilmiş halinden başka bir şey değil. Elbette bu anlayışın sahipleri, Marks ve Lenin'in teorik çözümlerlerini ve siyasal pratiklerini cimbezlayarak kendilerine her

zaman bir takım dayanaklar bulacaklardır. Burada marksistlere düşen görev, Marks ya da Lenin'in söylediklerini ve yaptıklarını harfi harfine doğrulararak marksizmi bir din haline getirmek değil tersine, marksizmi eleştirici ve devrimci tarzda ele alarak sahiplenmek ve geliştirmektir.

Bizce Marks'ın tarih formülasyonunda tartışılması ve geliştirilmesi gereken önemli noktalardan biri de; "içeribildiği bütün üretici güçler gelişmeden önce, bir toplumsal oluşum asla yok olmaz; yeni ve daha yüksek üretim ilişkileri, bu üretim ilişkilerinin maddi varlık koşulları eski toplumun bağrında çiçek açmadan asla eskinin yerini alamaz" saptamasıdır.

Şubat ve Ekim devrimleri ile sonrasında gelişmeleri doğru kavramak ve yerli yerine oturtmak için bu saptama merkezi bir öneme sahiptir.

Marks'ın tarih formülasyonuna ilişkin görüşlerimizi, sosyalizm ve marksizme ilişkin tartışmaları içeren ayrı bir metinde ele almak üzere, şimdilik asıl konumuza dönelim.

Kadın sorununun çözümünde ve sorunun tarihsel temelinin kavranmasında, Marks'tan alıntı yaptığımız formülasyonun son cümlesi kadın sorunu açısından bakıldığında değişik yorumlara oldukça açıktır. Marks, buradaki tespitinde; "Onun içindir ki, insanlık kendi önüne, ancak çözüme bağlayabileceği sorunları koyar, çünkü daha yakından bakıldığında,

görülecektir ki, sorunun kendisi daima onu çözüme bağlayacak olan maddi koşulların mevcut olduğu ya da gelişmekte olduğu yerde ortaya çıkar." diye yazar.

Marksın bu tespitini iki açıdan yorumlamak mümkün:

Birincisi; Marks, sorunun kendisi ile çözüm koşullarının eş zamanlı olarak ortaya çıkacağını söylerken, 'sorun' kavramını, nesnel bir olgu olarak ele almış olabilir.

İkincisi; 'sorun' kavramını, bilincine varıldığında çözüm sürecinin başladığı öznel bir olgu ele almış olabilir.

Eğer ilk yorum doğruysa, yani sorunun kendisi ile çözümünün maddi koşulları eş zamanlı olarak ortaya çıkıyorsa, bu durumda akla gelen ilk soru şudur: Kadın sorunu binlerce yıldır var olmasına rağmen çözüm koşulları bu süre içinde niçin olgunlaşmadı, niçin çözüm yönünde ciddi hiç bir toplumsal hareket ortaya çıkmadı?

Yapılan bütün tarihsel ve antropolojik araştırmalar, toplumlar tarihinin yabanılılık aşamasından sonra kadının ikinci cins olarak sömürü ve baskının nesnesi haline geldiğini ortaya koyuyor. İlk toplumdan bu yana üretim tarzları bir

Marks, tespitinde; "Onun içindir ki, insanlık kendi önüne, ancak çözüme bağlayabileceği sorunları koyar, çünkü daha yakından bakıldığında, görülecektir ki, sorunun kendisi daima onu çözüme bağlayacak olan maddi koşulların mevcut olduğu ya da gelişmekte olduğu yerde ortaya çıkar." diye yazar.

Marksın bu tespitini iki açıdan yorumlamak mümkün: Birincisi; Marks, sorunun kendisi ile çözüm koşullarının eş zamanlı olarak ortaya çıkacağını söylerken, 'sorun' kavramını, nesnel bir olgu olarak ele almış olabilir. İkincisi; 'sorun' kavramını, bilincine varıldığında çözüm sürecinin başladığı öznel bir olgu ele almış olabilir.

çok kez değişmiş ama erkek egemenliği bir miras gibi yeni toplumlara eklenerek varlığını günümüze kadar sürdürmüştür. Bu toplumların egemen sınıflarıyla (köle sahipleri, derebeyleri, burjuvazi) ezilen sınıfların erkeklerinin (köle, serf, proleter) çıkarları, ortak köleleri olan kadınlar düzeyinde çakışmıştır. Ezilen sınıflar acımasızca sömürülürken kendileri de başka insanları (kadınları) sömürerek nesnel olarak ezenler kategorisinde yer almışlardır. Böylece kadın tarihsel olarak kölelerin kölesi, proleterlerin proleterleri olmuştur.

Tarih kadınların durumunu böyle kaydediyor.

Ne var ki, kadın sorunu tarihin gündemine çok eski çağlardan beri girmesine rağmen, nedense çözüm koşulları bir türlü olgunlaşmamış; "yaşam uğraşlarının çatışması" biçiminde kendini ortaya koyan ve tüm toplumu içine alarak genellemen sınıf mücadelelerinin yanında kadının çelişkisi ev sınırlarını aşarak toplumsal bir mücadele karakteri kazanamamıştır. Ve yine sorunun asıl sahibi olan kadınlar, içinde buldukları durumu siyasal bilince çıkararak kurtuluş amaçlı ortak mücadelelere girmemişlerdir. Kuşkusuz tarihi insanlar yapar.. Ama bunu kendi iradelerine isteklerine göre yapmazlar. İnsanların istek ve iradeleri, başka bir deyişle ideolojik, siyasal ve entellektüel hayat süreçleri maddi hayatın ilişkileri tarafından koşullandırılır. İnsanların kendi iradelerinden bağımsız olarak girdikleri bu ilişkiler, onları kaçınamayacakları bir kavganın, sınıf kavgalarının öznesi haline getirir. Üretici güçlerle mevcut ilişki tarzı arasındaki bu çelişki, ezilenleri kendi konumlarını değiştirmek için üretim tarzını değiştirmeye, bu yönde örgütlenmeye zorlar. Tarih bu yüzden ezenle ezilenin, sömürülenle sömürülenin, mazlumla zalimin kavgalarıyla şekillenmiştir..

Tarihe baktığımızda, kadınlar dışında tüm ezilen sınıfların az ya da çok kendi tarihlerini yaptıkları görülür. Peki, kadınlar niçin kendi tarihlerini yapamadılar; ezilen cins olarak toplumun yarısını oluşturmalarına karşın, siyasal ve toplumsal bir hareket olarak niçin kendilerini ortaya koyamadılar..? Bunu engelleyen tarihsel ve toplumsal etmenler nelerdi..? Bu sorular üzerinde enine boyuna durulmalıdır.

Konu başlığımız bakımından yeri gelmişken burada belli başlı nedenleri açmakta yarar var.

Kadınların toplumsal bir hareket olarak ortaya çıkamayışlarının ve cinsel kimlikleriyle siyasallaşamamalarının nedenlerinin başında; tarihsel olarak ortak ekonomik ve toplumsal çıkarlara sahip olmakla birlikte, bunu net şekilde ortaya koyabilecek istikrarlı bir toplumsal sınıf oluşturmamaları gelmektedir. Kadınların, yaşam ve gelecekleri daha çok, birlikte aynı çatı altında yaşadıkları babalarına ya da kocalarına bağlanmıştır. Onların durumlarına göre eğilimleri, özlem ve talepleri değişmektedir. Kadın, bir cins olarak kendisi olamadığı gibi, kişiliği ve kimliği içinde olduğu ilişkilerin, içinde yaşamını sürdürdüğü ev'in değişken yapısına göre farklılaşmaktadır.. Kadın için, diğer kadınlar ise daha çok el kızı ya da henüz evlenmemişse potansiyel rakiptir. Ona göre "biz", içinde bir köle gibi yaşadığı ailesi, "onlar" ise ailesi dışındaki herkeştir.

Antik Çağ'da ve Feodal-Asyatik toplumlarda kadının tek başına ekonomik ve toplumsal yaşamını sürdürebilme koşullarının olmaması, kadın hareketinin ortaya çıkamamasının ikinci önemli nedeni olarak kabul edilebilir. İçinde yaşadığı maddi koşullar ve başka hiç bir alternatifinin olmaması kadının kendi durumunu değiştirmek yönünde başkaldırı ve mücadele bilincinin gelişmesini engellemiştir.

Kölelik ve serflikin ağır baskı ve sömürü koşullarının, kadında, kan bağının da etkisiyle, eşini, kardeşini ya da babasını sahiplenme ve ortak hareket etme güdüsünü geliştirmiş olması üçüncü neden olarak sayılabilir.. Genelde

hane dışından gelen baskı ve tehlikelerin, aile içi çelişkileri ikinci plana düşürdüğü biliniyor. Baskının şiddeti, "biz" olarak kabul edilen aile içinde örtük biçimde var olan iç çelişkileri yumuşatırken, aile bireylerini yakınlaştırır.. Sömürgelerde bu olguyu daha çıplak biçimde görmek mümkün: Ülkesi işgal edilen uluslar, sınıf ve cins farklılıklarını bir yana bırakarak "dış güçlere" karşı daha kolay birleşebilmekte, ortak mücadele cephelerinde yer alabilmektedirler.

Erkek egemenliğini kutsayan egemen kültür ve dinsel ideolojilerin de kadınlar arası birlik ve dayanışmanın oluşmamasında önemli bir etkisi vardır. Erkeğe itiatin dinsel bir inanç ve tabu haline getirilmesi, kadının bağımsız düşünebilme yeteneklerini körelten etkili faktörlerden biri olmuştur; kadınların yaşadıkları baskıları hemcinsleriyle paylaşmaları bile günah kabul edilmiştir.. Kadınlar bu çok yönlü kuşatma altında cinsel kimliklerine öylesine yabancılaştırmışlardır ki, erkek egemen kültürün en iyi taşıyıcıları haline gelmişlerdir. Anne olmalarından dolayı bir anlamda çocukların ilk doğal eğitimcileri olmaları da kadınlar için bir avantaj olmamış, tersine erkekten çok erkekçi bir kafayla çocuklarını büyütmişlerdir.

En az bunlar kadar önemli bir diğer neden de, ev yaşamının kadını lokalize eden özellikleridir. Bu durum, kadınların cins olarak aralarındaki ilişki ve dayanışmanın zayıf olmasının belkide en temel nedenlerinden biri olmuştur. Ayrıca birçok geleneksel ilişki biçimleriyle beslenen kadınlar arası rekabet de, ortak hareket etme bilincini kırmaktadır. Tüm ezilen kesimlerde görülen, kendi üzerinde egemenlik kurmuş olana öykünme, onunla özdeşleşme psikolojisi bu durumu daha da pekiştirmektedir.

Kuşkusuz kadın sorununun tarih içinde siyasallaşamamasının nedenleri bunlarla sınırlı değil.. Bu nedenleri çok daha etraflı biçimde irdelemek gerekiyor.

Nedenler ne olursa olsun, açık olan şu ki, kadınlar tarih boyunca üzerlerindeki baskılara karşı ortak mücadele bilincine ulaşamamışlardır. Sorunları genel ve toplumsal bir karakter taşımasına karşın, ancak modern kapitalist toplumda ortak örgütlenme yönünde adımlar atabilmişler, bir siyasal hareket olarak kitlesel karşı duruşlar gösterebilmişlerdir.

Şimdi bu hareketlerin ilk ortaya çıktığı dönem ile yine aynı süreçte ortaya çıkan sosyalist siyasal güçlerin kadın hareketlerine karşı tutumlarını kısaca irdeleyelim.

Antik Çağ'da ve Feodal-Asyatik toplumlarda kadının tek başına ekonomik ve toplumsal yaşamını sürdürebilme koşullarının olmaması, kadın hareketinin ortaya çıkamamasının ikinci önemli nedeni olarak kabul edilebilir. İçinde yaşadığı maddi koşullar ve başka hiç bir alternatifinin olmaması kadının kendi durumunu değiştirmek yönünde başkaldırı ve mücadele bilincinin gelişmesini engellemiştir.

Kölelik ve serflikin ağır baskı ve sömürü koşullarının, kadında, kan bağının da etkisiyle, eşini, kardeşini ya da babasını sahiplenme ve ortak hareket etme güdüsünü geliştirmiş olması üçüncü neden olarak sayılabilir..

IV.KADIN HAREKETLERİNİN ORTAYA ÇIKIŞI VE "SOSYALİSTLERİN" TUTUMU

Kadın hareketi, siyasal bir eğilim olarak 18. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıktı. Fransız Burjuva Demokratik Devrimi'ne öngelen süreçte gelişen "özgür yurttaş", "eşitlik", "insan hakları" gibi kavramlar tebaadan kişi olmaya yönelen insan bilincini geliştirirken, diğer yandan kadınların cinsel kimlik bilincinin gelişimini hızlandırdı. Böylece insan hakları, kadın hakları ve ulus bilinci aynı dönemin ve koşulların ürünü olarak ortaya çıktı.

Kadınlar Fransız Devrimi'ne kitlesel olarak katıldılar, bir çok kadın kulübü kurdular, dergiler yayınladılar, erkeklerle eşit haklara sahip olmaları talebinde bulundular. Bu taleplerin öncülüğünü daha çok orta sınıf ve burjuva sınıfına mensup kadınlar yaptılar. Yoksul emekçi sınıfa mensup kadınlar ise daha çok ekmek ve iş gibi ekonomik taleplere sahiptiler. Ekmek kıtlığının yaşandığı devrim yıllarında emekçi kadınlar "ekmek talebi" içeren kitle gösterilerine yığınsal olarak katıldılar, sadece kadınlardan oluşan büyük gösteriler yaptılar.

Fransız Devrimi'nin özgürlükçü ortamında gelişen kadın hareketleri Jakobenler'in iktidarı ele geçirmesinden sonra ağır baskı altına alınarak gelişimi kırıldı; "Kadın Hakları Deklerasyonu"nu kaleme alan, hareketin önderlerinden O.GOUPEs ise giyotine gönderildi... Kadın kulüpleri yasaklandı... Daha sonraki yıllarda 1830 devrimine kadar etkin bir kadın hareketi örgütlenmedi.

Kadınlar 1830-1848 devrimlerine de aktif olarak katıldılar. Kitlesel gösteriler yaptılar, barikatların arkasında erkeklerle birlikte savaştılar.

Aydınlanma çağı ile birlikte filizlenen ve burjuva demokratik devrimler ile boyutlanan "özgürlük" ve "insan hakları" bilinci, ataerkil yaşamın binlerce yıllık etkilerinin kırılma süreci açısından önemli bir adım olduysa da, kadının konumunda köklü değişikliklere yol açmadı. Kadın yine "aile emekçisi" olarak kalmaya devam etti. Ücretli çalıştığında da emek pazarının yedek ve ucuz iş gücü olarak kullanıldı. Süreç içinde daha sık telifaz edilmeye başlanan kadın hakları, cinsel haklara indirgenirken, kadın cinselliği modanın ve modern tüketimin reklam aracı haline getirilerek içi boşaltıldı.

Kadın Hareketleri'nin geliştiği ilk dönemlerde bir düşünce akımı olarak, henüz marksizm yoktu. Aynı süreçte Fransa'da giderek belli bir siyasal ağırlık kazanmaya başlayan ütöpik sosyalistler ise kadın sorununa oldukça sıcak yaklaştılar. Ütöpik Sosyalizm'in kurucularından S.SİMON ve FEURER'in kadın sorununa eşitlik temelinde yaklaşımları, sosyalistlerle kadın hareketlerini yakınlaştırdı. Teorik temellerini FEURER'in geliştirdiği "Yeni Toplum Projesi"nde, kadınlarla erkeklerin siyasal ve toplumsal yaşamda eşit haklara sahip olacağı öngörülmüştü. FEURER'e göre "kadınların ezilmişliği ya da özgürlüğü bir toplumun gelişme düzeyinin göstergesi"ydi.

Kadın sorunu açısından burada önemle üzerinde durulması gereken bir isim de Flora TRİSTAN'dır. İsteği dışında ailesi tarafından sevmediği bir erkekle evlendirilen, bir kadın olarak hemcinslerinin yaşadığı sorunları ve acıları derinden yaşayan TRİSTAN, ilk sosyalist feminist olarak değerlendirilebilir. TRİSTAN aynı zamanda işçiydi; proleterlerin ve proleter kadınların içinde bulunduğu durumu yakından gözleme ve yaşama olanağına sahip olmuştu. Kadın sorununa içtenlikle eğilen SİMON VE FEURER'e yakınlık duyan TRİSTAN, tarihsel olarak ütöpik sosyalistler arasında kabul edilmekle beraber, düşünce ve önerileriyle bilimsel sosyalizme oldukça yaklaştırmış bir düşünürdür. TRİSTAN'ın tarihsel önemi ilk kez

proleterlerin birliğini savunması ve yine kurtuluşlarının ancak kendi mücadeleleriyle mümkün olacağını söylemiş bir düşünür olmasıydı. Yine kadınları ilk kez proleterlerin proleterleri olarak değerlendiren TRİSTAN, "ezilen proleterlerin ve ezilen kadınların kurtuluşlarının ancak kendi mücadeleleriyle ve birlikte sağlanacağını" belirterek, hem kadınların bağımsız örgütlenmelerinin gereğine hem de, proleterlerle mücadele birliklerinin önemine işaret etmişti. Böylece TRİSTAN, sınıfın kendi gücüyle kurtuluşuna ve birliğine işaret ederek, MARKS ve ENGELS'in daha sonra bu yönde yapacakları saptamalara da esin kaynağı oluyordu.

Fransa'da durum bu iken aynı dönemlerde Almanya ve İngiltere'deki "sosyalistlerin" ve işçi sınıfı hareketlerinin kadın sorununa yaklaşımları son derece geri ve ataerkil nitelikteydi.

İngiltere'nin en büyük işçi hareketi olan Çartist Hareket'in önderlerinin 1838'de parlamentoya sunulmak üzere hazırladığı ve altı maddelelik talepten oluşan "Halk Fermanı"nda sadece "yetişkin erkekler için oy hakkı" istenmesi, dönemin en ileri muhalefet akımlarının kadın sorununa yaklaşımlarını net şekilde ortaya koyuyor.

Aynı ataerkil tutumu ilk komünist partisi olan "Komünist Lig'in" örgütsel mirasçısı olduğu "Horlananlar Birliği" ile "Haklılar Birliği" örgütlerinde de bariz şekilde görmek mümkün. 1834 yılında kurulan "Horlananlar Birliği"nin kabul ettiği tüzüğün birinci maddesinde şöyle yazılır: "Alman Horlananlar Birliği Alman erkeklerinden oluşan bir birliktir". 1836'da kurulan "Haklılar Birliği"nin tüzüğünün ilk maddesi de aynı içeriktedir.

1840'lı yıllardan sonra PRODHON ve ardından da LASALLE'nin Kadın Kurtuluş Hareketleri'ne ve taleplerine şiddetle karşı çıkılması, SİMON ve FEURER'in olumlu yaklaşımları sonucu yakınlaşan sosyalistlerle kadın hareketleri arasındaki dayanışmayı olumsuz yönde etkiledi. PRODHON açıkça kadınların iyi bir eş, anne ve ev kadını olması gerektiğini savunurken, Alman İşçi Sınıfı üzerinde derin bir nüfuzu olan LASELLE'cılar ise "ücretlerin düşüşüne yol açar" gerekçesiyle kadınların üretimde yer almasına karşı çıkıyorlardı. LASELLE'cılar kadınların durumunun sermayenin iktidarına son verilmesiyle zaten çözüleceğini savunuyorlardı.

Asıl düşündürücü olan Marksist önderler arasında kabul edilen A.BEBEL ve W.LIEBNECHT'in öncülüğünde 1869'da Eisenach'ta kurulan Alman Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin

Kadın hareketi, siyasal bir eğilim olarak 18. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıktı. Fransız Burjuva Demokratik Devrimi'ne öngelen süreçte gelişen "özgür yurttaş", "eşitlik", "insan hakları" gibi kavramlar tebaadan kişi olmaya yönelen insan bilincini geliştirirken, diğer yandan kadınların cinsel kimlik bilincinin gelişimini hızlandırdı. Böylece insan hakları, kadın hakları ve ulus bilinci aynı dönemin ve koşulların ürünü olarak ortaya çıktı. Kadınlar Fransız Devrimi'ne kitlesel olarak katıldılar, bir çok kadın kulübü kurdular, dergiler yayınladılar, erkeklerle eşit haklara sahip olmaları talebinde bulundular.

programında da erkekçe yaklaşımın egemen oluşudur. Programın üçüncü bölümünün birinci maddesinde "20 yaşından itibaren bütün erkeklere parlamento, eyalet meclisleri, il ve ilçe meclisleri, diğer bütün temsil organları için yapılan seçimlerde, genel, eşit doğrudan ve gizli oy hakkı verilmeli, seçilmiş temsilcilere yeterli ödenek tahsis edilmelidir" diye yazıyordu.

Bu tutum kadın haklarına karşı olumsuz tutumlarıyla bilinen LASELLE'cılarla 1875'de Gotha'da gerçekleştirilen Birlik Kongresi'ne de yansdı. Gotha'da kabul edilen parti programı o dönem bir çok ülkede kadınlara yasak olan oy verme, seçme ve seçilme hakkına yine yer vermemişti. Böylece Sosyalizm mücadelesinde işçi sınıfının öncülüğünü esas alan "sosyalistlerin" kadın sorununa yaklaşımı kendilerinden önceki TRISTAN ve FEURER gibi ütöpik sosyalistlerin oldukça gerisine düşmüş oluyordu. ASDİP'nin (Alman Sosyal Demokrat İşçi Partisi) kuruluş programının sadece "erkeklerle seçme ve seçilme hakkı" isteyen maddesini MARKS'ın niçin eleştirmedığı, yine Gotha programını eleştiren yazılarında bu soruna niçin yer vermediği de bir soru olarak karşımızda duruyor.

I.Enternasyonal de bir erkek örgütüydü ve kurulduğu dönemin işçi sınıfı hareketlerine egemen olan erkek egemen ideolojinin çizgilerini taşıyordu. İşçi sınıfı hareketlerine yönelik kurulan ve dünya işçi sınıfının merkezi örgütü olarak tanımlanan I.Enternasyonal, ne yazık ki kadın sorununda patriarkal bir karektere sahipti. Aslında 19. yüzyıl boyunca oluşan işçi hareketleri ve örgütlerinin neredeyse tamamı, kadının ücretli çalışmasına ve kadının işçi örgütlerine girmesine karşı çıktığını söylemek, abartma değildir. Ancak Marks ve Engels'in böyle bir düşünceye sahip olduğu söylenemez. Kugelman'a yazdığı mektuplardan anlaşıldığı kadarıyla Marks, özellikle kadınlı-erkekli örgütlenmelerin oluşturulmasından yanaydı. Bununla birlikte Marks'ın, bağımsız kadın örgütlenmelerine sıcak baktığı da söylenemez..

Öte yandan kadın sorununda çok net görüşlere sahip olmayan Marks'ın, bir özgül

çelişki olarak bu sorunun çözümü yönünde ısrarcı ve mücadeleci bir çizgi izlemediğini de belirtelim. Marks'ın görüşlerini daha sonraki bölümde incelemek üzere, şimdilik geçelim.

Üzerinde durulması gereken bir diğer nokta da, işçi kavramına cinsiyet anlamının yüklenmesiydi. . PRODHON ve LASELLE'cılar açıkça işçi sınıfı kavramını erkekleştiriyor ve kadınları bu kavramın dışına itiyorlardı. Ne yazık ki bu yaklaşım "marksist sol'a da bulaşacak ve etkisini günümüze kadar sürdürecektir. "Sosyalist" sanat yapıtlarına (şiir, roman, resim) egemen olan proleter teplemelerinin genellikle eli çekiçli, kalın pazulu, iri-kıyım erkekler olması boşuna değil.

Bu dönemde sosyalist önderlerden A.BEBEL'in "Kadın ve Sosyalizm" adlı yapıtını, kadın sorunuyla ilgili önemli bir çalışma olarak burada zikretmek gerekiyor. BEBEL yapıtında işçi sınıfı ile kadınları siyasal mücadeleye yönelten gerekçelerin aynı olduğunu, dolayısıyla biri için doğru olanın

diğeri için yanlış olamayacağını vurgulayarak soruna gerçekçi bir yorum getiriyordu. Ancak Bebel'de sonuçta kurtuluşu sosyalizme havale ederek, kadınların bağımsız örgütlenmeleriyle bugünden yapacaklarına kayıtsız kalıyor, kadınların mücadele yöntemlerine bakışıyla klasik anlayışı aşmıyordu.

Sonraki süreçlerde W.LIEBNECHET, Clara ZETKİN ve A. BEBEL'in kadın sorununa olumlu yaklaşımları, II.Enternasyonalin kadın politikalarında etkili oldu; bunun sonucunda kadınlarla ilgili bir dizi olumlu kararlar alındı. "Sosyalist" Kadın Hareketi ile diğer kadın hareketleri arasında net bir çizgi çekme gayretine karşın, Clara ZETKİN'in çabalarıyla II.Enternasyonal'a bağlı Kadın Enternasyonali'nin kurulması, Sosyalist Kadın Gazetesi'nin çıkarılması ve yine 1857'de New York'lu kadın işçilerin greve gittiği gün olan 8 Mart'ın II. Enternasyonal'de alınan bir kararla "Dünya Emekçi

Kadınlar Günü" ilan edilmesi, marksist siyasal hareketlerde erkek egemen ideolojinin kırılması yönünde ileriye doğru atılmış olumlu adımlar olarak görülebilir.

Bu olumlu kararlarına rağmen II.Enternasyonal de, bağımsız kadın örgütlenmelerine sıcak bakmadı; kendinden önce kurulan örgütler gibi II.Enternasyonaldeki egemen tema da "kadının kurtuluşunun devrim sonrasında mümkün olacağı" yönündeydi.

Zamanla komünist olmayan kadın hareketlerine de sıcak bakmaya başlayan Clara ZETKİN, 1920'li yılların başında tüm kadın hareketlerinin temsil edilebileceği uluslararası bir kadın kongresi toplamayı tasarlamıştı. Kadınların özgül durumundan hareket eden C.ZETKİN bu projesini LENİN'e de açmış ve LENİN tarafından desteklenmişti. Ancak dönemin Avrupa Komünist Partilerinin "eşitlik" adına buna karşı çıkmaları nedeniyle bu projesinden vazgeçmişti. "Sosyalistlerin" bu yaklaşımı, erkek egemenliğine karşı ancak özerk kadın örgütlenmeleriyle yürütülebilecek bir mücadeleyi, sınıf mücadelesi içinde eriterek etkisizleştirme anlamına geliyordu. Sonuçta olan da buydu.

19. Yüzyılda kurulan "sosyalist" örgütlerin içine düştükleri bir diğer önemli sapma da, emekçi kadın kavramını, ücret karşılığında çalışan kadınlarla özdeşleştirmeleri, neredeyse kadınların yüzde seksenini

oluşturan ev emekçisi kadınları siyasal çalışmanın hedef kitlesi görmemeleriydi.. Bu anlayış bugün de devam ediyor. "Sosyalistlerin" örgütlenme çalışmalarında ihmal ettikleri bu kesim bir süre sonra faşizm tarafından örgütlendirilecek ve Musoloni iktidarının en büyük destekçileri haline getirilecekti. Bugün de "sosyalistlerin" ulaşamadıkları ev emekçisi kadınlar, radikal islam ideolojisiyle örgütlenilerek, İslami Hareket'in etkin siyasal öğelerinden biri haline geliyorlar.

MARKS, ENGELS ve LENİN'in kadın sorununa yaklaşımlarına geçmeden önce kadın hareketlerine damgasını vurmuş olan feminizm'in ve sosyalist feminizm'in nitelikleri üzerinde genel hatlarıyla kısaca duralım.

devam edecek

kürt müziğinin billur sesi; Şiwan Perwer

DDKO ve Rizgarî dergisinin çıkışı beni etkiledi, destekledi, teşvik etti

Atina Dergi Temsilcimizin Yunanistan'da Şiwan Perwer ile yaptığı röportajı sunuyoruz.

● **Sayın Şiwan Perwer, bize hayat hikâyenizi anlatırmısınız?**

■ Annemin söylediğine göre "kızıl kar"ın yağdığı yıl 1955'te,

● **Ne demek oluyor "kızıl kar"?**

■ Bizde "Berxa Sor" diyorlar. Bazen kırmızı kar yağar. Uzun bir zamanda yağmazmış. Onun için insanların hatıralarında kalırmış. "Kızıl kar"ın 1955 yılının Aralık ayının son haftalarında Kürdistan'ın Surî köyü, şu anda Urfa-Siverek'e bağlıdır. Surî köyünde doğmuşum. Köy, dik ve yüksek bir tepeye sahip. Tepenin başında köy mezarlığı var. Orası çok mukaddes sayılır. Ölülerin dışında kimseye çıkmaz. Orası ölümlere aittir. kutsal sayılır. Urfa Viranşehir'i geçerken Surî köyü ve tepe gözükür.

İşte Aralık ayının son haftasında doğmuşum. Babamda 23 Aralık 1955 yılı olarak beni nüfusa kaydetmiş. Tam İsa'nın doğduğu gün. Onun için Hıristiyanlar bazen bana, "İsa son nefesini vermiş, senin isa olman gerekirdi" derler

● **Ne zaman türkü söylemeye başladınız? Bize biraz o dönemle ilgili bilgi veriniz?**

■ Kürdistan'da türkü her tarafa söylenir. Kürt halkı mücadeleci bir geleneğe sahiptir. Bu mücadele kendi içinde müthiş fırtınalar yaratmıştır. Bu fırtınalar, olaylar türkülerle konu olmuş. Yani, Kürdistan'ın türküsü çoktur. Öte yandan egemenlik altında olmanın Kürtlere verdiği his ve duyguda Kürtleri hassaslaştırmıştır. Bunlar kendini yer yer türkülerde ifade etmiştir. Bizim çevremizde, yöremizde herkes türkü söyler. Türkü söylemeyen bir yanı eksik gibidir. Herkes türkü söylemeyi sever. Her makamda türkü vardır. Hicaz, Kürdili Hicaz, Beyat, Rast makamı vd. Bazen halk hangi türkünün, hangi makamda olduğunu bilmiyor. Ama bakıyorsun söyleyiş biçimi ve tarzında ayırım ortaya çıkıyor. Mesela bir rast makamı doğru ve yarım tonları üzerine kurulurken, hicaz çeyrek tonlar üzerine kuruluyor. Urfa yöresi daha çok Kürdili Hicazkar kullanmış. Bizim o karakeçelinin delalları, Siverek'in delalları meşhurdur. İşte bu ortamda türkü söylemeye başladım.

● **Kürdistan'da Kürtçenin yasak olduğu dönemlerde kasetleriniz elden ele ve gizlice dolaşıyordu. Değindiğiniz gibi Kürtçe müzik dinlemek yasaktı. Bize o dönemi biraz anlatırmısınız? Kürdistan'da bir isim olarak birden bire ortaya çıktınız. Hem de gizli kasetlerle. Basın-yayının, radyo, televizyonunda yardımı olmadan.**

■ Müsaade ederseniz ilk soruyu bitireceğim. Diğer soruya da geleceğim. Dediğim gibi yöremiz türkülerle, müzikle dolu bir yöredir. Benim bütün ailem de türkü söylerdi. Hatta akşamları köy halkı cemaat olarak bir araya gelir, bazen dervişler gelirdi. Herkeses öyletirlerdi. Çünkü, türkü söylemeyen bir tarafı eksikmiş, sakatmış gibi görülüyordu. Ben de bu ortamda yetiştim. Memê Alanlarla, Siyabende, Necêler, bizim delallarla Kürdistan'ın diğer yörelerinde bizim yöremize sıçrayan türkülerle büyüdüm. Bu sosyal ortam içinde yetiştim. Müzik ruhu, müzik duygusu buradan beslendi. Bu beslenmeden ben ayrı bir müzik yarattım. Ben sanatçı olmak istemiyordum. Çünkü, sanatçılık aşağılık bir meslek olarak görülürdü bizde. Ya şeyhin kapısında mürid, ya ağanın kapısında dengbej, ya müezzin, ya da birinin dengbeji olacaktım. Bu da, insanın şahsiyetini bitiriyordu. Ekonomik durumumuz çok kötüydü. Tanındığın zamanda seni türkü söyleyen biri olarak görürlerdi, bir sanatçı olarak değil. Bu anlamda Kürt sanatçısı olmak aşağı bir şeydi benim için. Ya Türkçe söylemek gerekiyordu. Türkçe söylediğin zaman da kendi halkına zulmeder, onun kültürünü sömürüyor, sömürtüyordun, sömürgecilerle hizmet ediyordun. Bence bu da bir insan için afedersiniz şerefsizliktir. Bunu da yapamazdım. Fakat bir olay oldu ve bende karşılaştım. Bir anlamda yılların

birikiminin yarattığı son volkandım. Kürt halkının yarattığı bir volkan, bu patlama benimle oldu. Çünkü, Kürt halkı dopdoluydu bununla. Ki ben, bu noktayı yakaladıktan sonra "ben bunu yapabilirim" dedim. Çünkü, Kürt sanatına el atıp ona bir şahsiyet vermek gerekiyordu. Şahsiyet kazandırmak, alternatif yaratmak, Kürt sanatçısına şahsiyet kazandırmak, onu utanmadan, korkmadan söyletmek. İkincisi de; bu güzel sanatı, onun yılların birikiminden doğan ürünü, onun hizmetne sunmak. Bu oldu. Çok duygulandım, etkilendim ve severek katıldım bu işe. Söylemeye devam ettim, Kürt halkı beni dinledi. Severek dinledi, teşvik etti. Ben buna layık olmaya çalıştım. Bundan sonra bir çok Kürt sanatçısı yetişti, bu süreci devam ettirdi.

● *Kuzey Kürdistan'da Kürtçe türkü söyleyerek Tük devletinin şimşeklerini üzerinize çektiniz. Bu büyük bir cesaretti. Kürt halkının size olan bu sevgisini neye bağlıyorsunuz?*

■ Aslında ben çok cesaretli bir gençtim. Çok atıldım. Halka yardım etmeyi seven, görev gören biriydim. Bizi en çok etkileyen Irak, Suriye ve İran Kürtleri oldu. Onlardan Ankara'da okuyan gruplar vardı. Biz geceler boyu oturup görüşür, tartışır Kürt gençleri olarak. Onlar bizi çok etkilediler. Rahmetli Barzani'nin bize gerçekten çok büyük etkisi oldu. Barzani hareketi bizi çok etkiledi derken, onun dışında Kürdistan'da başka bir hareket yoktu demek istemiyorum. Tam tersini, o zaman güçlü bir öğrenci derneği olan Devrimci Doğu Kültür Ocakları (DDKO) veya DDKD dediğimiz hareketimiz vardı. Onlar da beni gerçekten çok etkiledi, destekledi ve teşvik etti. Sonra Rizgarî doğuşu. Rizgarî dergisinin ortaya çıkması bizde büyük bir sevinç yarattı. Ben kendim çuvalara doldurarak, götürüp Kürdistan'da dağıtıyordum... Irak Kürdistan'ında 1975 yenilgisinin bizde daha bir etkisi oldu, patlama yarattı. Ayrıca ben kendime güveniyordum.

Büyük cesaretim vardı. Acılarla da karşılaştım. Ben Kürdistan'da ağalık, şeyhlik kurumlarının iki yüzölçümünü, sömürsünü, halka zulmünü, Türk devleti ile ilişkilerini biliyordum. Bunu işledim, bunlar orijinaldir. O günkü koşullarda türkülerimde dile getirdim. Halkın bunları sevmesinde bu orijinaliteyi yansıtmam yatıyor. Ben

çürüyorlardı. Bazı şairler şiirlerini yazıp, sonradan korkudan yakıyorlardı. Kürdistan'da olan şeyler, dünyanın hiçbir yerinde olmamıştır. Biz bunların farkına vardık. Ve şunu dedik, birileri başlatmalı, yapmalı bu işi. İşte öyle başladık. Dediğim gibi yılların birikiminden kaynaklandı. Kürt halkının yaşadıkları bunu yarattı. Bizde o halkın

yaşadıklarını anlatmışım, yaşadıklarını olduğu gibi aktarmışım. Devletin yaptıklarını, jandarmanın, polislin Kürt halkını nasıl horladığını, nasıl aşağıladığını, nasıl yok etmeye çalıştığını, Kürtlüğün nasıl aşağılandığını, şahsiyetsiz bir duruma getirildiğini gördük. Bunların hepsi bizde yaralar açıyordu. Bu türkünler o yaraların yansımalarıdır. Onun için cesaretle bu işi yapmak gerekiyordu. Bu cesaret, halka da cesaret veriyordu. Halk, yıllardır özgürlüğe susamıştı. Özgürlük için arayış içerisindeydi. Hatta halkın arasından çıkmış yıllarca bu meseleyi savunup haislere düşen, ölen insanlarımız vardı. Onlar seslerini halka duyuramadıkları için tek tek ya dışarı çıkıp ölüyorlardı, ya hapiste

değeri. O halkın içinden çıkmış, tüm acılarını çekmiş, onun bir evladı olarak bunları gördüğümüzde duramadık. Söylemek istedik.

● *Türkülerinizi söylerken, kasetleriniz gizlice elden ele dolaşırken Türk devletinin baskısıyla karşılaştınız. Ondan sonra uzun bir dönem mültecilik hayatı başlıyor dışarda. Çünkü türkülerinizle bir çok insan, kendi kimliği ile mücadeleye katılma ile ilgili karar verme durumuna geldi. Bu baskılardan biraz bahsedermisiniz?*

■ Az önce söylediğim Kürt, Kürdistan olayını Kürt demokratik haklarını dile getirmek kolay değildi. Bunu dile getiren her insan ya sürgün, ya hapis ya

da ölümler karşılaşırdı. Kürt yazarlar, şairleri, politikacıları bu durumla çok karşılaştı. Siz de biliyorsunuz. Ben Kürdü, Kürdistan'ı anlattığımda Türk devleti için bu çok rahatsız edici bir durumdu. Kürdü-Kürdistan'ı anlatmak ateşten gömlekti. Bunu söylemek Türkiye'de hayat hakkını kaybetmek demektir. Ben o zaman Kürdistan'ın bazı şehirlerini dolaşır konserler veriyordum. Gözümün önünde insanlar tutuklanıp hapisaneye gönderiliyordu. Polis halka ateş ediyordu. Halk "tek biz ölelim, yeterli devlet seni ele geçirmesin" diye duvarları delip, beni dışarı çıkarıp kurtarıyorlardı. Önemli görüyorlardı. Ben de bundan hareketle dedim, ben yaşamalıyım. Beni şimdi hapsedilerse bir kaç türküden sonra ben biterim, öldürürler. Bir kaç türküde kalır giderim. Bu devlet böyledir. Ben de akıllı davranmalıyım, ben bunu sürdürmeliyim ki, o gün yüzlerce türkü söylemiş biliyorsunuz. Mecburen dışarı kaçtım. Bugüne kadar gurbettik, mahkumiyet olarak sürdürdüm. Ben her gün, her an geri dönme hayali içerisindeyim. Sen halkın tarafından bu kadar sevil, sayıl, fakat onun arasına gitme! bu çok acı bir durumdur. Ben günden güne yaşadıkça daha çok hissediyorum, daha çok rahatsız oluyorum. Daha çok geri dönmeyi istiyorum, arzuluyorum. Yani bu genç, dinamik yaşta bu halkın karşısına çıkmayacak mıyım? diyorum. Onu etkileyen, sarhoş eden türküleri onların huzurunda söylemeyecek miyim? Zaman geçtikçe bu beni daha fazla rahatsız ediyor. Fakat sömürgeci devletlerde bir şey değişmedi. Devletler hâlâ faşizane sistemleriyle duruyor. demokratik gelişme henüz yok. Kürt halkının mücadelesi elbette durmaz, bizde kurmayacağı. Buna bunun doğruluğuna inanıyoruz. Ama biraz daha çekeceğiz.

● **Saddam Hükümetinin 500 bin Kürdü dağlara sürdüğü dönemde yanılmıyorsam 91'de İngiltere'de bir konser oldu. Dünyanın ünlü sanatçılarıyla biraraya geldiniz Kürt halkıyla dayanışma için. Bize bu konser ile ilgili bilgi vermişsiniz?**

■ O konser benim önerimle oldu. Kürtlerin o zaman içinde bulunduğu

durum bizi çok derinden etkilemişti. Günlerce biz ekmek sudan kesilmişti. Bir kaç yıl önce yapılan Afrika konserini hatırladım. Mahmut Baksı ve Elin Klason ile oturup konuştuk. Onlara, biz böyle bir konser yapamaz mıyız? dedim. İsveçli yazar Elin Klason, "Şivan senin şu şu sanatçılarla ilişkilerin var. Niye anlatmıyorsun onlara, böyle bir konser yapabilirsiniz" dedi. O sırada Peter Gabriyel'e telefon açtım. Ve telefonda ister istemez ağladım. Kendisine, Peter siz sadece Afrikalılara, İngilizlerin sömürgeleştirdiği ülkelere sahip çıkıyorsunuz, niye Kürdistan'ı görmüyorsunuz dedim. Oda, "Şivan ben gerçekten şu anda çok üzgünüm. Bir şeyler yapmak isterim. Şu anda Şitting ve Şido Komirle birlikte turne ediyiz. Ben onalar anlatırım durumu eğer kabul ederse ben, sen ve onların ikisi dört kişi BBC için bir program yaparız. Bunun kanıtıyla her tarafa yayın yayılır. Veya Cefi Acır ile konuşayım. Eski İngiliz Dışişleri Bakanı, aynı zamanda yazar. Eğer kabul ederse daha geniş bir şey yaparız" dedi. P.Gabriyel, o zaman İrlandalı sanatçıya da gidiyor. Bana, "iki gün sonra ya sen bana telefon aç, ya ben açarım, tekrar konuşuruz" dedi. Gene edin Klason'un evindeyiz. Telefon çaldı, açınca şaşırıldım. Arayan P. Gabriyel'di. İsveç'te Piter Gabriyel'i çok severler. Telefon görüşmemizde "Şivan, biz dört kişi BBC'ye konser vereceğiz, kabul ettiler" dedi. Bende o zaman Paris'e gittim. Madam Mitterand Kürdistan'a gitmeye hazırlanıyordu. Bana "Şivan sende gelmiyor musun?" dedi, ben hazırım, ama hangi yolla gideceğim dedim. Madam Mitterand, "benim gittiğim yoldan" diye anlaştık. İran üzeri gittik. Ben onun gazetecisi olarak gittim. Boynumda kameralar, bilmem neler. İran yetkilileri beni öyle sanıyorlardı. Bilenler de sesini çıkaramıyorlardı. Çünkü, Madam Mitterand'la birlikteydim. Gitmeden önce Piter'le görüştüm. Döndüğümde baktım, ekranda bütün sanatçıların ismi geçiyor. Dünyanın her yerinden bir çok sanatçı kendilerini önermişlerdi. Ancak herkesi almamışlar. Hatta Michael Jackson, Madonna gibiler katılmak istemişler. O ara hastaymış bazıları bu yüzden mesaj göndermişler. Dünyanın sayılı sanatçıları, Peter Gabriel, Sting, Mc Hammer, Paul Simon, Tom Jones, Jipsy King gibi bir çokları katılmıştı.

Harvey Gold Smith Production (Kraliyet Prodüksiyonu) üstlenmişti. Jonh Major'da bütün devlet yetkilileri tarafından desteklenmişti. Onların hepsi geldi. O zaman Prenses Diana ile birlikte bir resmimiz dünya basınında çıkmıştı. Oradan alınmadır. Bütün Kürt guruplarını arkama aldım. Onlarla birlikte çıktık.

● **Başarılı bir konserdi. Bize son olarak söylemek istediğiniz bir şey var mı? Yunan halkına vermek istediğiniz bir mesaj?**

■ Aslında Yunan halkı dünyanın bütün uluslarından önce Kürt halkına dostluk ve dayanışma göstermesi gereken bir halktır. Çünkü, ezilmeyi, işgali görmüş bir halktır. Üzerimizde katliam yaratan devletin katliamını görmüş, yaşamış bir halktır. Hangi Yunanlıya sorarsanız sorun ya dedesi, ya dedesinin dedesi Osmanlılar ve Türkler tarafından öldürülmüştür. Biz insanca bir yaşam istiyoruz. Biz, bütün halkların insanca, demokratça yaşamına saygılıyız. Bütün halkları seviyoruz. Ama bunların bu faşizano sistemlerine karşıyız. Biz Yunan halkına şunu diyoruz. Madem ki, katliamı, sürgünü görmüş, yaşamış ve ayrıca milyonlarca Kürdün Türkiye'deki dramını görüyorlarsa biz onlardan bu dostluğu, yaşamış, arkadaşlığı bekliyoruz. Bu ayrıca onların da yararınadır. Çünkü, Türk devleti saldırganıdır. Bu saldırganlığı durdurmak için bazı halkların birleşip, buna karşı direnmeleri gerekiyor. Ben de bir sanatçı olarak Yunanistan'da konser vermek istiyorum. Kürt halkının dileklerini, müziklerini, arzularını o güzelliklerini onlara dinletmek istiyorum. Benim türküleri her konudur. İnsan hakları konusundadır, kadın hakları konusundadır, felsefi konulardır, halkların hakları konusundadır, enternasyonal konulardır. Sevgi ve aşk konuludur. Umut ederim ki, biz bu güzelim türküleri Yunanistan'da da, Kürdistan'da da söyleriz.

- Teşekkür ederiz.
- Ben teşekkür ederim.

Stêrka Rizgarî'yi ● oku-okut ● bîxwîne bide xwendin

KIRDKÎ (ZAZAKÎ- KIRDKÎ-DIMILKÎ) JÎ ZIWANÊ MA WO!

A.Çiya

Jû/yew millet eke azad nîyo, eke wayîrê jû dewletê nîyo, avêşiyena zon/ziwan û kulturê ê miletî zaf zor a. Milletê Kurd hona binêdestê koledara da ro. Hona azad û serxwebûn nêbîyo. Co ka ewro zonê kurda zê ê miletê ke azad û wayîrê devleta yê, zê zonê dîna standardalîza nêbîyo. Çar zaravê/lehçê kurdî estê: Kurmancî (kirdaskî), zazakî (kirmanckî-kîrdkî-dimilkî), soranî û goranî. Heto bîn ra, nê zaravî zerê xo de kî standardalîze nîyê. Her jû zarava de çend şîwê estê.

Se ke êno zanayene, Kurdîstana Bakur de nê zarava ra kurmancî û zazakî êno qesekerdene. Ewro Kurdîstana Bakur de, ma caverdî me çîqa mordemî kurmancî, çîqa kî zazakî qesekene, ma hona îta çîqa nufisê ma kurda esto ê rind nêzaneme. Çîyo ke êno zanayene, Kurdîstana Bakur de zarava Kurmancî ê zazakî ra zaf ena qesekerdene. Taye roşnabîrî vanê no ponc de ju esto. Ma vajîme na vatane zaf a, wa ponc de ju nê, qasê des de ju bibo, wuncîya şenik nîyo. Ewro dinya de nufisê xo jû mîlyon ra şenik davîstê devletî estê. Ewro xêlê mordem Kurmancî mûso û waneno. Heto bîn ra xêlê niviskarê Kurmancî estê. Nê çîyê zaf rindo. La belê, halê zazakî hînî nîyo. Ne honde niviskarê zazakî estê, ne kî yê ke zazakî mûsê û wanenê. Zazakî na derheqte zaf peyde mendo. Roşnabîr û şoreşgerê ma zazakî ser ro zaf nevinênê. Mesela ma na derhete qaytê rojnama "Azadîya Welat" û kovara "Rewşen" ke me. Hurdmîna kî çend ser yo vejîne. Her jû hejmara kovar ya kî rojname de, ya jû ya en zaf di nivisê zazakî estê. Tayîne de tewr nivisê zazakî çîne. Nivisî kulî ebi zarava kurmancî amê nivisandine. Yanê raştîye a wa ke, nê kovar û rojnaman de nivisê zazakî zê çîyê de sus (sûs) manenê.

Kovar û rojnamananê bînan ra tewr çîyê mevajîme. Nê hem wertê şarê ma de nînan ra şenik enê wendene, hemî kî halê nînan kî zaf cûda nîyo. Mesela hatanî ewro na kovara (Stêrka Rizgarî) de kes zazakî ser ro nêvineto. Hama hama her hejmara na kovarê de kurmancî nivisî estê, la belê kesî di satir zazakî nênivisno. Na kêmasiye de girs a. Gere zerê niviskar û wendokarê na kovara de yê ke zazakî zanê na kêmasiye bidîne û teyna tirkî û kurmancî nê, tayê kî zazakî binivisnê. Yanê, ma çîqa qedr dame zarava kurmancî gere honde kî bidîme zazakî. Çimke, her çî ra ver qasê kurmancî, zazakî kî

zonê ma wo. Ma neşikîme wertê nê zarava de cudatîyê bikemê, ya ki jukek ra jukekî bîceme. No çîyê de raşt nêbeno. Standardalîza zonî kî nîya nêbena! Na derhete berpîrsiyarîya rexistin û roşnabîranê ma zaf a. Rexistin û roşnabîrê ma gere zarava zazakî ra çîmanê xo mecerê. Herkes zano ke, teyna şarê ma wo ke kurmancî qesekeno asîmîle nê bîyo/nê beno, ê ke zazakî qesekene kî asîmîle bîyê/benê. Ewro ma şikîme vajîme mîyanê kurmancî tayê bîyo raştî, la belê ma nê seba zazakî nêşikîmê vajîme. Problemê zarava zazakî zaf ê.

Her çî ra raver, hona serê namê na zarava ma ser ro kes jû fikir nîyo. Namê na zarava ma ra teyna "zazakî" nêno vatenê, na zarava ma, ebi namê dimilkî, kirmanckî, kirdkî kî eno naskerdene. Yanê, her mintîqa de namê na zarava ma ra çîye vanê. Na mesele serro hona niviskar û roşnabîrê ma kî jû fikir nîyê. Na derheqte munaqaşa zafêrî zere nê namêyan de "zazakî" ser ro vejîna. Taye roşnabîrî vanê ke no namê "zazakî" kesane şaran no zonê ma ra, manê xo kî xirab o, no sebeb ra ma namê zonê xo ra zazakî mevajîme. Taye kesan vanê namê zonê ma "kirmanckî" yo, taye vanê "kirdkî" ... na munaqaşa hona nêxelesîya. La belê, gere na munaqaşa jû namê ser ro bero giradîyayîş, nîya nêbeno.

Heto bîn ra, se ke êno zanayene her mintîqa de jû şîwê zazakî êno qesekerdene. Ma vajîme zazakî yo ke hetê Dêrsim de êno qesekerdene zê zazakî yo ke Sîwerek de êno qesekerdene nîyo. Ya kî ma nê çîyê seba zazakî yê Gimgimî û paloy ser ra kî şikîme vajîme, nê mîsalî zaf ê. Na cudatîyê zonê niviskaranê ma de kî esta. Niviskarê ma kamjî şîwa zazakî zanê a şîwa de nivisnenê. Yanê jûtiya (standardalîza) gramerê zazakî çîna.

Tayê roşnabîrî ewro gramerê zazakî ser ro xeberîne û na derhetetayê maqalê û pirtûkî amê nivisandine. La belê, ne xeberî bes nîyê, na derhetê hona kêmasiyê de girse esta. Par aşma tebaxe de, Stockholm de zazakî ser ro jû kombîyayîşê dest pêkerd. No kombîyayîşê Stockholom de desoponc roşnabîr û niviskar top bîbî. Nê kesan raşt nusnena zazakî ser ro munaqaşa kerd bî û meylê xo ardî bî ortê. Netîca na kombîyayîşî çend kovara de amê çap kerdene. Bêguman no kombîyayîş, zarava zazakî ser ro gamê de mûhimê biye.

Waştena ma awa ke, roşnabîr û niviskarê ma peynîya na gama verêne bîyarê. Ewro her çî ra raver, gere nê probleme gramerî halbibê. Eger no problem hal nêbo, hem niviskarê zazakî kamjî şîwê zazakî zanê ê şîwê de nivisnenê, hemî kî wendîşê zazakî zaf zor beno. Çimke, teyna niviskarê ma nê, wendokarê zazakî kî zafêrî teyna jû şîwê zanê, ê şîwa nê bîna zaf rind fam nêkenê. Kêmasiya ma teyna gramerî de nîya. Heto bîn ra, mesela ferhengoka zazakî ki tam halnêbîya. Hatanî ewro di ferhengokî çap bîyê, la belê ne hurdmîna de kî kêmasiyê zaf a, nêmetê ê. Wuncîya kî ewro ebi zazakî -kasê kurmancî nê bo kî- xêlê çîyê amê nivisnayene. Pirtûkê ser folklorî, pirtûkê şîirî, hikayey, xatîray estê. Wuncîya, se ke ma cordê kî nivisna ferhengokî, xeberî gramerî, xêlê babetan ser ro maqaleyê ûêb estê. Na derheq de kovara Zend de (Hejmar 1) J. Asparî jû maqala nivisna. J. Asparî na maqala xo de, hatanî nika ebi zazakî çî amo nivisnayene mûhimê nînan kulî nivisnê. Wendokarî eke meraq kenê, hatanî nika, kanjî pirtûkî, maqalê ûêb amê nivisnayene, bi kilmîyê meteryalê zazakî çî ke nîna îtara şikîne bûmûsê.

Bawarîya mi awa ke, şarê ma wo ke zazakî qesekeno înan ra kam ki biwazo û nê meteryala ser ro bixebetîyo, zaf rehet şikîno zazakî bûmûso, buwano û binivisno. Ma niviskar û wendokarê na kovarê ra naye wazeme. Gere niviskar û wendokarê na kovarê, teyna kurmancî û tirkî nê, zazakî kî binivisnê. Xo vîra me kemê: Zazakî kî zonê ma wo !

15 yıldır TC zindanlarında bulunan özgürlük savaşçısı Nesimi Yaman
bu kez düşüncelerinden ötürü yargılanıyor

“hiçbir güç bilimi, insanlığı, onuru ve özgürlüğü yargılayamamıştır. İstanbul DGM’de yargılayamayacaktır”

1996 yılında Komal Yayınevi tarafından çıkarılan Nesimi Yaman’ın “GAP, Kürdistan’da Sosyo-Ekonomik ve Siyasal Etkileri” adlı kitabı, yayınlandıktan kısa bir süre sonra İstanbul 6 NO’lu DGM tarafından toplatılarak hakkında dava açtı. İstanbul DGM toplatmaya gerekçe olarak kitapta yer alan Kürt, Kürdistan kavramlarını “bölücülük Propagandası yapıldığı” iddiasıyla toplattı.

15 yıldır çeşitli cezaevlerinde bulunan özgürlük mahkumu Nesimi Yaman, bu kez de düşüncelerini dile getirdiği için yargılanıyor. Nisan ayı içinde ilk duruşmaya çıkarılan N.Yaman, savunmasını yaptığı sırada Bursa 2. Ağır ceza Mahkemesi tarafından engellendi. Bunun üzerine Yaman, “savunma benim en doğal hakkımdır, beni susturamazsınız” dedi. “Uzun” gerekçesiyle savunma hakkını gaspeden mahkeme heyeti N.Yaman’ın hazırlanmış olduğu 15 sayfalık savunmasını İstanbul DGM’ye gönderdi. Duruşma tekrar görülmek üzere 30 Temmuz 1997 günü, saat 9.5’e ertelendi.

N. Yaman’ın savunmasını özet olarak veriyoruz;

“Bu dava, Türkiye’de bilime ve bilimsel araştırmalara biçilen değer sınırlarının görülmesi açısından önemlidir. Ayrıca, Türk Hukuk Sistemi’nin içinde bulunduğu düzeyi göstermesi açısından da bir göstergedir. İsnad edilen iddialar, burjuva ideolojisinin kriterlerine göre ele

alınmışlardır. Resmi ideolojinin damgasını taşımaktadırlar. (.....) İddianameye söz konusu olan çalışmamda (GAP), bazı kavramlardan yola çıkılarak mahkum edilmem isteniyor. Çok kavram kullanmama karşın sadece iki tanesi rahatsızlık yaratmış ve yargılanmamın bir ayağını oluşturmuştur. Nedir bu kavramlar? Bu kavramlar; Kürt ve Kürdistan kavramlarıdır. Bir ulusa Kürt demişim, bir coğrafyaya da Kürdistan demişim. Kürt, bir ulusun adıdır. Ortadoğu’nun en eski yerleşik halklarından biridir. Asırlardır bu topraklarda

yaşamaktadırlar. Kürdistan da, asırlardır bu halkın yaşadığı coğrafyanın adıdır. Dünyanın en büyük on projesi arasında yer alan “GAP”, üzerinde inşa edildiği topraklardan kopararak irdelenebilir mi? Elbette hayır. Yine, bu “bölgesel kalkınma projesi” bütün sektörleriyle üretime geçmesi halinde milyonlarca ifade edilebilecek bir emek gücüne ihtiyaç duyacaktır. Peki bu talebi kim karşılayacak, tabiki başta yöre halkı. Yani, emekçi Kürt halkı...

Aynı şekilde projenin, demografik yapıda, ekolojik dengede ve meteorolojik haritada yaratacağı değişikliklere de değinmişim.

İncelememde ileri sürdüğüm savlarımın çoğu, bugün “GAP”

pratiğinde doğrulandı diyebilirim.

Gelinen bu aşamada resmi politika artık “Kürt var” diyor, ama “Kuzey Kürdistan” yok diyor. Fakat, “Güney Kürdistan”ı fiilen ve diplomatik düzlemde kabulleniyor. Hatta, siyasi örgüt liderlerini en üst düzeyde devlet protokolüyle ağırlıyor. Sık sık duyuyoruz, Kürdistan Demokratik Parti lideri Mesut Barzani ve aynı şekilde Kürdistan Yurtseverler Birliği lideri Celal Talabani bugün Ankara’dalar, yarın Başbakan veya Cumhurbaşkanı ile görüşmeler yapacaklar vs..

Devlet kendisi kullanınca suç

olmuyor, ama bilimsel bir incelemede kullandığımız için hemen hakkımızda dava açılıyor. Bu paradoks neden? (...)

Türkiye’de Yargı Bağımsız mıdır?

Türkiye’de (Türk-ulus-devleti) rejimin sorgulanması veya ne oranda sorgulanacağı askeri politik gücün elindedir. Onun izinine bağlıdır. Devletin örgütlenmesinde ve Anayasa’larında tanziminde belirleyici ana faktör, hep silahlı kuvvetler olmuştur. Politik davalar sözkonusu olduğunda hep aynı seyri izlemiştir. Sivil Mahkemelerde de, askeri Mahkemelerde de, Devlet Güvenlik Mahkemelerinde de bu kural değişmemiştir. İlginçtir, bütün Anayasa’larda (Cumhuriyet dönemi) aynı kesimlerce hazırlanmıştır. Türkiye’de tek belirleyici bir güç vardır o da, Politikleşmiş Türk Silahlı Kuvvetleridir. (...)

DGM’lerin Türk Hukuk Sistemi içinde özel bir yerleri ve ağırlıkları vardır. Bu mahkemelerde (DGM) uluslararası hukuk normları geçerli değildir. Türkiye’de kim Kürt ve Kürdistan hakkında olumlu bir şeyler yazmışsa, konuşmuşsa ikinci gün kendisini DGM’lerde bulmuştur. Kim, uluslararası savaş kuralları dışında Kürtlere pervasız bir kirli savaşın dayatılmasına değinmiş ve uygulanan ırkçı, yasakçı ve sömürgeci politikalara karşı çıkmışsa kendisini hemen sanık sandalyesinde bulmuştur. Tıpkı benim gibi. (...)

“GAP” adlı incelemem, ön yargı ile ele alınmış ve özel sonu ulaşılmıştır. Bugün Kürtkültürüne, tarihine, diline ve edebiyatına duyulan kin ve öfkenin altında yatan da bu ırkçı ve sömürgeci bakış ve önyargıdır. Halbuki, “dünya uygarlığı, her biri kendi özgünlüğünü koruyan kültürlerin, dünya çapında bir koalisyonundan başka bir şey değildir.” (Claude Levi Strauss). Bu belirlemeden de anlaşılacağı üzere, kültürel değerler başta olmak üzere, halkların bütün değerleri eşit, saygın ve kardeşlidir.

Devlet, ırkçı-sömürgeci kurum ve bu kurumların belirlenen sınırlar içinde kalarak üretebilecekleri karar ve uygulamalarla belki kitapları, yayınları toplatabilir ama asla düşüncüyü, özgürlükleri yasaklayamaz. (...)

Her konuda olduğu gibi, yargıda da (siyasi davalara ilişkin) temel belirleyici güç, politikleşmiş askeri güçtür.

nesimi yaman

“GAP”

“Güneydoğu Anadolu Projesi”

KÜRDİSTAN’DA SOSYO-EKONOMİK VE SİYASAL ETKİLERİ

araştırma dizisi

KOMAL

DGM’ler, hukuk kurumları değil, politik kurumlardır. Dolayısıyla yargı politiktir, hukuksal boyutu esasa ilişkin değildir. (...)

DGM’ler resmi kurumlardır, ancak bizce, **meşruiyetleri yoktur**. Bu nedenlerden dolayı, yargılamanın adil olacağına inanmıyorum. Hakkımda çoktan karar verildiğini ve hüküm kesildiğini düşünüyorum.

Savunmamın, kararı olumlu yönde bir etkisinin olmayacağı kanaatindeyim. tabi o zaman, neden meşruiyetini kabul etmediğim bir kurum karşısında savunma yaptığım sorusu akıllara gelebilir? Başta iddialara cevap vermem DGM’ye yönelik olarak algılanmamalı. Bunun iki nedeni var. **Birincisi**; Savunma hakkının kutsallığı ve bu kutsallığa atfettiğim anlam. Bu hakka karşı üstlenilen yükümlülüklerin (siyasi, ahlaki, bilimsel) pratik olarak muhatap kurumlar karşısında yerine getirilmesini zorunlu gördüğüm için. **İkincisi**; Tarihsel sorumluluk gereği. Bizden sonraki kuşaklara, geleceğe bir miras bırakmak için. Bizden sonraki kuşaklar, kazanımların öyle kolay elde edilmediğini bilmeliler. Bilmeliler ki, özgürlükleri kiskançlıkla korusunlar. (...)

“GAP” çalışmam, bilimsel doneler esas alınarak örüldü. Hareket noktası gerçekler olmuştur. Yasakçı mantığa karşı bir duruşu içermektedir. Hedeflenen Türkiye’yi bölmek değil tam tersi, Türkiye ve Kürdistan’ı kendi gerçeklikleri içinde tarihsel ayakları üzerine oturtmak

olmuştur.

“GAP” çalışmam, halklarımız başta olmak üzere tüm insanlığı bilgilendirme sorumluluğu esas alınarak örüldü.

“GAP” çalışmam, ceza maddeleri düşünülerek değil, bu projenin ezen ve ezilen uluslara ve sınıflara neler getirip, neler götürecekleri hesaplanarak örüldü.

Neyin doğru, neyin yanlış, neyin suç, neyin suç olmadığına DGM’ler değil, tarih karar verecektir.

“GAP” bilimsel bir incelemedir. Bilim yöntemi ile inşa edilmiştir. Bilim yasaları dinlemez, yasalarla kelepçelenemez, yasalara sığdırılmaz. Bilim önyargılarla hareket etmez, bilim önyargıları reddeder. O nedenle eğer, bir bilimsel eser inceleniyorsa ırkçı, faşist ve sömürgeci önyargılardan arınmış olarak ele alınması gerekir. (...)

“GAP” incelemem, İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi tarafından yukarıdaki

önyargılarla ele alınmış ve iddianamedeki sonuçlara böylece ulaşılmıştır.

“**Yargulanan**” şahsım değil, bilimdir, düşüncelerdir.

“**Cezalandırılmak**” istenen ben değil, bilimsel bir incelemedir.

“**Tutuklanan**” ben değil, bir kitap’tır.

“GAP” Kürdistan’da Sosyo-Ekonomik ve Siyasal Etkileri adlı eserimden; politize yargı kurumlarından biri olan İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesinin aksine onur duyuyorum. Bundan böyle de bu nitelikteki çalışmalarına daha da hız vereceğim. Yani, bu “suçu” işlemeye devam edeceğim. Geleceğe, yasaksız bir dünya bırakmak için üzerime düşen tarihi sorumluluğu her ne pahasına olursa olsun yerine getireceğim. Gerek yerel ve gerekse evrensel bazda...

Son sözüm şudur;

Hiç bir güç bilimi, insanlığı, onuru ve özgürlüğü yargılayamamıştır. İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi de yargılayacaktır.”

15 Nisan 1997

Nesimi Yaman

Özel Tıp Cezaevi D6Blok Bursa

İSTİKLAL MAHKEMELERİ VE ŞEYH SAİT AYAKLANMASI YARGILAMALARI ÜZERİNE BAZI NOTLAR

Şeyh Sait ayaklanması ile ilgili olarak bugüne kadar yapılan inceleme ve araştırmalarda bazı olguların üzerinde, çeşitli nedenlerden ötürü yeterince durulmamaktadır. Biz bu kısa makalede, bunlardan ikisi üzerinde duracağız. Şeyh Sait Ayaklanması vesilesiyle kurulan İstiklal Mahkemeleri ve bunlardan biri olan Şark İstiklal Mahkemesindeki yargılanmalar.

İstiklal Mahkemelerinin Kuruluşu, Niteliği ve Uygulamaları

8 Şubat 1925'te Piran'da patlayan silahlarla başlayan Şeyh Sait Ayaklanmasından yaklaşık yirmi gün sonra, 4 Mart 1925 tarihinde, Şark

İstiklal Mahkemesi ve Ankara İstiklal Mahkemesi olarak bilinen iki mahkeme kuruldu.

Şark İstiklal Mahkemesi, askeri tenkil harekâtı eşliğinde, Kürt Ulusal direnişini terörize ederek bastırmakla görevliydi. Ankara İstiklal Mahkemesi ise, esas olarak Türkiye'deki muhalefet odaklarını tasfiye ederek, Kemalist iktidarın -Tek Parti, Tek Şef, Tek İdeolojiye giden çizgide- perçinlenmesinde kullanılacaktı. Ankara ve Şark İstiklal Mahkemeleri en özlü ifadeyle bu amaçlar için kuruldu.

Bu mahkemeler, Cumhuriyet tarihinde görülmemiş ölçüde geniş yetkilerle donatılmışlardı. Herşeyden önce, bütün mülki ve askeri yetkililerin üstünde yer alıyorlardı. Herkes bu mahkemelerin verdikleri kararlara uymak zorundaydı, Bakmakla yükümlü buldukları davalarda herhangi bir sınırlama yoktu. Siyasi, adli her türlü davaya bakabiliyorlardı. Bir üst mahkeme olmadığı için verdikleri kararlar da kesindi.

Bu mahkemeler ilk kurulduklarında; Şark İstiklal Mahkemesi'ne vereceği idam cezalarını anında infaz etme yetkisi tanınırken, Ankara İstiklal Mahkemesinin vereceği idam cezalarının TBMM tarafından onaylanması şartı getirilmişti. Zira esas

hedef Kürt Ulusal hareketiydi. Ancak, sonradan gerek görüldüğünde aynı yetki Ankara İstiklal Mahkemesine de tanınacaktı.

İstiklal Mahkemeleri, kendilerine tanınan bu yetkiyi kullanarak, verdikleri idam cezalarının infazını çoğunlukla aynı gece ya da bir gün sonra şehir meydanlarında, cami önlerinde yerine getiriyor ve bu vesileyle tam bir terör havası estiriyorlardı. Bu astığı astık, kestiği kestik mahkemelerde herhangi birini cezalandırmak için, bu kişi hakkında suçlayıcı bir kanıt bulmak zorunlu değildi. Zira mahkemelere, vicdani kanaatlerine göre karar verme yetkisi tanınmıştı.¹ Dahası, hiçbir kanuna uyma zorunlulukları da yoktu. Şark İstiklal Mahkemesinin üyelerinden **Lütfi Müfit** bir vesileyle, "bizim belli bir amacımız vardır. Ona varmak için ara sıra kanunun üstüne de çıkarız"² derken bu gerçeği dile getiriyordu.

Bu mahkemeler, direkt Kemalist iktidarın güdümünde ve ona bağlı olarak çalışıyorlardı. Şark İstiklal Mahkemesinde görülen Gazeteciler Davası'nda yaşananlar, İstiklal

¹ Bkz. E. Aybars, "İstiklal Mahkemeleri" Cilt I, II (1920-1927), Dokuz Eylül üni. Yay. İzmir, 1988. s.481

² E. Aybars, age. s.300

Şark İstiklal Mahkemesi, askeri tenkil harekâtı eşliğinde, Kürt Ulusal direnişini terörize ederek bastırmakla görevliydi. Ankara İstiklal Mahkemesi ise, esas olarak Türkiye'deki muhalefet odaklarını tasfiye ederek, Kemalist iktidarın -Tek Parti, Tek Şef, Tek İdeolojiye giden çizgide- perçinlenmesinde kullanılacaktı. Ankara ve Şark İstiklal Mahkemeleri en özlü ifadeyle bu amaçlar için kuruldu.

Mahkemelerinin bu niteliğini gayet net bir şekilde gözler önüne seriyor.

Şark İstiklal Mahkemesi, muhalif gazeteler **Takrir-i Sûkun Kanunu**'na dayanılarak kapatıldıktan sonra, bazı gazetecileri tutuklamış ve bunları isyanı dolaylı olarak kıskırttıkları gerekçesiyle yargılamıştı. Bu davada savcı vekilliği yapan Avni Doğan, gazetecilerin cezalandırılması için Ankara'dan kendisine gelen emirleri anılarında şöyle dile getiriyor:

*"Beni cesaretlendirmek için Ankara'dan ikinci derecedeki bazı zevattan (İsmet Paşa'yı kastetmektedir) her gün şifreler alıyordum. Bu şifrelerde, gazetecilerin Cumhuriyetin ilanından itibaren hükümete karşı aldıkları menfi durum izah olunarak, haklarında tatbik edilecek cezanın bana itibar sağlayacağı ifade edilmekteydi."*³

Avni Doğan'ın burada ifade ettiği şey gayet açıktır. Dönemin Başbakanı İsmet Paşa, gazetecilerin gerekli cezalara çarptırılmalarını istemektedir. Ancak, mahkeme aldığı bu emirlerin gereğini yapmaya fırsat bulmadan M.Kemal devreye girer. Ve mahkemeye gönderdiği şifreli bir emirle, gazetecilerden beraatlerinden sonra Ankara'ya giderek kendisiyle Fırka lehine mülakat yapacaklarına dair söz alınması koşuluyla salıverilmelerini ister. Bunun üzerine mahkeme, İsmet Paşa'nın emirlerini yerine getirmekten vazgeçerek, gazetecilerle M.Kemal'in istediği doğrultuda anlaşıp beraatlerine karar verir.

Avni Doğan, dönemin Dahiliye Vekili (İçişleri Bakanı) Cemil Bey'e yazdığı mektupta M.Kemal'in Şark İstiklal Mahkemesine gönderdiği bu şifreli emri ile ilgili şunları yazıyor:

*"Gazi Paşa hazretlerinin gazetecilerin kurtulmaları şayan-ı arzuları (?) tarzındaki şifreli emirleri gelinceye kadar muhakemenin tarz-ı cereyanı da çok iyiydi. Bu emir geldikten sonra, hepimizden (içimizden!) bir arkadaş gazetecilere ve Gazi hazretlerinin ulüvvü cenaplarına mahzar olarak beraat edecekleri ve beraattan sonra Fırka lehine sarf-ı mesai için Ankara'ya gidilerek Reisicumhur hazretleriyle kendilerinin mülakatına delalet olunacağı ihsas olunmuştur."*⁴

Bu belge yalnızca İstiklal Mahkemelerinin nasıl güdümlü çalıştıklarını değil, aynı zamanda bu mahkemelere seçilen insanların ne tür kişiliklere sahip olduklarını da sergiliyor.

³ M.Tuncay, "TC'de Tek-Parti Yönetiminin Kurulması" (1923-1931), Yurt yay.Ankara 1981,s.144

⁴ M.Tuncay,age.145

Avni Doğan, Dahiliye Vekiline yazdığı bu mektubunu şu sözlerle bitiriyor:

*"Semahat-ı ruhiye ve tamayûlat-ı asılanesini çok iyi tanıdığım zat-ı alilerinden bana yürüyecek doğru yolun iraesini hürmetle rica ederim. İrae buyuracakları tariki bila kaydüşart kabul ettiğimi şimdiden arz ederim efendim."*⁵

Bu sözleri daha açık ifadeye çevirecek olursak; Avni Doğan, Dahiliye Vekili'nden kendisine doğru yolun gösterilmesini isteyerek, vereceği emirleri kayıtsız şartsız yerine getireceğini bildiriyor düşkün bir tavırla....

Sonuç olarak, uzunluğundan ötürü tümünü veremediğimiz bu belge, sözkonusu mahkemelerin niteliklerini göstermeye yetiyor. Bu mahkemeler siyasal iktidarın birer yürütme organı gibi çalışmış ve sadece bazı biçimsel formaliteleri yerine getirmişlerdir. Bu yanı sıra da **meşru mahkemeler değildiler**. Kaldı ki, bunları burjuva hukukunun biçimsel kuralları çerçevesinde "yasal" mahkemeler saymak bile zordur. Çünkü, bir yasayla kurulmuş olmalarına rağmen gerek tanınan keyfiyete açık yetkiler, gerek mahkemelerin işleyiş tarzı ve gerekse bileşimleri itibarıyla çok aşırı ölçüde müdahale ve yönlendirmeye açık mahkemelerdir. Bu keyfilikleri onları "yasal" mahkemeler olarak görmeyi güçleştirmektedir.

Bu sözde mahkemelerin, iş başında kaldıkları yaklaşık iki yıl boyunca gösterdikleri icraatları, hâlâ tüm boyutlarıyla gün yüzüne çıkarılmamıştır. En basitinden, hâlâ bu mahkemelerde kaç bin kişinin yargılandığı ve bunlardan ne kadarının idamla cezalandırıldığı dahi kesin rakamlarıyla bilinmemektedir.

İstiklal Mahkemeleri üzerine nispeten kapsamlı bir çalışma yapan Aybars'ın verdiği rakamları geçerli sayacak olursak; Şark İstiklal Mahkemesi'nde göreve başladığı 12 Nisan 1925'ten, 7 Mart 1927'ye kadar toplam 5010 kişi yargılanmış ve 207'si vicahi, 213'ü giyabi olmak üzere, toplam 420 idam

⁵ M.Tuncay,age.145

kararı verilmiştir.⁶ Ankara İstiklal Mahkemesinde ise, 2436 kişi yargılanmış ve bunlardan 150 'si vicahi, 90'ı giyabi olmak üzere toplam 240 idam verilmiştir.⁷

Burada bir parantez açarak Aybars'ın, İstiklal Mahkemeleri'nde asker kaçaklığı nedeniyle verilen cezaları bu rakamların dışında tuttuğunu belirtelim.Yazarın verdiği bilgiye göre, Şark İstiklal Mahkemesi'nde sadece altı ay içinde 131 kişi askerden firar etme suçundan ötürü idama mahkum edilmiştir.⁸ Ayrıca, aynı dönem içinde benzer suçlardan ötürü Sıkıyönetim Mahkemeleri'nde verilen cezaları da yine bu rakamların dışında tutuyoruz.

Ancak Aybars'ın verdiği bu rakamların doğruluğu tartışmalıdır. Şark İstiklal Mahkemesi savcısı Süreyya Bey, 26 Kanun evvel 1926 tarihli Cumhuriyet gazetesinde çıkan demecinde "*Şark İstiklal Mahkemesi şimdiye kadar (15)bin eşhas-ı meznune hakkında tahkikat ve muhakemat icra etmiştir*"⁹ diyor. Yani Aybars'ın, Şark İstiklal Mahkemesinde yargılananlarla ilgili verdiği rakamın üç misli bir rakam veriyor. Bunun gibi, idam cezaları ile ilgili verilen rakamlarda çok düşük görünüyor.

⁶ Bkz.E.Aybars,age.s.348

⁷ Bkz.E.Aybars,age.s.474

⁸ Bkz.E.Aybars,age.s.348

⁹ M.Tuncay, age.s.167

Özellikle, Şark İstiklal Mahkemesi'nin verdiği idamlar bu rakamların çok üstünde olsa gerek. Nuri Dersim'i, Şark İstiklal Mahkemesi'nin salt Elazığ'da "Palu ve Çabakçurlu 400 Kürt gencini idam"¹⁰ ettiklerini yazıyor.

İstiklal Mahkemeleri ile ilgili olarak yukarıda verdiğimiz bu genel bilgilerden sonra, gelelim Şark İstiklal Mahkemesi'nde görülen Şeyh Sait Ayaklanması yargılamalarına. Elbette burada

amacımız bu yargılamaları bütün boyutlarıyla incelemek değil. Bu çok kapsamlı bir çalışmanın işi olabilir ancak. Biz burada sadece Kürtlerin 1925 ayaklanmasında Şark İstiklal Mahkemesi'nde nasıl bir tavır takındıklarıyla ilgili bazı belirlemelerde bulunarak, daha çok Kürt direnişçilerinin darağaçlarında sergiledikleri tavrılara ilişkin yazılıp çizilenleri irdelemeye çalışacağız.

Şark İstiklal Mahkemesi ve Şeyh Sait Ayaklanması Yargılamaları

Şark İstiklal Mahkemesinin kuruluşundaki resmi adı, **İsyan Bölgesi İstiklal Mahkemesi'** dir. Ancak, resmi yazışmalar da dahil olmak üzere genelde Şark İstiklal Mahkemesi adı kullanılmaktadır. Gerek bu mahkemenin, gerekse Ankara İstiklal Mahkemesinin başkan, üye ve savcılar TBMM tarafından milletvekilleri arasından seçilmişlerdir. Ve ilginçtir, Şark İstiklal Mahkemesi'ne seçilen bu milletvekillerinden bir tek mahkeme savcısı hukuk mezunudur. Diğerlerinin hiçbiri hukukçu değildir.

TBMM'de 7.3.1925 tarihinde Şark İstiklal Mahkemesine seçilen bu bürokrat ve asker kökenli milletvekillerinin Diyarbakir'e giderek fiilen göreve başlama tarihi 12 Nisan 1925'tir. Şark İstiklal Mahkemesi burada göreve başlar

¹⁰ M.N.Dersimi, "Kürdistan Tarihinde Dersim" Dilan yay.s.181

Şark İstiklal Mahkemesi'nde göreve başladığı 12 Nisan 1925'ten, 7 Mart 1927'ye kadar toplam 5010 kişi yargılanmış ve 207'si vicahi, 213'ü giyabi olmak üzere, toplam 420 idam kararı verilmiştir. Ankara İstiklal Mahkemesinde ise, 2436 kişi yargılanmış ve bunlardan 150 'si vicahi, 90'ı giyabi olmak üzere toplam 240 idam verilmiştir.

başlamaz, Şeyh Sait Ayaklanması ile ilgili Harp Divanlarında görülmekte olan davaların tümü bu mahkemeye devredilmiştir. Zira yukarıda da belirttiğimiz üzere, Şark İstiklal Mahkemesi bu amaçla kurulmuştu; Şeyh Sait Ayaklanması ile ilgili tüm davalara bu mahkemede, bir diğer ifadeyle bu özel yetkilerle donatılmış Harp Divanında bakılacaktı.

Şark İstiklal Mahkemesi'nin, Şeyh Sait Ayaklanması ile ilgili olarak ele aldığı ilk önemli dava, Şeyh Eyüp ve Dr. Fuat'ın davasıdır. Mahkeme, Şeyh Eyüp ve Dr.Fuat'ı "Kürdistan'ın Bağımsızlığı" için çalışmaları gerekçesiyle yargılayıp idama mahkum etti. Sanıklar 17 Nisan 1925'te de asıldılar.¹¹ Bu davadan sonra, 14 Mayıs 1925'te; Kemal Fevzi, Seyit Abdülkadir ve arkadaşları mahkemeye çıkarıldılar.

İddianın özü burada da aynıydı. Mahkeme savcısı Süreyya Bey'in iddiaları, bu konuda yeterince fikir vermektedir;

"*Seyit Abdülkadir oğlu Mehmet, Hoşnev aşireti başkanlarından Nafiz ve Abdullah Sadi ile muhakemesi evvelce kısmen yapılmış olan Bitlisli Kemal Fevzi, umumi heyeti Türk vatanının Şark kısımlarında son zamanlarda vukua gelen ve memleketin ikiye bölünmesini hedef tutan bir hareketin hazırlayıcıları ve kıskırtıcıları olmakla sanıktırlar. Bu haince hareketlerinin ana hatlarını şu basit sözlerle izah edeceğim. Gizli gayelerine vasil olmak için sanıklar dört devre geçirmişlerdir. Birinci devre, hayal kurma, ikinci devre tertip, üçüncü karar ve dördüncü ve son devre olarak da icra!"¹²*

Yargılama, savcının Şeyh Sait Ayaklanması'nın niteliğine de ışık tutan bu iddia ve görüşleri doğrultusunda yapıldı. Duruşmalarında itiraflarda bulunan Abdullah Sadi dışında, diğerleri savcının bu iddialarını reddedip suçsuzluklarını kanıtlamaya çalıştılar. Ancak bu çabalar sonuçsuz kaldı. Ve mahkeme sonucunda Seyit Abdülkadir, Seyit Mehmet, Abdullah Sadi, Kemal Fevzi ve Hacı Ahdi Mehmet Tevfik "yaşamlarını ve siyasi mücadelelerini **müstakil Kürdistan Tekiline**"¹³

¹¹ Bkz.E.Aybars, age.s,348

¹² B.Cemal, "Şeyh Sait İsyanı", Sel yay.Istanbul, 1955.s.78

¹³ M.Bayrak, "Kürtler ve Ulusal Demokratik Mücadeleleri" Özge yay. s.210

adadıkları gerekçesiyle idama mahkum edildiler. Hükmün infazı ise, 27 Mayıs 1925'de Diyarbakir'de Ulucami önünde gerçekleştirildi.

Şark İstiklal Mahkemesinde görülen en önemli dava kuşkusuz Şeyh Sait ve cephe komutanlarının içinde bulunduğu 80'i aşkın kişinin yargılandığı toplu dava olmuştur. Bu davada ilk duruşma, 26 Mayıs 1925'te yapıldı. Şeyh Sait ve arkadaşları "güya dini ve şer-i fakat her halde müstakil bir Kürt hükümeti teşkil eylemek emel ve maksadiyle kıyam ve isyan"¹⁴ ettikleri iddiası ile yargılanıyorlardı.

Bugüne kadar gün yüzüne çıkan belge ve dökümanlara bakıldığında gerek bu davada, gerekse diğer davalarda, TC devletine aşıktan tavır alan, Kürt ulusal gerçekliğini dile getirerek, bu temelde ayaklanmanın haklı ve meşruluğunu savunan tek kişi çıkmamıştır. Başta Şeyh Sait ve cephe komutanları olmak üzere, tüm yargılananlar (suçsuz olduğunu söyleyenler hariç) ayaklanmanın planlı ve örgütlü olmadığını, kendiliğinden geliştiğini ve amaçlarının sadece dini bir takım haklar elde etmek olduğunu söylemişlerdir.

Burada büyük olasılıkla, eğer mahkemeyi ve dolayısıyla TC'yi ayaklanmanın önceden planlanmadığına ve amaçlarının ulusal değil, sadece dini bazı haklar elde etmek olduğuna inandırabilirlerse, kurtulabilecekleri veya en azından cezalarının hafifletilebileceğini düşünüyor olmalılar. Ancak, bu tavrın bir yararı olmadı. Ne, bazılarının devlete bağlılık beyanları, ne nedamet getirmeler, hiçbir şey kâr etmedi. Sadece mahkeme üyelerinin ceplerini altınlarla doldurabilen az sayıdaki insanla ¹⁵ Şeyh Sait ve arkadaşlarının Varto girişindeki Abdurrahman Paşa Köprüsünde yakalatmış bulunan Binbaşı Kasım gibi hainler kurtulabildi. Mahkeme, 28 Haziran 1925 pazar günü açıkladığı kararıyla Şeyh Sait ve 45 arkadaşına idam, pek çok kişiye de ağır hapis cezası verirken; mahkeme başkanı Mahzar Müfit, Şeyh Sait ve arkadaşlarına hitaben:

"*Kiminiz hasis şahsi menfaatlerinize, bir zümreyi alet, kiminiz ecnebi kıskırtmasını ve siyasi hırslarını rehber ederek, hepiniz bir noktaya yani müstakil Kürdistan teşkiline doğru yürüdünüz. Senelerden beri düşündüğünüz ve tertiplediğiniz umumi isyanı ve ayaklanmayı yaparak bu bölgeyi ateş içinde bıraktınız... (...)*

¹⁴ M.Bayrak,, age.s.309

¹⁵ Bkz. Z.Silopi (Kadri Cemal Paşa) "Doza Kürdistan" Özge yay. s.101

Hayatınızla ödüyerek hesap vereceksiniz"¹⁶ diyordu.

Şeyh Sait ve arkadaşları hakkında verilen bu idam hükmü, 28'i 29 Haziran'a bağlayan gece yanyana dizilmiş bulunan darağaçlarında topluca infaz edildi. İdam edilen bu Kürt direnişçilerinden bir tanesinin ki hariç, hiçbirinin cesedi ailelerine verilmedi. Hepsini götürüp topluca bir çukura gömecek kadar büyük bir gözü dönmürlük ve barbarlık örneği sergilediler.¹⁷

Darağaçlarındaki Son Sözler

Şeyh Sait Ayaklanmasında, Şark İstiklal Mahkemesi tarafından idam edilen bu Kürt direnişçilerinin vasiyetleri, infaz anındaki tavırları ve son sözleri hakkında muhtelif açıklama ve rivayetler vardır. Bu konuda pek sağlıklı verilere ulaşmak mümkün olmamıştır.

Resmi tarih yazıcıları, olumluluk kabilinden bir tek Av.Hacı Ahdi (Bave Tujo)'nin idam sehпасına çıkarken "Yaşasın Kürtlük mefkuresi, Yaşasın Kürdistan"¹⁸ şeklinde slogan attığını yazıyorlar. Bir de eğer sözü edilecekse, Kemal Fevzi'nin idama giderken arkadaşlarına "metin olmalarını" söylediğinden bahsetmektedirler.

Diğer taraftan Kürt cephesinde bu konuda pek çok şey yazılmaktadır. Bu yazılanların temel kaynağı Garo Sasuni'dir. Daha çok onun kitabından yararlanılmaktadır. İkinci planda Zınar Silopi ve M.A.Hasretyan gelmektedir ki, bunların eserlerinde sadece bir kaç kişiyle ilgili belirlemeler vardır.

Ancak bu kaynaklardaki bilgilerin birbirini doğruladığını söylemek mümkün değildir. Bir tek Garo Sasuni ile M.A.Hasretyan'ın Dr.Fuat ile ilgili yazdıkları çakışmaktadır. Ama bu konuda da, dönemin yaşayan tanıklarından olmasından ötürü, nisbeten daha güvenilir kaynak olması gereken Zınar Silopi'nin yazdığı farklıdır.

Garo Sasuni'nin "Kürt Ulusal Hareketleri ve 15.yy'dan Günümüze Ermeni-Kürt İlişkileri" adlı eserinde aktardığı, kendi deyimiyile "önemli Kürt liderlerinin bu son vasiyetlerinden bazıları" şunlardır:

Şeyh Sait:

"Dünya yaşantımın sonu geldi.

¹⁶ Bkz. E.Aybars, age. s.325-326

¹⁷ Bkz. U.Mumcu, "Kürt-İslam Ayaklanması", Tekin yay. 3. Basım, s. 230-231

¹⁸ B.Cemal, age,s.92

Ulusum için kurban ediliğimden dolayı pişmanlık duymuyorum. Yeter ki, torunlarımız bizi düşmanlarımızın önünde mahçup bırakmasınlar."

Hinus'lu Halid Cebri Bey:

"Karşınızda yalnız değilim. Arkamda İran, Mezopotamya ve Türkiye'de muazzam bir Kürt ulusu bulunmaktadır. Bugün beni asiyorsunuz, fakat hiç şüphemiz yoktur ki, yarın torunlarımız da sizleri yok edeceklerdir."

Şeyh Abdülkadir (Senatör)

"Zaten sizler yakma ve harap etme konusunda büyük bir şörete sahipsiniz. Burasını da Kerbela'ya çevirdiniz. Şunu biliniz ki, deşet ve insafsızca sömürü ile şan ve şeref kazanılmaz. Yok olsun Türkler!..."

Yusuf Ziya Bey (Bitlis Milletvekili)

"Bize mevki ve rütbe bahşetmek suretiyle bizi aldatabilirsiniz endişesi içindeydim. Şükür allaha ki, bizi mermi ve ipe karşılıyorsunuz ve bundan dolayı biz hiç pişman değiliz. Verdiğiniz ders sayesinde torunlarımız öcümüzü alacaklardır."

Doktor Fuat Bey (Diyarbakir'li)

"Vatanım için yiğitçe kurban olmayı daima düşünürdüm. Şüphesiz ki asılmakta olduğumuz bu toprağa bağımsızlık bayrağı dikilecektir."

Avukat Tefik Bey (Diyarbakir'li)

"Cesedimi bütün dünyaya gösteriniz ve herkes bilsin ki kişisel haklar için değil, ulusal haklar için savaşıyorum. Yaşasın Kürdistan!..."

Koçzade Ali Rıza Bey (Bitlis'li)

"Elimdeki silahı ulusuma karşı kullanmayıp düşmanımız Türk'e karşı yönelmiş olduğumdan dolayı mutluyum. İşte şimdi hayatımı Kürtlük için kurban ediyorum."

Şair Mola Abdurrahman (Siirt)

"Sefiller!... Sizi ayağımızın altında çok alçak ve küçük görüyorum. Biliniz ki, Kürt bir ağaç değildir ölür, fakat eğilmez!..."

Hizanizade Şair Kemal Fevzi (Bitlis'li)

"Cennet Kürdistan bizimdir. Ev sahibi biziz ve kim ne derse desin biz yine içeri gireceğiz, buna hiç bir güç engel olamaz, çünkü o bizimdir."¹⁹

Garo Sasuni, eserinde bu bilgileri nereden derlediğine herhangi bir açıklık getirmemektedir. Ancak açık olan şu ki, Garo Sasuni'nin kaynağı dönemin Kürt aydınlarıdır. Büyük olasılıkla da İsmail Hakkı'nın "Troşak" adlı Ermeni Dergisinin Aralık 1925 tarihli sayısında yayımlanan Şeyh Sait Ayaklanması ile ilgili raporudur. Zira, Garo Sasuni, eserinde yer alan Şeyh Sait Ayaklanması ile ilgili bölümü esas olarak bu rapora dayandırıyor.

Bu bilgileri nereden derlenmiş olursa olsun esas olan şu ki, bu bilgilerin doğruluğu tartışmalıdır.

Zınar Silopi (Kadri Cemil Paşa), bilindiği gibi Şeyh Sait Ayaklanmasında Şark İstiklal Mahkemesinde yargılanmış ve bu dönemde yaşanan olayların en yakın gözlemcilerinden biridir.

Zınar Silopi'nin, anı ve gözlemlerine dayalı "Doza Kürdistan" adlı eserinde, Garo Sasuni'nin bu yazdıklarını teyit eder tek kelime bulunmamaktadır.

Zınar Silopi, eserinin Şeyh Sait Ayaklanmasına ayırdığı bölümünde, bu konu ile ilgili olarak idam edilenlerden sadece iki kişinin tavrından söz ediyor. Bunlardan biri, Dr.Fuat, diğeri ise, Av. Mehmet Ahdi (Bave Tujo)'dur.

Dr.Fuat'ın idam sehпасında (bir şiiirden) şu kıtayı okuduğunu yazmaktadır Zınar Silopi:

"Şevək tari ya hebu ya tune bu niv,
Deşt di xew da çiya digri ne hilate
hiv."²⁰

Zınar Silopi'nin, Dr.Fuat'ın tavrı ile ilgili yazdığı sadece budur. Av.Mehmet Ahdi (Bave Tujo)'nin idamına ilişkin ise "asılırken darağacı altında yaşasın Kürdistan diye kahramanca haykıran Bave Tujo -Hacı Ahdi-'yi insanlık

¹⁹ Garo Sasuni, "Kürt Ulusal Hareketleri ve 15.YY'dan Günümüze Ermeni-Kürt İlişkileri"

²⁰ Z.Silopi, age.s.96

duygusundan mahrum Türk askerleri süngü ile yaraladılar."21 şeklinde şeyler yazmaktadır.

Görüldüğü gibi, Zınar Silopi'nin bu iki kişiye ilişkin yazdıkları Garo Sasuni'nin yazdıklarından daha farklı şeylerdir. Ve bu konuda Zınar Silopi'nin özellikle Bave Tujo'ya ilişkin yazdıklarının, resmi tarih yazıcıları tarafından da itiraf ediliyor olması 22 bir ölçüde verdiği bilgilerin daha sağlıklı olduğuna yorumlanabilir. Öte yandan, Zınar Silopi'nin başta Şeyh Sait olmak üzere, diğer Kürt direnişçilerinin idamlarından söz ederken, Garo Sasuni'nin onlara mal ettiği bu tür "son sözler"den söz etmemiş olması düşündürücüdür.

Kaldı ki, Garo Sasuni'nin diğer Kürt direnişçilerine ilişkin yazdıklarına Zınar Silopi gibi yakın gözleme dayalı kaynaklarda rastlanmamasının yanısıra, bu konuda farklı içerikte iddialarda vardır. Örneğin; Garo Sasuni'nin, Şeyh Sait'in "vasiyeti" olarak aktardığı sözler, Şeyh Sait'in yakınları ve islamcılar tarafından farklı bir içerikte aktarılmaktadır. Şeyh Sait'in torunlarından Kasım Fırat, Şeyh Sait'in idam edilmeden önce Kürtçe yazılı şu içerikte bir yazı bırakmış olduğunu yazıyor:

"Tabii hayat sona erdi. Kendimi milletimin yolunda feda ettiğime hiçbir şekilde pişman değilim. Ilerde torunlarımızın bizden dolayı düşman önünde utanç duymamaları bizim için yeterlidir."23

Görüldüğü gibi bu yazının son cümlesiyle, Garo Sasuni'nin aktardığı sözlerin son cümlesi çok farklı bir içeriktedir. Ve birbirini tutmamaktadır.

Öte yandan bir başka iddia olarak islamcılar, Şeyh Sait'in darağacında son isteği sorulduğunda, kâğıt kalem isteyerek Arapça şöyle bir yazı yazdığını söylerler:

"We la ubali bi sulbi fi cuz'u-ir rada in kane mesre'i fi-Allah'i we fi'ddin. (Mücadelem Allah için ve din için olduktan sonra idam sehbalığında asılmamda korkum yoktur.)"24

Bu iddia gerçeği yansıtmaktan ziyade M.Toker'in anlatımlarında yer alan Şeyh Sait'in asılmadan önce yazdığı bir

Bugün Şeyh Sait ayaklanmasının İngilizlerin kışkırtması irticai bir hareket olmadığı çeşitli belge ve bulgularla son derece net bir şekilde ortaya çımiş durumdadır. Ancak, bu ayaklanmanın temel niteliğinin Ulusal direnme hareketi olması, Kürt direnişçilerinin İngilizlerden destek almak amacıyla çeşitli girişimlerde bulunmuş olduklarını, veya bu hareketin dinsel motivasyonunu tümünden gözardı etmemizi gerektirmiyor. Bunun gibi, Şeyh Sait Ayaklanmasının bastırmak için kurulan Şark İstiklal Mahkemesinin estirdiği devlet terörünü incelerken mutlaka bunun muhataplarının tavır ve davranışlarını da incelemek gerekmektedir..

Arapça şiiri gazetecilere verdiği yolundaki bilginin²⁵ islamcılar tarafından partizanca çarpıtılmasının bir ürünü de olabilir.

Şeyh Sait'in aile yakınlarının ve islamcı dergilerin yine bir diğer iddiası da, Şeyh Sait'in idam sehpasında Arapça bir şiir okuduğu şeklindedir. Bu iddiadaki şiirin sözleri ise bir başka türdür:

"Basit ağaçların dallarında asılmaktan perva etmem Muhakkak ki yolum Allah içindir ve dinim yoludur."26

Tüm bunların yanısıra, Behçet Cemal'in iddiası ise çok daha farklıdır. Behçet Cemal, Şeyh Sait'in idam sehpasına giderken "Fena yaptık, bundan sonra iyi olur inşallah"²⁷ şeklinde pişmanlık belirten sözler sarfettiğini yazmaktadır.

Kuşkusuz gerek Behçet Cemal, gerekse diğer resmi tarih yazıcılarının Şeyh Sait Ayaklanmasına yaklaşımı bellidir.

²⁵ M.Toker' den aktaran U.Mumcu , age.s.232

²⁶ Bkz.23. Dipnot

²⁷ B.Cemal, age.s.117

Onlar Şeyh Sait ayaklanmasını resmi ideoloji doğrultusunda baştan sona çarpıtmış ve tahrif etmişlerdir. Bu açıdan ne Şeyh Sait ile ilgili, ne idam edilen diğer Kürt direnişçilerine ilişkin yazdıklarına itibar etmek mümkün değildir.

Bütün bunlar, sanıkların idama giderken ki son sözleri hakkında resmi tarihe ait anlatımların güvenilir olmadığını göstermektedir. Ancak, resmi tarihçilerin yazdığı herşeyin tam tersinin doğru olduğunu varsaymak da sakat bir anlayıştır. Diyalektik materyalist tarih anlayışı somut olgulara dayanır. tarihin bir kesitinde hiçbir somut ver ve kaynağa dayandırılmadan yazılan şeylere mutlaka bilimsel bir kuşkuyla yaklaşmak gerekiyor..

Bugün Şeyh Sait ayaklanmasının İngilizlerin kışkırtması irticai bir hareket olmadığı çeşitli belge ve bulgularla son derece net bir şekilde ortaya çımiş durumdadır. Ancak, bu ayaklanmanın temel niteliğinin Ulusal direnme hareketi olması, Kürt direnişçilerinin İngilizlerden destek almak amacıyla çeşitli girişimlerde bulunmuş olduklarını, veya bu hareketin dinsel motivasyonunu tümünden gözardı etmemizi gerektirmiyor. Bunun gibi, Şeyh Sait Ayaklanmasının bastırmak için kurulan Şark İstiklal Mahkemesinin estirdiği devlet terörünü incelerken mutlaka bunun muhataplarının tavır ve davranışlarını da incelemek gerekmektedir. Yani, tarihsel olayları incelerken sadece bazı olguları değil, bütün olguları ve bu olguların birbiriyle olan diyalektik bağlantılarını incelemek ve buradan sonuçlara ulaşmak gerekiyor.

Tarihsel olaylara bu perspektifle yaklaştığımızda, bir olayın sadece pozitif yanlarını değil, negatif yanlarını ve keza günyüzüne çıkması henüz belge, bilgi ve bulgulara ihtiyaç duyan yanlarının olduğunu da görürüz. İşte Şeyh Sait ayaklanması vesilesiyle kurulan Şark İstiklal Mahkemesinin uygulamaları ve Kürt direnişçilerinin gerek mahkemelerdeki, gerekse darağaçlarındaki tavırları bu anlamda henüz tartışmaya ve araştırmaya muhtaç olgulardır.

I.Ruken

21 Z.Silopi, age.s.97

22 Bkz. B.Cemal, age. s.92

23 Dava adli dergiden aktaran U.Mumcu, age,s.232

24 Hira dergisi, şubat/1994,s.57

KARŞI DEVİRİMCİ SAVAŞ KOMPLOCU VE TASFIYECİDİR

Medeni Ayhan

II. bölüm

Bunların düşünceleri de Özal'ın düşüncelerine yakındır. Bunlarda savaşla sonuca ulaşamayacağını anlamış ve dillendirmiş kişilerdir. Bu açıdan, esneyerek ve gedik açarak karşı devrimci politikaya devam etmekten yanaydılar. Kontrafaşist kanat tarafından bir komployla tasfiye edilen çok şey bilen binbaşı Cem Ersever ise, esneme ve gedik açma yanlısı değildir. Aslında kontrafaşist çizgiyi daha uç bir noktaya çekmek istiyordu. İrkçi-liberal karması kanatla bir yakınlaşmasında yoktu. Sonuna kadar savaş yanlısıydı, ancak kontrafaşist çizgiyi profesyonel bir kontrgerilla ordusu geliştirmek üzere aşmaya çalışan bir uç sapmaydı. Bu nedenden dolayı cezalandırıldı. Karşıdevrim cephesindeki kanatları bunların iç çelişki ve çatışması sonucu gerçekleşen komplocu tasfiyeleri bir açıklama ve değerlendirmeye kavuştururken, elbette bu konuda yazılı bir emiri veya bir sözleşmeyi belge olarak sunamayacağız. Çünkü, rüşvetin ve kompocu tasfiyeciliğin belgesi olmaz, olsa bile ortadan kaldırılır. Kaldırılmazsa dahi savaş sonucunda ortaya çıkar. Biz, savaş süreçlerini olgu ve olayları basındaki demeg ve haberleri esas alarak bu değerlendirmeleri yapıyoruz.

Şimdi karşıdevrim cephesinde üst düzeyde gerçekleşen komplo ve tasfiyeleri sıralayarak açıklayıp değerlendirelim;

Kontrafaşist kanat, Kartal Demirağ'ı ANAP Kongresine gerekli araçlarla beraber gönderdi veya götürdü. Öldürme amaçlı veya ciddi bir ihtar olsun diye organize bir suikast yapıldı. Suikast sanki Kartal Demirağ'ın, Turgut Özal'a bireysel bir tepkisiymiş gibi ve özellikle bunalımda olan, kavgacı, sorunlu bir kişiliğin popüler olmak amacıyla yaptığı bir saydırıymış gibi yutturulmaya çalışıldı. Kartal Demirağ, kısa bir süre cezaevinde kaldıktan sonra serbest bırakıldı. Özal, olayın üzerine gidemedi, gücü yetmedi. Kartal Demirağ'ın kısa süre cezaevinde kalması görüntüyü kurtarmak içindi. Kontrafaşist kanatın, geçmişten günümüze uzanan faaliyetleri içinde yer alanlar, bilgi sahibi olanlar belli bir gücünde sahibidir. Savaş sürecinde bir sürü güç odağı yaratılmış, varolanlar güçlendirilmiştir. Mafya odaklarından tutalım, birbirine

eklemlenmiş bir sürü siyasi güç odağına kadar hepsi devlet içinde yer edinmiştir. Bu nedenle, bu odaklardan birinin unsuru olan herhangi bir kişi çok bariz adli veya siyasi suçlar işlediğinde bile, üzerine gidilmemekte/gidilememektedir. Sırf görüntüyü kurtarmak amaçlı üzerine gidiliyormuş gibi yapıldığında bile, suçlu durumdaki kişi "biz bugüne kadar ne yaptırıysak devlet, millet için yaptık, üzerime gelinirse konuşurum, konuşmaya başlarsam, tahmin edilemeyecek kadar kötü sonuçlar doğar" diyerek tehdit etmeye başlar. İşte herşey bu noktada durur. Çünkü, bu odaklar en üst ve en kilit noktalardaki bazı politikacılar, bürokratlar komutanlar ve emniyet güçleriyle ilişkili olarak çalışmışlar ve çalışmaktadırlar. Birileri konuşmaya başladığında topluma karşı işlenmiş bir sürü adli ve siyasi suç ortaya çıkacak, deşifre edilmiş olacaktır. Bu nedenle devlet gövdesine hakim olan kontrafaşist kanat, herşeye formül uydurarak bir çok şeyi istediği yönde saptırmakta veya örtbas etmektedir. Herkes herkesi görmezden gelip, saklayıp korurken, gerçek anlamda kendini de saklayıp korumuş olmaktadır.

Özal, öldürme veya ciddi bir ihtar amacıyla bir kez suikaste uğramasına rağmen düşüncelerini daha geniş, bir platformda konuştu ve tartışmaya devam etti. Bu noktada, Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ı kesin olarak bir komployla tasfiye etmek, kontrafaşist kanat için vazgeçilmez bir zorunluluk haline geldi. Ancak Özal'ın, yeniden bir silahlı saldırıyla tasfiye etmeye çalışmakla hem devlet içindeki kanatların varlığı ve iç çatışma süreci kolayca ele verilecek, bütün şüpheler gerçekteki gibi bir suikastle öldürülmüş olabileceğine çekilecek, hem de çok uzun süre tartışma konusu olacaktı. Çünkü, ister istemez ikinci silahlı saldırının birinci silahlı saldırıyla ilişkisi gündeme gelecekti. Bu nedenle sessiz sedasız bir biçimde ve doğal bir ölümmüş gibi Özal'ı zehirleyerek tasfiye etmek bir zorunluluktu. Zehirlenmiş olan Özal, odasında yere düşer, ancak geç olarak arabaya bindirildiği gibi, trafiğin sıklığı bahane edilerek geç olarak hastahaneye götürüldü. Sonuç olarak, Türk tarihinin önemli bir özelliği hatta yönetenlerin önemli bir niteliği olan komplocu tasfiyecilik bir daha sergilenmiş oldu. Cumhurbaşkanı Turgut Özal, bu şekilde bir komployla tasfiye edildi.

Semra Özal, eşi Turgut Özal'ın tasfiye edildiğinden şüphelendi. Bu nedenle saçından bir tomar keserek, ABD'ye götürdü. Çünkü, sadece ABD'lerinde CIA'ya bağlı bir birimde yapılacak inceleme sonucunda bir zehirleme olayının gerçekleşip, gerçekleşmediği ortaya çıkarılabilecekti. Sonuç olarak Özal'ın, kutsal kabul edilen devlete ve ideolojik politik anlayışına kurban edildiği anlaşılabilirdi. En azından Özal ailesinin bunu anladığını, bildiğini düşünüyorum. Çünkü, kısa bir süre sonra Özal ailesi ve başta da Semra Özal, kontrafaşist kanatın unsurları tarafından tehdit edildi, kısıp alındı. Bu işle ilgilenmemeleri ve basına demeg vermemeleri gerektiği söylendi. Semra Özal, ailesiyle beraber istemeye istemeye teslim olmak zorunda kaldı. Basına verdiği bir demegte söz konusu olay için "allaha havale - emanet- ediyorum" dedi. Bir işin gereklerini yerine getirme gücünü kendinde bulamayanlar "allaha emanet" eder. Semra Özal, daha sonra ABD'lerinden Türkiye'ye döndüğünde basına ilginç bir demeg daha verdi. "Ben bundan sonra hayatıma bakacağım, bol bol eğleneceğim" dedi. Bu kontrafaşist kanata verilmiş bir mesajdı. Semra Özal, eşi Turgut Özal'ın tasfiye edilip edilmediğiyle ilgilenmeyeceğini ve herşeyi kabullendiğini ifade ediyordu. Kontrafaşist kanat, Turgut Özal'ı Semra Özal'a

tartışma

kolay unutturdu. Gerçekten de Semra Özal bol bol bar, gazino ve düğünlerde görünmeye başladı. Hatta kendine uygun bir eş arayışına bile girdi ve bu nedenle magazin sayfasına düştü.

Semra Özal'ın politikaya atılma gibi bir isteği vardı. Ancak, kontrafaşist kanatın ilk yönelişiyle beraber bu isteğinden vazgeçti veya uzun bir süre için erteledi. Turgut Özal'ın büyük oğlu Ahmet Özal ise, politikaya atılma konusunda daha istekliydi. Turgut Özal'ın düşüncelerini temsil etmek istiyordu. Politikaya atılmak için bir iki adımda attı. İbrahim Tatlıses'le beraber Urfa'ya giderek burada halka hitap etti. Bu nedenle de Özal'ın imajıyla beraber düşüncelerini politikada temsil edilmesini tehlikeli bulan kontrafaşist kanat tarafından daha sıkı ve yoğun bir kısıp alını.

Ahmet Özal'la ilgili epey yolsuzluk dosyası dava konusu edildi. Bunların bir kısmı doğrudur, bir kısmı ise doğru değildir. MİT tarafından üretilmiş ve Çölaşan aracılığıyla gündemleştirilmiştir. Gerçeğe dayanan dosyalar için Ahmet Özal şaşırıyor, üretilmiş olanlara şaşırıyor. Bunlarda nerden çıktı dercesine afalıyor. Bu noktada komplo geleneğinin de farkına varıyor, ancak yine de tamamiyle teslimiyet bayrağını açmak dışında bir şey yapamadı. Yurtdışından dönüşünden sonra çıktığı ilk televizyon programında hiç bir işle ilgilenmediğini, kesinlikle politikaya atılmayacağını beyan etti. Sonuç olarak kontrafaşist kanadın çizgisinden sapan ve ırkçı liberal karması kanadın sözcüsü durumuna gelen Turgut Özal, bir komployla tasfiye edildikten sonra bütün devlet kurumlarının bilgisi dahilinde bir tür ödüllendirme olarak verilen veya almasına göz yumulan rantla bir santaj ve cezalandırma aracı haline getirilerek aile bireyleri Türkiye çapında teşhir ve tehdit edildi. Turgut Özal, kontrafaşist kanatın çizgisinden sapmasaydı yolsuzluk yapmakla suçlanmayacağı gibi, Özal'lara daha büyük rantlarda sunulacaktı.

MİT tarafından ulaştırılan kimi doğru, kimi uydurulmuş bilgi ve belgeler üzerinden "araştırmacı gazeteci" sıfatı takılan, yolsuzlukların namuzsuzlukların peşine düşmüş ender gazeteci olarak programlara çıkartılan Çölaşan üzerinde durmak gerekiyor.

Birincisi, Çölaşan siyasi sahnede kontrafaşist kanatın medyadaki en hamarat ve en belirgin adamıdır. Özal'larla ilgili yazıları Rıdvan Özdenin eşi Tomris Özden'e karşı faaliyetleri ve diğer siyasi süreçlerdeki tutumları değerlendirildiği zaman bu sonuç açıkca ortaya çıkıyor.

İkincisi: Çölaşan yolsuzluk yaptığını ileri sürdüğü kişilerden nitelik olarak değil, sadece niceliğiyle farklıdır. Bu açıdan Çölaşan'ın çalıp çalmadığının üzerinde durmaya gereksinim yoktur. Çölaşan'ın beslendiği, her türlü gıdasını aldığı ve savunmanlığını yaptığı düzenin niteliğine bakmak gerekiyor. Çölaşan bol bol hırsız ve rüşvetçi üreten, kendi de rüşvete ve hırsız olan mafya odakları oluşturmaya olanak sağlayan, kontra faaliyetleriyle kendini sürdüren ve ayakta tutan bir düzenin medyadaki en hararetli ve düzeysiz bir üslupla savunmanlığını yapan kişidir.

Uğur Mumcu devletin çocuğuydu. Ancak, Uğur Mumcu'nun kafası da devlet içi klik çatışmasının sonucu olarak verildi/alında. Uğur Mumcu, kontrafaşist kanatın eliyle veya bilgisi dahilinde vuruldu. Özde bir ilgisi olmamakla beraber, biçimde Hizbullahı bir görüntüyle ortaya çıkarmayı ve bunu kullanmayı politika haline getiren kontrafaşist kanattır. Kontrafaşist kanat, sivil olarak

örgütlenmenin aracı olarak Hizbullah adını kullanmaktadır. Gerçekte, TC'nin Hizbullah örgütü yoktur. Dini kullanan ve bu yolla bazı toplumsal kesimleri devrime karşı kullanmak amacıyla, sivil olarakda örgütlenebilmek için Hizbullah adı ortalıkta dolaştırıldı.

Timsah kısmı yavrusunu yer ve sonrada sahtekârca ağlar.

Üçüncüsü: Turgut Özal'ın ordudaki en güvenilir adamı ve düşüncedaşı Eşref Bitlis'ti. Eşref Bitlis'te esneyerek ideoloji ve politikada taktiksel bir gedik açarak yola devam etme yanlısıydı. Bu nedenle Eşref Bitlis'in bindiği uçağa sabotaj yapılarak düşürüldü. Uğur Mumcu, olayında bombanın patladığı ve parçaların dağıldığı muhit hasıl çerçevelelenip, korumaya alınmadıysa parçalar-doğru dürüst toparlanmadıysa ve deliller hasıraltı edilip dosya rafa kaldırıldıysa aynı şey Eşref Bitlis olayında da sözkonusu oldu. Ki, uçağın bulunduğu alana hiç kimsenin girmemesi gerekirken nöbetçi asker bir subayın parolayı söyleyerek alana girdiğini ifade etti. Bu araştırılmadı. Amerikan şirketlerinin düzenledikleri raporda olayın sabotaj olduğunu belgeledi.

Eşref Bitlis olayında doğru dürüst bir soruşturma yapılmadı. Uçağın düşmesinin nedeni resmi açıklamalarda olduğu gibi bir arıza olmadığı gibi bir buzlanmada değildi. Sıradan bir komutanın kalkacak uçağı bile en az bir iki kez kontrolden geçirildikten sonra havalanır. TV'de izlediğim Eşref Bitlislinin oğlunu da tereddütlü buldum. Tereddütlerine rağmen bir sabotaj sözkonusu olup olmayacağını tartışmaktan çekindi.

Dördüncüsü: üniversiteyi birincilikle bitiren, okuduğu bir sayfalık yazıyı ezberleyen, adı kirlî şeylere karışmamış bir politikası olan Adnan Kahveci'de Özal'la düşündaş olduğu için bir trafik kazası süsüyle tasfiye edildi. Özal yakın arkadaşlarından olan Adnan Kahveci "Kürt Sorunu Nasıl Çözülmez" başlıklı yazısıyla, kontrafaşist kanatın

suçlu durumdaki kişi "biz bugüne kadar ne yaptysak devlet, millet için yaptık. üzerime gelinirse konuşurum. Konuşmaya başlarsam, tahmin edilemeyecek kadar kötü sonuçlar doğar" diyerek tehdit etmeye başlar. İşte herşey bu noktada durur. Çünkü, bu odaklar en üst ve en kilit noktalardaki bazı politikacılar, bürokratlar komutanlar ve emniyet güçleriyle ilişkili olarak çalışmışlar ve çalışmaktadırlar. Birileri konuşmaya başladığında topluma karşı işlenmiş bir sürü adli ve siyasi suç ortaya çıkacak, deşifre edilmiş olacaktır.

tartışma

ideolojik-politikasına bazı noktalarda ters düştü. Adnan Kahveci'nin hazırladığı rapor öldürülmesinin temel nedenidir. Resmi açıklamada da her ne kadar Adnan

Eğer gerçekten Susurluk olayının bir kaza değilse, bir suikast olma olasılığı olsaydı, bunu emperyalizmin desteğiyle ırkçı liberal karması kanadın yönetimde dengeyi yakalayabildiğinin ve ilk kez kontrafaşist kanatın bazı unsurlarının tasfiye etmeyi başardığını değerlendirebilecektik. Bu sıcak savaşın bir yasası gibidir. Devrim cephesinde bile karşı devrimci bir eğilim taşıyanlar komplocu tasfiyeye başvurur. Bu nedenle bu yazıyı şu saptamayla bitirebiliriz; karşıdevrimci savaş komplocu ve tasfiyecidir.

yaptığı röportajda devlet içi klikleri iç çelişkileri, çatışmaları kanun dışı faaliyetleri ve bazı ilişkileri azda olsa ele verdi. Bunu hem kendi düşüncelerini örgütlemek

Kahveci ve ailesinin arabasının yanlış sapması sonucu gerçekleşen trafik kazası sonucu öldüğü ifade edilmişse de gerçek olan bu yolla tasfiye edilmiştir. Adnan Kahveci'nin ölümünden önce eşinin kendisine ihanet ettiği burjuva basında yer yer gündemleştirilerek meveli açıdan bunalıma sürüklenmek istenmiştir.

Beşincisi: Çok şey bilen binbaşı Cem Ersever de kontrafaşist kanat tarafından bir komployle tasfiye edildi. Ersever'in ırkçı ilişkisi olmadı. Kontrafaşist kanat içinde etkili bir unsur olarak yer aldı. Daha sonra uygulanan politikanın başarısızlığı nedeniyle profesyonel bir kontrgerilla ordusu kurmak isteyerek bu çizide de taşan uç bir unsur haline geldi. Kontrafaşist çizgiyi aşan düşüncelerini örgütlemek için, kısa bir süre çalışan Ersever'in çabaları hissedildikten sonra muhtemelen önce uyarıldı, sonra orduyla ilişkisi kesildi. Bu bir tür etkisizleştirmektaydı.

Kontrafaşist kanat "taşkınlaşmış" düşüncelerine rağmen Cem Ersever'i fiziki olarak ortadan kaldırmak istemiyordu. Çünkü, Ersever PKK'nın broşür ve kitaplarını okuyup inceleyerek pratik mücadelenin yanısıra ideolojik, politik, teorik, mücadele yapan tek komutandı. Orduyla ilişkisi kesilmesine rağmen PKK hakkında yazdığı tenkidci yazı ve kitaplar karşıdevrim cephesi açısından bir boşluğu dolduruyordu. Bu açıdan Ersever etkisizleştirildi, fakat öldürülmedi. Nitekim orduyla ilişkisi kesildikten sonra da yazama devam etti. PKK'nın kamplarına sivil elbiseyle girip gözlem yapabilmis Cem Ersever, Aydınlik gazetesinde Ahmet Soner ile

doğruluğunu ortaya koymak için yaptı, hem bazı kişilerden öçalmak ve kendisine karşı olanları frenlemek için yaptı. Bu röportajla Cem Ersever çok daha gizil ve tehlikeli bilgileri de basına aktarabileceğinin mesajını verdi. İşte bu noktadan sonra Cem Ersever'in pasif durmayacağını, düşüncelerini örgütlemek için çaba harcayacağını ve bunu yaparken devlet sırdurumundaki bir çok şeyi deşifre edeceğini kesinleşti. Bu nedenle kontrafaşist kanat hamarat ama, taşkınlaşmış öz evladının infazına karar verdi.

Cem Ersever, askeri terminolojiye uygun, PKK gerillaları gibi yaşanan, süreklilik taşıyan özel ve profesyonel bir kontragerilla ordusu oluşturularak PKK'ye karşı savaşmak istiyordu. Ersever, yol güzergâhlarındaki arama taramalarla halka baskı uygulamayla, köy boşaltmayla, adam kacıp öldürmeyle bir sonuca ulaşamayacağını düşünmeye başlamıştı. Ersever uzun süre adam kaçırma, işkence, köy boşaltma, yargısız infaz ve bir çok askeri operasyonda bulunmuş, organize etmişti. Bu şekilde PKK'nin mücadelesinin bitirilemeyeceğini anlayan Ersever, devletin kendi kanunlarına bile aykırı düşecek şekilde adam kaçırıp, öldürmeyi bir tarafa bırakıp düzenli ordudan özerk düzen dışı profesyonel bir kontrgerilla ordusu düzenleyerek düzen dışı bir savaşla sonuç alabileceğini formüle edip, bu şekilde bir örgütlenme yaratmak için çalışmaya başladı. Ancak, Ersever'in bu düşünceleri kontrafaşist çizgide bir uç sapmaydı. Bir taşkınlıktı. Bu şekilde bir kontrgerilla ordusu oluşturmakla devlet hem kendi kanunlarına aykırı faaliyetler içinde olduğunu kabullenmiş olacak, hem de Nato'da ikinci büyük ordu olan Türk ordusunun -bir milyonluk ordunun- "üç beş çapulcu" olarak adlandırdıkları PKK'nin askeri gücü -ARGK- ile baş edemediği gibi bir sonuç çıkacak, bu da ordunun güç ve faaliyetlerine gölge düşürecek. Cem Ersever'in arkadaşlarıyla ordudan kopartılmasının neden bu düşünceleridir. Aydınlik gazetesinde bazı sırları deşifre etmesi, başka önemli sırları da ifşa edebileceği tehlikesi ve kendi düşüncelerini örgütlemek için çalışması bir komployle tasfiye edilmesinin temel nedeni oldu. Aydınlik gazetesindeki röportajından sonra kontrafaşist kanat tarafından "dostça" yaklaşılarak tuzağa çekildi. Daha sonra, arkadaşlarıyla sorgulandıktan sonra öldürülüp Ankara çevresindeki yol kenarlarına atıldı. Dostça yaklaşarak tuzağa düşürmeselerdi, Ersever gibi çok şey bilen kurnaz ve silahı ço iyi kullanan bir askeri kolay kolay kundeye getiremezlerdi. Kısacası kontrafaşist kanat hamarat evladını da infaz etti. Timsah kısmı yavrusunu bir daha yedi. Soruşturma dosyasında açılır açılmaz rafa kaldırıldı.

Altıncısı: Alay komutanı Albay Bahtiyar Aydın'da sadece silahla sonuca ulaşamayacağını anlamıştı. Özal'la aynı noktaya gelmişti. Biraz da savaştan uzaklaşmıştı. Aktif olarak operasyonlara katılmamaya başlamıştı. Sıcak savaşın alanında olmasına rağmen, kontrafaşist kanatın istemlerine uygun bir pratik içine girmiyordu, giremiyordu. Bu da PKK ile "uzlaştı" anlamında yorumlandı, bu nedenle de askeri bir binanın kapısında bulunan Albay Bahtiyar Aydın, bir suikast silahıyla bir kaç kilometre uzaklıktaki bir tepeden vurularak tasfiye edildi. PKK'nın açtığı ateş sonucu şehit olduğu açıklandıysa da PKK eylemi üstlenmedi. Aslında PKK, Bahtiyar aydını vurmuş olsaydı diğer eylemlerinde olduğu gibi bu eylemde üstlenecek ve doğal olarak propaganda malzemesi yapacaktı. Kontrafaşist kanat eylemi PKK'ye mal etmekle kanat çatışmalarını tasfiye ve komploları gizlemek istedi.

tartışma

Yedincisi: Alay komutanı Albay Kâzım Çilingiroğlu da ırkçı-liberal karması kanatla paralel düşünceler savunacak noktaya gelmesi nedeniyle bir komployla tasfiye edilde. Ancak, PKK tarafından vurulduğu belirtildi ve şehit ilan edildi. PKK en sıradan askeri vururken bile haber ve propaganda malzemesi yaparken olayı üstlenmedi. Evrensel gazetesinde çıkan bir habere göre Albay Kazım Çilingiroğlu'nun cenaze töreninde taşınan pankart ve atılan sloganlarda "çilingiroğlunun katilleri ordu içinde (aramızda), katillerden hesap sorulsun, katillerden hesap soracağız" denilmiştir.

Albay Kâzım Çilingiroğlu'nun eşide "eşim şehit olmadı, işim öldürüldü, işin peşini bırakmayacağım" diyordu. Ancak, herhalde kadının üzerine gidilerek susturuldu. Çünkü, bir daha sesi soluğu çıkmadı. Sonuç olarak albay Kazım Çilingiroğlu bir komployla tasfiye edildi.

Sekizincisi: Albay Rıdvan Özden'de çok samimi olduğu doktor arkadaşının ifadelerine göre, her zaman "şu savaş bitse, şu savaş olmasa, çocuklarımız ölmezse ne iyi olur, bu iş savaşla çözülmez, boşboşuna kan dökülüyor" diyormuş. Rıdvan Özden'in eşi Tomris Özden'in aktardıkları doktorun aktardıklarıyla çakışıyor. Tomris Özden "eşim hümanist bir insandı, bazı uygulamalara karşıydı. Eşimin şehit olduğuna inanmıyorum. Eşim öldürülmüş olabilir, işin peşini bırakmayacağım" diyordu. PKK, Diyarbakır Lice'de vurulan Albay Bahtiyar Aydın, Tunceli'de vurulan Albay Kâzım Çilingiroğlu gibi, Mardin'de vurulan Rıdvan Özden'e ilişkin eylemi de üstlenmedi. Burjuva basını ise, Rıdvan Özden'in rayında yürümeyen evlilik birliği ve açılmış boşanma davası nedeniyle mutsuz olduğu, bunalımda olduğu ve çatışma sırasında "öleyim de bu bunalımdan kurtulayım, şehit olarak ölmek her şeyden iyidir" dercesine yaylım ateşine rağmen ayağa kalkıp en öne fırlayarak kendini hedef haline getirdiğini ve bu yolla bir anlamda da intihar ettiğini işledi. Sözkonusu açıklamalardan çıkan ilk düşüncem, Albay Rıdvan Özden'in bunalımda olması nedeniyle zaten intiharı düşündüğünü, ancak çatışmada kendini hedef tahtası haline getirerek ve şehitler payesini bu şekilde alarak yaşamına son vermiş olabileceğidir. Rıdvan Özden'in kendisinin bu şekilde hedef haline getirmesi rasyonel değildir. Savaş karşıtı bir noktaya gelen bir askerden ise, bu hiç beklenmez. Yaşamı üzerinde böyle kolayca ve ucuzca tasarıfta bulunmaz ayrıca, bir operasyonda albay rütbesindeki bir komutanın vurulabilmesi için komutasında ki askerlerin büyük bir bölümünün veya en azından kendisini koruyan grubun vurulmuş olması gerekirdi. Oysa yapılan açıklamada kayıp son derece sınırlıdır.

Gerçekte Rıdvan Özden savaştan uzaklaşmış ve kayıtsızlaşmıştı. Rıdvan Özden çizgiden sapmış ve ifadelerinin orduda moral bozukluğu cesaretsizlik yaratabileceği askeri savaştan uzaklaşabileceği düşünüldü. Bu nedenle komployla tasfiye edilecekler listesine alındı.

Kontrafaşist kanat Rıdvan Özden'in düşüncelerini eşine aktarmış olabileceğini düşünüyordu bunu biliyordu. Albay Rıdvan Özden'in tasfiye edilmesi durumunda eşi Tomris Özden'in sahiplenebileceği, bir anlamda "gürültü koparabileceği" düşünülüyordu. Bu nedenle bir komplo tezgahlanarak Tomris Özden'e Rıdvan Özden'in başka kadınlarla kendisini aldattığı açıklandı. Tomris Özden, duygusal ve tepkisel davranarak bir anlamda da kendisine göre ezilmiş gururunu onarmak isteyerek bir boşanma davası açtı, sonuç Tomris Özden bu noktada kontrafaşist

kanatın tuzağına düştü. Çünkü, kontrafaşist kanat bu yolla hem Rıdvan Özden'i tasfiye ettiklerinde eşinin sahiplenmesinin koşullarını ortadan kaldırmak istediler, hemde albayı bunalıma çekmek istediler veya bunalımdaymış gibi bir hava yaratmak istediler. Burada biraz başarılılar bu nedenle de Rıdvan Özden'in tasfiyesi bir açıdan iyi yürümeyen evlilik nedeniyle sözde doğmuş bunalıma bağlandı, diğer açıdanda Tomris Özden'in eşini sahiplenmesi, öldürülmüş olabileceğini dile getirmesinin önüne geçmek istediler. Fakat her şeye rağmen Tomris Özden komplocu tasfiyeyi anladı. Bu nedenle soruşturma yapılmasını istedi. Basına demeçler verdi. Kadın konuşukça da daha fazla üzerine gittiler. Ancak herşeye rağmen eşi tasfiye edilenler içinde en direngen tutumu olan kadın oldu.

Özellikle Çölağan, boşanma davasını gündemleştirerek Tomris hanımın konuşma ve çocuklarının açıklamalarının önüne geçmek istedi. Kadınlara çok uğraştı. Kişilik haklarına bile saldırdı. Şanar Yurdatapan'la özel bir ilişkisi varmış gibi imalarda bulundu. Amaç sadece susturmaktı, her yöntem mubahtı, nitekim Tomris Özden CHP kongresinde parti meclisinde en çok oyu alarak seçilmesine rağmen partiden de tasfiye edildi. Bu da kontrafaşist kanatın dayatması sonucu gerçekleşti.

Gerçekte çok karmaşık olan siyasal süreç ve ilişkileri çok basitleştirerek ve çok açık bir biçimde alt alta sıraladık. Sol bir bilince sahip olmayan bir insan bu değerlendirmelerimiz nedeniyle "bu adam deli, yaptığı iş delilik uyandırıyor" deyip ürperebilir. Bu bana bir hakarete olmaz.. Tarihte yaptığı iş delilik ve kendisi de deli olarak adlandırılanlar doğru, önemli ve devrimci olanı dillendirmiştir. Kontrafaşist kanat yönetiminde bulunduğu sürece kendi içinden ve dışından tasfiyeye devam edecektir. Dile getirdiğimiz tasfiyeler dışında daha az önemli tasfiyeler ve emekli ederek etkisizleştirmelerde yoğunca yaşanmıştır.

Koşullar değişir ve ırkçı-liberal karması kanat yönetimi ele geçirirse bu durumda kontrafaşist kanatta komplo ve tasfiyeye karşı karşıya kalabilecektir. 1990 yılından bu yana kontrafaşist kanat emperyalizm tarafından eskisi gibi destek ve yardım görmemektedir.

Eğer gerçekten Susurluk olayının bir kaza değilse, bir suikast olma olasılığı olsaydı, bunu emperyalizmin desteğiyle ırkçı liberal karması kanadın yönetiminde dengeyi yakalayabildiğinin ve ilk kez kontrafaşist kanatın bazı unsurlarının tasfiye etmeyi başardığını değerlendirebilecektik. Bu sıcak savaşın bir yasası gibidir. Devrim cephesinde bile karşı devrimci bir eğilim taşıyanlar komplocu tasfiyeye başvurur.

Bu nedenle bu yazıyı şu saptamayla bitirebiliriz; **karşıdevrimci savaş komplocu ve tasfiyecidir.**

özlem

Özlem, kimi zaman sevgilinin kollarında yaşamaya, ana kucağının sıcaklığına; kimi zaman evine, yurduna ulaşmaya ya da esaretten kurtulmaya karşı duyulur. İnsanın her an mutlaka özlemini çektiği bir şey vardır. Yani özlem, insan yaşamının olmazsa olmaz bir parçası. Ama kimi büyük özlemler vardır, onlara erişilmezse yaşam anlamsızlaşır. İşte Hraçya Koçari-Kapriyelyan'ın "Özlem" adlı kitabında işlenen de böyle bir özlem. Arakel Eloyan'ın yaşadığı memleket özlemi!....

1915 Ermeni Soykırımı, yalnız 1,5 milyon insanın katledilmesiyle bitmedi. Ermenilere yaşatılan göç, Urartu'dan çağımıza taşınan medeniyete karşı işlenen suç, insanları katletme kadar acı ve yürek parçalayıcı. Batı'dan Doğu'ya can havliyle kaçabilenler, öldürülmekten kurtuldu. Sonrası ise kelimenin tanımlamaya yetmediği, rakamların yetersiz kaldığı büyük özlem! Arakel Eloyan'ın doğduğu topraklara, her nefes alışında yüreğini hançerleyen Ararat ve Pertog'a duyduğu büyük hasret. Kovulduğu topraklar Eloyan'a aslında yakın, Aras'ın hemencik öte yakası, ama erişilmez kadar da uzak; çünkü yasak.

Doğup büyüdüğü topraklara yakıcı özlem duymanın bile hoş karşılanmadığı bir ortamda, Arakel bir süre insanlardan uzak durmayı, içine kapanmayı yeğler. Ülkesinin parçalanmasını içine sindiremeyişi, onu bazen hoş karşılanmayan sitelere iter. Kendini tutamaz ve mırıldanır; "Stalin yoldaş ne diye memleketimizi Türklere bıraktın?" diye söylenir.

Arakel'in bir oğlu Komsomol, diğeri ise Köy Meclisi

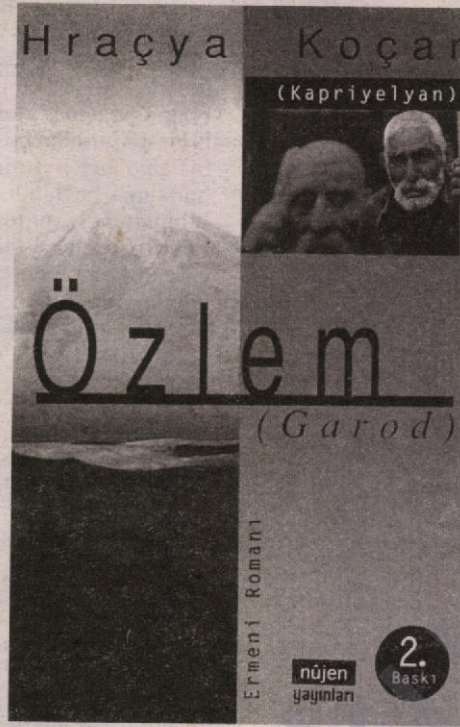
KOÇAR'IN ÖZLEMİNİ YASAKLAR DİNDİRMEZ

Özlem, ilk kez Ermenistan'da yayınlanır. "Ermeni Türke intikam gütmesin" dediği, "1915 ye öncesi katliamı yadsıdığı" gerekçesiyle yargı konusu olur.

Özlem, 1994 yılında Türkiye'de Zel Yayınevi tarafından yayınlanır. Herhangi bir soruşturma açılmaz. İlk baskısı kısa sürede tükenir. Okurun yoğun istemi üzerine 1996 yılında Nüjen Yayınevi tarafından 2. baskısı yapılır.

1994'te suç teşkil etmeyen kitap, aynı İstanbul DGM tarafından incelenir; halkların kardeşliği ve dostluğuna özel bir önem veren özlem, bu kez "ırkçılık yaptığı, kin ve nefret yaydığı" gerekçesiyle toplatılıp hakkında dava açılır.

Özlem, sindirilmek, susturulmak istenir, ama savcılar Özlem ateşinin kor ve isyan yüklü olduğunu hesaplayacak kadar olamadılar. Arakel Eloyan'ın başına gelenlerin özleminden kaynaklandığı da, sanırım çözecek düzeyde değiller. Eğer, o erdemi yakalasalardı, Arakel Eloyan'ın başına getirilenler özlem (Garod)'in başına getirilmezdi. Bu kadar özlemin karşısında durulmazdı. Özlem nedir bilirmisiniz!!!!

Hraçya Koçari Kapriyelyan kimdir?

Gazeteci, Edebiyatçı, Sosyal Bilimler Fakültesinden mezun akademisyen, "Riya Azadi" gazetesi, "Vozni"-kirpi- dergisinin Müdürü. Bir dönem SBKP (B) Merkez Komitesi üyesi. "Generalin Kızkardeşi", "Büyük Yurdun Çocukları" gibi kitapların yazarıdır. 1946-51 yılları arasında Ermenistan Yazarlar Birliği Sekreteri görevini üstlenmiş, sosyalist kişiliği özümsemiştir. 1915 yılında Batı'dan kaçıp, Doğu'ya yerleşen ve katliamda canını kurtaran ender Ermenilerden biridir. 2 Mayıs 1965 yılında Erivan'da yaşamını yitirir. Ölümünün 32. yılında saygı ile anıyoruz.

Başkanıdır. Memleketine duyduğu özlem ve Stalin'e yaptığı sevgi dolu sitem yüzünden çok sıkıntılar çeken Arakel, oğullarının bile büyük tepkisini alır. Arakel Eloyan

tavuklarla, koyunlarla arkadaş olur.

Ancak bu uzun sürmez, bir gecenin zifiri karanlığında yaşlı bedenini Aras'ın soğuk sularına vurur. Batı-Ermenistan'a geçer. Ararat'ın eteklerinde özgürlük ateşini yakan Bro Heske Telli ve İhsan Nuri Paşa'lara konuk olur. Ve kıyamet kopar; SB-Türkiye hükümetleri arasında müthiş bir diplomasi trafiği yaşanır. Arakel, "aman devletlerin arası açılıp bir savaş olmasın, yeniden savaşın tozu dumani arasında kahredici özlemler duyulmasın" diyerek, pek sevdiği Ararat'ı ve isyancılarını batı'da bırakarak geri döner.

Oğulları, "ajan oğlu ajan" muamelesi görüp görevden uzaklaştırılmıştır. Arakel'de döner dönmez Ermeni Devlet Siyasi İdare Başkanı'nın odasında sorguya alınır. İdamla yargılanmasından söz edilir. Arakel'in özleminin

büyüklüğüne akıl erdirilmez. Kimi için, "onun bir tahtası eksik"tir. Arakel'in açıklaması ise çok basit:

"Ben mektep medrese yüzü görmedim. Bir tek yüreğim varki, öğütten, sözden anlamaz. Özledim mi yoldan çıkar, çıktımı da hududu, kanunu unuttur." Uzun sorgulardan sonra, kimseyle hiç bir şey konuşmaması şartıyla Arakel köyüne geri gönderilir. Arakel'in ağzını gerçekten bıçak açmaz.

Hraçya Koçari -Kapriyelyan'ın özlem'i (Garod), halkların birbirine kırdırılmasının trajedisini, bir Ermeni köylüsü şahsında yalın olarak gözler önüne seriyor. Sovyet bürokrasisine ince ve yerinde bir eleştiri var. Yurtseverliği "karşı devrimci"lik sayabilen Arşo Dzemeryan'a şu güzel yanıtı verir: "ne diyeyim kurban, neden istemiyeyim ki Ermeni'yle Türk kardeş olsun, beraber yaşasın. Türk Ermeni'ye kıymasın, Ermeni'de intikama kalkışmasın, nefret değil, sevgi olsun. Alaşkert Ovası'nda, Muş'ta, Van Gölü'nün etrafında ve Bingöl dolaylarında sosyalizm kurulsun. Dünyaya sulh gelsin. Neden olmasın ki?... Hoş oralar sosyalizm için kötü yerler mi?"

Ahmet Önal

sömürgeci TC'nin zindan politikasını protesto etmek amacıyla
10 Temmuz 1996 yılında bedenlerini ölüme yatıran
Ankara, Bursa, Çanakkale, Aydın, Umraniye, Bayrampaşa
cezaevlerindeki

ÖLÜM ORUCU

ŞEHİTLERİNİ

saygı ile anıyoruz.

Bursa, Buca, Ankara, Nazilli, Gebze, Konya,
Burdur, Nevşehir, Uşak, Siirt, Çankırı,
zindanlarındaki PRK-Rizgarî Tutsakları

(Özgür)

Veli İLHAN

13.5.1997 günü 16 arkadaşıyla

Bingöl Liçik deresinde şehitler kervanına katıldı.

And olsun!
bire bir ölsek de
biner biner dirilsek de
onikiser onikiser gömülsek de
silahlarınız yerde kalmayacak
elden ele geçerek
zafere kadar ısıldayacak
bir çığlık
bir umut
bir sevdâ olacak
kavganın her alanında
bayrak bayrak dalgalanacak.

Ankara'dan bir grup
anti-sömürgeci gençlik

10 Temmuz
süresiz açlık grevi ve
ölüm orucu
şehitleri ölümsüzdür.

Anıları önünde saygıyla
eğiliyoruz.

KOMAL Yayınevi
Şerka Rizgarî Dergisi

Istanbul Merkez Büro
Ankara Şubesi
Adana Şubesi
İzmir Şubesi

stêrka
rizgarî

KOVARA SIYASÎ û ÇANDA MEHÎ